

UHASSELT

KU LEUVEN

Maastricht University

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken

Célien Leeten

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Frank VERBRUGGEN

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2022
2023

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken

Célien Leeten

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Frank VERBRUGGEN

Samenvatting

Het onderwerp van deze thesis betreft het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken. Tot op heden is het mogelijk om bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten (niet in de fase ten gronde) te horen via videoconferentie zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde. Een Belgisch wettelijk kader voor digitale zittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie kunnen verschijnen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter ontbreekt echter.

Eerdere wetgevende initiatieven werden vernietigd door het Grondwettelijk Hof wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel of negatief geadviseerd door de Raad van State in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM. Hoewel Justitie ijvert voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen, slaagt ze er niet in een wettelijk kader te creëren conform artikel 6 EVRM. Daarenboven gaan videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen gepaard met tal van voordelen. Zo werken zij onder meer efficiënt, kostenbesparend en kunnen zij veiligheidsrisico's verbonden aan de overbrenging van verdachten, beklaagden of beschuldigen naar de gerechtsgebouwen reduceren. Daarom worden in deze thesis een aantal aanbevelingen geformuleerd voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform de rechten van verdediging als inspiratiebron voor de wetgever. Om tot deze aanbevelingen te komen werd zowel juridisch als empirisch onderzoek gevoerd naar het gebruik van videoconferenties in strafzaken.

Voor het juridisch deel van het onderzoek werd een rechtsvergelijking gedaan tussen België en Nederland omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken. Ook het arrest van 21 juni 2018 van het Grondwettelijk Hof waarin de wet van 29 januari 2016 werd vernietigd die de mogelijkheid bood om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie te laten verschijnen in verschillende fasen voor de onderzoeksgerechten werd geanalyseerd. Tevens werd het vernietigend advies van de Raad van State bij de regeling in het voorontwerp van 2020 die voorzag in de verschijning via videoconferentie van verdachten, beklaagden en beschuldigen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter onder de loep genomen. Aangezien videozittingen op gespannen voet staan met het recht op een eerlijk proces werd eveneens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens betreffende de verenigbaarheid van videozittingen met artikel 6 EVRM geanalyseerd. Daarnaast werden ook de voor- en nadelen verbonden aan videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in strafzaken en de audiovisuele registratie ervan besproken.

Voor het empirisch deel van het onderzoek werden Vlaamse strafrechtadvocaten geïnterviewd omtrent hun ervaring met het gebruik van videoconferenties in strafzaken en hun opinie over videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen en de audiovisuele registratie ervan. Verder werd hen ook om advies gevraagd voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform artikel 6 EVRM.

Na onderzoek worden tien waarborgen aanbevolen voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform artikel 6 EVRM. Ten eerste wordt aanbevolen de gronden tot verschijning via videoconferentie nader te bepalen en te beperken tot een noodzakelijk minimum. Verder moet de wetgever bepalen of de instemming van de verdachte, beklaagde of

beschuldigde of diens raadsman vereist is met de verschijning via videoconferentie. Indien de wetgever aan de rechter toelaat om ambtshalve tot een verschijning via videoconferentie te beslissen, dan moeten hiervoor gewettigde redenen worden voorzien. Daarnaast wordt aanbevolen om psychisch kwetsbare verdachten, beschuldigen of beklaagden in ieder geval fysiek te laten verschijnen, tenzij de bijzondere beveiliging van de zitting een verschijning via videoconferentie vereist. Verder moet de wetgever voldoende waarborgen voorzien voor interactief debat tussen de betrokken partijen zonder technische belemmeringen en voor vertrouwelijk overleg tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en diens advocaat tijdens de videozitting. Hierbij is het cruciaal om het videoconferentiesysteem aan een aantal kwaliteitseisen te onderwerpen. Ook de plaats van de advocaat tijdens de videozitting moet nader worden bepaald door de wetgever. Aanbevolen wordt om deze keuze over te laten aan de verdachte, beklaagde of beschuldigde en diens raadsman. Voorts moet de openbaarheid van videozittingen gewaarborgd worden en moet de wetgever bepalen of de videozittingen al dan niet moeten worden opgenomen. Aanbevolen wordt om de audiovisuele registratie van videozittingen te verplichten, de doeleinden te bepalen waarvoor de opnames mogen worden gebruikt en de opnames te onderwerpen aan een bewaar- en vernietigingstermijn. Tot slot, videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen zijn niet zaligmakend. Daarom wordt aanbevolen de toepassing van videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen op regelmatige tijdstippen te evalueren met het oog op de verbetering ervan.

Dankwoord

Graag zou ik van de gelegenheid willen gebruikmaken om enkele personen te bedanken. Eerst en vooral wil ik graag mijn promotor, professor dr. Frank Verbruggen, bedanken voor het aanbrengen van het zeer interessante en actuele onderwerp en mijn begeleider, mevrouw Clara Lammens, voor de constructieve feedback.

Verder wil ik mijn dank betuigen aan alle strafrechtadvocaten voor hun deelname aan de interviews en aan Robbe voor het uitlenen van zijn opnameapparatuur.

Ook dank aan mijn ouders, Kirsten, Robbe en Sander voor de steun en nodige ontspanning tijdens het thesissen door.

Tot slot nog een algemene dank aan alle professoren en tutoren voor de boeiende jaren aan de Universiteit Hasselt.

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Dankwoord	III
Lijst van afkortingen.....	VII
Lijst van bijlagen	IX
Inleiding	1
DEEL 1: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch recht	11
Hoofdstuk 1: Videoconferenties in het vooronderzoek	12
A) Wettelijk kader & toepassingsgebied	12
B) Verloop van de procedure	14
Hoofdstuk 2: Verhoor van bedreigde getuigen via videoconferenties.....	16
Hoofdstuk 3: Videoconferenties in de voorlopige hechtenis	19
Hoofdstuk 4: Videoconferenties in de fase ten gronde.....	22
A) Wettelijk kader & toepassingsgebied	22
B) Verloop van de procedure	23
Hoofdstuk 5: Videoconferenties in grensoverschrijdende procedures.....	25
A) Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken	25
B) Europees onderzoeksbevel	26
Hoofdstuk 6: Conclusie DEEL 1	28
DEEL 2: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Nederlands recht	31
Hoofdstuk 1: Wettelijk kader & toepassingsgebied	31
Hoofdstuk 2: Verloop van de procedure	32
Hoofdstuk 3: Empirische studie over videozittingen voor verdachten tijdens de coronapandemie....	36
Hoofdstuk 4: Conclusie DEEL 2	37
DEEL 3: Vergelijking van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch en Nederlands recht	41
Hoofdstuk 1: Toepassingsgebied	41
Hoofdstuk 2: Verloop van de procedure	42
Hoofdstuk 3: Praktijkervaringen.....	44
Hoofdstuk 4: Conclusie DEEL 3	44
DEEL 4: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en artikel 6 EVRM	47
Hoofdstuk 1: Verenigbaarheid met artikel 6 EVRM.....	47
Hoofdstuk 2: Verenigbaarheid met het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen	49

Hoofdstuk 3: Conclusie DEEL 4	50
DEEL 5: Voor- en nadelen van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan	53
Hoofdstuk 1: Voor- en nadelen van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken	53
A) Voordelen	53
B) Nadelen	53
Hoofdstuk 2: Voor- en nadelen van de audiovisuele registratie van videoconferenties	55
A) Voordelen	55
B) Nadelen	56
Hoofdstuk 3: Conclusie DEEL 5	57
DEEL 6: Empirische resultaten over videoconferenties bij de behandeling van strafzaken vanuit de bril van de advocaat	61
Hoofdstuk 1: Ervaring van advocaten met videoconferenties in strafzaken	61
Hoofdstuk 2: Opinie van advocaten over videoconferenties in strafzaken	63
A) Algemene opinie	63
B) Voordelen videoconferenties	63
C) Nadelen videoconferenties	64
D) Videozittingen en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen	66
Hoofdstuk 3: Opinie van advocaten over de audiovisuele registratie van videoconferenties	67
A) Algemene opinie	67
B) Voordelen audiovisuele registratie	67
C) Nadelen audiovisuele registratie	68
Hoofdstuk 4: Aanbevelingen van advocaten omtrent een wettelijk kader voor virtuele zittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie	69
A) Algemene opinie over wettelijk kader	69
B) Wettelijke waarborgen	70
Hoofdstuk 5: Conclusie DEEL 6	73
DEEL 7: Aanbevelingen omtrent een wettelijk kader voor virtuele zittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie	77
Algemene conclusie	83
Bibliografie	87
Wetgeving en parlementaire stukken	87
A) Internationale en Europese wetgeving	87
B) Belgische wetgeving en parlementaire stukken	87

C) Nederlandse wetgeving en parlementaire stukken	88
Rechtspraak	89
A) Europese rechtspraak	89
B) Belgische rechtspraak.....	89
Rechtsleer	90
A) Belgische rechtsleer	90
B) Nederlandse rechtsleer	93
Niet-juridische bronnen.....	94
Onlinebronnen	94
Bijlagen	97
Bijlage 1 - Interviewschema advocaten	97
Bijlage 2 - Codeerschema interviews met bijhorende codering	100
Bijlage 3 - Tabel 1: Audio(visuele) middelen bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch recht	150
Bijlage 4 - Tabel 2: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Nederlands recht ..	154
Bijlage 5 - Tabel 3: Vergelijking van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch en Nederlands recht	156
Bijlage 6 - Tabel 4: Empirische resultaten over videoconferenties bij de behandeling van strafzaken vanuit de bril van de advocaat	159

Lijst van afkortingen

Adv.bl.	Advocatenblad
afl.	aflevering
AR	algemene rol
Arr.Cass.	Arresten van het Hof van Cassatie
BS	Belgisch Staatblad
BSb	Boom Strafblad
B.Vl.Reg.	besluit Vlaamse regering
Cass.	Hof van Cassatie
DD	Delikt en Delinkwent
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EU-rechtshulpovereenkomst	Overeenkomst betreffende wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie
EVRM	Verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
GO	gerechtelijk onderzoek
Gw.	grondwet
GwH	Grondwettelijk Hof
IVBPR	Internationaal verdrag 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten
JT	Journal des tribunaux
Juristenkrant	De Juristenkrant
JV	Justitiële Verkenningen
k.	kamer
Kamerstukken II	Bijlagen bij de Handelingen van de Tweede Kamer
KB	koninklijk besluit
MvT	memorie van toelichting
NC	Nullum Crimen: Tijdschrift voor straf- en strafprocesrecht
NJB	Nederlands Juristenblad
NJW	Nieuw juridisch weekblad
nr.	nummer
NTM/NJCM-bull.	Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten
o.a.	onder andere
OO	opsporingsonderzoek
Orde dag	De orde van de dag. Criminaliteit en samenleving
Parl.St.	Parlementaire Stukken
RDPC	Revue de droit pénal et de criminologie
RdW	Recht der Werkelijkheid
RTDH	Revue trimestrielle des droits de l'homme

RW	Rechtskundig weekblad
Sr. (NL)	Nederlands Wetboek van Strafrecht
Stb.	Staatsblad
Sv.	Belgisch Wetboek van Strafvordering
Sv. (NL)	Nederlands Wetboek van Strafvordering
Sw.	Belgisch Strafwetboek
TBP	Tijdschrift voor bestuurswetenschappen en publiekrecht
TG	toepassingsgebied
Toelichtend rapport rechtshulpovereenkomst	EU- Toelichtend rapport bij de overeenkomst betreffende wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie
T.Strafr.	Tijdschrift voor strafrecht: jurisprudentie, nieuwe wetgeving en doctrine voor de praktijk
TVW	Tijdschrift voor wetgeving
Vigiles	Vigiles: tijdschrift voor politierecht
VWEU	Verdrag van 25 maart 1957 betreffende de werking van de Europese Unie
Wet voorlopige hechtenis	wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis

Lijst van bijlagen

Bijlage 1 - Interviewschema advocaten

Bijlage 2 - Codeerschema interviews met bijhorende codering

Bijlage 3 - Tabel 1: Audio(visuele) middelen bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch recht

Bijlage 4 - Tabel 2: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Nederlands recht

Bijlage 5 - Tabel 3: Vergelijking van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch en Nederlands recht

Bijlage 6 - Tabel 4: Empirische resultaten over videoconferenties bij de behandeling van strafzaken vanuit de bril van de advocaat

Inleiding

1. Onderwerp - In België werd reeds meermaals geëxperimenteerd met videoconferenties zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde voor de strafrechter. Zo werden in 2002 proefprojecten gelanceerd in Charleroi en Leuven over het gebruik van videoconferenties bij de verschijning van inverdinkinggestelden voor de raadkamer in het kader van de voorlopige hechtenis.¹ Ook bij het hof van beroep te Antwerpen werd sinds 2009 geëxperimenteerd met digitale zittingen.² De noodzaak om digitale zittingen te organiseren werd duidelijk tijdens de coronapandemie.³

Zo werd de afgelopen jaren bij de Mechelse afdeling van de rechtbank van eerste aanleg Antwerpen volop geëxperimenteerd met videoconferenties. Daarenboven vond bij diezelfde rechtbank het proefproject 'correctionele afhandeling 2.0' plaats waarbij proefgedraaid werd met digitale inleidingszittingen.⁴ In april 2021 vond ten slotte een proefproject digitale zittingen plaats bij de Kortrijkse afdeling van de rechtbank van eerste aanleg West-Vlaanderen.⁵ Het onderwerp van deze masterthesis betreft dan ook het gebruik van audio(visuele) middelen, in het bijzonder videoconferenties, bij de behandeling van strafzaken.

2. Stand van het recht - Het gebruik van audio(visuele) middelen, in het bijzonder videoconferenties, bij de behandeling van strafzaken wordt in het Belgisch recht geregeld door meerdere wetgevende bronnen. Ten eerste is er de wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media.⁶ Deze wet bestaat uit twee grote luiken: het verhoor op afstand en de auditieve en audiovisuele opname van het verhoor.

Het verhoor op afstand biedt de mogelijkheid om in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten en bedreigde getuigen te horen via audio(visuele) middelen zoals videoconferentie, gesloten televisiecircuit of teleconferentie zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde voor de strafrechter. Hierbij moeten twee nuances worden gemaakt. Een eerste nuance betreft dat in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten niet gehoord kunnen worden via gesloten televisiecircuit omwille van de aard van het audiovisuele middel. Een tweede nuance betreft dat het verhoor van in het buitenland verblijvende verdachten niet mogelijk is via teleconferentie. Verder voorziet deze wet niet in de mogelijkheid om verdachten, beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen via audio(visuele) middelen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter. De auditieve en audiovisuele opname van het verhoor voorziet de mogelijkheid om het verhoor auditief of audiovisueel te registreren. Deze audio(visuele) registratie van het verhoor kan eveneens in het vooronderzoek als in de fase ten gronde, met uitzondering voor het hof van assisen.

¹ M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 300.

² P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 379.

³ B. AERTS, "Crisis aangrijpen om digitalisering uit te bouwen", *Juristenkrant* 2020, afl. 409, (8) 8-9; L. CLAES, "De (blijvende?) impact van COVID-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure" in B. VANLERBERGHE, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Covid-besmetting van de rechtshandhaving*, Mortsel, Intersentia, 2021, (123) 123-127; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 379.

⁴ L. CLAES, "De (blijvende?) impact van COVID-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure" in B. VANLERBERGHE, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Covid-besmetting van de rechtshandhaving*, Mortsel, Intersentia, 2021, (123) 150-151.

⁵ B. VANDEPUTTE, *Proefproject hybride zittingen Kortrijk*, 27 april 2021, www.henribaliemagazine.be; L. CLAES, "De (blijvende?) impact van COVID-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure" in B. VANLERBERGHE, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Covid-besmetting van de rechtshandhaving*, Mortsel, Intersentia, 2021, (123) 151.

⁶ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

Beide luiken zijn enkel toepasselijk op het verhoor van meerderjarigen. Het verhoor op afstand is terug te vinden in de artikelen 112 tot 112bis (vooronderzoek: opsporingsonderzoek en gerechtelijk onderzoek), 158bis tot 158ter (politierechtbank), 189 (correctionele rechtbank), 211 (hof van beroep) en 298 tot 299 (hof van assisen) van het Wetboek van Strafvordering. De regels omtrent de auditieve en audiovisuele opname van het verhoor zijn opgenomen in de artikelen 112ter (vooronderzoek: opsporingsonderzoek en gerechtelijk onderzoek), 158quater (politierechtbank), 189 (correctionele rechtbank) en 211 (hof van beroep) van het Wetboek van Strafvordering.

Aangezien het verhoor op afstand toepassing vindt op bedreigde getuigen moet ook worden verwezen naar de artikelen 102 tot 111 van het Wetboek van Strafvordering ingevoegd via de wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen en andere bepalingen.⁷ Het verhoor op afstand vindt daarentegen geen toepassing op in België verblijvende anonieme getuigen. Voor het verhoor van volledig anonieme getuigen wordt namelijk een specifieke procedure voorzien in artikel 86ter van het Wetboek van Strafvordering ingevoegd via de wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen.⁸ Dit artikel biedt de mogelijkheid om volledig anonieme getuigen te horen via telecommunicatievoorziening.

Ten tweede is er de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen waarin het verhoor op afstand en de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers en getuigen wordt geregeld.⁹ De relevante bepalingen hieromtrent zijn terug te vinden in de artikelen 91bis tot 101, 190bis en 311 van het Wetboek van Strafvordering.

Ten derde is er het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht¹⁰ waarin de mogelijkheid wordt voorzien voor de jeugdrechter om minderjarige verdachten te horen via videoconferentie. Hiervoor wordt verwezen naar artikel 15, §1 van het voorgaande decreet dat verder wordt uitgewerkt in het besluit van de Vlaamse Regering van 23 oktober 2020 over het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van minderjarige verdachten¹¹.

⁷ Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van de bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 10 augustus 2002, 34665; wet van 14 juli 2011 tot wijziging van de wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 1 augustus 2011, 43879.

⁸ Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, *BS* 31 mei 2002, 23725; KB van 20 maart 2003 ter uitvoering van artikel 86ter van het Wetboek van strafvordering, *BS* 18 april 2003, 19806; wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-01, nr. 1185/001; D. DE WOLF, "Actieve rol van de rechter (in de correctionele procedure)" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2015, (51) 67.

⁹ Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *BS* 17 maart 2001, 8495; wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 1999-2000, nr. 0695/001; Gemeensch.Omz. van 14 oktober 2021 van het college van procureurs-generaal bij de hoven van beroep, nr. 03/2021; Assisen Antwerpen 21 maart 2006, *RW* 2006-07, afl. 41, 1684, noot B. DE SMET; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Morsel, Intersentia, 2010, 219-225; B. DE SMET, "Verhoren – Audiovisueel verhoor van minderjarigen of kwetsbare meerderjarige personen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (219) 219-233; C. DE ROY, "De strafprocedure en pedoseksuele misdrijven. Naar een bijzonder strafprocesrecht?", *NJW* 2003, afl. 30, (515) 517; F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, "De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *RW* 2002-03, afl. 35, (1361) 1361-1381; G. VERMEULEN en F. DHONT, "Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *T.Strafr.* 2002, afl. 3, (124) 124-136; M. DEWART, "L'audition de témoins mineurs par le juge du fond", *JLMB* 2007, afl. 30, (1275) 1275-1281; P. DAENINCK, "Deel 6. Juridische aspecten van het audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers" in KERKHOF, M., MEEUWISSEN, L. en PUT, J. (eds.), *Het minderjarige slachtoffer*, Brugge, die Keure, 2021, (171) 171-194.

¹⁰ Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 26 april 2019, 40831.

¹¹ B.VI.Reg. van 23 oktober 2020 over het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van minderjarige verdachten, *BS* 15 december 2020, 88377.

In 2016 tot slot creëerde de wetgever een wettelijk kader omtrent het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis¹², hoewel dit wettelijk kader geen onderdeel meer uitmaakt van het huidige Belgisch recht. Via deze wet werd aan de onderzoeksgerechten de mogelijkheid geboden om inverdenkinggestelden te laten verschijnen en te horen via videoconferentie in het kader van de voorlopige hechtenis. Deze wet werd echter vernietigd door het Grondwettelijk Hof via het arrest van 21 juni 2018¹³ wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel¹⁴.

3. Probleemstelling - De coronacrisis en de digitale evolutie dwong Justitie om versneld te digitaliseren. Daarom kondigde de minister van Justitie in zijn beleidsplannen aan te willen inzetten op videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen en hiervoor een aangepast wettelijk kader te creëren.¹⁵

In november 2020 diende de minister van Justitie dan ook een voorontwerp van wet in bij de Ministerraad waarin een wettelijk kader werd voorgesteld voor de verschijning van verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter. Deze mogelijkheid werd enkel voorzien voor verdachten, beklaagden of beschuldigen die van hun vrijheid waren benomen en mits hun instemming of de instemming van hun advocaat.¹⁶

Naar aanleiding van het vernietigend advies van de Raad van State werd het wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen geschrapt uit het voorontwerp. Het was immers zo dat in het voorontwerp een aantal waarborgen werden opgenomen die vereist zijn in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel¹⁷ en het recht op een eerlijk proces¹⁸ zoals onder meer de mogelijkheid tot interactief debat zonder technische belemmeringen, het genot van bijstand van een advocaat¹⁹ en de mogelijkheid tot vertrouwelijk overleg met een advocaat. Deze waarborgen volstonden volgens de Raad van State echter niet om een toets door het Grondwettelijk Hof en het EHRM te doorstaan. Zo verduidelijkte de wetgever onder meer niet of de videoconferentie al dan niet mocht worden opgenomen, hoe rekening zou worden gehouden met het recht op bijstand door een tolk²⁰ en waar deze tolk zich in voorkomend geval diende te bevinden. Evenmin werd verduidelijkt op welke manier de openbaarheid van de terechtzitting²¹ verzekerd zou worden.²²

Op 23 december 2022 kondigde de minister van Justitie aan te werken aan een nieuw wettelijk kader om videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen te organiseren. Hoewel het wetsontwerp nog niet officieel gepubliceerd is op de website van de Kamer²³, kunnen hieronder al enkele

¹² Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

¹³ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 126-127, 135 en 139; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

¹⁴ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.

¹⁵ Beleidsverklaring 2.0 Justitie – sneller, menselijker en straffer, [Beleidsverklaring 2.0 Justitie \(usercontent.one\)](#).

¹⁶ Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5 en 66.

¹⁷ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.

¹⁸ Art. 6 EVRM.

¹⁹ Art. 6, §3, c) EVRM.

²⁰ Art. 6, §3, e) EVRM.

²¹ Art. 6, §1 EVRM; art. 148 Gw.

²² Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5 en 96-107; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 259.

²³ www.dekamer.be.

krachtlijnen van het wetsontwerp worden aangehaald op basis van hetgeen reeds gepubliceerd is in de actualiteit. Zo zullen digitale zittingen enkel mogelijk zijn met toestemming van de rechter en beslissen de partijen individueel en vrijwillig of ze al dan niet verschijnen via videoconferentie op de zitting. Slechts bij een pandemie of een uitzonderlijk gevaarlijk daderprofiel kan een verschijning via videoconferentie worden afgedwongen. Verder zal de videoconferentie niet mogelijk zijn bij de eerste zitting na de aanhouding. Met dit wetsontwerp beoogt de minister van Justitie meer efficiëntie, flexibiliteit en een meer toegankelijke Justitie. Verder hoopt de minister dat zuiver procedurele aangelegenheden sneller afgehandeld kunnen worden via digitale zittingen en onnodige verplaatsingen vermeden kunnen worden.²⁴

De vraag rijst echter of het nieuwe wetsontwerp positief beoordeeld zal worden door de Raad van State en het wettelijk kader bij haar totstandkoming een toets door het Grondwettelijk Hof en EHRM zal doorstaan in het licht van de rechten van verdediging²⁵. Desondanks de aankondiging van een nieuw wetsontwerp ontbreekt tot op heden een wettelijk kader voor virtuele zittingen via videoconferentie voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform de rechten van verdediging²⁶.

4. Doelstelling van het onderzoek - Hoewel Justitie beoogt in te zetten op videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen, is ze er nog niet in geslaagd om hiervoor een wettelijk kader te creëren dat een toets door het Grondwettelijk Hof en het EHRM kan doorstaan. Als inspiratiebron voor de wetgever worden via dit onderzoek dan ook aanbevelingen geformuleerd voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform de rechten van verdediging.

Om tot degelijk onderbouwde aanbevelingen te komen, wordt in eerste instantie grondig juridisch onderzoek gevoerd naar het gebruik van videoconferenties in strafzaken. Voor het juridisch deel van het onderzoek wordt een rechtsvergelijking gedaan tussen België en Nederland omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken. Ook wordt nagegaan onder welke voorwaarden videozittingen in strafzaken verenigbaar zijn met het recht op een eerlijk proces en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen. Daarnaast worden de voor- en nadelen van het gebruik videoconferenties in strafzaken en de audiovisuele registratie ervan tegenover elkaar afgewogen om enerzijds het nut ervan en de nood aan een wettelijk kader extra te benadrukken en om anderzijds de pijnpunten bloot te leggen.

In tweede instantie wordt empirisch onderzoek gevoerd. Voor het empirisch deel van het onderzoek wordt gepeild naar de ervaringen van advocaten met en hun opinie over het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken. Op die manier kan ook de ervaring, de opinie en het advies van actoren uit de strafrechtspraktijk mee in acht worden genomen bij het formuleren van aanbevelingen voor een wettelijk kader.

5. Maatschappelijke & wetenschappelijke relevantie - Dit onderzoek heeft relevantie voor de rechtswetenschap aangezien de wetgever er tot op heden nog niet in geslaagd is een wettelijk kader te creëren voor digitale zittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie kunnen verschijnen conform de rechten van verdediging. Bijgevolg kan de wetgever de resultaten van dit onderzoek gebruiken als inspiratie voor dergelijk wettelijk kader. Indien dit wettelijk kader vervolgens een toets door het Grondwettelijk Hof en het EHRM doorstaat, kan het worden toegepast in de praktijk

²⁴ H. DEBEUCKELAERE, *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

²⁵ Art. 6 EVRM.

²⁶ *Ibid.*

en op die manier relevantie hebben voor de strafrechtsector en maatschappij. Het is immers zo dat de behandeling van strafzaken via videoconferentie heel wat voordelen heeft waaronder tijd- en kostenbesparing en een vermindering van veiligheidsrisico's.²⁷

6. Onderzoeksvragen - Aan de hand van een interdisciplinair onderzoek²⁸ worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Hoe moet een wettelijk kader dat de mogelijkheid biedt aan de onderzoeksgerechten en feitenrechter om verdachten, beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen en te horen via videoconferentie eruit zien zodat het een toets door het Grondwettelijk Hof en het EHRM kan doorstaan? (centrale onderzoeksvraag: aanbevelende onderzoeksvraag)
 - Hoe ziet het huidig juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in België eruit? (subonderzoeksvraag 1: beschrijvende onderzoeksvraag)
 - Hoe ziet het huidig juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in Nederland eruit? (subonderzoeksvraag 2: beschrijvende onderzoeksvraag)
 - Wat zijn de verschillen tussen het Belgisch en Nederlands juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken? (subonderzoeksvraag 3: extern vergelijkende onderzoeksvraag)
 - Onder welke voorwaarden is het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken verenigbaar met het recht op een eerlijk proces en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM? (subonderzoeksvraag 4: evaluerende onderzoeksvraag)
 - Wat zijn de voor- en nadelen van het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan? (subonderzoeksvraag 5: evaluerende onderzoeksvraag)
 - Wat is de ervaring van advocaten met en hun opinie over het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken? (subonderzoeksvraag 6: beschrijvende onderzoeksvraag)

7. Onderzoeksmethode juridisch deel van het onderzoek - Om de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden wordt een interdisciplinair onderzoek gevoerd. De eerste twee subonderzoeksvragen zijn beschrijvend van aard²⁹ en worden beantwoord via zuiver juridisch onderzoek. Hiervoor worden verschillende soorten juridische bronnen gehanteerd: wetgeving, inclusief parlementaire stukken, rechtspraak en rechtsleer. Wetgeving als primaire bron vormt de rode draad doorheen het onderzoek.

²⁷ B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1458; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 570; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 260; L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videoverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5; M. VAN DER ENDE, "De praktijk van telehoren", *JV* 2011, afl. 7, (51) 54; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 46; X., "Relatief tevreden klanten bij justitie [Onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool betreffende het Antwerps Hof van Beroep en de advocatuur]", *Juristenkrant* 2010, afl. 212, (14) 14; Voor een uitgebreide bespreking van de voordelen van de behandeling van strafzaken via videoconferentie wordt verwezen naar DEEL 5 van deze masterscriptie.

²⁸ Interdisciplinair onderzoek is onderzoek waarbij verschillende disciplines op een verweven manier worden gebruikt door éénzelfde onderzoeker. In dit onderzoek wordt juridisch onderzoek gecombineerd met empirisch onderzoek (L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 42-43).

²⁹ Beschrijvende onderzoeksvragen hebben tot doel het recht te beschrijven en systematisch weer te geven (*Ibid.*, 30).

Dit type van bron is echter niet voldoende om een kwalitatief hoogstaand onderzoek te realiseren gelet op het multi-interpretabel karakter van deze bron. Daarom worden ter interpretatie en verduidelijking van de relevante wetsartikelen hoofdzakelijk parlementaire voorbereiding (teleologische interpretatie) en rechtsleer (interpretatie op basis van rechtsleer) gehanteerd en in mindere mate rechtspraak (jurisprudentiële interpretatie).³⁰ Wat betreft de rechtsleer worden boeken, artikels in tijdschriften en (bijdragen in) verzamelwerken geconsulteerd. De bronnen over het Belgisch juridisch kader worden verzameld via een aantal Belgische databanken waaronder Jura, Jurisquare, Strada lex, Juportal, het Belgisch Staatsblad en de website van de Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers³¹, terwijl de bronnen over het Nederlands juridisch kader worden verzameld via een aantal Nederlandse databanken waaronder Kluwer Navigator, Legal Intelligence en de website van de Nederlandse overheid³². Naast het rechtstreeks raadplegen van juridische databanken, wordt ook gebruikgemaakt van de sneeuwbalmethode ter verzameling van bronnenmateriaal.³³

De derde subonderzoeksvraag is extern vergelijkend.³⁴ Hierbij worden de resultaten op de eerste twee subonderzoeksvragen met elkaar vergeleken om zo de verschillen tussen het Belgisch en Nederlands recht omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken te detecteren. Het Belgisch recht wordt vergeleken met het Nederlands recht omwille van diverse redenen. Ten eerste zijn het buurlanden met een soortgelijke politieke en sociaal-economische context. Ten tweede heeft het Nederlands recht omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken een breder toepassingsgebied dan het Belgisch recht. Zo is het verhoor of de verschijning via videoconferentie mogelijk in elke fase van de strafprocedure ongeacht de hoedanigheid van de verhoorde persoon.³⁵ Ten derde wordt Nederland beschouwd als één van de koplopers in Europa wat betreft het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken.³⁶ Bijgevolg kan het Nederlands recht een bron van inspiratie vormen voor een Belgisch wettelijk kader om videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen te organiseren. Verder gaat het om een horizontale³⁷, functionele³⁸ en microrechtsvergelijking³⁹ aangezien

³⁰ Er bestaan verschillende manieren om wetgeving te interpreteren. In dit onderzoek wordt hoofdzakelijk gebruikgemaakt van de interpretatie op basis van voorbereidende werken en rechtsleer (*Ibid.*, 43 en 47-49).

³¹ www.dekamer.be.

³² www.overheid.nl.

³³ De sneeuwbalmethode is een methode die kan worden gebruikt om bronnen te selecteren. Hierbij worden bronnen geraadpleegd waarnaar een andere bron verwijst (L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 38-39).

³⁴ Bij een externe rechtsvergelijking worden rechtsfiguren of rechtsregels uit verschillende rechtsstelsels met elkaar vergeleken (*Ibid.*, 52). In dit onderzoek worden de Belgische rechtsregels omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken vergeleken met de Nederlandse rechtsregels.

³⁵ Art. 78a Sr. (NL); art. 131a Sv. (NL); Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388; T. SCHELTEMA, "Video-confereren: zien en horen of ook proeven?", *Adv.bl.* 2008, afl. 16, (684) 685.

³⁶ D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 51-53; M. BOCKSTAELE, "Verhoren - video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 291; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 305; T. SCHELTEMA, "Video-confereren: zien en horen of ook proeven?", *Adv.bl.* 2008, afl. 16, (684) 684-685.

³⁷ Bij een horizontale rechtsvergelijking worden rechtsregels op hetzelfde niveau met elkaar vergeleken (L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 52). In dit onderzoek worden rechtsregels op nationaal niveau met elkaar vergeleken.

³⁸ Bij een functionele rechtsvergelijking wordt vanuit een concreet probleem of een concrete situatie vertrokken om vervolgens de vergelijking te maken met een buitenlands rechtsstelsel. Hierbij wordt een uitgebreid arsenaal aan bronnen gehanteerd waaronder wetgeving, rechtspraak en niet-juridische bronnen (A.E. ODERKERK, *De preliminaire fase van het rechtsvergelijkend onderzoek*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1999, 67; L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 56-57).

³⁹ Bij een microrechtsvergelijking ligt de focus niet op de rechtsstelsels in hun geheel, maar op specifieke rechtsfiguren, modaliteiten, problemen of oplossingen in rechtsstelsels (L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 53).

het Nederlands straf(proces)recht vergeleken wordt met het Belgisch straf(proces)recht omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken.

De vierde subonderzoeksvraag is evaluerend van aard⁴⁰. Via zuiver juridisch onderzoek wordt nagegaan onder welke voorwaarden het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken verenigbaar is met het recht op een eerlijk proces en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM. Naar analogie met de eerste twee subonderzoeksvragen worden verschillende soorten juridische bronnen gehanteerd met als belangrijkste bronnen het EVRM, rechtspraak van het EHRM en rechtsleer. Hiervoor worden een aantal Europese databanken geconsulteerd waaronder de website van het EHRM⁴¹ en de Raad van Europa⁴².

De vijfde subonderzoeksvraag is eveneens evaluerend van aard⁴³. Hierbij worden de maatschappelijke, psychologische en economische effecten van het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan in beeld gebracht en worden de resultaten geclusterd tot voor- en nadelen. Hiervoor worden zowel juridische als niet-juridische databanken gehanteerd waaronder BJu Tijdschriften Online, HeinOnline, JournalsSageCriminology, ProQuest Criminal Justice en Wiley Online Library.

Bij het bronnenonderzoek werden onder meer de volgende zoektermen gehanteerd: 'videoconferenties strafzaken', 'telecommunicatiemiddelen strafzaken', 'audiovisuele middelen strafzaken', 'wet 2 augustus 2002', 'bedreigde getuigen', 'anonieme getuigen', 'verhoor meerderjarigen', 'wet 7 juli 2002', 'wet 8 april 2002', 'EHRM & videoconferenties', 'artikel 6 EVRM & videoconferenties', 'wet 16 juli 2005', 'besluit videoconferentie', 'voor- en nadelen videoconferenties strafzaken', 'wet 29 januari 2016' en 'Grondwettelijk Hof 21 juni 2018'.

8. Onderzoeksmethode empirisch deel van het onderzoek - De zesde subonderzoeksvraag wordt beantwoord door middel van empirisch onderzoek. Via kwalitatief onderzoek⁴⁴ wordt gepeild naar de ervaringen van advocaten met en hun opinie over het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken, in het bijzonder wordt gepeild naar hun opinie over videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen.

De onderzoekspopulatie betreft advocaten. De keuze voor advocaten als onderzoekspopulatie is hoofdzakelijk ingegeven door 'historische' motieven. Zo werd de wet van 29 januari 2016 die videozittingen voor de onderzoeksgerechten toeliet vernietigd door het Grondwettelijk Hof naar aanleiding van een vernietigingsberoep door de Orde van Franstalige en Duitstalige balies wegens

⁴⁰ Bij evaluerende onderzoeksvragen wordt een rechtsfiguur beoordeeld aan de hand van een aantal evaluatiecriteria. Hier gaat het om interne evaluatiecriteria aangezien het gebruik van videoconferenties in strafzaken wordt getoetst aan juridische bronnen, namelijk het EVRM en rechtspraak van het EHRM (*Ibid.*, 64).

⁴¹ www.hudoc.echr.int.

⁴² www.coe.int.

⁴³ Bij evaluerende onderzoeksvragen wordt een rechtsfiguur beoordeeld aan de hand van een aantal evaluatiecriteria. Hier gaat het om externe evaluatiecriteria aangezien het gebruik van videoconferenties in strafzaken wordt getoetst aan niet-juridische bronnen, namelijk bronnen vanuit diverse wetenschappelijke disciplines (L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 64-65).

⁴⁴ De bedoeling van het onderzoek is om bij een beperkt aantal advocaten diepgaande en gedetailleerde informatie te verzamelen omtrent hun ervaring met en opinie over het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken. Het is niet de bedoeling om de resultaten te veralgemenen naar de gehele populatie advocaten. Bijgevolg wordt de kwalitatieve onderzoeksmethode gehanteerd (B. MEULEMAN en H. ROOSE, *Kennis maken. Methodologie voor sociale wetenschappers*, Drogen, Skribis, 2021, 54; D. MORTELMANS, *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Leuven, Acco, 2013, 21-23).

schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces.⁴⁵ Bijgevolg is het cruciaal om advocaten een stem te geven bij het ontwerp van een nieuw wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen zodat een vernietigingsberoep bij het Grondwettelijk Hof door de Orde van Franstalige en Duitstalige balies of de Orde van Vlaamse Balies deze keer vermeden kan worden. Verder behoort het tot de opdracht van advocaten om op te komen voor de belangen van hun cliënten en de rechten van verdediging. Bijgevolg kunnen advocaten een beter licht werpen op de waarborgen die moeten worden opgenomen in een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen zodat het conform de rechten van verdediging is.

Rechters en leden van het Openbaar Ministerie daarentegen worden niet bevraagd. Ten eerste omwille van de beperkte tijd waarbinnen het onderzoek moet plaatsvinden en de beperkte omvang van de thesis. Ten tweede omdat België geen verleden kent van vernietigingsberoepen bij het Grondwettelijk Hof tegen wetgeving omtrent videoconferenties in strafzaken door leden van de magistratuur. Bijgevolg wordt de centrale onderzoeksvraag hoofdzakelijk beantwoord vanuit het perspectief van de verdediging. Toekomstig onderzoek moet tegemoetkomen aan deze lacune.

Binnen de populatie advocaten wordt een theoretische en doelgerichte steekproef⁴⁶ getrokken. Enkel advocaten actief binnen de materie van het straf- en strafprocesrecht worden geselecteerd. Ten eerste omdat een basiskennis omtrent het te onderzoeken onderwerp noodzakelijk is voor deelname aan het onderzoek. Ten tweede omdat zij interessantere data opleveren voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag dan advocaten die actief zijn binnen andere rechtsdomeinen. Ten derde omdat advocaten strafrecht eventueel zelf al geconfronteerd zijn geweest met deze materie in de praktijk. Verder wordt het onderzoek beperkt tot advocaten die lid zijn van de Orde van Vlaamse Balies omwille van hun geografische beschikbaarheid voor de onderzoeker en voor een optimale communicatie tussen de onderzoeker en de advocaten.

Als dataverzamelmethode wordt gebruikgemaakt van interviewing. Interviews bieden de mogelijkheid om diepgaande informatie te bekomen omtrent de ervaringen en opinie van advocaten. Ook kan de interviewer verduidelijkingen geven bij onduidelijke vragen en zelf verduidelijking vragen bij onduidelijke antwoorden van de geïnterviewde.⁴⁷ Een nadeel van deze methode betreft het risico op een interviewer bias.⁴⁸ Dit risico kan grotendeels geredieerd worden door open, duidelijke, niet-leidende vragen te formuleren.⁴⁹ In totaal worden 12 diepte-interviews afgenomen gedurende de maanden december 2022 en januari 2023. Bij het afnemen van de interviews wordt een half-gestructureerd interviewschema⁵⁰ gebruikt waarin de topics en vragen vooraf worden vastgelegd. Hiermee wordt het evenwicht tussen structuur en flexibiliteit bewaard. De structuur ziet er als volgt uit: een introductie van

⁴⁵ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016; *GwH* 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 571; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

⁴⁶ De bedoeling is om een beperkt aantal advocaten te selecteren, op basis van één of meerdere criteria, die zoveel mogelijk relevante informatie opleveren voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Daarom wordt een theoretische en doelgerichte steekproefmethode gehanteerd (B. MEULEMAN en H. ROOSE, *Kennis maken. Methodologie voor sociale wetenschappers*, Dronen, Skribis, 2021, 167 en 193-195).

⁴⁷ *Ibid.*, 313-314.

⁴⁸ Er is sprake van een interviewer bias wanneer de antwoorden van de geïnterviewde in een bepaalde richting worden geduwd door de interviewer (B. BAARDA, M. VAN DER HULST en M. DE GOEDE, *Basisboek interviewen*, Groningen, Noordhoff uitgevers, 2012, 68-69).

⁴⁹ B. MEULEMAN en H. ROOSE, *Kennis maken. Methodologie voor sociale wetenschappers*, Dronen, Skribis, 2021, 326-327.

⁵⁰ *Ibid.*, 323-324.

het interview en een korte toelichting bij het opzet van de thesis, enkele vragen die peilen naar de ervaring met het onderwerp en tot slot enkele opinievragen over het onderwerp. Het interviewschema is terug te vinden in bijlage 1.

Als data-analysemethode wordt de categorisatiemethode⁵¹ gebruikt. Via deze methode wordt aan elk relevant fragment uit de interviewtranscripties een label of code toegekend. Deze methode biedt de mogelijkheid om de interviews te structureren, analyseren en vervolgens te interpreteren. Het codeerschema met bijhorende codering is bijgevoegd in bijlage 2.

9. Overzicht - De structuur van deze masterthesis is de volgende: in DEEL 1 wordt het Belgisch recht en in DEEL 2 het Nederlands recht omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken besproken. Vervolgens worden in DEEL 3 de verschillen tussen het Belgisch en Nederlands recht weergegeven. In DEEL 4 wordt het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken getoetst aan de rechten van verdediging zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM. DEEL 5 biedt een schematisch overzicht van de voor- en nadelen van het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan. DEEL 6 omvat de resultaten van het empirisch onderzoek. In DEEL 7 worden aanbevelingen voorzien voor een wettelijk kader voor virtuele zittingen in strafzaken dat toelaat verdachten, beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen via videoconferentie. De masterthesis wordt afgesloten met een algemene conclusie.

⁵¹ *Ibid.*, 331.

DEEL 1: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch recht

10. Overzicht DEEL 1 - In dit deel wordt in eerste instantie de wet van 2 augustus 2002⁵² besproken. Zowel het verhoor via audio(visuele) middelen in het vooronderzoek als het horen van personen via audio(visuele) middelen in de fase ten gronde komen aan bod. Voor beide gevallen wordt het wettelijk kader, materieel en personeel toepassingsgebied beschreven en vervolgens het verloop van de procedure onder de loep genomen. Aangezien de wet van 2 augustus 2002⁵³ een coherent geheel vormt met de wet van 7 juli 2002⁵⁴ inzake bedreigde getuigen wordt ook deze wet in tweede instantie kort besproken. Een extensieve beschrijving van de wet van 7 juli 2002⁵⁵ valt echter buiten het bestek van deze masterthesis. Verder wordt de wet van 29 januari 2016⁵⁶ dat de mogelijkheid bood aan de onderzoeksgerechten om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie te laten verschijnen in verschillende stadia van de procedure voor de onderzoeksgerechten en het bijhorende vernietigingsarrest van 21 juni 2018⁵⁷ van het Grondwettelijk Hof besproken. Vervolgens wordt het verhoor op afstand via videoconferentie in grensoverschrijdende procedures besproken. DEEL 1 wordt afgesloten met een deelconclusie. Tot slot wordt in bijlage 3 een tabel aangeboden waarin een schematisch overzicht wordt gegeven van het gebruik van audio(visuele) middelen, in het bijzonder videoconferenties, bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch recht.

11. Relevantie DEEL 1 voor het onderzoek - In DEEL 1 wordt de eerste subonderzoeksvraag⁵⁸ beantwoord. Een beschrijving van het huidig Belgisch juridisch kader betreffende videoconferenties in strafzaken is ten eerste noodzakelijk voor een vergelijking met het Nederlands juridisch kader betreffende videoconferenties in strafzaken. Ten tweede kan via dergelijke beschrijving worden nagegaan of bepaalde wettelijke waarborgen uit het huidig Belgisch kader kunnen worden doorgetrokken naar een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen. Ten derde is het van belang dat de vernietigingsargumenten van het Grondwettelijk Hof in het arrest van 21 juni 2018⁵⁹ mee in acht worden genomen bij het uitwerken van aanbevelingen voor een wettelijk kader omtrent videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen zodat een nieuwe vernietiging door het Grondwettelijk Hof vermeden kan worden.

⁵² Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van de bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 10 augustus 2002, 34665.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

⁵⁷ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 126-127, 135 en 139; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

⁵⁸ De eerste subonderzoeksvraag luidt als volgt: "Hoe ziet het huidig juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in België eruit?"

⁵⁹ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937.

Hoofdstuk 1: Videoconferenties in het vooronderzoek

A) Wettelijk kader & toepassingsgebied

12. Wettelijk kader - Het verhoor of horen op afstand via audio(visuele) middelen, in het bijzonder via videoconferenties, werd in het Wetboek van Strafvordering ingevoegd via de wet van 2 augustus 2002⁶⁰. Deze wet kwam er in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit. Het verhoor of horen via audio(visuele) middelen biedt immers de mogelijkheid om een persoon op een andere plaats te verhoren of horen dan de plaats waar de verhorende of horende instantie zich bevindt. Op die manier kan de verhoorde persoon of te horen persoon worden beschermd tegen intimidatie, bedreiging en geweld vanuit het criminele milieu. De plaats waar de verhoorde persoon of te horen persoon zich bevindt, kan immers geheim gehouden worden. Verder bespaart het verhoor of het horen via audio(visuele) middelen heel wat kosten en tijd nu in het buitenland verblijvende personen zich hiervoor niet meer dienen te verplaatsen.⁶¹ De regels betreffende het verhoor via audio(visuele) middelen in het vooronderzoek zijn terug te vinden in de artikelen 112 en 112bis van het Wetboek van Strafvordering.

13. Materieel toepassingsgebied - Het materieel toepassingsgebied heeft betrekking op het audio(visuele) middel waarmee een verhoor afgenomen kan worden. Het verhoor kan worden afgenomen via drie types van audio(visuele) middelen: videoconferenties, gesloten televisiecircuits en teleconferenties. In de wet van 2 augustus 2002⁶² zijn geen definities van deze begrippen terug te vinden. Hoewel via amendement⁶³ werd verzocht om deze verhoortechnieken te definiëren in de wet, vond de toenmalige minister van Justitie het niet nodig deze definities op te nemen in de wettekst zelf teneinde latere wetwijzingen door technologische ontwikkelingen te vermijden.⁶⁴ In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp zijn daarentegen wel omschrijvingen terug te vinden van de begrippen videoconferentie, gesloten televisiecircuit en teleconferentie.⁶⁵

Bij een videoconferentie en teleconferentie bevinden de verhorende instantie en de te verhoren persoon zich in aparte, niet in hetzelfde gebouw gelegen, ruimtes. Deze ruimtes worden in rechtstreekse audiovisuele verbinding of telefonische verbinding met elkaar gebracht. De ruimte waar de te verhoren persoon zich bevindt is, in tegenstelling tot de ruimte waar de verhorende instantie zich bevindt, onbekend voor het publiek. Hierbij is het niet vereist dat de gebouwen waarin de betrokken partijen zich bevinden in België liggen.⁶⁶

⁶⁰ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

⁶¹ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 6; P. TRAEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 310.

⁶² Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

⁶³ Amendement (NYSSENS) op het wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1155/2, 16.

⁶⁴ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames De Schamphelaere en Taelman, *Parl.St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1155/3, 22.

⁶⁵ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8 en 11; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 288-289.

⁶⁶ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8 en 11; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1097.

Bij een gesloten televisiecircuit bevinden de verhorende instantie en de te verhoren persoon zich in aparte, maar in hetzelfde gebouw gelegen, ruimtes. Deze ruimtes worden, net zoals bij een videoconferentie, in rechtstreekse audiovisuele verbinding met elkaar gebracht. De ruimte waar de te verhoren persoon zich bevindt is, in tegenstelling tot de ruimte waar de verhorende instantie zich bevindt, beveiligd en niet openbaar toegankelijk.⁶⁷

14. Personeel toepassingsgebied - Het personeel toepassingsgebied heeft betrekking op de hoedanigheid van de verhoorde persoon. Ten eerste is het personeel toepassingsgebied van de artikelen 112 en 112bis van het Wetboek van Strafvordering beperkt tot het verhoor van meerderjarigen. Ten tweede is het personeel toepassingsgebied beperkt tot twee categorieën personen. Een eerste categorie betreft de bedreigde getuigen aan wie de Getuigenbeschermingscommissie een beschermingsmaatregel heeft toegekend. Voor een verdere toelichting bij het verhoor via audio(visuele) middelen, in het bijzonder via videoconferenties, van bedreigde getuigen wordt verwezen naar hoofdstuk 2 van dit deel met de bijhorende randnummers 22 tot 26. Een tweede categorie personen betreft de in het buitenland verblijvende verdachten, deskundigen en getuigen. Bijgevolg is het verhoor van in België verblijvende verdachten, deskundigen en getuigen via audio(visuele) middelen uitgesloten, tenzij het gaat om in België verblijvende bedreigde getuigen.⁶⁸

Verder moeten twee nuances worden gemaakt bij het personeel toepassingsgebied. Ten eerste is het verhoor via gesloten televisiecircuit van in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten niet mogelijk.⁶⁹ Dit vloeit logischerwijze voort uit de aard van het audiovisuele middel: de ruimte waar de verhorende instantie zich bevindt en de ruimte waar de te verhoren persoon zich bevindt, moeten namelijk in hetzelfde gebouw liggen.⁷⁰ Ten tweede is het verhoor via teleconferentie beperkt tot bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen. Bijgevolg kunnen in het buitenland verblijvende verdachten niet worden verhoord via teleconferentie.⁷¹

Voor het verhoor via videoconferentie of teleconferentie van getuigen, deskundigen en verdachten die in het buitenland verblijven, geldt een bijzondere voorwaarde: wederkerigheid tussen het verzoekende land en het aangezochte land.⁷² Wederkerigheid houdt in dat het land waar de getuige, deskundige of verdachte verblijft zowel technisch als juridisch in de mogelijkheid verkeert het verhoor via een audio(visueel) middel te organiseren. Het technische aspect betekent dat het aangezochte land over de technische middelen beschikt voor een videoconferentie of teleconferentie. Indien het aangezochte land niet over deze technische middelen beschikt, kunnen deze door het verzoekende land in onderlinge

⁶⁷ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8.

⁶⁸ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78.

⁶⁹ Art. 112, §2 Sv.

⁷⁰ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 55.

⁷¹ Art. 112bis, §1 Sv.; A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 84.

⁷² Art. 112, §1 en 112bis, §1 Sv.; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1103; S. DE BIOLLEY, "La vidéo-comparution en Belgique: une solution sans problème", *Déviante et société* 2013, afl. 37, (305) 308.

overeenstemming ter beschikking worden gesteld aan het aangezochte land. Het juridische aspect betekent dat het aangezochte land over een wetgeving moet beschikken die dergelijke praktijk toelaat.⁷³

B) Verloop van de procedure

15. Beslissingsbevoegdheid - De beslissing tot verhoor via audio(visuele) middelen in het vooronderzoek behoort toe aan de procureur des Konings in het kader van het opsporingsonderzoek of de onderzoeksrechter in het kader van het gerechtelijk onderzoek.⁷⁴

16. Voorwaarden - Om een persoon te verhoren via audio(visuele) middelen in het vooronderzoek gelden steeds twee essentiële voorwaarden. Ten eerste moet de te verhoren persoon instemmen met de voorgestelde vorm van verhoor.⁷⁵ Ten tweede geldt een subsidiariteitsvoorwaarde. Deze voorwaarde houdt in dat het verhoor via videoconferentie en gesloten televisiecircuit enkel kan worden toegepast wanneer de persoonlijke verschijning van de te horen persoon niet wenselijk of mogelijk is.⁷⁶ Bij het verhoor via teleconferentie geldt een dubbele subsidiariteitsvoorwaarde. Dit betekent dat het verhoor via teleconferentie slechts mogelijk is indien zowel de persoonlijke verschijning van de te horen persoon niet wenselijk of mogelijk is als het verhoor via videoconferentie of gesloten televisiecircuit.⁷⁷ Bijgevolg staan de drie methoden van verhoor via audio(visuele) middelen niet op een gelijk niveau, maar is het verhoor via teleconferentie subsidiair aan het verhoor via videoconferentie en gesloten televisiecircuit.⁷⁸ Hiermee beoogt de wetgever verhoren via teleconferenties zoveel mogelijk te beperken. Teleconferenties kunnen immers de rechten van verdediging in het gedrang brengen. De verdediging heeft namelijk niet de mogelijkheid om de non-verbale reactie van de verhoorde persoon op directe vragen waar te nemen.⁷⁹

17. Beeld- en/of stemvervorming - Beeld- en stemvervorming van het verhoor via videoconferentie, gesloten televisiecircuit of teleconferentie is uitgesloten in het vooronderzoek. Deze techniek heeft tot doel de te verhoren persoon een zekere anonimiteit te verlenen, hoewel alle identiteitsgegevens van de betrokkene kenbaar moeten worden gemaakt.⁸⁰ In het vooronderzoek is het bijgevolg weinig zinvol beeld- en stemvervorming toe te passen gelet op het grotendeels geheime karakter van het opsporings-

⁷³ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Fauzaya Talhaoui, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/004, 9-10; A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 84; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 300.

⁷⁴ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78; S. DE BIOLLEY, "La vidéo-comparution en Belgique: une solution sans problème", *Déviante et société* 2013, afl. 37, (305) 308.

⁷⁵ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 299.

⁷⁶ Art. 112, §1 en §2 Sv.; A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 83.

⁷⁷ Art. 112bis, §1 Sv.; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 56.

⁷⁸ A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 83.

⁷⁹ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 26; A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 83.

⁸⁰ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 9; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 296.

en gerechtelijk onderzoek zoals gewaarborgd in de artikelen 28quinquies, §1 en 57, §1 van het Wetboek van Strafvordering.⁸¹

18. Organisatie van het verhoor - Indien de te horen persoon in België verblijft, moet bij deze persoon een officier van gerechtelijke politie of politieambtenaar aanwezig zijn. Deze politieambtenaar moet bij naam worden aangeduid door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter naargelang de stand van het strafonderzoek. Indien de te horen persoon in het buitenland verblijft, moet bij deze persoon een buitenlandse justitiële autoriteit aanwezig zijn.⁸² De leiding over het verhoor behoort toe aan de procureur des Konings in de fase van het opsporingsonderzoek of aan de onderzoeksrechter in de fase van het gerechtelijk onderzoek, hoewel de wet dit niet expliciet bepaalt.⁸³

19. Processen-verbaal van verhoor - Van het verhoor via audio(visuele) middelen moeten twee processen-verbaal worden opgesteld. Er moet zowel een proces-verbaal worden opgesteld door de instantie aanwezig bij de te horen persoon als een proces-verbaal door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter naargelang de stand van het strafonderzoek.⁸⁴ De processen-verbaal dienen elkaar aan te vullen en samen een volledig beeld te geven van het verloop en omstandigheden van het verhoor.⁸⁵

20. Audiovisuele of auditieve opname - In het vooronderzoek moet het verhoor via audio(visuele) middelen steeds worden opgenomen. Bij een verhoor via videoconferentie of gesloten televisiecircuit gaat dit om een audiovisuele opname, terwijl dit bij een verhoor via teleconferentie om een auditieve opname gaat.⁸⁶

21. Bewijswaarde - Het proces-verbaal van een verhoor afgenomen via videoconferentie of gesloten televisiecircuit heeft dezelfde bewijswaarde als elk ander proces-verbaal van verhoor afgenomen tijdens het vooronderzoek. De verklaringen via teleconferentie daarentegen kunnen door de vonnisrechter slechts in aanmerking genomen worden als bewijs op voorwaarde dat zij in belangrijke mate steun vinden in andersoortige bewijsmiddelen.⁸⁷ Het is immers zo dat bij een verhoor via teleconferentie de te horen persoon niet visueel kan worden waargenomen, waardoor de rechten van verdediging minder worden gewaarborgd bij een verhoor via teleconferentie dan bij een verhoor via videoconferentie of gesloten televisiecircuit.⁸⁸ Tot slot moet worden benadrukt dat een persoon die via videoconferentie,

⁸¹ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 9; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 302.

⁸² Art. 112, §3 Sv.; art. 112bis, §2 Sv.; KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 79; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 311.

⁸³ M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 295 en 297; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 301.

⁸⁴ Art. 112, §3 en §4 Sv.; art. 112bis, §2 en §3 Sv.; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 58-59.

⁸⁵ Omz. PG Gent, 29/03 van 24 juni 2003, 176 en 179; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 302.

⁸⁶ Art. 112, §5 Sv.; art. 112bis, §4 Sv.; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 312.

⁸⁷ Art. 112bis, §6 Sv.; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 141-142.

⁸⁸ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 12; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 56; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 312.

gesloten televisiecircuit of teleconferentie is gehoord, wordt geacht te zijn verschenen en aan de oproeping te hebben voldaan. Dit betekent dat het verhoor op afstand de persoonlijke verschijning voor de procureur des Konings of de onderzoeksrechter vervangt.⁸⁹

Hoofdstuk 2: Verhoor van bedreigde getuigen via videoconferenties

22. Inleiding - Bedreigde getuigen aan wie de Getuigenbeschermingscommissie een beschermingsmaatregel heeft toegekend kunnen worden verhoord of gehoord via audio(visuele) middelen zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde.⁹⁰ Hoofdstuk VII ter van het Wetboek van Strafvordering getiteld 'Bescherming van bedreigde getuigen' bevat een regeling omtrent de bescherming van bedreigde getuigen.⁹¹ Deze regeling werd ingevoerd door de wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen en andere bepalingen.⁹² Om te weten of een getuige via videoconferentie kan verhoord of gehoord worden op grond van de wet van 2 augustus 2002⁹³ is het noodzakelijk te weten of een getuige al dan niet gekwalificeerd kan worden als een bedreigde getuige en of er aan deze bedreigde getuige een beschermingsmaatregel werd toegekend. Daarom wordt hieronder naast de ratio legis van de wet van 7 juli 2002⁹⁴ ook het personeel toepassingsgebied besproken en kort ingegaan op de beschermingsmaatregelen en toekenningsprocedure ervan. Een extensieve beschrijving van de wet van 7 juli 2002⁹⁵ valt echter buiten het bestek van deze masterthesis.

23. Ratio wetgeving - Het doel van de wet van 7 juli 2002⁹⁶ betreft het beschermen van personen die een getuigenis afleggen omtrent zware en georganiseerde criminaliteit teneinde dergelijke criminaliteit op een meer effectieve wijze te bestrijden. Zonder beschermingsmaatregelen zouden getuigen immers bevreesd kunnen zijn om informatie vrij te geven uit angst voor represailles. Deze regeling moet dus de drempel verlagen voor getuigen om verklaringen af te leggen omtrent zware vormen van criminaliteit.⁹⁷

24. Personeel toepassingsgebied - De wet van 7 juli 2002⁹⁸ is van toepassing op bedreigde getuigen, hun gezinsleden en andere bloedverwanten.⁹⁹ Een persoon wordt als bedreigde getuige beschouwd indien een aantal elementen zijn vervuld.¹⁰⁰ Ten eerste moet de persoon gevaar lopen. Dit gevaarcriterium is een objectief criterium. Een subjectief onveiligheidsgevoel volstaat immers niet om

⁸⁹ Art. 112, §6 Sv.; art. 112bis, §5 Sv.; wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 15; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 300.

⁹⁰ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78.

⁹¹ Art. 102-111 Sv.

⁹² Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van de bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 10 augustus 2002, 34665.

⁹³ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

⁹⁴ Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van de bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 10 augustus 2002, 34665.

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ Wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1483/001, 6-7; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 111; X., "Bescherming bedreigde getuigen", *NJW* 2011, afl. 247, (538) 538.

⁹⁸ Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van de bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 10 augustus 2002, 34665.

⁹⁹ Art. 102 Sv.

¹⁰⁰ Art. 102, 1° Sv.

beschermingsmaatregelen te genieten.¹⁰¹ Het komt aan de Getuigenbeschermingscommissie toe om te oordelen of dit objectief gevaarcriterium is vervuld. Bij de beoordeling hiervan kan de Getuigenbeschermingscommissie rekening houden met onder meer de inhoud van de reeds afgelegde verklaringen of de af te leggen verklaringen, de aard van het misdrijf of de misdrijven en de vermoedelijke daders. Het objectief gevaarcriterium vereist niet dat de betrokkene reeds slachtoffer is geweest van daadwerkelijke aanslagen of dreigementen.¹⁰²

Ten tweede moet dit gevaar het gevolg zijn van afgelegde verklaringen of af te leggen verklaringen in de loop van het opsporingsonderzoek of gerechtelijk onderzoek.¹⁰³ Ten derde is het personeel toepassingsgebied niet beperkt tot personen die in een Belgische strafzaak verklaringen afleggen. Ook personen die moeten getuigen in het kader van een buitenlandse strafzaak of voor een internationaal rechtscollege komen in aanmerking voor beschermingsmaatregelen. Wanneer een persoon getuigt in een buitenlandse strafzaak moet bovendien de wederkerigheidsvoorwaarde zijn vervuld. Deze voorwaarde impliceert dat België een bilaterale of multilaterale overeenkomst of een intergouvernementeel akkoord moet hebben gesloten met het betrokken land.¹⁰⁴ Ten vierde moet de betrokkene bereid zijn de afgelegde verklaringen ter terechtzitting te bevestigen. Hierbij is het niet vereist dat deze bevestiging ook effectief plaatsvindt, de bereidheid ertoe volstaat.¹⁰⁵

Daarnaast is het irrelevant of de getuige een criminele achtergrond heeft. Ook onder meer politiemensen, undercoveragenten, magistraten, medewerkers van het gerecht *sensu lato* en slachtoffers van misdrijven kunnen in aanmerking komen voor beschermingsmaatregelen na evaluatie van het objectief gevaarcriterium.¹⁰⁶

Verder kunnen ook gezinsleden¹⁰⁷ en andere bloedverwanten¹⁰⁸ van de bedreigde getuige negatieve gevolgen ondervinden ten gevolge van de afgelegde verklaringen van de bedreigde getuige. Daarom

¹⁰¹ Wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1483/001, 8; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 300.

¹⁰² P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 300; T. DE MEESTER, "De feitelijke bescherming van bedreigde getuigen een feit?", *T.Strafr.* 2003, afl. 3, (95) 98.

¹⁰³ D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54; K. VANDERHEIDEN, "Verhoor van getuigen" in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2016, (181) 204.

¹⁰⁴ Wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1483/001, 8; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 114.

¹⁰⁵ P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 301; T. DE MEESTER, "De feitelijke bescherming van bedreigde getuigen een feit?", *T.Strafr.* 2003, afl. 3, (95) 96-97.

¹⁰⁶ Wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1483/001, 7; A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 86.

¹⁰⁷ Onder 'gezinsleden' wordt verstaan: de echtgenoot van de bedreigde getuige of de persoon met wie hij samenleeft en een duurzame affectieve en seksuele relatie heeft, de inwonende bloedverwanten van de bedreigde getuige, van diens echtgenoot of van de persoon met wie hij samenleeft en een duurzame affectieve en seksuele relatie heeft, hun inwonende adoptanten en adoptiekinderen en de inwonende bloedverwanten van hun adoptanten en adoptiekinderen (Art. 102, 2° Sv.).

¹⁰⁸ Met 'andere bloedverwanten' worden bedoeld: de niet-inwonende bloedverwanten tot in de derde graad van de bedreigde getuige, van diens echtgenoot of van de persoon met wie hij samenleeft en een duurzame affectieve en seksuele relatie heeft, hun niet-inwonende adoptanten en adoptiekinderen en de niet-inwonende bloedverwanten van hun adoptanten en adoptiekinderen tot in de tweede graad (Art. 102, 3° Sv.).

genieten gezinsleden en andere bloedverwanten mee van de bescherming geboden door de wet van 7 juli 2002.¹⁰⁹

Tot slot kunnen naast de bedreigde getuige, de gezinsleden en andere bloedverwanten ook andere personen onder bepaalde voorwaarden beschermingsmaatregelen genieten. Deze personen moeten bij naam worden aangeduid door de getuige in een gemotiveerd verzoekschrift gericht aan het Openbaar Ministerie of de onderzoeksrechter. Bijgevolg is de kring van personen rondom de getuige die in aanmerking komt voor beschermingsmaatregelen nagenoeg onbeperkt.¹¹⁰ Vereist is echter wel dat deze personen effectief gevaar lopen ten gevolge van de afgelegde verklaringen van de bedreigde getuige.¹¹¹

25. Beschermingsmaatregelen & andere maatregelen - De wet maakt een onderscheid tussen gewone en bijzondere beschermingsmaatregelen.¹¹² Wanneer een bijzondere beschermingsmaatregel wordt opgelegd aan een getuige kan dit gepaard gaan met verregaande economische, sociale en psychologische gevolgen. Gevolgen kunnen onder meer zijn: het niet meer kunnen uitoefenen van de huidige job, het moeten breken met heel wat familieleden en vrienden en de getuige die terechtkomt in een totaal nieuwe omgeving. Om aan deze problemen tegemoet te komen voorziet de wetgever financiële hulpmaatregelen en begeleidende maatregelen.¹¹³ Een extensieve bespreking van deze maatregelen valt echter buiten het bestek van deze thesis.

26. Toekenningsprocedure - De beslissing tot toekenning van beschermingsmaatregelen en financiële hulpmaatregelen komt exclusief toe aan de Getuigenbeschermingscommissie.¹¹⁴ De Getuigenbeschermingscommissie kan niet ambtshalve overgaan tot de toekenning van deze maatregelen, maar enkel op gemotiveerd verzoek van de procureur des Konings, de procureur-generaal, de federale procureur of de onderzoeksrechter. Noch de getuige noch de andere partijen kunnen rechtstreeks een verzoekschrift richten tot de Getuigenbeschermingscommissie. Wel kunnen de getuige of partijen zich richten tot het Openbaar Ministerie of de onderzoeksrechter met het verzoek om de Getuigenbeschermingscommissie te adiëren. Het Openbaar Ministerie of de onderzoeksrechter is niet verplicht gevolg te geven aan dit verzoek.¹¹⁵

¹⁰⁹ K. VANDERHEIDEN, "Verhoor van getuigen" in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2016, (181) 204; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 116-117.

¹¹⁰ Art. 105, §1, laatste lid Sv.; T. DE MEESTER, "De feitelijke bescherming van bedreigde getuigen een feit?", *T.Strafr.* 2003, afl. 3, (95) 99.

¹¹¹ Art. 105, §1, laatste lid Sv.; K. VANDERHEIDEN, "Verhoor van getuigen" in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2016, (181) 204-205.

¹¹² Art. 104, §1 en §2 Sv.

¹¹³ Art. 104, §3 en §4 Sv.; wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St. Kamer 2001-02*, nr. 1483/001, 20-22; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 128; T. DE MEESTER, "De feitelijke bescherming van bedreigde getuigen een feit?", *T.Strafr.* 2003, afl. 3, (95) 102-103.

¹¹⁴ Art. 103, §1, eerste lid Sv.; wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St. Kamer 2001-02*, nr. 1483/001, 11; K. VANDERHEIDEN, "Verhoor van getuigen" in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2016, (181) 205; X., "Bescherming bedreigde getuigen", *NJW* 2011, afl. 247, (538) 538.

¹¹⁵ Art. 105, §1, eerste lid Sv.; wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St. Kamer 2001-02*, nr. 1483/001, 10; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 305.

Hoofdstuk 3: Videoconferenties in de voorlopige hechtenis

27. Vóór de wet van 27 december 2012 - Vóór de wet van 27 december 2012¹¹⁶ was de persoonlijke verschijning van de inverdenkinggestelde in de procedure van de voorlopige hechtenis voor de onderzoeksgerechten de regel. Bijgevolg kon de inverdenkinggestelde zich in beginsel niet laten vertegenwoordigen door een advocaat voor de onderzoeksgerechten wanneer een beslissing genomen moest worden omtrent de handhaving van de voorlopige hechtenis. Op het voorgaande beginsel werd één wettelijke uitzondering voorzien: vertegenwoordiging door een advocaat was toegelaten bij werkelijke onmogelijkheid van de inverdenkinggestelde om persoonlijk te verschijnen voor de onderzoeksgerechten.¹¹⁷ Deze uitzondering gold zowel wanneer deze onmogelijkheid te wijten was aan de inverdenkinggestelde zelf als wanneer dit niet aan hemzelf te wijten was.¹¹⁸ Zo konden bijvoorbeeld ziekte, ongeval, staking van cipers en de onmogelijkheid tot overbrenging van de inverdenkinggestelde naar het onderzoeksgerecht gronden vormen tot vertegenwoordiging.¹¹⁹ De verschijning via videoconferentie van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis voor de onderzoeksgerechten was op dat moment nog niet mogelijk.

28. Wet van 27 december 2012 - Sinds de wet van 27 december 2012¹²⁰ kunnen inverdenkinggestelden persoonlijk verschijnen of zich in elk geval laten vertegenwoordigen door een advocaat voor de onderzoeksgerechten wanneer een uitspraak gedaan moet worden omtrent de handhaving van de voorlopige hechtenis.¹²¹ De verschijning via videoconferentie van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis voor de onderzoeksgerechten was op dat moment nog niet mogelijk.

29. Wet van 29 januari 2016 - Vóór de wet van 29 januari 2016¹²² konden inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis slechts op twee manieren verschijnen voor de onderzoeksgerechten: persoonlijk of vertegenwoordigd door een advocaat.¹²³ Hierin kwam verandering door de wet van 29 januari 2016¹²⁴.

De ratio achter deze wet was dubbel. Ten eerste was het transport van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis van de gevangenis naar het gerechtsgebouw een dure aangelegenheid die vaak ook veiligheidsrisico's met zich meebracht. Ten tweede werd het proefproject in Charleroi en Leuven waarbij inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis vanuit de gevangenis via videoconferentie voor de raadkamer konden verschijnen vroegtijdig stopgezet wegens een gebrek aan wettelijke basis hiervoor. De doelstelling van deze wet betrof dus de volgende: het voorzien van een wettelijke basis voor de verschijning via videoconferentie van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis voor de

¹¹⁶ Wet van 27 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 januari 2013, 5286.

¹¹⁷ Voormalig artikel 23, 2° van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, *BS* 14 augustus 1990, 15779; wetsontwerp betreffende de voorlopige hechtenis, *Parl.St.* Kamer 1989-90, nr. 1255/2, 42; B. DE SMET, "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, (1678) 1678; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1459.

¹¹⁸ Cass. (2^e k.) 22 juni 2010, AR P.10.1061.N, *RW* 2011-12, afl. 9, 446, noot I. MENNES en B. DE SMET.

¹¹⁹ Cass. (2^e k.) 6 september 1976, *Arr.Cass.* 1977, 17, noot F.D., *RDP* 1976-77, 229, noot R. Screvens, *RW* 1976-77, noot A. Vandeplas.

¹²⁰ Wet van 27 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 januari 2013, 5286.

¹²¹ Huidige artikelen 23, 2° en 30, §3, eerste en derde lid wet voorlopige hechtenis; wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1864/3, 4; B. DE SMET, "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, (1678) 1678.

¹²² Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

¹²³ L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videoverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5.

¹²⁴ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

onderzoeksgerechten om de hiermee gepaard gaande transportkosten en veiligheidsrisico's terug te dringen.¹²⁵

De wet van 29 januari 2016 voorzag voor het eerst de mogelijkheid om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis te laten verschijnen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten. Deze mogelijkheid werd voorzien in verschillende stadia van de procedure voor de onderzoeksgerechten.¹²⁶ Zo konden de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling wanneer zij een beslissing moesten nemen omtrent de handhaving van de voorlopige hechtenis de inverdenkinggestelde laten verschijnen via videoconferentie.¹²⁷ Ook voor andere procedures tijdens het gerechtelijk onderzoek werd een regeling uitgewerkt waarbij de inverdenkinggestelde in voorlopige hechtenis kon verschijnen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten. Voor de raadkamer ging het dan over de regeling van de rechtspleging en voor de kamer van inbeschuldigingstelling over het debat inzake de regeling van de rechtspleging in graad van hoger beroep, het toezicht op het gerechtelijk onderzoek, het onderzoek naar de regelmatigheid van de procedure en de controle op de bijzondere opsporingstechnieken.¹²⁸ In al deze gevallen lag de beslissing tot verschijning via videoconferentie in handen van de onderzoeksgerechten. De instemming van de inverdenkinggestelde was dus niet vereist. Volgens de wetgever was een onafhankelijke rechter het meest geschikt om beslissingen te nemen over de toe te passen verschijningsvorm rekening houdend met het recht op een eerlijk proces.¹²⁹ De nadere regels omtrent het gebruik van videoconferenties moesten door de Koning worden bepaald.¹³⁰

30. Arrest Grondwettelijk Hof van 21 juni 2018 - Tegen de wet van 29 januari 2016¹³¹ werd op 12 augustus 2016 een vernietigingsberoep ingesteld bij het Grondwettelijk Hof door de Orde van Franstalige en Duitstalige balies wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel^{132,133}. De Orde van Franstalige en Duitstalige balies kaartte aan dat er geen criteria werden vooropgesteld op basis waarvan het onderzoeksgerecht een beslissing tot verschijning via videoconferentie kon nemen. Bovendien zou

¹²⁵ Wetsvoorstel betreffende het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 0993/001, 1 en 3; I. MENNES, "Moeten onderzoeksgerechten de gevangenis in of verschijnt de verdachte in videoconferentie vanuit de gevangenis?", *T.Strafr.* 2016, afl. 6, (382) 385; L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videoverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5.

¹²⁶ B. DE SMET, "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, (1678) 1679; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 139; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258.

¹²⁷ Art. 23, 2° wet voorlopige hechtenis (handhaving van de voorlopige hechtenis voor de raadkamer); art. 30, §3, eerste lid wet voorlopige hechtenis (handhaving van de voorlopige hechtenis in hoger beroep voor de kamer van inbeschuldigingstelling).

¹²⁸ Art. 127, §4, tweede lid Sv. (regeling rechtspleging voor de raadkamer); art. 135, §3, laatste lid Sv. (hoger beroep bij de kamer van inbeschuldigingstelling inzake de regeling rechtspleging); art. 136bis, laatste lid Sv. (toezicht door de kamer van inbeschuldigingstelling op het gerechtelijk onderzoek); art. 235bis, §4 Sv. (onderzoek door de kamer van inbeschuldigingstelling naar de regelmatigheid van de procedure); art. 235ter, §2, derde lid Sv. (controle door de kamer van inbeschuldigingstelling op de bijzondere opsporingstechnieken).

¹²⁹ Wetsvoorstel betreffende het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 0993/001, 3; L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videoverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5.

¹³⁰ Art. 9 wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 571; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

¹³¹ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

¹³² Schending van art. 12, tweede lid Gw. in samenhang gelezen met art. 7.1 EVRM en art. 15, eerste lid IVBPR.

¹³³ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 571; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

de machtiging aan de Koning om nadere regels te bepalen betreffende de verschijning via videoconferentie te uitgebreid zijn en betrekking hebben op essentiële elementen die moeten worden vastgesteld door de wetgevende macht. Bijgevolg werden de bestreden bepalingen door de Orde van Franstalige en Duitstalige balies onverenigbaar geacht met de vereisten van wettigheid en voorspelbaarheid van de strafrechtspleging.¹³⁴

Het Grondwettelijk Hof verklaarde het vernietigingsberoep gegrond. Volgens het Hof schonden artikel 2 tot 8 van de wet van 29 januari 2016¹³⁵ het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel¹³⁶ doordat deze bepalingen geen redenen of criteria voorzagen op grond waarvan de onderzoeksgerechten de verschijning van de inverdenkinggestelde via videoconferentie konden bevelen. Hoewel krachtens de parlementaire voorbereiding de verschijning via videoconferentie tot doel had transportkosten en veiligheidsrisico's te reduceren, verboden de wettelijke bepalingen de onderzoeksgerechten niet om bij hun beslissing rekening te houden met andere redenen dan deze die verband hielden met de voorgaande doelstellingen. Bijgevolg was het voor de inverdenkinggestelde onvoorzienbaar of hij al dan niet moest verschijnen via videoconferentie.¹³⁷ Bovendien kunnen de transportkosten voor het vervoer van gedetineerden een beslissing tot verschijning via videoconferentie niet verantwoorden. Het is immers zo dat de verschijning via videoconferentie zonder instemming van de inverdenkinggestelde slechts mogelijk is indien hiervoor gewettigde redenen zijn zoals bijvoorbeeld een hoog veiligheidsrisico. Loutere redenen van kostenbesparing volstaan niet.¹³⁸

Verder stelde het Hof ook een schending vast van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel¹³⁹ door artikel 9 van de wet van 29 januari 2016. Dit artikel verleende aan de Koning de bevoegdheid om de nadere regels te bepalen betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis. Het Hof oordeelde dat een delegatie aan de Koning niet in strijd was met het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel voor zover de delegatie voldoende nauwkeurig was beschreven en betrekking had op de tenuitvoerlegging van maatregelen waarvan de essentiële elementen vooraf door de wetgevende macht werden vastgelegd.¹⁴⁰ Volgens het Hof had de wetgever bepaalde waarborgen die essentieel waren gelet op de vereisten van het recht op een eerlijk proces niet opgenomen in de wet. Zo bood de wet geen waarborg tot effectieve deelname aan het proces zonder technische belemmeringen. Ook het vertrouwelijk overleg met de advocaat werd onvoldoende gewaarborgd. Verder bepaalde de wet niets over de plaats van de advocaat van de inverdenkinggestelde in geval van verschijning via videoconferentie. Hierbij was het onduidelijk of de advocaat tijdens de debatten fysiek aanwezig moest zijn in de ruimte van het onderzoeksgerecht of in de ruimte van zijn cliënt. Daarnaast werd niets bepaald omtrent de wijze waarop het vertrouwelijk overleg met de advocaat

¹³⁴ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937.

¹³⁵ Deze artikelen voorzagen de mogelijkheid voor de onderzoeksgerechten om een inverdenkinggestelde in voorlopige hechtenis te laten verschijnen via videoconferentie in verschillende stadia van de procedure voor de onderzoeksgerechten.

¹³⁶ Schending van art. 12, tweede lid Gw. in samenhang gelezen met art. 7.1 EVRM en art. 15, eerste lid IVBPR.

¹³⁷ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.9.6.1. en B.9.6.2.; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 139; D. BIJNENS, H. BORTELS en J. THEUNIS, "Behoorlijke wetgeving in de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof (2017-18)", *TVW* 2019, afl. 2, (52) 80.

¹³⁸ I. MENNES, "Potpourri II-wet: gerichte verbeteringen aan de Wet Voorlopige Hechtenis", *NC* 2016, afl. 3, (204) 221; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

¹³⁹ Schending van art. 12, tweede lid Gw. in samenhang gelezen met art. 7.1 EVRM en art. 15, eerste lid IVBPR.

¹⁴⁰ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.3.; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258.

moest plaatsvinden in geval deze zich niet fysiek bij zijn cliënt bevond.¹⁴¹ Uit het voorgaande concludeerde het Hof dat de bevoegdheid van de Koning dus verder gaat dan de tenuitvoerlegging van essentiële elementen.¹⁴² Dit arrest heeft tot gevolg dat het momenteel niet meer mogelijk is om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie te laten verschijnen voor de onderzoeksgerechten.

Hoofdstuk 4: Videoconferenties in de fase ten gronde

A) Wettelijk kader & toepassingsgebied

31. Wettelijk kader - Het horen van personen via audio(visuele) middelen is eveneens mogelijk in de fase ten gronde voor de politierechtbank, correctionele rechtbank, het hof van beroep en het hof van assisen. De toepasselijke bepalingen zijn terug te vinden in de artikelen 158bis en 158ter (politierechtbanken), artikel 189 (correctionele rechtbanken), artikel 211 (hoven van beroep) en de artikelen 298 en 299 (hof van assisen) van het Wetboek van Strafvordering.

32. Materieel toepassingsgebied - Net zoals in het vooronderzoek kunnen personen voor de politierechtbank, correctionele rechtbank, het hof van beroep en het hof van assisen worden gehoord via drie types van audio(visuele) middelen: videoconferentie¹⁴³, gesloten televisiecircuit¹⁴⁴ en teleconferentie¹⁴⁵.

33. Personeel toepassingsgebied - In de fase ten gronde kunnen enkel bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen worden gehoord via audio(visuele) middelen.¹⁴⁶ Voor een verdere toelichting bij het horen van bedreigde getuigen via audio(visuele) middelen, in het bijzonder via videoconferenties, wordt verwezen naar van hoofdstuk 2 van dit deel met de bijhorende randnummers 22 tot 26. Net zoals in het vooronderzoek geldt de voorwaarde van wederkerigheid bij het horen van in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen via audio(visuele) middelen.¹⁴⁷ Verder blijft de beperking dat gesloten televisiecircuits enkel gebruikt kunnen worden bij het horen van bedreigde getuigen onverminderd geldig.¹⁴⁸ Deze beperking is immers onafhankelijk van de stand van de strafprocedure, maar vloeit voort uit de aard van het technisch middel.¹⁴⁹ Tot slot biedt België geen wettelijke basis voor videozittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen kunnen

¹⁴¹ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.4.3.; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

¹⁴² GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.4.4.; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 139.

¹⁴³ Art. 158bis, §1 Sv.; art. 298, §1 Sv.

¹⁴⁴ Art. 158bis, §2 Sv.; art. 298, §2 Sv.

¹⁴⁵ Art. 158ter, §1 Sv.; art. 299, §1 Sv.

¹⁴⁶ Art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54.

¹⁴⁷ Art. 158bis, §1 en 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en 299, §1 Sv.; wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Fauzaya Talhaoui, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/004, 9-10; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 304.

¹⁴⁸ Art. 158bis, §2 Sv.; art. 298, §2 Sv.; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 296.

¹⁴⁹ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8.

verschijnen via audio(visuele) middelen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter. Zij moeten dus in ieder geval persoonlijk verschijnen of zich laten vertegenwoordigen.¹⁵⁰

B) Verloop van de procedure

34. Beslissingsbevoegdheid - De rechtbank of het hof op gemotiveerd verzoek van het Openbaar Ministerie beslist tot het horen van een persoon via audio(visuele) middelen.¹⁵¹ Bijgevolg kan de rechtbank of het hof niet ambtshalve of op verzoek van andere partijen dan het Openbaar Ministerie beslissen een persoon te horen via audio(visuele) middelen.¹⁵² Verder is de rechtbank of het hof niet verplicht het verzoek van het Openbaar Ministerie in te willigen.¹⁵³ De redenen waarom het niet wenselijk of mogelijk is voor de getuige of deskundige om in persoon te verschijnen moeten worden vermeld in het verzoek.¹⁵⁴

35. Voorwaarden - Ook in de fase ten gronde gelden twee essentiële voorwaarden voor het horen van een persoon via audio(visuele) middelen. Ten eerste kan het audio(visueel) horen slechts plaatsvinden met de instemming van de te horen persoon. Ten tweede geldt een subsidiariteitsvoorwaarde: het horen van een persoon via videoconferentie of gesloten televisiecircuit kan slechts worden toegelaten wanneer de persoonlijke verschijning van de te horen persoon niet wenselijk of mogelijk is. Wanneer ook het horen via videoconferentie of gesloten televisiecircuit niet wenselijk of mogelijk is, kan worden overgegaan tot het horen via teleconferentie.¹⁵⁵

36. Beeld- en/of stemvorming - In tegenstelling tot het vooronderzoek is beeld- en/of stemvorming van het audio(visueel) horen van een persoon wel mogelijk in de fase ten gronde.¹⁵⁶ Via beeld- en stemvorming probeert de wetgever tegemoet te komen aan het principiële openbaar karakter van de terechtzitting en kan een zekere anonimiteit verleend worden aan de te horen persoon.¹⁵⁷ De beslissing tot beeld- en/of stemvorming komt toe aan de rechtbank of het hof op gemotiveerd verzoek van het Openbaar Ministerie, respectievelijk de procureur des Konings of de procureur-generaal.¹⁵⁸

37. Organisatie van het verhoor - Indien de te horen persoon in België verblijft, moet bij deze persoon een officier van gerechtelijke politie aanwezig zijn. Dit kan geen politieambtenaar zijn zoals in het vooronderzoek. Indien de te horen persoon in het buitenland verblijft, moet bij deze persoon een

¹⁵⁰ Art. 171, tweede lid Sv.; art. 185 Sv.; art. 208, tweede lid Sv.; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1461; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54 en 56.

¹⁵¹ Art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 141.

¹⁵² M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 303.

¹⁵³ Art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 297.

¹⁵⁴ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 9.

¹⁵⁵ Art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54-56.

¹⁵⁶ Art. 158bis, §6 Sv.; art. 158ter, §6 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 313.

¹⁵⁷ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 9; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 60.

¹⁵⁸ Art. 158bis, §6 Sv.; art. 158ter, §6 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §5 Sv.; art. 299, §5 Sv.; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 304.

buitenlandse justitiële autoriteit aanwezig zijn.¹⁵⁹ De leiding over het audio(visueel) horen van een persoon komt toe aan de rechter, raadsheer of de voorzitter van het hof van assisen, hoewel de wet dit niet expliciet bepaalt.¹⁶⁰

38. Processen-verbaal van verhoor - Ook in de fase ten gronde moeten twee processen-verbaal worden opgesteld. Eén daarvan moet worden opgesteld door de instantie bij de te horen persoon en het andere door de rechter.¹⁶¹ Voor verdere toelichting wordt verwezen naar randnummer 19.¹⁶²

39. Audiovisuele of auditieve opname - De verklaringen van een getuige of deskundige afgelegd via een audio(visueel) middel voor de politierechtbank, correctionele rechtbank of het hof van beroep moeten steeds het voorwerp uitmaken van een auditieve of audiovisuele opname.¹⁶³ Voor het hof van assisen daarentegen geldt geen verplichte opname. Deze opname is nutteloos gelet op het mondelinge karakter van de procedure¹⁶⁴ en het gebrek aan beroepsmogelijkheden tegen de beslissingen van het hof van assisen.¹⁶⁵

40. Bewijswaarde - De verklaringen afgenomen per videoconferentie of gesloten televisiecircuit worden vrij gewaardeerd door de rechter, raadsheer of het hof, behalve wanneer beeld- en/of stemvorming wordt toegepast.¹⁶⁶ In dit laatste geval gelden de afgelegde verklaringen slechts als steunbewijs.¹⁶⁷ Dit wettelijke bewijsminimum geldt ter compensatie van de rechten van verdediging die beperkt worden door de anonimisering via de beeld- en/of stemvorming.¹⁶⁸ Bij verklaringen afgenomen per teleconferentie geldt het voorgaande wettelijke bewijsminimum steeds, ongeacht of

¹⁵⁹ Art. 158bis, §3 Sv.; art. 158ter, §2 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §3 Sv.; art. 299, §2 Sv.; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1103.

¹⁶⁰ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 9; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 297.

¹⁶¹ Art. 158bis, §3 Sv.; art. 158ter, §2 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §3 Sv.; art. 299, §2 Sv.; P. TRAEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 311.

¹⁶² M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 303.

¹⁶³ Art. 158bis, §4 Sv.; art. 158ter, §3 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 59.

¹⁶⁴ Het beginsel van mondelinge behandeling van de zaak voor het hof van assisen vormt geen beletsel voor het ter zitting vertonen van filmopnames van een reconstructie of voor het beluisteren van de verklaringen van de beschuldigde die door de politie op magnetische band waren opgenomen (Cass. (2e k.) 21 mei 1962, *Pas.* 1962, I, 1073; Cass. 17 augustus 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 1341).

¹⁶⁵ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 11-12 en 16; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 59; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 305.

¹⁶⁶ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 11.

¹⁶⁷ Art. 158bis, §6 Sv.; art. 298, §5 Sv.; art. 299, §4 Sv.; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1103.

¹⁶⁸ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 11; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 60.

stemvorming wordt toegepast.¹⁶⁹ Ook hier geldt dat het horen van een persoon op afstand de persoonlijke verschijning voor de rechtbank of het hof vervangt.¹⁷⁰

Hoofdstuk 5: Videoconferenties in grensoverschrijdende procedures

A) Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

41. Basis wet 2 augustus 2002 - De wet van 2 augustus betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media¹⁷¹ dat de mogelijkheid biedt om in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten te verhoren of te horen via audio(visuele) middelen¹⁷² is gebaseerd op de artikelen 10 (videoconferentie) en 11 (teleconferentie) van de Overeenkomst betreffende wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie¹⁷³.

42. Verhoor via videoconferentie in grensoverschrijdende procedures - Artikel 10 van de EU-rechtshulpovereenkomst laat toe aan de rechterlijke autoriteiten van een lidstaat om de rechterlijke autoriteiten van een andere lidstaat te verzoeken een getuige, deskundige of verdachte verblijvend op het grondgebied van deze laatste lidstaat te verhoren via videoconferentie.¹⁷⁴ Dergelijk verzoek is slechts toegelaten wanneer het niet mogelijk of wenselijk is dat de te horen persoon op het grondgebied van de verzoekende lidstaat verschijnt.¹⁷⁵ De instemming van de te horen persoon met het verhoor via videoconferentie is niet vereist, tenzij deze persoon wordt gehoord als verdachte.¹⁷⁶ Verder is de aangezochte lidstaat verplicht het verzoek in te willigen, tenzij dergelijk verhoor strijdig is met de fundamentele beginselen van het recht van de aangezochte lidstaat of deze lidstaat niet over de technische middelen beschikt om het verhoor te laten doorgaan via videoconferentie. Indien de aangezochte lidstaat niet over het vereiste materiaal beschikt, kan dit in onderlinge overeenstemming door de verzoekende lidstaat ter beschikking worden gesteld.¹⁷⁷ Een verzoek kan echter niet worden geweigerd louter omdat de nationale wetgeving van de aangezochte lidstaat niet in de mogelijkheid voorziet om getuigen, deskundigen of verdachten te horen via videoconferentie.¹⁷⁸ Verder bepaalt artikel 10 van de EU-rechtshulpovereenkomst de gegevens die verplicht in het verzoek moeten worden

¹⁶⁹ Art. 158ter, §5 Sv.; Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 12; S. VANDROMME, "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, (109) 142.

¹⁷⁰ Art. 158bis, §5 Sv.; art. 158ter, §4 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1461.

¹⁷¹ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

¹⁷² Art. 112, §1 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; art. 158bis, §1 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1 Sv.; art. 299, §1 Sv.

¹⁷³ Besluit van de Raad van 29 mei 2000 tot vaststelling, overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *Pb.C.* 197, 12 juli 2000, 1-23 (hierna afgekort als EU-rechtshulpovereenkomst).

¹⁷⁴ Art. 10, eerste en negende lid EU-rechtshulpovereenkomst; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1098.

¹⁷⁵ Art. 10, eerste lid EU-rechtshulpovereenkomst; toelichtend rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *Pb.C.* 379, 29 december 2000, 15 (hierna afgekort als toelichtend rapport EU-rechtshulpovereenkomst).

¹⁷⁶ Art. 10, negende lid EU-rechtshulpovereenkomst; G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN, G. VAN DEN WYNGAERT, C. STESSSENS, A. MASSET en C. MEUNIER, *Een nieuwe Belgische wetgeving inzake internationale hulp in strafzaken*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2002, 147.

¹⁷⁷ Art. 10, tweede lid EU-rechtshulpovereenkomst; S. BRAMMERTZ, "La coopération judiciaire internationale" in Union Belgo-Luxembourgeoise de Droit Pénal (ed.), *Poursuites pénales et extraterritorialité*, Bruxelles, La Charte, 2002, (129) 133.

¹⁷⁸ Toelichtend rapport EU-rechtshulpovereenkomst, 15.

opgenomen¹⁷⁹, de regels die bij het verhoor per videoconferentie in acht genomen moeten worden¹⁸⁰, de voorschriften die het proces-verbaal van verhoor opgesteld door de rechterlijke autoriteit van de aangezochte lidstaat moet bevatten¹⁸¹ en de verdeling van de kosten tussen de verzoekende en aangezochte lidstaat¹⁸².

43. Conformiteit wet 2 augustus 2002 met EU-rechtshulpovereenkomst - De wet van 2 augustus 2002¹⁸³ verschilt op twee punten van de EU-rechtshulpovereenkomst. Ten eerste vereist de wet van 2 augustus 2002 wederkerigheid tussen de verzoekende en aangezochte lidstaat¹⁸⁴, terwijl de EU-rechtshulpovereenkomst deze wederkerigheidsvereiste niet voorschrijft. Ten tweede bepaalt de wet van 2 augustus 2002 dat de te horen persoon, ongeacht de hoedanigheid waarin deze wordt verhoord, in elk geval moet instemmen met het verhoor via videoconferentie¹⁸⁵, terwijl volgens de EU-rechtshulpovereenkomst instemming slechts is vereist in geval de te horen persoon wordt verhoord in de hoedanigheid van verdachte¹⁸⁶. Desondanks deze verschilpunten is er geen sprake van een conformiteitsprobleem met de EU-rechtshulpovereenkomst, aangezien de wederkerigheid impliciet wordt gewaarborgd doordat alle lidstaten verdragsluitende partij zijn bij de EU-rechtshulpovereenkomst en de instemming een fundamenteel rechtsbeginsel vormt in België. Bijgevolg kan België, wanneer een andere lidstaat een verzoek tot verhoor via videoconferentie tot België richt, opwerpen dat de instemming van de te horen persoon een fundamenteel rechtsbeginsel in België vormt.¹⁸⁷

B) Europees onderzoeksbevel

44. Richtlijn 2014/41/EU - De Richtlijn 2014/41/EU betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken¹⁸⁸ vervangt, met ingang van 22 mei 2017, de EU-rechtshulpovereenkomst.¹⁸⁹ Deze richtlijn is gebaseerd op het beginsel van wederzijdse erkenning¹⁹⁰ en strekt ertoe procedures vast te stellen voor het uitvaardigen, erkennen en tenuitvoerleggen van een Europees onderzoeksbevel teneinde een onderzoeksmaatregel te laten uitvoeren in een andere lidstaat dan waar het onderzoek wordt gevoerd.¹⁹¹ België heeft deze richtlijn omgezet via de wet van 22 mei 2017 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken.¹⁹² Deze wet is alleen van toepassing op betrekkingen tussen België en andere lidstaten die de Richtlijn 2014/41/EU hebben omgezet.¹⁹³

¹⁷⁹ Art. 10, derde lid EU-rechtshulpovereenkomst.

¹⁸⁰ Art. 10, vijfde lid EU-rechtshulpovereenkomst.

¹⁸¹ Art. 10, zesde lid EU-rechtshulpovereenkomst.

¹⁸² Art. 10, zevende lid EU-rechtshulpovereenkomst.

¹⁸³ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

¹⁸⁴ Art. 112, §1 Sv.; art. 158bis, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1, 2° Sv.

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ Art. 10, negende lid EU-rechtshulpovereenkomst.

¹⁸⁷ Gemeensch.Omz. van 28 december 2005 van het college van procureurs-generaal bij de hoven van beroep, nr. 15/2005, 12.

¹⁸⁸ Richtlijn 2014/41 van het Europees Parlement en de Raad, 3 april 2014 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *Pb.L.* 130, 1 mei 2014, 1-36 (hierna afgekort als Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken).

¹⁸⁹ Art. 34, §1, c) Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; E. FRANCIS, "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken. Kennismaking met een nieuw rechtsinstrument" in L. HUYBRECHTS, F. DERUYCK, F. VAN VOLSEM en J. ROZIE (eds.), *Na rijp beraad*, Morsel, Intersentia, 2014, (193) 209; G. VERMEULEN, "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken: het verdriet van België" in P. TRAEEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderende samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (405) 410-411 en 414.

¹⁹⁰ Art. 82, §1 VWEU.

¹⁹¹ Art. 1, §1, 1) en 2) Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken.

¹⁹² Wet van 22 mei 2017 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *BS* 23 mei 2017 (hierna afgekort als Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken).

¹⁹³ Wetsontwerp betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 2437/001, 3-4.

45. Verhoor via videoconferentie in grensoverschrijdende procedures - Een Europees onderzoeksbevel kan worden uitgevaardigd met het oog op het verhoren van getuigen, deskundigen en verdachten, maar ook met het oog op het verhoren van beklaagden en beschuldigen via videoconferentie.¹⁹⁴ België kan zowel optreden in de hoedanigheid van uitvaardigende staat als in de hoedanigheid van uitvoerende staat.

Wanneer België optreedt als uitvoerende staat kan het de tenuitvoerlegging van het onderzoeksbevel tot verhoor via videoconferentie in beginsel niet weigeren, tenzij België een wettelijke uitzonderingsgrond kan invoeren. Een onderscheid moet worden gemaakt tussen enerzijds de algemene facultatieve uitzonderingsgronden die van toepassing zijn op alle onderzoeksbevelen¹⁹⁵ en anderzijds een aantal aanvullende facultatieve weigeringsgronden die slechts van toepassing zijn op het onderzoeksbevel tot verhoor op afstand via videoconferentie. Zo kan België onder meer de tenuitvoerlegging van het onderzoeksbevel weigeren indien de verdachte, beklagde of beschuldigde niet toestemt in het verhoor op afstand of het verhoor op afstand in strijd is met de fundamentele beginselen van het Belgisch recht.¹⁹⁶ Verder moeten een aantal (praktische) regels in acht worden genomen bij het verhoor op afstand via videoconferentie¹⁹⁷ en moet België, als uitvoerende staat, een proces-verbaal van verhoor opstellen dat een aantal verplichte vermeldingen moet bevatten¹⁹⁸.

Wanneer België optreedt als uitvaardigende staat moet het de noodzakelijkheid en proportionaliteit van het verhoor op afstand via videoconferentie toetsen. Slechts wanneer deze onderzoeksmaatregel noodzakelijk is voor de gevoerde procedure en in verhouding staat tot het doel van deze procedure kan het dergelijke maatregel bevelen.¹⁹⁹ Het verhoor via videoconferentie wordt rechtstreeks door of onder leiding van de bevoegde Belgische autoriteit afgenomen of de door hem aangewezen officier van gerechtelijke politie of politieambtenaar.²⁰⁰

¹⁹⁴ Art. 24, §1 Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 33, §1 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken; D. VAN DAELE, "België en het Europees onderzoeksbevel in strafzaken: een analyse van de wet van 22 mei 2017", *NC* 2018, afl. 4, (341) 366 en 375; S. SALVERDA en P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie voor berechting in grensoverschrijdende strafzaken in de EU - misschien een goed idee, maar op welke basis?", *BSb* 2022, afl. 3, (106) 109.

¹⁹⁵ Art. 11 Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 11 en 12 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken; E. FRANCIS, "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken. Kennismaking met een nieuw rechtsinstrument" in L. HUYBRECHTS, F. DERUYCK, F. VAN VOLSEM en J. ROZIE (eds.), *Na rijp beraad*, Mortsel, Intersentia, 2014, (193) 206-207; G. VERMEULEN, "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken: het verdriet van België" in P. TRAEEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderende samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (405) 422.

¹⁹⁶ Art. 24, §2 Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 33, §4 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken.

¹⁹⁷ Art. 24, §3 en §5 Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 33, §§ 5-6 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken.

¹⁹⁸ Art. 24, §6 Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 33, §7 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken; wetsontwerp betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 2437/001, 41.

¹⁹⁹ Art. 6 Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 6 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken; D. VAN DAELE, "België en het Europees onderzoeksbevel in strafzaken: een analyse van de wet van 22 mei 2017", *NC* 2018, afl. 4, (341) 347-348; E. FRANCIS, "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken. Kennismaking met een nieuw rechtsinstrument" in L. HUYBRECHTS, F. DERUYCK, F. VAN VOLSEM en J. ROZIE (eds.), *Na rijp beraad*, Mortsel, Intersentia, 2014, (193) 202.

²⁰⁰ Art. 24, §5, c) Richtlijn Europees onderzoeksbevel in strafzaken; art. 33, §3 Wet Europees onderzoeksbevel in strafzaken.

Hoofdstuk 6: Conclusie DEEL 1

46. Videoconferenties in het Belgisch strafprocesrecht - De wet van 2 augustus 2002²⁰¹ biedt de mogelijkheid om bedreigde getuigen, in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten te verhoren via videoconferentie in het vooronderzoek zowel in de fase van het opsporingsonderzoek als in de fase van het gerechtelijk onderzoek. Eveneens voorziet deze wet de mogelijkheid om bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen te horen via videoconferentie in de fase ten gronde voor de feitenrechter.²⁰² Echter, een wettelijk kader voor virtuele zittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie kunnen verschijnen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter ontbreekt. Hoewel eerdere wetgeving, uit 2016, videozittingen in verschillende stadia van de procedure voor de onderzoeksgerechten toeliet, werd deze wet twee jaar na de totstandkoming ervan vernietigd door het Grondwettelijk Hof wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.²⁰³

47. Lessen voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen - Uit de wet van 2 augustus 2002²⁰⁴ en het vernietigingsarrest van het Grondwettelijk Hof van 21 juni 2018²⁰⁵ kunnen belangrijke lessen worden getrokken voor een wettelijk kader omtrent videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen. Ten eerste is het van belang, in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel²⁰⁶, dat de wetgever verduidelijkt op grond van welke redenen de rechter een verschijning via videoconferentie kan toelaten en of de verdachte, beklaagde of beschuldigde al dan niet moet instemmen met een verschijning via videoconferentie. Bij een gebrek aan instemming kunnen videoconferenties slechts worden toegekend wanneer hiermee een wettig doel wordt nagestreefd. Louter redenen van kostenbesparing volstaan niet. Veiligheidsredenen en de onmogelijkheid voor de verdachte, beklaagde of beschuldigde om fysiek te verschijnen kunnen daarentegen wel als wettige doelen worden beschouwd. Ten tweede moeten essentiële waarborgen in het licht van het recht op een eerlijk proces²⁰⁷ worden opgenomen in de wet zoals onder meer de waarborg tot effectieve deelname aan het proces zonder technische belemmeringen en waarborgen voor vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en de verdachte, beklaagde of beschuldigde tijdens de videozitting. Verder moet de wetgever bepalen waar de advocaat zich desgevallend zal bevinden tijdens een videozitting en moet de wijze waarop het vertrouwelijk overleg zal plaatsvinden worden verduidelijkt in geval de advocaat zich niet fysiek bij de

²⁰¹ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

²⁰² Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78.

²⁰³ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.; wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016; GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 571; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

²⁰⁴ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

²⁰⁵ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937.

²⁰⁶ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.

²⁰⁷ Art. 6 EVRM.

verdachte, beklagde of beschuldigde bevindt tijdens de videozitting.²⁰⁸ Ook moet de wetgever bepalen of de videozitting al dan niet mag worden opgenomen. Aangezien videoconferenties op gespannen voet staan met de rechten van verdediging kan beargumenteerd worden dat, naar analogie met de wet van 2 augustus 2002²⁰⁹, een verplichte opname van videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigten gewenst is.²¹⁰

²⁰⁸ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.9.6.1., B.9.6.2. en B.10.4.3.; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 139; D. BIJNENS, H. BORTELS en J. THEUNIS, "Behoorlijke wetgeving in de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof (2017-18)", *TVW* 2019, afl. 2, (52) 80; I. MENNES, "Potpourri II-wet: gerichte verbeteringen aan de Wet Voorlopige Hechtenis", *NC* 2016, afl. 3, (204) 221; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

²⁰⁹ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

²¹⁰ Art. 112, §5 Sv.; art. 112bis, §4 Sv.; art. 158bis, §4 Sv.; art. 158ter, §3 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 11-12 en 16; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 59; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 305; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 312.

DEEL 2: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Nederlands recht

48. Overzicht DEEL 2 - In DEEL 2 wordt het gebruik van videoconferenties in het Nederlandse straf- en strafprocesrecht besproken. Ten eerste wordt het wettelijk kader en het toepassingsgebied beschreven. Vervolgens komt het verloop van de procedure via videoconferentie aan bod waarbij dieper wordt ingegaan op de beslissingsbevoegdheid, de voorwaarden voor een videoconferentie, de uitzonderingsgronden, de kwaliteitseisen waaraan een videoconferentie moet voldoen en de audiovisuele opname van de videoconferentie. Daaropvolgend wordt een grootschalige empirische studie besproken omtrent de ervaringen van beroepsbeoefenaren en gedetineerden met videozittingen voor verdachten gedurende de coronapandemie. DEEL 2 wordt afgesloten met een deelconclusie. Tot slot wordt in bijlage 4 een tabel weergegeven waarin een schematisch overzicht wordt geboden van het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Nederlands recht.

49. Relevantie DEEL 2 voor onderzoek - In DEEL 2 wordt een antwoord geboden op de tweede subonderzoeksvraag²¹¹. In Nederland worden al bijna twee decennia lang zittingen georganiseerd waaraan verdachten via videoconferentie (kunnen) deelnemen.²¹² Vooral tijdens de coronapandemie hebben videozittingen in strafzaken voor verdachten een hoge vlucht genomen in Nederland.²¹³ In België daarentegen ontbreekt hiervoor een wettelijke basis, hoewel Justitie hiervoor wel ijvert.²¹⁴ Bijgevolg kan het Nederlands wettelijk kader omtrent videozittingen in strafzaken een inspiratiebron vormen voor een wettelijk kader in België. Bovendien kunnen uit praktijkervaringen in Nederland met videozittingen voor verdachten lessen worden getrokken voor België.

Hoofdstuk 1: Wettelijk kader & toepassingsgebied

50. Wettelijk kader - Het gebruik van videoconferenties in strafzaken wordt wettelijk geregeld in de artikelen 131a van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering en 78a van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht. Deze artikelen werden ingevoegd bij wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht.²¹⁵ Via het Koninklijk Besluit van 27 november 2006 werden deze bepalingen nader uitgewerkt.²¹⁶ Dit Koninklijk Besluit hecht een extra hoofdstuk aan het Besluit videoconferentie van 8 mei 2006²¹⁷ waardoor de bepalingen van dit laatste besluit zich niet meer beperken tot videoconferenties in het vreemdelingenrecht, maar ook toepasbaar zijn op videoconferenties in het strafrecht.²¹⁸ Het Koninklijk Besluit van 27 november 2006 werd éénmaal

²¹¹ De tweede subonderzoeksvraag luidt als volgt: "Hoe ziet het huidig juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in Nederland eruit?".

²¹² Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388.

²¹³ DIENST JUSTITIËLE INRICHTINGEN - MINISTERIE VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID, *Jaaroverzicht 2020*, www.dji.nl/binaries/dji/documenten/jaarverslagen/2021/07/09/jaarverslag-2020-dvo/Jaaroverzicht+DVenO+2020.pdf, 7.

²¹⁴ H. DEBEUCKELAERE, *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

²¹⁵ Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 261.

²¹⁶ Besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²¹⁷ Besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275.

²¹⁸ Nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 5.

gewijzigd via het Koninklijk Besluit van 20 maart 2020.²¹⁹ Zowel het wettelijk basiskader als de Koninklijke Besluiten worden hieronder nader besproken. Via het horen van personen via videoconferentie in strafzaken tracht men onder meer mobiliteitsproblemen en de daarmee gepaard gaande kosten te verminderen, het aantal aanhoudingen te verminderen en de wachttijden voor terechtzittingen in te korten.²²⁰

51. Procedureel & personeel toepassingsgebied - Videoconferenties kunnen in beginsel worden toegepast in elke situatie waarbij iemand wordt gehoord, verhoord of ondervraagd tijdens de strafprocedure. Videoconferenties kunnen bijgevolg zowel tijdens het vooronderzoek als in de fase ten gronde voor de feitenrechter worden gehanteerd.²²¹ De hoedanigheid van de te horen persoon is irrelevant. Zowel getuigen en deskundigen als verdachten en beklaagden kunnen gehoord worden via videoconferentie. Bijgevolg biedt de Nederlandse wetgeving in tegenstelling tot België de mogelijkheid om beklaagden via videoconferentie te laten verschijnen voor de feitenrechter in de fase ten gronde. Verder staan videoconferenties ook open voor andere personen zoals ouders van minderjarigen in jeugdzaken.²²²

52. Materieel toepassingsgebied - Het technisch middel waarmee iemand gehoord kan worden tijdens de strafprocedure betreft de videoconferentie. Onder 'videoconferentie' wordt het middel verstaan waarmee een directe beeld- en geluidsverbinding tot stand wordt gebracht tussen de betrokken actoren in het strafproces. Dit begrip 'videoconferentie' is op een zodanig algemene wijze geformuleerd dat elke nieuwe toekomstige techniek onder dit begrip zou vallen zolang er maar sprake is van een directe beeld- en geluidsverbinding. Middelen waarmee een videoconferentie tot stand kan worden gebracht zijn bijvoorbeeld de videocamera en de webcam.²²³

Hoofdstuk 2: Verloop van de procedure

53. Beslissingsbevoegdheid - De regeling inzake het gebruik van videoconferenties in strafzaken is een algemene regeling waarbij videoconferenties worden toegelaten zonder ze te verplichten. De beslissing tot videoconferentie ligt bij de horende (rechterlijk) ambtenaar, respectievelijk de voorzitter van het gerechtshof dan wel de Hoge Raad, de rechter in eerste aanleg, de rechter-commissaris of de hulpofficier van Justitie. Het komt bijgevolg dus toe aan de bevoegde instantie om te oordelen of het een videoconferentie al dan niet wenselijk acht waarbij het rekening moet houden met het belang van het onderzoek.²²⁴

²¹⁹ Besluit van 20 maart 2020 tot wijziging van het Besluit videoconferentie in verband met het schrappen van de categorale uitzonderingssituaties, *Stb.* 2020, 101.

²²⁰ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 1 en 8.

²²¹ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); *kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 1, 7 en 12; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²²² Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); *kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 8; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44.

²²³ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); *kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 11; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286-287; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 43; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²²⁴ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44.

54. Voorwaarden - Een beslissing tot verhoor via videoconferentie kan enkel worden genomen in het belang van het onderzoek.²²⁵ In principe is de instemming van de te horen persoon met de toepassing van een videoconferentie niet vereist. Op deze regel bestaan echter twee uitzonderingen, voorzien in het Besluit videoconferentie²²⁶, waarbij wel instemming van de verdachte of diens raadsman is vereist. Een eerste geval betreft de voorgeleiding van de verdachte voor de rechter-commissaris in verband met de inbewaringstelling. Fysieke verschijning van alle partijen in één ruimte is in dat geval een duidelijke meerwaarde aangezien de rechter-commissaris de exacte beschuldiging moet beoordelen en een beslissing moet nemen tot bewaring voor een langere duur.²²⁷ Een tweede geval waarbij instemming van de verdachte of diens raadsman is vereist voor de toepassing van een videoconferentie betreft de inhoudelijke behandeling van strafzaken door de meervoudige kamer van de rechtbank of het gerechtshof. Ook hier gaat het meestal om complexe en ernstige zaken waarbij veel op het spel staat.²²⁸ Tot slot is geen instemming vereist van de te horen persoon of diens raadsman met de toepassing van een videoconferentie wanneer de rechter een videoconferentie noodzakelijk acht voor de bijzondere beveiliging van de zitting.²²⁹

Alvorens de bevoegde instantie een beslissing kan nemen over de toepassing van een videoconferentie, moeten de te horen persoon of diens raadsman en in voorkomend geval de officier van justitie in de gelegenheid worden gesteld om hun mening kenbaar te maken over de toepassing van een videoconferentie. Het Besluit videoconferentie²³⁰ bepaalt verder op welke wijze de betrokken partijen hun mening kenbaar kunnen maken.²³¹ Hierbij moet een onderscheid gemaakt worden tussen het geval waarbij de te horen persoon schriftelijk wordt opgeroepen en het geval waarin geen schriftelijke oproeping plaatsvindt. De schriftelijke oproep vermeldt op welke wijze en binnen welke termijn de betrokkene zijn weigering kan uiten tegen het gebruik van een videoconferentie. De weigering moet in ieder geval schriftelijk worden gedaan en de redenen voor de weigering bevatten. Na de mededeling beslist de bevoegde instantie zo spoedig mogelijk over de toepassing van een videoconferentie. In ieder geval moet de beslissing uiterlijk vierentwintig uur voor het horen kenbaar worden gemaakt aan de te horen persoon of diens raadsman en in voorkomende geval aan de officier van justitie.²³² Bij een gebrek aan schriftelijke oproep, wat in de meeste gevallen zo zal zijn in het vooronderzoek, moet de te horen persoon uiterlijk voor het verhoor kenbaar maken dat hij zich niet kan verenigen met het gebruik van

²²⁵ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44.

²²⁶ Ingevoegd via art. 2, tweede lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²²⁷ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); art. 2, tweede lid, a) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 7; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 45.

²²⁸ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); art. 2, tweede lid, b) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 7; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 45.

²²⁹ Art. 2, vierde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²³⁰ Ingevoegd via art. 3 besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²³¹ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 287; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²³² Art. 3, eerste tot derde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4 en 8.

een videoconferentie. Dit kan zowel schriftelijk als mondeling onder vermelding van de gronden.²³³ Verder moet, net zoals bij een fysiek verhoor, een proces-verbaal van het verhoor via videoconferentie worden opgemaakt.²³⁴

55. Uitzonderingsgronden - De bedoeling van de wetgever was om videoconferenties geleidelijk aan te implementeren in het strafrecht.²³⁵ Daarom werden via het Koninklijk Besluit van 27 november 2006 vijf categorale uitzonderingsgronden voorzien waarbij de toepassing van videoconferenties werd uitgesloten.²³⁶ Alleen situaties waarbij verdachten of veroordeelden werden gehoord werden uitgesloten. Bijgevolg konden getuigen, deskundigen en andere personen altijd gehoord worden via videoconferentie, behalve in geval van een auditieve of visuele handicap. Deze laatste uitzonderingsgrond is een algemene uitzonderingsgrond die geldt voor elke verhoorde persoon, ongeacht de hoedanigheid waarin deze wordt verhoord.²³⁷

De eerste twee categorale uitzonderingsgronden hadden betrekking op de kenmerken van de te horen persoon. Een eerste categorale uitzonderingsgrond betrof het horen van minderjarige verdachten of veroordeelden via videoconferentie vanaf de fase van de inbewaringstelling. Mede vanwege het pedagogisch karakter van het jeugdstrafrecht, achtte de wetgever de toepassing van videoconferenties in dergelijke gevallen niet geschikt. Een tweede categorale uitzonderingsgrond betrof het horen via videoconferentie van verdachten ten aanzien van wie het vermoeden bestond van een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens. In dergelijke gevallen verliep de communicatie met de verdachte al niet vlot. Een videoconferentie zou de communicatie dan nog extra bemoeilijken.

De derde en vierde categorale uitzonderingsgronden hadden betrekking op de kenmerken van het delict. Via deze uitzonderingsgronden was het onmogelijk om verdachten van zedenmisdrijven waarvoor voorlopige hechtenis was toegelaten en verdachten van strafbare feiten waarbij een dodelijk slachtoffer was gevallen te horen via videoconferentie. Het betroffen immers zeer ernstige zaken.

De laatste categorale uitzonderingsgrond sloot de toepassing van een videoconferentie ten aanzien van de verdachte uit wanneer het slachtoffer ter zitting gebruik wou maken van diens spreekrecht. Op die manier kon het slachtoffer de verdachte rechtstreeks in fysieke aanwezigheid confronteren met de impact van het misdrijf op diens leven.²³⁸ Tot slot kon voor de uitgesloten situaties toch gebruik worden gemaakt van videoconferenties wanneer de rechter dat noodzakelijk achtte voor de bijzondere beveiliging van de zitting.²³⁹

²³³ Art. 3, vierde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4 en 8.

²³⁴ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 10.

²³⁵ *Ibid.*, 8.

²³⁶ Art. 2, eerste lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²³⁷ Art. 2, derde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4-6; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286.

²³⁸ Art. 2, eerste lid, a) tot e) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 6; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44-45.

²³⁹ Art. 2, vierde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401-402.

Via het Koninklijk Besluit van 20 maart 2020 werden de vijf categorale uitzonderingsgronden geschrapt.²⁴⁰ De algemene uitzonderingsgrond van de auditieve of visuele handicap van de te horen persoon werd daarentegen behouden. Het was immers zo dat de categorale uitzonderingsgronden een doorontwikkeling van de videoconferentie in het strafrecht belemmerden.

Bovendien bleek uit praktijkervaringen dat videoconferenties vaak zeer wenselijk waren in de gevallen waarin deze werden uitgesloten.²⁴¹ Zo bleken er situaties waarbij de toepassing van videoconferenties ten aanzien van een minderjarige verdachte of veroordeelde juist in het voordeel was van de minderjarige, bijvoorbeeld indien de persoonlijke verschijning wegens omstandigheden zeer bezwaarlijk of onmogelijk was.²⁴² Ook ten aanzien van psychisch kwetsbare verdachten konden videoconferenties wenselijk zijn. Het is immers zo dat het vervoer naar de rechtbank vaak als zeer belastend wordt ervaren en het behandeltraject van de verdachte in de weg kan staan. Ook ten aanzien van verdachten buiten deze categorie konden videoconferenties een oplossing bieden voor de belastende verplaatsingen en de lange wachttijden in de cel op de locatie van de rechtbank voorafgaand de behandeling van de zaak.²⁴³ Verder bleek dat spreekgerechtigden vaak de wens hadden om fysieke confrontatie met de verdachte te vermijden.²⁴⁴

56. Kwaliteitseisen videoconferentie - Het systeem waarmee de videoconferentie tot stand wordt gebracht moet voldoen aan een aantal kwaliteitseisen die worden voorzien door het Koninklijk Besluit van 8 mei 2006.²⁴⁵ Via deze kwaliteitseisen moeten de belangen van alle betrokken partijen worden gewaarborgd, inclusief de rechten van verdediging van de verdachte. Bovendien wordt op die manier de techniek van de bij de videoconferentie betrokken partijen op elkaar afgestemd waardoor eenzelfde kwaliteitsniveau gegarandeerd kan worden voor alle betrokken partijen.²⁴⁶

Een eerste kwaliteitseis betreft de natuurgetrouwheid. Deze eis houdt in dat alle betrokken partijen een natuurgetrouwe weergave moeten krijgen van hetgeen zich afspeelt aan de andere kant van de verbinding. Dit betekent in concreto dat een kwaliteitsvolle beeld- en geluidsverbinding voorzien moet worden dat toelaat om de verbale en non-verbale communicatie van de betrokkenen duidelijk waar te nemen en dat aan de betrokkenen toelaat om met elkaar in interactie te treden.

Als tweede kwaliteitseis moet vertrouwelijk overleg mogelijk zijn bij het gebruik van een videoconferentie. Ten derde moeten de betrokken partijen de mogelijkheid hebben om stukken uit te wisselen. De vierde kwaliteitseis vereist dat het videoconferentiesysteem is beveiligd tegen verlies of

²⁴⁰ Besluit van 20 maart 2020 tot wijziging van het Besluit videoconferentie in verband met het schrappen van de categorale uitzonderingssituaties, *Stb.* 2020, 101.

²⁴¹ Nota van toelichting bij het besluit van 20 maart 2020 tot wijziging van het Besluit videoconferentie in verband met het schrappen van de categorale uitzonderingssituaties, *Stb.* 2020, 3, 6 en 8; M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 2.

²⁴² Nota van toelichting bij het besluit van 20 maart 2020 tot wijziging van het Besluit videoconferentie in verband met het schrappen van de categorale uitzonderingssituaties, *Stb.* 2020, 5 en 7.

²⁴³ *Ibid.*, 4 en 6.

²⁴⁴ *Ibid.*, 8.

²⁴⁵ Art. 78a, vierde lid Sr. (NL); art. 131a, vierde lid Sv. (NL); art. 2 besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 287.

²⁴⁶ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 10 en 12; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8.

tegen onrechtmatige verwerking.²⁴⁷ En tot slot de laatste kwaliteitseis die inhoudt dat het systeem aan de internationale normen moet voldoen indien een in het buitenland verblijvende persoon wordt gehoord. Deze eis werd toegevoegd via het Koninklijk Besluit van 27 november 2006 ten behoeve van personen die in het buitenland verblijven en in een Nederlandse strafzaak worden gehoord via videoconferentie.²⁴⁸

57. Audiovisuele opname - De wetgever voorziet geen verplichting om de videoconferentie audiovisueel op te nemen. Hierop bestaat één uitzondering die ook geldt voor een fysiek verhoor, namelijk wanneer de ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte dit vereisen. In dergelijk geval moet de videoconferentie verplicht audiovisueel geregistreerd worden.²⁴⁹

Hoofdstuk 3: Empirische studie over videozittingen voor verdachten tijdens de coronapandemie

58. Empirisch onderzoek - Digitale zittingen waarbij verdachten via videoverbinding voor de rechter verschijnen en worden gehoord hebben een hoge vlucht genomen in Nederland gedurende de coronapandemie. Voor de coronaperiode vonden dergelijke zittingen ongeveer 15 tot 25 keer per week plaats, terwijl tijdens corona dit aantal steeg naar 300 tot 400 keer per week.²⁵⁰ Daarom werd in Nederland een grootschalig empirisch onderzoek gevoerd naar de ervaringen met digitale zittingen voor verdachten tijdens de COVID-19-pandemie. Hiervoor werden beroepsbeoefenaren waaronder advocaten, officieren van justitie en rechters geïnterviewd en werd een grootschalig survey afgenomen bij gedetineerden die aan een videozitting hadden deelgenomen. Uit dit onderzoek werden heel wat pijnpunten aan het licht gebracht, zowel praktische obstakels als principiële bezwaren, die in de toekomst moeten overwonnen worden om videozittingen een structurele plek in de Nederlandse strafrechtspraktijk te kunnen geven.²⁵¹

59. Praktische obstakels - Een eerste praktisch obstakel betreft de beperkte tijdsloten die aan de verdachten werden toegekend. Wanneer de volledige behandeling van de zaak niet binnen het toegekende tijdslot kon plaatsvinden, stonden gedetineerden voor een dilemma: ofwel moesten zij afstand doen van hun aanwezigheidsrecht voor het resterende deel van de zitting zodat de zaak afgerond kon worden ofwel moesten zij vragen de zaak aan te houden wat gepaard ging met een langer verblijf in voorlopige hechtenis.

Een tweede praktisch obstakel betreft de kwaliteit van de verbindingen. Ongeveer 58% van de ondervraagde gedetineerden ondervonden technische problemen. Een derde praktisch obstakel betreft de cameraopstelling. Camera's werden op een zodanige wijze geïnstalleerd dat de verdachte levensgroot in beeld werd gebracht en niet alle betrokken partijen in de zittingszaal zichtbaar waren voor de verdachte. Hierdoor werd eveneens de communicatie tussen de verdachten en de rechters bemoeilijkt. Zeker wanneer het ging om kwetsbare verdachten met psychische problemen verliep de communicatie

²⁴⁷ Art. 2, eerste lid, a) tot d) besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8-9.

²⁴⁸ Art. 4, eerste lid, e) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 9.

²⁴⁹ Art. 488ac Sv. (NL).

²⁵⁰ DIENST JUSTITIËLE INRICHTINGEN - MINISTERIE VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID, *Jaaroverzicht 2020*, www.dji.nl/binaries/dji/documenten/jaarverslagen/2021/07/09/jaarverslag-2020-dvo/Jaaroverzicht+DVenO+2020.pdf, 7.

²⁵¹ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 1-2.

moeizaam via videoverbinding. Tot slot, een laatste praktische obstakel betreft de beperkte overlegmogelijkheden tussen de advocaat en de verdachte vooraf de videozitting.²⁵²

60. Principiële bezwaren - De praktische obstakels, zoals besproken in het vorige randnummer, hebben gevolgen voor een aantal belangrijke rechten van de verdachte zoals het aanwezigheidsrecht, het recht op effectieve deelname aan het proces en het recht op rechtsbijstand als onderdeel van het recht op een eerlijk proces.

Hoewel elke verdachte het recht heeft aanwezig te zijn op zijn proces, fysiek of via videoverbinding, blijken videozittingen in de praktijk op gespannen voet te staan met dit aanwezigheidsrecht. Zo konden verdachten soms niet uit hun cel naar de videoruimte overgebracht worden omwille van bepaalde gebeurtenissen in de gevangenis waarbij alle gedetineerden in hun cel moesten blijven of lieten cipiers na om verdachten te begeleiden naar de videoruimte of werden verdachten 'gedwongen' afstand te doen van hun aanwezigheidsrecht bij overschrijding van het tijdslot dat hen werd toegekend. Langs de andere kant wijst het onderzoek uit dat verdachten minder afstand doen van hun aanwezigheidsrecht omdat de drempel om deel te nemen aan de zitting wordt verlaagd via videoconferentie.

Verder vormt de matige technische kwaliteit van de audiovisuele verbinding een belemmering voor het recht van de verdachte om effectief deel te nemen aan zijn proces. Tot slot zou het recht op rechtsbijstand onvoldoende gegarandeerd worden wanneer de zitting via videoconferentie verloopt omwille van de beperkte overlegmogelijkheden tussen de advocaat en de verdachte vooraf en tijdens de videozitting waarvan het vertrouwelijk karakter bovendien ver zoek is wanneer de advocaat zich in de zittingszaal bevindt bij de rechter.²⁵³

Hoofdstuk 4: Conclusie DEEL 2

61. Videozittingen voor verdachten in Nederland: wettelijk kader - De Nederlandse wetgeving biedt onder meer de mogelijkheid om virtuele zittingen te organiseren waarbij verdachten verschijnen en gehoord worden via videoverbinding.²⁵⁴ De beslissing tot verschijning via videoconferentie komt toe aan de rechter.²⁵⁵ Instemming van de verdachte met de verschijning via videoconferentie is in beginsel niet vereist²⁵⁶, tenzij de verdachte wordt voorgeleid voor de rechter-commissaris in verband met zijn inbewaringstelling²⁵⁷ of de zaak inhoudelijk wordt behandeld door de meervoudige kamer van de rechtbank of het gerechtshof²⁵⁸. De instemmingsvereiste geldt echter niet wanneer de verschijning via videoconferentie noodzakelijk wordt geacht door de rechter voor de bijzondere beveiliging van de

²⁵² *Ibid.*, (1) 2-4.

²⁵³ *Ibid.*, (1) 4-6.

²⁵⁴ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); *kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 1, 7 en 12; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²⁵⁵ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44.

²⁵⁶ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44.

²⁵⁷ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); art. 2, tweede lid, a) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 7; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 45.

²⁵⁸ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); art. 2, tweede lid, b) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 7; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 45.

zitting.²⁵⁹ Niettegenstaande heeft de verdachte het recht om voorafgaand aan de beslissing over de toepassing van een videoconferentie hierover zijn mening kenbaar te maken.²⁶⁰ De verschijning via videoconferentie van verdachten met een auditieve of visuele handicap is in ieder geval uitgesloten.²⁶¹ Verder voorziet de wetgever in een aantal kwaliteitseisen waaraan het videoconferentiesysteem moet voldoen. Zo moet het videoconferentiesysteem een natuurgetrouwe weergave bieden van hetgeen zich afspeelt aan de andere kant van de verbinding. Dit vereist onder meer een goede audiovisuele verbinding dat interactief debat toelaat tussen de betrokken partijen. Daarnaast moet het videoconferentiesysteem de verdachte en zijn advocaat toelaten om vertrouwelijk te overleggen gedurende de videozitting en moet het systeem de betrokken partijen de mogelijkheid bieden om stukken uit te wisselen. Ook moet het videoconferentiesysteem beveiligd zijn tegen verlies en onrechtmatige verwerking.²⁶² Tot slot voorziet de Nederlandse wetgever geen verplichting tot het audiovisueel opnemen van videozittingen, tenzij de ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte een opname vereisen.²⁶³

62. Videozittingen voor verdachten in Nederland: praktijkervaringen - In Nederland werd een grootschalig empirisch onderzoek gevoerd naar de ervaringen met videozittingen voor verdachten tijdens de COVID-19-pandemie. Hiervoor werden zowel advocaten, officieren van justitie en rechters geïnterviewd als gedetineerden ondervraagd via een survey. Uit dit onderzoek blijkt dat videozittingen voor verdachten niet zaligmakend zijn, maar gepaard gaan met heel wat praktische obstakels en principiële bezwaren.²⁶⁴ Praktische obstakels betreffen onder meer: de beperkte tijdsloten waarbinnen videozittingen moeten plaatsvinden, technische problemen, communicatieproblemen in het bijzonder bij psychisch kwetsbare verdachten, slechte cameraopstellingen en beperkte overlegmogelijkheden tussen verdachten en hun advocaat voorafgaand aan de videozittingen.²⁶⁵ Deze praktische obstakels vormen op hun beurt een gevaar voor het recht op een eerlijk proces²⁶⁶ van de verdachte. Zo wordt de deelname van verdachten aan hun proces vaak belemmerd door technische problemen en is vertrouwelijk overleg tussen verdachten en hun advocaat voorafgaand en tijdens de videozitting nagenoeg onmogelijk.²⁶⁷ Bijgevolg bestaat er een grote discrepantie tussen de wet en de praktijk: zo voorziet de wet kwaliteitseisen waaraan het videoconferentiesysteem moet voldoen, maar wordt deze kwaliteit in de

²⁵⁹ Art. 2, vierde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²⁶⁰ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); art. 3 besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 287; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²⁶¹ Art. 2, derde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4-6; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286.

²⁶² Art. 2, eerste lid, a) tot d) besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8-9.

²⁶³ Art. 488ac Sv. (NL).

²⁶⁴ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 1-2.

²⁶⁵ *Ibid.*, (1) 2-4.

²⁶⁶ Art. 6 EVRM.

²⁶⁷ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 4-6.

praktijk niet altijd gegarandeerd.²⁶⁸ Welke concrete lessen uit het Nederlands wettelijk kader en de Nederlandse praktijkervaringen voor België kunnen worden getrokken, wordt besproken in DEEL 3 waarin het Belgisch en Nederlands recht omtrent videoconferenties in strafzaken met elkaar wordt vergeleken.

²⁶⁸ Art. 2, eerste lid, a) tot d) besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8-9; M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 2-6.

DEEL 3: Vergelijking van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch en Nederlands recht

63. Overzicht DEEL 3 - In DEEL 3 wordt het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch en Nederlands recht met elkaar vergeleken waarbij de belangrijkste verschillen worden geïdentificeerd. Bijgevolg biedt DEEL 3 een antwoord op de derde subonderzoeksvraag²⁶⁹. Zowel een vergelijking van het toepassingsgebied als een vergelijking van het verloop van de procedure via videoconferentie komen aan bod. Op die manier kan inspiratie opgedaan worden voor een Belgisch wettelijk kader dat videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen toelaat. Verder worden de praktijkervaringen met videozittingen voor verdachten in Nederland nog even kort samengevat om hieruit lessen te kunnen trekken voor België. Voor een gedetailleerde beschrijving van deze praktijkervaringen wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van DEEL 2. DEEL 3 wordt afgesloten met een deelconclusie. Tot slot is in bijlage 5 een tabel terug te vinden waarin een schematisch overzicht wordt weergegeven van de belangrijkste verschillen tussen het Belgisch en Nederlands wettelijk kader wat betreft het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken.

Hoofdstuk 1: Toepassingsgebied

64. Materieel toepassingsgebied - Het materieel toepassingsgebied van de Belgische wet van 2 augustus 2002²⁷⁰ is veel ruimer dan deze van de Nederlandse wet van 16 juli 2005²⁷¹. Volgens de Nederlandse wetgeving kunnen personen in het kader van de strafprocedure alleen verhoord of gehoord worden via videoconferentie, terwijl dit in België zowel mogelijk is via videoconferentie als gesloten televisiecircuit en teleconferentie.²⁷² In de Nederlandse rechtspraak wordt soms wel gesproken van 'telehoren'. Het gaat dan over het verhoor of het horen via beeld- en geluidsverbinding, hoewel de indruk wordt gewekt dat het louter gaat om het verhoor of horen via geluidsverbinding.²⁷³ Verder wordt in België het onderscheid gemaakt tussen videoconferentie en gesloten televisiecircuit. Het onderscheidingscriterium betreft de geografische situering van de ruimtes waar de te horen persoon en de horende instantie zich bevinden.²⁷⁴ In Nederland daarentegen wordt dit onderscheid niet gemaakt. Het is immers zo dat de term 'videoconferentie' daar als een allesomvattende term wordt gebruikt

²⁶⁹ De derde subonderzoeksvraag luidt als volgt: "Wat zijn de verschillen tussen het Belgisch en Nederlands juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken?"

²⁷⁰ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

²⁷¹ Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388.

²⁷² Art. 112-112bis, 158bis-158ter, 189, 211 en 298-299 Sv.; art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8 en 11; *kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 11; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 288-289; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286-287; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 43; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²⁷³ P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 43.

²⁷⁴ Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 8; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1097.

waarbij de ruimte van de te horen persoon en de ruimte van de horende instantie zowel in éénzelfde gebouw als in een verschillend gebouw kunnen liggen.²⁷⁵

65. Personeel & procedureel toepassingsgebied - Het personeel toepassingsgebied van de Belgische wet van 2 augustus 2002²⁷⁶ is integraal terug te vinden in de Nederlandse wet van 16 juli 2005²⁷⁷. In beide landen kunnen in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten en bedreigde getuigen verhoord of gehoord worden via videoconferentie zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde, met uitzondering van verdachten waarvoor het videoverhoor enkel mogelijk is in het vooronderzoek.²⁷⁸ De Nederlandse wetgeving heeft echter een veel ruimer personeel toepassingsgebied. Het is immers zo dat in Nederland alle getuigen, deskundigen en verdachten gehoord kunnen worden via videoconferentie, ook in Nederland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten. Daarenboven bestaat ook de mogelijkheid om verdachten te laten verschijnen via videoconferentie in het kader van de voorlopige hechtenis, wat in België niet meer mogelijk is sinds het vernietigingsarrest van het Grondwettelijk Hof van 21 juni 2018. Verder laat de Nederlandse wetgeving, in tegenstelling tot de Belgische wetgeving, toe om beklaagden te laten verschijnen via videoconferentie in de terechtzitting ten gronde.²⁷⁹ Tot slot kunnen in Nederland geen videoconferenties worden toegepast wanneer de te horen persoon een auditieve of visuele handicap heeft.²⁸⁰ Deze uitzondering wordt echter niet voorzien in de Belgische wetgeving.

Hoofdstuk 2: Verloop van de procedure

66. Instemming - In België wordt de instemming van de betrokken persoon met het verhoor of de verschijning via videoconferentie als fundamenteel beschouwd.²⁸¹ In Nederland daarentegen is de instemming van de betrokken persoon met de videoconferentie in beginsel niet vereist, met uitzondering

²⁷⁵ *Kamerstukken II 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 11*; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286-287; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV 2011, afl. 7, (42) 43*; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD 2007, afl. 4, (398) 401*.

²⁷⁶ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS 12 september 2002, 40305*.

²⁷⁷ Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb. 2005, 388*.

²⁷⁸ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); *kamerstukken II 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 1, 7 en 12*; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr. 2003, afl. 2, (46) 54*; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV 2011, afl. 7, (42) 44*; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD 2007, afl. 4, (398) 401*.

²⁷⁹ Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS 19 februari 2016; kamerstukken II 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 8*; GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW 2019, afl. 399, 243 en RW 2018-19, afl. 24, 937*; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW 2016-17, afl. 15, (562) 571*; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV 2011, afl. 7, (42) 44*; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant 2018, afl. 375, (4) 4*.

²⁸⁰ Art. 2, derde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb. 2006, 610*; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb. 2006, 4-6*; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 286.

²⁸¹ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134-135; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr. 2003, afl. 2, (46) 54-56*; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC 2013, afl. 4, (299) 299*.

van de gevallen die expliciet voorzien worden door het gewijzigd Besluit videoconferentie.²⁸² Het volstaat daar immers dat de betrokken persoon de gelegenheid krijgt om voorafgaand aan de beslissing tot verhoor of verschijning via videoconferentie zijn mening hieromtrent kenbaar te maken.²⁸³ Verder is er geen instemming vereist van de verdachte of diens raadsman wanneer de videoconferentie noodzakelijk is in het bijzonder belang van de beveiliging van de zitting.²⁸⁴

67. Kwaliteitseisen videoconferentie - De Belgische wetgeving voorziet geen kwaliteitseisen waaraan het videoconferentiesysteem moet voldoen, terwijl de Nederlandse wetgeving daarentegen wel kwaliteitseisen voorschrijft.²⁸⁵ Dit vormt een grote lacune in de Belgische wetgeving. Ten eerste omdat een zeker kwaliteitsniveau van beeld- en geluidsverbinding noodzakelijk is voor een vlot verloop van de videoconferentie. Ten tweede is het van belang dat éénzelfde kwaliteitsniveau wordt gegarandeerd voor alle betrokken partijen zodat deze op gelijke voet worden behandeld. Ten derde kunnen kwaliteitseisen de rechten van verdediging van de verdachte waarborgen. Het is immers zo dat het videoconferentiesysteem interactief debat moet toelaten tussen alle betrokken partijen zonder technische belemmeringen en de mogelijkheid moet bieden aan de raadsman en zijn cliënt om vertrouwelijk te overleggen. Ook moet deze techniek de partijen toelaten om stukken uit te wisselen tijdens de videoconferentie en voldoende waarborgen bieden tegen onrechtmatige verwerking of misbruik van de informatie die gedeeld is tijdens de videoconferentie.²⁸⁶

68. Audiovisuele opname - In België wordt een verplichte audiovisuele opname voorgeschreven van het verhoor of de verschijning via videoconferentie (met uitzondering van videoconferenties voor het hof van assisen), terwijl in Nederland geen verplichting geldt tot het audiovisueel opnemen van de videoconferentie (met uitzondering wanneer de ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte een audiovisuele opname vereisen).²⁸⁷ Aangezien videoconferenties in strafzaken op gespannen voet staan met de rechten van verdediging lijkt het aangewezen om de audiovisuele opname te verplichten als controlemechanisme voor de rechten van verdediging.

²⁸² Art. 78a, eerste lid Sr. (NL); art. 131a, eerste lid Sv. (NL); art. 2, tweede lid, a) en b) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 7; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 45.

²⁸³ Art. 78a, tweede lid Sr. (NL); art. 131a, tweede lid Sv. (NL); art. 3 besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij het besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 4 en 8; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 287; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 44; T. SPRONKEN, "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, (398) 401.

²⁸⁴ Art. 2, vierde lid besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

²⁸⁵ Art. 2, eerste lid, a) tot d) besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; art. 4, eerste lid, e) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8-9.

²⁸⁶ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT), 10 en 12; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8.

²⁸⁷ Art. 112, §5 Sv.; art. 112bis, §4 Sv.; art. 158bis, §4 Sv.; art. 158ter, §3 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 488ac Sv. (NL); wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001, 11-12 en 16; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 59; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 305; P. TRAEEST, "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, (273) 312.

Hoofdstuk 3: Praktijkervaringen

69. Nederland vs. België - In Nederland is recent een grootschalige empirische studie gevoerd naar de ervaringen met videozittingen voor verdachten gedurende de coronapandemie. Hiervoor werden zowel beroepsbeoefenaren waaronder advocaten, officieren van justitie en rechters geïnterviewd als gedetineerden ondervraagd via een survey.²⁸⁸ In België bestaan dergelijke studies logischerwijze nog niet, aangezien op dit moment een wettelijk kader voor digitale zittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie kunnen verschijnen ontbreekt in België. Niettegenstaande wordt in deze masterscriptie een opiniestudie gevoerd bij advocaten omtrent videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen met het oog op een wettelijk kader hiervoor in België. Voor de resultaten van deze studie wordt verwezen naar DEEL 6.

70. Praktijkervaringen Nederland - Uit praktijkervaringen blijkt dat videozittingen voor verdachten niet zaligmakend zijn maar gepaard gaan met heel wat pijnpunten waaronder praktische obstakels die op hun beurt ervoor zorgen dat videoconferenties op gespannen voet komen te staan met het recht op een eerlijk proces^{289, 290}. Voor een gedetailleerde beschrijving van de grootschalige empirische studie van Nederland naar ervaringen met videozittingen voor verdachten wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van DEEL 2.

Hoofdstuk 4: Conclusie DEEL 3

71. België vs. Nederland: wettelijk kader & praktijkervaringen - In België is het tot op heden slechts mogelijk om bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen te verhoren of te horen via videoconferentie zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde. Eveneens kunnen in het buitenland verblijvende verdachten worden verhoord via videoconferentie in het vooronderzoek.²⁹¹ Een wettelijk kader voor digitale zittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen kunnen verschijnen via videoconferentie ontbreekt echter in België, hoewel België hiervoor wel ijvert.²⁹² In Nederland daarentegen worden al bijna twee decennia lang zittingen georganiseerd waaraan verdachten via videoconferentie (kunnen) deelnemen.²⁹³ Vooral tijdens de coronapandemie hebben videozittingen in strafzaken voor verdachten een hoge vlucht genomen in Nederland.²⁹⁴ Praktijkervaringen in Nederland leren dat videozittingen voor verdachten allesbehalve zaligmakend zijn. Zo gaan videozittingen vaak gepaard met praktische obstakels die op hun beurt

²⁸⁸ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 1-2.

²⁸⁹ Art. 6 EVRM.

²⁹⁰ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 2-6.

²⁹¹ Art. 112, §1 en §2 Sv.; art. 112bis, §1 Sv.; art. 158bis, §1 en §2 Sv.; art. 158ter, §1 Sv.; art. 298, §1 en §2 Sv.; art. 299, §1 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78.

²⁹² H. DEBEUCKELAERE, *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

²⁹³ Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388; art. 78a Sr. (NL); art. 131a Sv. (NL).

²⁹⁴ DIENST JUSTITIËLE INRICHTINGEN - MINISTERIE VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID, *Jaaroverzicht 2020*, www.dji.nl/binaries/dji/documenten/jaarverslagen/2021/07/09/jaarverslag-2020-dvo/Jaaroverzicht+DVenO+2020.pdf, 7.

videozittingen voor verdachten op gespannen voet plaatsen met het recht op een eerlijk proces.²⁹⁵ Voor een gedetailleerde bespreking van het Nederlands wettelijk kader en de praktijkervaringen hiermee wordt verwezen naar DEEL 2.

72. Lessen voor België - Uit het Nederlands wettelijk kader omtrent videozittingen voor verdachten en de praktijkervaringen hiermee kunnen een aantal lessen worden getrokken voor België. Ten eerste dient de wetgever het videoconferentiesysteem via welke verdachten, beklaagden en beschuldigen zullen verschijnen op zittingen aan een aantal kwaliteitseisen te onderwerpen naar analogie met Nederland²⁹⁶. Deze kwaliteitseisen zijn nodig om videozittingen wettelijk in overeenstemming te brengen met het recht op een eerlijk proces²⁹⁷. Zo moeten onder meer de technische kwaliteit van de videoverbindingen en de mogelijkheid tot vertrouwelijk overleg tussen de verdachte, beklagde of beschuldigde en de advocaat tijdens videozittingen wettelijk gewaarborgd worden. Echter, België moet er bovendien voor zorgen dat deze wettelijke kwaliteitseisen gerealiseerd kunnen worden in de praktijk. Zo blijkt er in Nederland een grote discrepantie te zijn tussen de wet en de praktijk: videozittingen gaan onder meer gepaard met technische problemen, slechte cameraopstellingen, communicatieproblemen en beperkte overlegmogelijkheden tussen verdachten en hun advocaat vooraf en tijdens videozittingen die allerminst vertrouwelijk kunnen worden genoemd.²⁹⁸ Ten tweede lijkt het aangewezen om videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen audiovisueel op te nemen, hoewel dit in Nederland niet zo het geval is, aangezien deze op gespannen voet staan met het recht op een eerlijk proces²⁹⁹. De opname kan dan dienen om een aangevoerde schending van het recht op een eerlijk proces³⁰⁰ te bewijzen of weerleggen en dient bijgevolg zowel de belangen van de verdachte, beklagde of beschuldigde als Justitie.

²⁹⁵ Art. 6 EVRM; M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, 1-9.

²⁹⁶ Art. 2, eerste lid, a) tot d) besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; art. 4, eerste lid, e) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; nota van toelichting bij besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 8-9.

²⁹⁷ Art. 6 EVRM.

²⁹⁸ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, 1-9.

²⁹⁹ Art. 6 EVRM.

³⁰⁰ *Ibid.*

DEEL 4: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en artikel 6 EVRM

73. Overzicht DEEL 4 - In DEEL 4 wordt nagegaan onder welke voorwaarden het gebruik van videoconferenties in strafzaken verenigbaar is met het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen³⁰¹ als onderdeel van het recht op een eerlijk proces. Bijgevolg wordt in DEEL 4 een antwoord geboden op de vierde subonderzoeksvraag³⁰². DEEL 4 wordt afgesloten met een deelconclusie.

Hoofdstuk 1: Verenigbaarheid met artikel 6 EVRM

74. Recht op een eerlijk proces - Artikel 6 EVRM waarborgt het recht op een eerlijk proces. Het recht op een eerlijk proces houdt in dat eenieder het recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechter binnen een redelijke termijn.³⁰³ Aan een persoon die wordt vervolgd wegens een strafbaar feit worden een aantal rechten toegekend waaronder het recht om zichzelf te verdedigen of zich te laten bijstaan door een raadsman naar keuze of bij een gebrek aan middelen het recht op kosteloze bijstand door een aan hem toegewezen advocaat (pro deo-advocaat).³⁰⁴ Deze rechten zijn integraal onderdeel van het recht op een eerlijk proces.³⁰⁵ Het recht om zichzelf te verdedigen zoals gewaarborgd door artikel 6, §3, c) EVRM betekent niet noodzakelijk dat beklaagden die hun proces willen bijwonen effectief naar de zittingszaal moeten worden overgebracht. Doorgaans zal de beklaagde fysiek aanwezig zijn in de zittingszaal, maar ook alternatieven zijn mogelijk zoals de persoonlijke verschijning via videoconferentie.³⁰⁶

Onder welke voorwaarden het gebruik van videoconferenties in strafzaken verenigbaar is met het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM wordt besproken in het volgende randnummer. Verder moet het recht op een eerlijk proces³⁰⁷ afgewogen worden tegenover andere belangen zoals de openbare veiligheid, de rechten van andere beklaagden, de positie van slachtoffers en de belangen van getuigen. Het is immers zo dat strafprocedures niet exclusief in het teken van de rechten van verdediging staan.³⁰⁸

75. Videoconferenties en het recht op een eerlijk proces - Het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd in artikel 6 EVRM is verenigbaar met het gebruik van videoconferenties in strafzaken indien drie voorwaarden cumulatief zijn voldaan: 1) een wettig doel, 2) de mogelijkheid tot interactief debat

³⁰¹ Art. 6, §1 EVRM; art. 148 Gw.

³⁰² De vierde subonderzoeksvraag luidt als volgt: "Onder welke voorwaarden is het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken verenigbaar met het recht op een eerlijk proces en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM?".

³⁰³ Art. 6, §1 EVRM.

³⁰⁴ Art. 6, §3, c) EVRM.

³⁰⁵ Art. 6 EVRM; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §27; EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland), §31; P. DE HERT en A. HOEFMANS, "E.H.R.M. 27 november 2007, Zagaria v. Italië, Appl.nr. 58295/00", *T.Strafr.* 2008, afl. 2, (156) 157.

³⁰⁶ B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1464.

³⁰⁷ Art. 6 EVRM.

³⁰⁸ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §51; EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93 en 22056/93 (Van Mechelen e.a./Nederland), §53; B. DE SMET, "Het recht op een eerlijk proces versus de bescherming van bedreigde getuigen en politieambtenaren", *RW* 1997-98, afl. 8, (241) 241-253; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1464; M. CHIAVARIO, "La vidéoconférence comme moyen de participation aux audiences pénales. Cour européenne des droits de l'homme (3e section), Marcello Viola c. Italie, 5 octobre 2006", *RTDH* 2008, afl. 73, (223) 228.

en 3) vertrouwelijk overleg tussen de beklaagde en zijn advocaat. Hieronder worden deze drie voorwaarden nader toegelicht.³⁰⁹

Een eerste voorwaarde betreft het wettig doel. Bij gebrek aan instemming van de beklaagde met een videoconferentie kan de rechter slechts beslissen tot een verschijning via videoconferentie indien hij hiermee een wettig doel nastreeft. Bijgevolg moet er geen sprake zijn van een gewettigde reden indien de beklaagde instemt met een verschijning via videoconferentie. Wettige doelen betreffen onder meer het beschermen van de openbare orde en veiligheid, het voorkomen van criminaliteit, de bescherming van slachtoffers en getuigen en de naleving van de redelijke termijnvereiste. Redenen van efficiëntie en besparing op kosten voor transport en politiebewaking volstaan bijgevolg niet.³¹⁰

Een tweede voorwaarde betreft de mogelijkheid tot een interactief debat waarin de beklaagde kan tussenkomen. Dit houdt in dat de beklaagde zonder technische belemmeringen het proces nauwkeurig moet kunnen volgen en kan tussenkomen in het debat om zijn stem te laten horen. Bovendien moet de beklaagde de rechter en alle andere betrokken partijen kunnen zien en horen. Dit geldt ook in de omgekeerde richting.³¹¹

Een derde voorwaarde betreft de mogelijkheid tot vertrouwelijk overleg tussen de beklaagde en zijn advocaat. Dit wilt zeggen dat de bijstand van de advocaat moet worden gewaarborgd en georganiseerd op een zodanige wijze dat vertrouwelijke gesprekken tussen de advocaat en de beklaagde mogelijk zijn tijdens de zitting. Vertrouwelijk betekent dat de advocaat en de beklaagde met elkaar moeten kunnen communiceren zonder dat anderen, inclusief rechter, openbare aanklager en politie, gewild of niet gewild daarover iets kunnen vernemen.³¹² Indien de advocaat zich in de zittingszaal bevindt bij de rechter moet een apart kanaal worden voorzien voor communicatie tussen de beklaagde en zijn advocaat zoals

³⁰⁹ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië); EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië); EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland); EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland); EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland); EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië); EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland); C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 127 en 135; I. MENNES, "Moeten onderzoeksgerechten de gevangenis in of verschijnt de verdachte in videoconferentie vanuit de gevangenis?", *T.Strafr.* 2016, afl. 6, (382) 386; X., "EHRM, Grote Kamer, 2 november 2010, Sakhnovski v. Rusland, Appl. n° 21272/03", *T.Strafr.* 2011, afl. 2, (149) 149.

³¹⁰ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 62, 69, 71 en 72; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §29; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland), §53; Cass. (2^e k.) 22 juni 2010, AR P.10.1061.N, *RW* 2011-12, afl. 9, 446, noot I. MENNES en B. DE SMET; B. DE SMET, "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, (1678) 1679; M. CHIAVARIO, "La vidéoconférence comme moyen de participation aux audiences pénales. Cour européenne des droits de l'homme (3e section), Marcello Viola c. Italie, 5 octobre 2006", *RTDH* 2008, afl. 73, (223) 229; W. MICHIELS en C. GYSELS, "Rechtspraak in kort bestek van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *T.Strafr.* 2021, afl. 4, (242) 242-243.

³¹¹ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 52, 53, 64, 73 en 74; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §28; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland), §98; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië), §§ 138 en 139; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258.

³¹² EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 61 en 75; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §28; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland), §98; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië), §§ 138 en 139; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1109-1110; W. VERRIJDT, "EHRM 2 november 2010 (Sakhnovski/Rusland)", *RW* 2012-13, afl. 17, (677) 678.

bijvoorbeeld een rechtstreekse telefoonlijn tussen de beklaagde en zijn advocaat. Het is immers zo dat bij videoconferenties geen briefjes uitgewisseld kunnen worden of gesprekken op fluistertoon gevoerd kunnen worden tussen de advocaat en de beklaagde zoals dat is bij een zitting waarbij de beklaagde en zijn advocaat fysiek aanwezig zijn.³¹³

Hoofdstuk 2: Verenigbaarheid met het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen

76. Beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen - Het recht op een openbare behandeling vormt een onderdeel van het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM en eveneens een grondwettelijk principe.³¹⁴ Het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen houdt in dat aan het publiek en de pers informatie ter beschikking wordt gesteld over de datum, tijd en locatie van de behandeling van de zaak en deze locatie bovendien voor het publiek toegankelijk is.³¹⁵ Hoewel de openstelling van de rechtszaal voor het publiek en de pers een noodzakelijke voorwaarde is, is het nog geen voldoende voorwaarde voor de openbaarheid. Het is immers ook vereist dat het proces voor alle toeschouwers verstaanbaar en begrijpelijk is. Hieraan moet een ruime interpretatie gegeven worden: gaande van werkende microfoons tot verstaanbare procespartijen en goede tolken.³¹⁶ In uitzonderlijke gevallen kan de rechter beslissen om de zaak achter gesloten deuren te behandelen. Dit is enkel mogelijk ter bescherming van de openbare orde en de goede zeden of de belangen van minderjarigen of het privéleven.³¹⁷ De uitspraak zelf moet in ieder geval openbaar worden gemaakt.³¹⁸

De openbare behandeling van een rechtszaak biedt de mogelijkheid aan het publiek om controle uit te oefenen op de rechtspraak, rechtszaken, rechters en op het algemeen functioneren van het rechtssysteem. Deze controle is eveneens in het belang van de verdachte, beklaagde of beschuldigde en iedere burger die ooit in aanraking komt met Justitie en het strafproces. Verder kan op die manier ook het vertrouwen van de maatschappij in Justitie en in het bijzonder de rechtspraak behouden blijven of zelfs vergroot worden.³¹⁹

77. Openbaarheid van videozittingen - De vraag rijst of virtuele zittingen in strafzaken, in het bijzonder zittingen via videoconferenties, verenigbaar zijn met het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen. Naar analogie met een fysieke zitting kan ook bij een zitting die via videoconferentie verloopt de zittingszaal worden opengesteld voor het publiek. Hierbij moet dan verzekerd worden dat de

³¹³ B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1464-1465.

³¹⁴ Art. 6, §1 EVRM; art. 148 Gw.

³¹⁵ EHRM 14 november 2000, nr. 35115/97 (Riepan/Oostenrijk), §29; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §44; S. MOMMERS en L. FRANCO, "Externe openbaarheid en COVID-19. Overwegingen voor het strafproces in de toekomst", *NTM/NJCM-bull.* 2022, afl. 1, (1) 3.

³¹⁶ L. VAN LENT, *Externe openbaarheid in het strafproces*, Den Haag, Boom juridische uitgevers, 2008, 4 en 162-165; M.K.J.G. VAN DEN REIJEN, *Tolk en taal in strafzaken*, Deventer, Kluwer, 2004, 68 p.

³¹⁷ Art. 6, §1 EVRM; art. 148 Gw.; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 382.

³¹⁸ Art. 149 Gw.

³¹⁹ EHRM 6 december 1988, nr. 10590/83 (Barberà, Messegué en Jabardo/Spanje); EHRM 12 juli 2001, nr. 33071/96 (Malhous/Tsjechië); EHRM 17 januari 2008, nr. 14810/02 (Biryukov/Rusland); EHRM 16 april 2013, nr. 40908/05 (Fazliyski/Bulgarije); L. VAN LENT, *Externe openbaarheid in het strafproces*, Den Haag, Boom juridische uitgevers, 2008, 55; S. MOMMERS en L. FRANCO, "Externe openbaarheid en COVID-19. Overwegingen voor het strafproces in de toekomst", *NTM/NJCM-bull.* 2022, afl. 1, (1) 2-3.

videoverbinding met de andere actoren op een zodanige manier wordt geprojecteerd dat deze niet alleen zichtbaar is voor de rechter en de aanwezige procespartijen maar ook voor het publiek.³²⁰

Hoofdstuk 3: Conclusie DEEL 4

78. Verenigbaarheid videoconferenties met art. 6 EVRM - In dit deel werd nagegaan of videozittingen in strafzaken verenigbaar zijn met het recht op een eerlijk proces en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen als onderdeel van het recht op een eerlijk proces.³²¹ Geconcludeerd kan worden dat videozittingen op gespannen voet staan met het recht op een eerlijk proces maar er niet onverenigbaar mee zijn indien een aantal voorwaarden cumulatief vervuld zijn.³²² Ten eerste kan de rechter slechts ambtshalve, dit wilt zeggen zonder instemming van de verdachte, beklagde of beschuldigde, beslissen tot een verschijning via videoconferentie indien de rechter hiermee een wettig doel nastreeft. Redenen van efficiëntie en kostenbesparing kunnen videoconferenties niet rechtvaardigen, terwijl onder meer het beschermen van de openbare orde en veiligheid, het voorkomen van criminaliteit, de bescherming van slachtoffers en getuigen en de naleving van de redelijke termijnvereiste daarentegen wel wettige doelen vormen.³²³ Ten tweede moeten videoconferenties interactief debat toelaten tussen de betrokken actoren zonder technische belemmeringen³²⁴ en ten derde moet de verdachte, beklagde of beschuldigde die via videoconferentie verschijnt de mogelijkheid hebben vertrouwelijk overleg te plegen met zijn advocaat gedurende de videozitting.³²⁵ Verder zijn videoconferenties verenigbaar met het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen indien de

³²⁰ Nota van toelichting bij het besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 5-6; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 383.

³²¹ Art. 6 EVRM; art. 148 Gw.

³²² Art. 6 EVRM; art. 148 Gw.; EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië); EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië); EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland); EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland); EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland); EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië); EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland); C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 127 en 135; I. MENNES, "Moeten onderzoeksgerechten de gevangenis in of verschijnt de verdachte in videoconferentie vanuit de gevangenis?", *T.Strafr.* 2016, afl. 6, (382) 386.

³²³ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 62, 69, 71 en 72; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §29; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland), §53; Cass. (2^e k.) 22 juni 2010, AR P.10.1061.N, *RW* 2011-12, afl. 9, 446, noot I. MENNES en B. DE SMET; B. DE SMET, "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, (1678) 1679; M. CHIAVARI, "La vidéoconférence comme moyen de participation aux audiences pénales. Cour européenne des droits de l'homme (3e section), Marcello Viola c. Italie, 5 octobre 2006", *RTDH* 2008, afl. 73, (223) 229.

³²⁴ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 52, 53, 64, 73 en 74; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §28; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland), §98; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië), §§ 138 en 139; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258.

³²⁵ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 61 en 75; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §28; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland), §98; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië), §§ 138 en 139; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1464-1465; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1109-1110; W. VERRIJDT, "EHRM 2 november 2010 (Sakhnovski/Rusland)", *RW* 2012-13, afl. 17, (677) 678.

zittingszaal voor het publiek toegankelijk wordt gesteld en alle betrokken actoren die via videoverbinding verschijnen voldoende hoorbaar en zichtbaar zijn voor het publiek, inclusief de pers, in de zittingszaal.³²⁶

79. Lessen voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in België - Uit de rechtspraak van het EHRM omtrent de verenigbaarheid van videoconferenties met het recht op een eerlijk proces kunnen belangrijke lessen worden getrokken voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in België. Van belang is dat de drie voorwaarden waaronder videoconferenties verenigbaar zijn met het recht op een eerlijk proces wettelijk geïmplementeerd worden zodat het wettelijk kader verenigbaar is met het recht op een eerlijk proces en bijgevolg een toets door het Grondwettelijk Hof en EHRM kan doorstaan. Dit houdt concreet in dat de wetgever ten eerste moet bepalen op grond van welke redenen de rechter, eventueel ambtshalve zonder instemming van de verdachte, beklaagde of beschuldigde, een verschijning via videoconferentie kan opleggen waarbij redenen van efficiëntie en kostenbesparing zijn uitgesloten. Ten tweede moet de wetgever voldoende wettelijke waarborgen voorzien voor een interactief debat zonder technische belemmeringen wat in de praktijk gepaard zal moeten gaan met investeringen in degelijk videoconferentiemateriaal. Ten derde moet het vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en de verdachte, beklaagde of beschuldigde tijdens videozittingen voldoende gewaarborgd worden. Tot slot moet de wetgever bepalen hoe het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen gewaarborgd zal worden bij videozittingen.

³²⁶ Art. 6, §1 EVRM; art. 148 Gw.; nota van toelichting bij het besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 5-6; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 383.

DEEL 5: Voor- en nadelen van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan

80. Overzicht DEEL 5 - In dit deel wordt een overzicht geboden van de belangrijkste voor- en nadelen van het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan. Bijgevolg wordt in DEEL 5 de vijfde subonderzoeksvraag³²⁷ beantwoord. Op die manier kan enerzijds het nut van virtuele zittingen via videoconferentie in strafzaken en de nood aan een wettelijk kader extra benadrukt worden en anderzijds ook aandacht besteed worden aan de eventuele complicaties verbonden aan het gebruik van videoconferenties die eveneens in het achterhoofd moeten worden gehouden bij het uitschrijven van een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen. DEEL 5 wordt afgesloten met een deelconclusie waarin een aantal kritische bemerkingen worden gegeven bij zowel het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken als de audiovisuele registratie ervan.

Hoofdstuk 1: Voor- en nadelen van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken

A) Voordelen

81. Efficiënt, kostenbesparend en minder veiligheidsrisico's - Het gebruik van audio(visuele) middelen zoals videoconferenties levert een enorme besparing aan tijd en kosten op. Zo worden kosten bespaard voor het transport van verdachten, beklaagden of beschuldigen van de gevangenis naar de onderzoeksgerechten of rechtbanken. Eveneens moeten minder uitgaven worden gedaan voor veiligheidsmaatregelen zoals de inzet van politieambtenaren en personeel, de beveiliging van gerechtsgebouwen en de beveiliging van verdachten, beklaagden of beschuldigen. Videoconferenties gaan bovendien gepaard met een reductie van veiligheidsrisico's zoals minder kans op ontsnapping en andere handelingen die een gevaar vormen voor de veiligheid van de maatschappij.³²⁸

82. Geen directe fysieke confrontatie tussen de betrokken actoren - In sommige gevallen is directe fysieke confrontatie tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en de getuigen of slachtoffers problematisch. Denk bijvoorbeeld aan het geval waarin de dader het slachtoffer iets ernstigs heeft aangedaan. In dat geval zal het slachtoffer geen rechtstreekse fysieke confrontatie met de dader willen waardoor videoconferenties een oplossing kunnen bieden.³²⁹

B) Nadelen

83. Plaats van de advocaat tijdens de videoconferentie - Een advocaat kan op drie mogelijke manieren bijstand verlenen aan zijn cliënt: ofwel bevindt de advocaat zich in de ruimte van de verdachte,

³²⁷ De vijfde subonderzoeksvraag luidt als volgt: "Wat zijn de voor- en nadelen van het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en de audiovisuele registratie ervan?"

³²⁸ A. KEEREMAN, "Magistratuur moet justitie gebruiksvriendelijker durven maken", *Juristenkrant* 2010, afl. 220, (8) 8; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1458; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 570; J. DE METS, "Digitale justitie moet toegankelijk en inclusief zijn", *Juristenkrant* 2021, afl. 440, (11) 11; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 260; L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videoverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5; M. TER VOET en Y. GLASGOW, "Is er een toekomst voor onlinezittingen in de rechtspraak?", *RdW* 2021, afl. 2, (129) 132; M. VAN DER ENDE, "De praktijk van telehoren", *JV* 2011, afl. 7, (51) 54; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 46; X., "Relatief tevreden klanten bij justitie [Onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool betreffende het Antwerps Hof van Beroep en de advocatuur]", *Juristenkrant* 2010, afl. 212, (14) 14.

³²⁹ P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 46.

ofwel in de rechtbank, ofwel heeft de cliënt twee advocaten waarvan de ene aanwezig bij de verdachte en de andere aanwezig in de rechtbank. Uit onderzoek blijkt dat aan elk van deze methoden implicaties verbonden zijn. Zo zou, bij aanwezigheid van de advocaat bij de verdachte, de geloofwaardigheid van de verdediging in het gedrang komen doordat de raadsman moeilijk kan interageren met de actoren aanwezig op de zitting. Bovendien kunnen documenten door de tegenpartij aangebracht moeilijk worden ingekeken door de raadsman van de verdediging. Wanneer de advocaat zich in de rechtszaal bevindt, wordt spontane communicatie tussen de advocaat en de verdachte bemoeilijkt. Daarnaast zou de drempel hoger liggen voor de verdachte om de procedure te onderbreken en de hulp van zijn advocaat in te roepen. In het geval dat twee advocaten de verdachte bijstaan, zal veel afhangen van de kwaliteit van de communicatie tussen beide advocaten.³³⁰

84. Afbreuk aan het juridisch ritueel - De verschijning van de beklaagde via videoconferentie voor de strafrechter doet afbreuk aan het plechtig karakter van een rechtszaak dat gekenmerkt wordt door rituelen zoals toga's, de opening van de bijeenkomst en het welkom heten van de partijen, lange pleidooien en traditionele gerechtsgebouwen.³³¹

85. Ontmenselijking van justitie - Bij zittingen op afstand via videoconferentie gaat het menselijk contact tussen de verdachte en de rechter verloren. Non-verbale communicatie en contextinformatie verdwijnen voor een deel. Alle betrokken partijen moeten bijgevolg meer inspanningen leveren om de inhoud van de communicatie te begrijpen, interpreteren en analyseren.³³²

86. Negatieve percepties - Strafrechters oordelen doorgaans negatiever wanneer de beklaagde via videoconferentie verschijnt in plaats van in de rechtszaal.³³³ Ook aan getuigenverklaringen afgelegd via

³³⁰ A.B. POULIN, "Criminal Justice and Videoconferencing Technology: The Remote Defendant", *Tulane Law Review* 2004, afl. 78, (1089) 1111-1112; M. TER VOET en Y. GLASGOW, "Is er een toekomst voor onlinezittingen in de rechtspraak?", *RdW* 2021, afl. 2, (129) 130; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1113-1114; S. VAN WINGERDEN en G. VANDERVEEN, "Knelpunten bij videozittingen in strafrecht - Noodgedwongen nam videorechtspraak afgelopen jaar een hoge vlucht. Voor- en nadelen werden scherp zichtbaar. Welke lessen zijn er geleerd?", *Adv.bl.* 2021, afl. 4, (41) 42-43; T. SCHELTEMA, "Video-confereren: zien en horen of ook proeven?", *Adv.bl.* 2008, afl. 16, (684) 685.

³³¹ J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale: approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 263; M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 7; M. TER VOET en Y. GLASGOW, "Is er een toekomst voor onlinezittingen in de rechtspraak?", *RdW* 2021, afl. 2, (129) 131; M. VAN DER ENDE, "De praktijk van telehoren", *JV* 2011, afl. 7, (51) 52-53; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting - reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 382; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1113.

³³² KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Videoconferentie: een volwaardig alternatief voor face-to-face contact tussen de jongere en de jeugdrechter?*, Brussel, 2010, 3 en 10; L. CLAES, "De (blijvende?) impact van COVID-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure" in B. VANLERBERGHE, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Covid-besmetting van de rechtshandhaving*, Morsel, Intersentia, 2021, (123) 155; M. TER VOET en Y. GLASGOW, "Is er een toekomst voor onlinezittingen in de rechtspraak?", *RdW* 2021, afl. 2, (129) 129; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting - reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 380-381; X., "Relatief tevreden klanten bij justitie [Onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool betreffende het Antwerps Hof van Beroep en de advocatuur]", *Juristenkrant* 2010, afl. 212, (14) 14.

³³³ C. PERISTERIDOU, A. PIVATY en D.-L.-F. DE VOCHT, "Het digitale strafproces: een procedural justice-perspectief", *BSb* 2021, afl. 2, (50) 52; L. CLAES, "De (blijvende?) impact van COVID-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure" in B. VANLERBERGHE, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Covid-besmetting van de rechtshandhaving*, Morsel, Intersentia, 2021, (123) 155; M. DUBELAAR en G. VANDERVEEN, "Beeld en geluid in het strafproces. Implicaties van de opkomst van (audio)visuele technieken en materialen voor communicatie en besluitvorming in de strafrechtspraktijk", *NJB* 2009, afl. 30, (1954) 1956-1957; M.T. JOHNSON en E.C. WIGGINS, "Videoconferencing in Criminal Proceedings: Legal and Empirical Issues and Directions for Research", *Law Policy* 2006, afl. 28, (211) 225.

videoconferentie wordt minder geloofwaardigheid gehecht dan aan getuigenverklaringen die live ter zitting worden afgelegd.³³⁴

87. Digitale uitsluiting - Vrees bestaat dat digitale zittingen een grote groep mensen zal uitsluiten. Mensen kunnen materieel worden uitgesloten doordat zij geen toegang hebben tot een computer met internet, maar kunnen ook immaterieel worden uitgesloten wanneer zij digitale vaardigheden missen.³³⁵

Hoofdstuk 2: Voor- en nadelen van de audiovisuele registratie van videoconferenties

A) Voordelen

88. Controle op het verloop van het verhoor - Bij de opname van het verhoor worden niet alleen de antwoorden van de verhoorde persoon geregistreerd, ook de gestelde vragen door de verhorende instantie en de omstandigheden waarin het verhoor plaatsvindt worden geregistreerd. Deze accurate weergave van het verhoor kan dienen als controlemechanisme ten aanzien van hetgeen is neergeschreven in het proces-verbaal van verhoor. De verhoorder zal, in het besef dat het verhoor wordt opgenomen, zijn verhoortechniek aanpassen, suggestieve vragen vermijden en er op letten dat hij de verhoorde persoon niet onder druk zet of opjaagt. Ook de controle op politionele wanpraktijken of unfaire verhoormethoden wordt hierdoor bewerkstelligd. In hoofde van de horende instantie biedt deze registratie daarenboven de mogelijkheid om aantijgingen inzake onbehoorlijke verhoormethoden te weerleggen.³³⁶

89. Voorkomen van secundaire victimisatie - De audiovisuele opname biedt de mogelijkheid om het aantal verhoren tot het strikt noodzakelijke te beperken. Hierdoor kan het risico op secundaire victimisatie in hoofde van slachtoffers en getuigen die werden geconfronteerd met een traumatische gebeurtenis worden voorkomen. Het is namelijk zo dat het slachtoffer of de getuige door meermaals te worden verhoord steeds opnieuw wordt geconfronteerd met de feiten. Dit verhoogt het risico op een extra trauma wat door eenmalig verhoren kan worden vermeden.³³⁷

³³⁴ M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 4; S. LANDSTRÖM, P.A. GRANHAG en M. HARTWIG, "Witnesses Appearing Live Versus on Video: Effects on Observers' Perception, Veracity Assessments and Memory", *Applied cognitive psychology* 2005, afl. 19, (913) 927-928.

³³⁵ J. DE METS, "Digitale justitie moet toegankelijk en inclusief zijn", *Juristenkrant* 2021, afl. 440, (11) 11.

³³⁶ EHRM 16 oktober 2001, nr. 39846/98 (Brennan/Verenigd Koninkrijk); D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 52; F. GOOSSENS, "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, (5) 8 en 10; L. CLAEYS en B. COOLS, "Audiovisueel verhoor van kinderen" in G. VERMEULEN (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, Antwerpen, Maklu, 2001, (533) 552; R. HORSELENBERG, "Voorkom gerechtelijke dwalingen: neem verdachtenverhoren op video op", *Orde dag* 2009, afl. 45, (43) 43.

³³⁷ L. CLAEYS en B. COOLS, "Audiovisueel verhoor van kinderen" in G. VERMEULEN (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, Antwerpen, Maklu, 2001, (533) 550-551; L. FRANÇOIS, "Videoverhoren in de praktijk", *Orde dag* 2009, afl. 45, (29) 31.

90. Rechtsbeschermende functie - Het EHRM meent dat de audiovisuele registratie van het verdachtenverhoor geen noodzakelijke voorwaarde is voor het recht op een eerlijk proces in de zin van artikel 6 EVRM.³³⁸ Dit neemt echter niet weg dat dergelijke registratie nuttig kan zijn om een aangevoerde schending van het recht op een eerlijk proces te weerleggen of te bewijzen.³³⁹

91. Nut voor deskundigenonderzoek - Niet alleen de verbale communicatie van de verhoorde persoon wordt geregistreerd, ook de non-verbale communicatie zoals gezichtsuitdrukkingen, lichaamshoudingen, stiltes, aarzelingen en toonveranderingen worden weergegeven. De audiovisuele opname van het verhoor is bijgevolg een goed middel voor gedragsdeskundigen om zich een oordeel te vormen over de persoonlijkheid van de verhoorde persoon.³⁴⁰

92. Nut voor verhoorders - De opname van het verhoor biedt de verhoorders de mogelijkheid zich achteraf zelf te evalueren en de eigen verhoormethode eventueel bij te sturen bij latere verhoren. Dit komt bijgevolg ook de kwaliteit van latere verhoren ten goede. Bovendien kunnen de opnames van verhoren ook gebruikt worden als didactisch materiaal bij politieopleidingen nadat het opsporings- en gerechtelijk onderzoek definitief zijn afgesloten.³⁴¹

93. Blootleggen van inconsistenties in de afgelegde verklaringen - De opgenomen verhoren van andere betrokkenen bij het dossier kunnen getoond worden aan medeverdachten en getuigen. Op die manier kunnen medeverdachten en getuigen geconfronteerd worden met inconsistenties in hun afgelegde verklaringen. Medeverdachten en getuigen geloven immers vaak niet dat andere bekentenissen en belastende verklaringen werden afgelegd, zelfs niet wanneer een schriftelijke neerslag hiervan hen onder de neus geduwd wordt. Audiovisuele opnamen bieden hiervoor een oplossing, aangezien zij meer confronterend zijn dan de loutere schriftelijke neerslag van verklaringen.³⁴²

B) Nadelen

94. Te veel aandacht naar de opname - Het risico bestaat dat in de verdere loop van de procedure te veel aandacht uitgaat naar de beelden waardoor de eigenlijke verklaringen en ander bewijsmateriaal naar de achtergrond wordt verschoven. De verhoorde persoon is op het moment van het verhoor vaak in shock waardoor deze lichaamssignalen kan uitzenden die niet overeenkomen met zijn afgelegde verklaringen. Hieruit zou in het verdere verloop van de procedure de onterechte conclusie kunnen worden getrokken dat de verklaringen van de verhoorde persoon leugenachtig zijn.³⁴³

95. Remmend neveneffect - Door de aanwezigheid van opnameapparatuur zou de verhoorde zich geremd kunnen voelen bij het afleggen van verklaringen. Dit zou de doeltreffendheid van het verhoor in

³³⁸ EHRM 16 oktober 2001, nr. 39846/98 (Brennan/Verenigd Koninkrijk), §53; F. GOOSSENS, "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, (5) 8.

³³⁹ F. GOOSSENS, "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, (5) 12.

³⁴⁰ L. CLAEYS en B. COOLS, "Audiovisueel verhoor van kinderen" in G. VERMEULEN (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, Antwerpen, Maklu, 2001, (533) 553; M. BOCKSTAELE, "Het videoverhoor van volwassenen", *Vigiles* 2008, afl. 2, (59) 61; M. BOCKSTAELE, "Verhoren- audiovisueel verhoor volwassenen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2018, (179) 184.

³⁴¹ M. BOCKSTAELE, "Het videoverhoor van volwassenen", *Vigiles* 2008, afl. 2, (59) 62; R. HORSELENBERG, "Voorkom gerechtelijke dwalingen: neem verdachtenverhoren op video op", *Orde dag* 2009, afl. 45, (43) 45.

³⁴² J. MAES, "Pleidooi voor de demystificatie van de verhoorkamer", *Orde dag* 2009, afl. 45, (37) 39.

³⁴³ F. GOOSSENS, "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, (5) 11.

gedrang brengen doordat bepaalde informatie wordt verzwegen door de verhoorde verdachte zoals de naam van eventuele andere medeverdachten of zijn deelname aan eventuele andere strafbare feiten.³⁴⁴

96. Attributiefouten - Hoewel het voorkomen van valse bekentenissen en rechterlijke dwalingen één van de doelstellingen is van de audiovisuele registratie van het verhoor, kan de realisatie van deze doelstelling worden verhinderd door attributiefouten. Mensen hebben immers de neiging om handelingen van anderen toe te schrijven aan interne oorzaken, ook al zijn er redelijke externe factoren voorhanden, en de eigen handelingen toe te schrijven aan externe oorzaken. Bijgevolg is er het risico dat een bekentenis eerder als vrijwillig dan onvrijwillig wordt bestempeld.³⁴⁵

97. Camera perspective bias of point-of-view bias - Uit empirisch onderzoek blijkt dat de manier waarop een camera wordt opgesteld tijdens een verhoor een invloed heeft op de beoordeling van het verhoor achteraf. Zo zou het risico bestaan dat, wanneer de camera uitsluitend is gericht op de verdachte, de beoordelaars van het verhoor de uitgeoefende druk door de ondervragende instantie onderschatten, de bekentenis sneller als vrijwillig beschouwen en de verdachte eerder schuldig bevinden.³⁴⁶

98. Tijdrovende en dure aangelegenheid - Na afloop van het verhoor moet een accurate samenvatting worden gemaakt van het verhoor, eventueel een letterlijke en volledige overschrijving ervan. Dit betreft een enorme tijdrovende bezigheid. Verder vereist de audiovisuele registratie van het verhoor kwaliteitsvolle opnameapparatuur waaraan een 'kostenplaatje' verbonden is.³⁴⁷

Hoofdstuk 3: Conclusie DEEL 5

99. Kritische bemerkingen bij het gebruik van videoconferenties in strafzaken - De aangehaalde nadelen van virtuele zittingen via videoconferentie in strafzaken wegen naar de mening van de onderzoeker niet op tegen de voordelen ervan, met name efficiëntie, kostenbesparing, meer veiligheid en de vermindering van fysieke confrontatie tussen de partijen. Van essentieel belang is dat rechters voldoende worden opgeleid omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken en geïnformeerd worden over de potentiële valkuilen verbonden aan videoconferenties.

Het argument dat virtuele zittingen leiden tot ontmenselijking van Justitie moet worden gerelativeerd. Hoewel er geen rechtstreeks menselijk contact is tussen de rechter en de andere partijen, wordt

³⁴⁴ D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 53; F. GOOSSENS, "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, (5) 11; J. MAES, "Pleidooi voor de demystificatie van de verhoorkamer", *Orde dag* 2009, afl. 45, (37) 39.

³⁴⁵ M. VANDERHALLEN, "Audiovisuele verhoren van meerderjarigen: op zoek naar kwaliteitsverbetering in het verdachtenverhoor", *Orde dag* 2009, afl. 45, (17) 23; R. HORSELENBERG, "Voorkom gerechtelijke dwalingen: neem verdachtenverhoren op video op", *Orde dag* 2009, afl. 45, (43) 43-46.

³⁴⁶ G.D. LASSITER, S.S. DIAMOND, H.C. SCHMIDT en J.K. ELEK, "Evaluating Videotaped Confessions. Expertise Provides No Defense Against the Camera-Perspective Effect", *Psychological science* 2007, afl. 18, (224) 224-225; G.D. LASSITER, L.J. WARE, J.J. RATCLIFF en C.R. IRVIN, "Evidence of the camera perspective bias in authentic videotaped interrogations: Implications for emerging reform in the criminal justice system", *Legal and criminological psychology* 2009, afl. 14, (157) 162-168; M. BOCKSTAELE, "Verhoren- audiovisueel verhoor volwassenen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2018, (179) 203; M. VANDERHALLEN, "Audiovisuele verhoren van meerderjarigen: op zoek naar kwaliteitsverbetering in het verdachtenverhoor", *Orde dag* 2009, afl. 45, (17) 20-21; R. HORSELENBERG, "Voorkom gerechtelijke dwalingen: neem verdachtenverhoren op video op", *Orde dag* 2009, afl. 45, (43) 45; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1112-1113.

³⁴⁷ DIENST GEDRAGSWETENSCHAPPEN, "Videoverhoren: de praktijk doorgelicht", *Orde dag* 2009, afl. 45, (33) 35; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 53; J. MAES, "Pleidooi voor de demystificatie van de verhoorkamer", *Orde dag* 2009, afl. 45, (37) 40; L. FRANÇOIS, "Videoverhoren in de praktijk", *Orde dag* 2009, afl. 45, (29) 30-31.

interactie met de rechter niet volledig uitgesloten bij videozittingen. Enkel het medium is verschillend: het medium is niet langer een fysieke rechtszaal, maar een virtuele ruimte.³⁴⁸ Bovendien zijn de jonge en opkomende generaties vrij vertrouwd met het digitale gebeuren, de oudere generaties daarentegen wat minder.

Verder kan de vraag worden gesteld in welke mate de partijen een boodschap hebben aan de gerechtelijke rituelen van toga's, lange pleidooien en traditionele gerechtsgebouwen die zich bovendien vaak in erbarmelijke staat bevinden.³⁴⁹ Creëren deze rituelen geen grotere barrière tussen Justitie en de partijen dan dat virtuele zittingen dat doen?

Daarnaast moet het aan de wetgever toekomen om, rekening houdend met de voornoemde implicaties, te bepalen of de bijstand van één advocaat volstaat en waar deze zich bij voorkeur dient te bevinden of de bijstand van twee advocaten noodzakelijk is, één bij de cliënt en één bij de rechter. De wetgever zou deze keuze eventueel ook kunnen overlaten aan de verdachte, beklagde of beschuldigde zelf.

Tot slot kan digitale uitsluiting vermeden worden door in te zetten op digitale inclusie. Dit houdt concreet in dat ICT-gerelateerde drempels moeten worden weggewerkt maar ook dat mensen met een gebrek aan digitale vaardigheden ondersteund moeten worden bij heel het digitaal gebeuren.³⁵⁰

100. Kritische bemerkingen bij de audiovisuele registratie van videoconferenties - Naast de talrijke opportuniteiten die de registratie van een videoconferentie biedt, zijn er ook complicaties aan verbonden. Deze complicaties zijn niet onoverkomelijk. Integendeel, uit onderzoek en de eigen inzichten van de onderzoeker blijkt dat een groot deel van deze complicaties vermeden kunnen worden.

De camera perspective bias kan opgelost worden via een equal-focus-perspectief. Hierbij wordt de camera op een zodanige manier geïnstalleerd dat zowel de verhorende instantie als de verdachte, beklagde of beschuldigde in beeld worden gebracht. Door een totaal beeld te creëren van het verhoor worden de omstandigheden waarin het verhoor heeft plaatsgevonden duidelijker, waaronder de uitoefening van eventuele druk, en kan de non-verbale communicatie tussen de verhorende instantie en de verhoorde persoon beter worden waargenomen.³⁵¹

Ook de overmatige aandacht naar de beelden van de verdachte, beklagde of beschuldigde kan worden gereduceerd via dit equal-focus-perspectief, met name door de verhoorde persoon en de verhorende instantie in gelijke mate in beeld te brengen.³⁵²

Verder moet het argument dat de verdachte, beklagde of beschuldigde bij de aanwezigheid van opnameapparatuur geremd zou zijn om verklaringen af te leggen minstens ernstig worden gerelativeerd.³⁵³ Dit remmend effect is bovendien niet noodzakelijk nefast voor de doeltreffendheid van het verhoor. De verhoorde persoon zou immers, in het besef dat een opname wordt gemaakt, aangezet kunnen worden tot denken alvorens hij bepaalde uitspraken doet of antwoorden geeft op vragen van de

³⁴⁸ P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 380-381.

³⁴⁹ J. DE METS, "Digitale justitie moet toegankelijk en inclusief zijn", *Juristenkrant* 2021, afl. 440, (11) 11.

³⁵⁰ *Ibid.*

³⁵¹ M. BOCKSTAELE, "Verhoren- audiovisueel verhoor volwassenen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2018, (179) 203; R. HORSELENBERG, "Voorkom gerechtelijke dwalingen: neem verdachtenverhoren op video op", *Orde dag* 2009, afl. 45, (43) 45; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1112-1113.

³⁵² M. VANDERHALLEN, "Audiovisuele verhoren van meerderjarigen: op zoek naar kwaliteitsverbetering in het verdachtenverhoor", *Orde dag* 2009, afl. 45, (17) 23.

³⁵³ D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 53.

verhorende instantie. Dit zou de waarheidsvinding ten goede kunnen komen, aangezien meer beredeneerde verklaringen worden afgelegd.

Denkfouten, zoals attributiefouten, kunnen dan weer voorkomen worden door rechters meer bewust te maken van het risico ervan. Daarnaast zou Justitie meer middelen ter beschikking moeten stellen en extra personeel moeten inzetten om deze tijdrovende en dure aangelegenheid systematisch mogelijk te kunnen maken.

DEEL 6: Empirische resultaten over videoconferenties bij de behandeling van strafzaken vanuit de bril van de advocaat

101. Overzicht DEEL 6 - In dit deel worden de resultaten van het empirisch onderzoek weergegeven. Bijgevolg wordt in DEEL 6 een antwoord geboden op de zesde subonderzoeksvraag³⁵⁴. Hoofdstuk 1 beschrijft de ervaringen van advocaten met videoconferenties in strafzaken. Daaropvolgend wordt de opinie van advocaten over het gebruik van videoconferenties in strafzaken, in het bijzonder hun opinie over virtuele zittingen in strafzaken voor verdachten, beklaagden en beschuldigen en de audiovisuele registratie ervan, weergegeven in de hoofdstukken 2 en 3. In hoofdstuk 4 worden een aantal aanbevelingen geformuleerd voor een wettelijk kader omtrent virtuele zittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie vanuit de bril van de advocaat. DEEL 6 wordt afgesloten met een deelconclusie. Tot slot wordt in bijlage 6 een schematisch overzicht weergegeven van de empirische resultaten.

102. Relevantie DEEL 6 voor onderzoek - Het is cruciaal om advocaten inspraak te geven bij een ontwerp van wettelijk kader voor videozittingen in strafzaken voor verdachten, beklaagden en beschuldigen. Ten eerste omdat het tot de opdracht van de advocaat behoort om op te komen voor de belangen van de cliënt en de rechten van verdediging. Bijgevolg kunnen advocaten een beter licht werpen op de waarborgen die moeten worden opgenomen in een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen zodat het conform de rechten van verdediging is. Ten tweede kunnen op deze manier eventuele vernietigingsberoepen bij het Grondwettelijk Hof door de Orde van Franstalige en Duitstalige balies of de Orde van Vlaamse Balies vermeden worden. Zo werd eerdere wetgeving, uit 2016, die videozittingen voor de onderzoeksgerechten toeliet vernietigd door het Grondwettelijk Hof naar aanleiding van een vernietigingsberoep door de Orde van Franstalige en Duitstalige balies wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces.³⁵⁵ Bijgevolg is het van belang dat de opinie en het advies van advocaten omtrent videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in acht wordt genomen bij het formuleren van aanbevelingen voor een wettelijk kader.

Hoofdstuk 1: Ervaring van advocaten met videoconferenties in strafzaken

103. Algemeen - Er werd zowel gepeild naar de ervaring van advocaten met verhoren via videoconferentie in het vooronderzoek en videoconferenties in de fase ten gronde in toepassing van de wet van 2 augustus 2002³⁵⁶ als naar hun ervaring met videozittingen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter waarbij de verdachte, in verdenkinggestelde, beklaagde of beschuldigde verschijnt via videoconferentie. Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat advocaten weinig ervaring hebben met het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken en dat videoconferenties in de praktijk zelden worden toegepast.

³⁵⁴ De zesde subonderzoeksvraag luidt als volgt: "Wat is de ervaring van advocaten met en hun opinie over het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken?".

³⁵⁵ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016; *GwH* 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 571; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

³⁵⁶ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

104. Videoconferenties in toepassing van de wet van 2 augustus 2002 - Hoewel het sinds de wet van 2 augustus 2002³⁵⁷ mogelijk is om bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten te verhoren via videoconferentie in het vooronderzoek zowel in het kader van het opsporingsonderzoek als gerechtelijk onderzoek en bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen te laten getuigen via videoconferentie in de fase ten gronde voor de strafrechter³⁵⁸, wordt deze wet in de praktijk zelden toegepast. Slechts enkele advocaten hebben ooit, en eerder uitzonderlijk, cliënten bijgestaan die werden verhoord via videoconferentie of die moesten getuigen via videoconferentie voor de strafrechter.³⁵⁹ Bijgevolg heeft het merendeel van de advocaten nog geen ervaring met verhoren via videoconferenties.³⁶⁰ Mogelijke verklaringen hiervoor betreffen het beperkt personeel toepassingsgebied van de wet van 2 augustus 2002³⁶¹ dat geen verhoren via videoconferentie van in België verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten toelaat en de strikte voorwaarden gekoppeld aan het verhoor via videoconferentie namelijk instemming van de te horen persoon met de videoconferentie en de onmogelijkheid of onwenselijkheid om persoonlijk te verschijnen.³⁶²

105. Videozittingen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter - Ook hebben advocaten weinig ervaring met de toepassing van videoconferenties op verdachten in de fase voor de onderzoeksgerechten.³⁶³ De belangrijkste verklaring voor het gebrek aan ervaring betreft het ontbreken van een wettelijk kader hiervoor. De wet van 29 januari 2016³⁶⁴ voorzag een wettelijke basis voor de verschijning via videoconferentie van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis in de verschillende stadia van de procedure voor de onderzoeksgerechten, maar deze wet werd kort na zijn totstandkoming vernietigd door het Grondwettelijk Hof wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.³⁶⁵ Ook tijdens corona werden zelden videoconferenties toegepast. In de meeste gevallen werd de cliënt dan vertegenwoordigd door zijn advocaat op de fysieke zitting voor de raadkamer of kamer van inbeschuldigingstelling zonder fysieke verschijning van de cliënt of zonder verschijning van de cliënt via videoconferentie.³⁶⁶ In de fase ten gronde hebben advocaten nog minder ervaring met videoconferenties toegepast op beklaagden en beschuldigen.³⁶⁷ Ook dit kan verklaard worden door het gebrek aan een wettelijk kader en de beperkte toepassing van videoconferenties tijdens de coronapandemie.

106. Ervaring met videoconferenties - De ervaringen van advocaten met de toepassing van videoconferenties in strafzaken zijn gemengd, maar toch overwegend negatief. Zo waren er vaak, maar

³⁵⁷ *Ibid.*

³⁵⁸ Art. 112, §1 Sv.; art. 158bis, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1 Sv.; B. DE SMET, *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 134; D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 54; F. KONING (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 78.

³⁵⁹ Interview 2 en 7-8.

³⁶⁰ Interview 1, 4-6 en 9-12.

³⁶¹ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

³⁶² Art. 112, §1 Sv.; art. 158bis, §1 Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298, §1 Sv.; A. LINERS, K. VANDERHEIDEN, F. VAN VOLSEM en T. DE WOLF (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 83; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 299.

³⁶³ Geen ervaring: interview 1-2, 4, 6, 8 en 10-12; ervaring: interview 3, 5 en 9.

³⁶⁴ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

³⁶⁵ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 571; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

³⁶⁶ Wet van 27 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 januari 2013, 5286; interview 11.

³⁶⁷ Geen ervaring: interview 1-4 en 6-12; ervaring: interview 5.

niet altijd, technische problemen zoals het wegvallen van de audiovisuele verbinding.³⁶⁸ Ook de interactie tussen de betrokken actoren verliep niet altijd even vlot en cliënten ervoeren een hogere drempel om de videoconferentie te onderbreken met het oog op een vertrouwelijk overleg met de advocaat.³⁶⁹ Daarnaast bleken videoconferenties niet goed te verlopen bij bepaalde kwetsbare groepen zoals verdachten met een psychiatrische problematiek.³⁷⁰

Hoofdstuk 2: Opinie van advocaten over videoconferenties in strafzaken

A) Algemene opinie

107. Voorkeur fysieke verhoren en verschijningen - Over het algemeen zijn advocaten geen voorstander van de toepassing van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken. Alle advocaten verkiezen fysieke verhoren en fysieke verschijningen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter waarbij alle partijen ter plaatse aanwezig zijn in éénzelfde locatie boven verhoren en verschijningen via videoconferentie.³⁷¹ Sommigen van hen nemen een zeer radicaal standpunt in³⁷², terwijl anderen eerder een genuanceerd standpunt innemen³⁷³. Het radicale standpunt van sommige advocaten blijkt onder meer uit de volgende bewoordingen:

*Op de dag van vandaag is alles aan het evolueren naar een digitale maatschappij en digitale communicatie. Ik vind dat het onderwerp te belangrijk is om even af te handelen via de digitale manier. Het hele digitale gebeuren hoort niet thuis in het strafrecht.*³⁷⁴

*Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren via videoconferentie de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen: wij zijn daar eigenlijk principieel tegen.*³⁷⁵

Het eerder genuanceerd standpunt van andere advocaten blijkt onder meer uit de volgende bewoordingen:

*Ik vind het sowieso goed dat het verhoor of de verschijning via videoconferentie er is, maar eerder als een soort van oplossing voor de gevallen waarin een fysiek verhoor of fysieke verschijning niet kan doorgaan.*³⁷⁶

*Mijn ervaring is dat het debat voor het onderzoeksgerecht minder actief is dan ten gronde. Dus in die zin lijkt mij de digitale toepassing makkelijker ingezet te kunnen worden. Dus ik zou het eerder bij het onderzoeksgerecht toepassen dan ten gronde.*³⁷⁷

B) Voordelen videoconferenties

108. Efficiënt, kostenbesparend en minder veiligheidsrisico's - De voornaamste voordelen van het gebruik van videoconferenties in strafzaken zijn volgens advocaten vooral van praktische aard. Zo kunnen videoconferenties efficiëntiewinst boeken en tijdsbesparend zijn.³⁷⁸ Ook kunnen onnodige verplaatsingen van verdachten, beklaagden en beschuldigen van de gevangenis naar de

³⁶⁸ Technische problemen: interview 5 en 9; geen technische problemen: interview 2 en 5.

³⁶⁹ Interview 3, 5 en 7.

³⁷⁰ Interview 9.

³⁷¹ Interview 1-12.

³⁷² Interview 1, 3-4, 8 en 11-12.

³⁷³ Interview 2, 5-7 en 9-10.

³⁷⁴ Interview 4.

³⁷⁵ Interview 11.

³⁷⁶ Interview 7.

³⁷⁷ Interview 5.

³⁷⁸ Interview 1-3, 5-6 en 8-10.

gerechtsgebouwen vermeden worden en op die manier kosten voor transport en veiligheidsmaatregelen bespaard worden.³⁷⁹ Bijgevolg menen advocaten dat videoconferenties niet zozeer de belangen van hun cliënten behartigen, maar vooral de belangen van Justitie. Het voorgaande blijkt uit de volgende bewoording:

*Voor de mensen die ik moet bijstaan via videoconferentie is dat niet belangrijk, maar voor anderen: het ministerie van Justitie of de overheden, daarvoor kan dat belangrijk zijn.*³⁸⁰

Ook naar veiligheid toe kunnen videoconferenties een meerwaarde bieden volgens advocaten. Minder transporten betekent ook minder risico op ontsnappingen. Zeker voor de overbrenging van verdachten, beklaagden of beschuldigen in een bijzonder detentieregime kan de verschijning via videoconferentie voordelen opleveren op vlak van veiligheid.³⁸¹

C) Nadelen videoconferenties

109. Beperking van het non-verbale gedrag - Een belangrijke bekommernis die door advocaten wordt aangehaald betreft de beperking van het non-verbale gedrag. Wanneer een cliënt via videoconferentie moet verschijnen in het kader van een verhoor of voor de onderzoeksgerechten of feitenrechter gaat er een groot deel van de lichaamstaal van de betrokkene verloren. De gelaatsuitdrukking, lichaamshouding en emoties komen minder tot hun recht via videoconferenties wat eventueel tot miscommunicatie kan leiden. Dit kan zowel in het voordeel als in het nadeel van de via videoconferentie te horen persoon zijn. Ook het pleidooi van de advocaat komt minder tot zijn recht via videoconferentie.³⁸² Het belang van non-verbale communicatie in een strafcontext blijkt onder meer uit de volgende bewoordingen:

*Nadelen zijn natuurlijk dat communicatie dermate belangrijk is. Wij hebben 5 zintuigen en de beste communicatie gebeurt wanneer alle zintuigen gebruikt worden.*³⁸³

*Het gebrek aan fysiek contact maakt toch wel altijd de conversatie moeilijker en maakt de mogelijkheden tot misverstanden groter.*³⁸⁴

110. Ontmenselijking - Een aantal advocaten gaven aan dat het menselijk aspect via videoconferentie verdwijnt. Ook tijdens een fysieke zitting is er een zekere afstand tussen de te horen persoon en de magistraat welke alleen maar wordt vergroot door het gebruik van videoconferenties.³⁸⁵ Het voorgaande blijkt onder meer uit de volgende bewoording:

*Dat is misschien een beetje overdreven, maar ik zeg het als boutade: ze worden eigenlijk gedegradeerd tot toeschouwer.*³⁸⁶

111. Samenhorigheidsgevoel - Sommige advocaten vinden het niet correct dat de verdachte, beklaagde of beschuldigde, eventueel samen met zijn raadsman, via videoconferentie moet verschijnen voor de onderzoeksgerechten of feitenrechter, terwijl de procureur des Konings fysiek aanwezig is bij de rechter tijdens de zitting. Op die manier kan er een samenhorigheidsgevoel ontstaan tussen de zittende

³⁷⁹ Interview 1-3, 5, 7 en 12.

³⁸⁰ Interview 3.

³⁸¹ Interview 2 en 6.

³⁸² Interview 1-8 en 10-12.

³⁸³ Interview 2.

³⁸⁴ Interview 10.

³⁸⁵ Interview 2-3 en 5.

³⁸⁶ Interview 5.

en staande magistratuur wat een nefast effect kan hebben voor de positie van de verdediging die in de regel op gelijke voet behandeld moeten worden met het Openbaar Ministerie.³⁸⁷ Het voorgaande blijkt onder meer uit de volgende bewoording:

*Het parket in dezelfde ruimte plaatsen als de rechter en de inverdenkinggestelde samen met de raadsman in een andere ruimte dat zou volgens mij een brug te ver zijn. Er wordt dan een wij-tegen-zij verhaal gecreëerd, een soort van samenhorigheidsgevoel.*³⁸⁸

112. Beperking van de rechten van verdediging - Heel wat advocaten vrezen dat de rechten van verdediging³⁸⁹ van hun cliënt niet gegarandeerd kunnen worden wanneer de cliënt moet verschijnen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten of feitenrechter. Enerzijds omwille van het risico op technische problemen en de interactie tussen de betrokken partijen die hierdoor gehinderd wordt³⁹⁰, anderzijds omwille van het vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en de cliënt tijdens de zitting dat moeilijk georganiseerd kan worden wanneer de zitting via videoconferentie verloopt³⁹¹. Verder stellen advocaten zich ook vragen bij de mate waarin het videoconferentiesysteem voldoende beveiligd kan worden tegen onrechtmatige verwerking van de videobeelden³⁹² en of het gesloten karakter van zittingen voor de raadkamers en kamers van inbeschuldigingstelling gewaarborgd kan worden via technieken van videoconferentie³⁹³. De volgende bewoordingen kunnen het voorgaande staven:

*Ik vrees er een beetje voor dat de rechten van verdediging, ik zeg niet doelbewust, een beetje in gevaar komen.*³⁹⁴

*Een vertrouwelijk overleg via videoconferentie daar zou ik mij een beetje onbehagelijk bij voelen omdat dat ook moeilijker te controleren is of je daar echt in een privésetting bent.*³⁹⁵

*Videoconferentie en beveiligde verbinding: een groot vraagteken.*³⁹⁶

*De zittingen van de raadkamer verlopen achter gesloten deuren zodat er geen inmenging van derden kan zijn. Natuurlijk als men in de gevangenis moet verschijnen via videoconferentie en naast de cliënt een cipier staat dan zijn we dat punt al voorbij.*³⁹⁷

Daarnaast vrezen advocaten dat, wanneer de in voorlopige hechtenis geplaatste verdachte vanuit de gevangenis via videoconferentie moet verschijnen voor het onderzoeksgerecht of feitenrechter, het vermoeden van onschuld³⁹⁸ in het gedrang komt. De vraag rijst dan of de rechter nog een objectief oordeel kan vellen.³⁹⁹ Het voorgaande wordt geïllustreerd via de volgende bewoording:

*De vraag is of de rechter nog in alle objectiviteit kan oordelen wanneer de verdachte al in de gevangenis zit.*⁴⁰⁰

³⁸⁷ Interview 2 en 8.

³⁸⁸ Interview 2.

³⁸⁹ Art. 6 EVRM.

³⁹⁰ Interview 3-5, 7-9 en 11.

³⁹¹ Interview 5-6 en 10.

³⁹² Interview 7 en 11.

³⁹³ Interview 1 en 10.

³⁹⁴ Interview 3.

³⁹⁵ Interview 5.

³⁹⁶ Interview 11.

³⁹⁷ Interview 1.

³⁹⁸ Art. 6, §2 EVRM.

³⁹⁹ Interview 2 en 8.

⁴⁰⁰ Interview 2.

113. Minder geschikt voor kwetsbare groepen - Voor bepaalde kwetsbare groepen, zoals cliënten met psychiatrische problematieken, vormen videoconferenties een extra hinderpaal. Over het algemeen worden videoconferenties niet geschikt geacht voor personen die verbaal minder sterk zijn. Hun communicatie loopt bij een fysieke zitting ook al erg moeizaam. Videoconferenties zouden bijgevolg de interactie met deze kwetsbare personen alleen maar extra bemoeilijken.⁴⁰¹

D) Videozittingen en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen

114. Beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen - Over het algemeen zijn advocaten het eens dat het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen⁴⁰² gewaarborgd kan worden bij videozittingen onder bepaalde voorwaarden. Ten eerste moet de ruimte waar de videozitting wordt gehouden openbaar worden gemaakt voor het publiek zodat eenieder, inclusief de pers, de zitting ter plaatse kan meevolgen.⁴⁰³ Ten tweede moet er een scherm worden geplaatst in de zittingszaal gericht naar het publiek waarop eenieder die in de zittingszaal aanwezig is de persoon die via videoconferentie verschijnt kan zien en horen.⁴⁰⁴ Ten derde is het van belang dat Justitie voldoende investeert in kwaliteitsvolle technische infrastructuur wat volgens advocaten geen evidentie vormt gelet op de budgettaire beperkingen waarmee Justitie kampt.⁴⁰⁵ Het voorgaande kan gestaafd worden via de volgende bewoording:

*Dan zou men de zittingszaal anders moeten inrichten en herorganiseren zodanig dat het publiek de debatten grondig kan volgen. Maar ik vrees dat daarvoor op dit moment weinig animo voor is wegens budgettaire redenen.*⁴⁰⁶

115. Videolink - Aan advocaten werd de vraag gesteld wat hun mening is over een videolink die ter beschikking wordt gesteld aan het publiek waarop eenieder kan inloggen om de videozitting mee te volgen. De meningen hierover zijn verdeeld. Sommige advocaten zijn hiervan geen voorstander omdat het juridische gebeuren dan een te groot entertainment gehalte zou krijgen. Op die manier zou het te makkelijk worden voor het publiek om zittingen mee te volgen. Het feit dat mensen zich moeten verplaatsen naar de rechtbank om de zitting mee te volgen biedt volgens hen een goede filter die moet worden behouden.⁴⁰⁷ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

*Als iedereen voor elk soort zitting op een link kan klikken om de zitting mee te volgen, dan houd ik mijn hart vast voor de dingen die op sociale media gaan verschijnen.*⁴⁰⁸

Andere advocaten menen dat dit een goede werkwijze vormt om de openbaarheid van terechtzittingen te garanderen mits waarborgen worden voorzien tegen onrechtmatige verwerking van de videobeelden en een zekere controle wordt uitgevoerd op de hoedanigheid van de personen die de zitting meevolgen via videolink.⁴⁰⁹ Het voorgaande kan gestaafd worden via de volgende bewoording:

Als er voldoende gewaarborgd kan worden dat die beelden niet opgenomen kunnen worden en niet kunnen gedeeld worden dan zou een videolink in principe moeten kunnen. Ik denk vandaag de dag

⁴⁰¹ Interview 9.

⁴⁰² Art. 6, §1 EVM; art. 148 Gw.

⁴⁰³ Interview 1, 3-5 en 10.

⁴⁰⁴ Interview 2-7, 9-10 en 12.

⁴⁰⁵ Interview 5, 8 en 11.

⁴⁰⁶ Interview 5.

⁴⁰⁷ Interview 1, 5, 9 en 11.

⁴⁰⁸ Interview 9.

⁴⁰⁹ Interview 2, 6 en 12.

*dat er voldoende mogelijkheden zijn dat je je alleen maar kunt registreren aan de hand van uw identiteitskaart of 'itsme' zodat uw gegevens met 100% zekerheid geregistreerd zijn.*⁴¹⁰

Hoofdstuk 3: Opinie van advocaten over de audiovisuele registratie van videoconferenties

A) Algemene opinie

116. Verdeelde meningen - De meningen over de audiovisuele registratie van zittingen die via videoconferentie verlopen zijn verdeeld tussen advocaten. Sommige advocaten hebben geen bezwaar tegen het audiovisueel opnemen van videozittingen voor zover de opname enkel wordt gebruikt in het kader van het strafdossier en een regeling wordt getroffen over de bewaartermijn en vernietiging van de opnames.⁴¹¹ Het voorgaande kan via de volgende bewoordingen worden geïllustreerd:

*Als er de garantie bestaat dat de opname alleen aan het strafdossier wordt toegevoegd dan heb ik geen bezwaren tegen de opname van zittingen via videoconferentie.*⁴¹²

*Er moet natuurlijk wel een regeling worden voorzien over wat met die opnames gebeurt na verloop van tijd. Blijven die bestaan? Hoelang blijven die bestaan? Worden die ooit vernietigd? Na hoeveel jaar? Dus daar gaat wel een regeling voor moeten worden voorzien.*⁴¹³

Andere advocaten menen dat het audiovisueel opnemen van videozittingen geen meerwaarde biedt. Zij maken de vergelijking met een fysieke zitting welke ook niet wordt opgenomen.⁴¹⁴ Het voorgaande kan via de volgende bewoording worden geïllustreerd:

*Videoconferenties moeten nog altijd dienst doen als een middel voor de verschijning ter zitting en niet meer dan dat.*⁴¹⁵

B) Voordelen audiovisuele registratie

117. Controlemogelijkheden rechter - Rechters worden vaak geconfronteerd met meerdere zittingen per dag, waaronder ook zware en lange zittingen. Bijgevolg is het niet evident voor een rechter om zich nadien alle essentiële informatie tijdens de zitting te herinneren. Ook op het zittingsblad van de griffier ontbreekt soms essentiële informatie. In dat geval menen advocaten dat een opname een nuttige tool is voor de rechter om de zitting van het begin tot het einde of bepaalde passages te herbeluisteren en herbekijken met het oog op het vormen van het vonnis. Naast de verbale communicatie kan ook de non-verbale communicatie zoals de lichaamshouding en emoties van de betrokkenen beter geanalyseerd worden door de rechter wat de waarheidsvinding volgens advocaten ten goede kan komen.⁴¹⁶ Verder kan volgens hen een opname van de zitting in eerste aanleg zijn nut hebben voor de beroepsrechter. Deze kan zo de zitting in eerste aanleg herbekijken om de betrokkenen in hoger beroep te confronteren met eventuele inconsistenties in hun afgelegde verklaringen voor de beroepsrechter.⁴¹⁷ Het voorgaande kan onder meer via de volgende bewoordingen gestaafd worden:

⁴¹⁰ Interview 2.

⁴¹¹ Interview 1, 3, 6-8 en 10-11.

⁴¹² Interview 3.

⁴¹³ Interview 7.

⁴¹⁴ Interview 2, 5, 9 en 12.

⁴¹⁵ Interview 9.

⁴¹⁶ Interview 1-2, 5-8 en 10-12.

⁴¹⁷ Interview 2, 6 en 11.

*Ik denk inderdaad dat men alles van A tot Z moet gaan bijhouden. Dat de zitting controleerbaar is, zodat men de zaak volledig kan herbeluisteren en herbekijken.*⁴¹⁸

*Je kan een opname terugspoelen, nog eens herbekijken, de houding. Dan zie je ook de gebogen houding of de ineengekrompen houding en de angst die naar boven komt. Met dat te herbekijken en herbekijken kan je ontzettend veel opdoen over het al dan niet hebben plaatsgevonden van de feiten.*⁴¹⁹

*In hoefde van de beklaagde kan dat best nadelig zijn wanneer hetgeen wat hij verklaart niet overeenstemt met hetgeen is verklaard via videoconferentie door een andere betrokkene waarvan een opname is gemaakt.*⁴²⁰

118. Rechtsbeschermende functie - Volgens het EHRM staan videoconferenties in strafzaken op gespannen voet met het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM. Echter, videozittingen in strafzaken zijn niet onverenigbaar met artikel 6 EVRM indien hiermee een wettig doel wordt nagestreefd, interactief debat mogelijk is tussen de betrokken actoren en de beklaagde de mogelijkheid heeft om met zijn advocaat vertrouwelijk te overleggen tijdens de videozitting.⁴²¹ De audiovisuele opname van videozittingen kan volgens advocaten nuttig zijn om een aangevoerde schending van het recht op een eerlijk proces te bewijzen of te weerleggen.⁴²²

119. Nut voor deskundigenonderzoek - Een ander voordeel van de audiovisuele opname dat advocaten aanhalen betreft het nut ervan voor het deskundigenonderzoek. Zoals reeds vermeld in randnummer 117 laat een audiovisuele opname niet alleen toe de verbale communicatie maar ook de non-verbale communicatie van de betrokkenen nader te analyseren. Bijgevolg kan de audiovisuele opname een nuttige tool zijn voor psychologen of psychiaters bij het uitvoeren van een gedragsanalyse.⁴²³ Het voorgaande blijkt onder meer uit de volgende bewoording:

*Het kan soms denk ik ook helpen wanneer men bepaalde deskundigen wil contacteren over bepaalde gedragingen.*⁴²⁴

C) Nadelen audiovisuele registratie

120. Tijdrovende en dure aangelegenheid - Het audiovisueel opnemen van videozittingen is volgens advocaten een tijdrovende en dure aangelegenheid waarbij organisatorisch heel veel bij komt kijken en desondanks die extra investeringen weinig meerwaarde oplevert voor de praktijk. Zo menen advocaten dat rechters weinig gebruik zullen maken van dergelijke opnames aangezien zij onder een hoge werkdruk

⁴¹⁸ Interview 1.

⁴¹⁹ Interview 6.

⁴²⁰ *Ibid.*

⁴²¹ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië); EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië); EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland); EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland); EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland); EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië); EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland); C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 127 en 135; I. MENNES, "Moeten onderzoeksgerechten de gevangenis in of verschijnt de verdachte in videoconferentie vanuit de gevangenis?", *T.Strafr.* 2016, afl. 6, (382) 386.

⁴²² Interview 5-6.

⁴²³ Interview 5-7.

⁴²⁴ Interview 7.

staan en bijgevolg niet de ruimte zullen vinden om deze opnames te herbekijken en nader te analyseren.⁴²⁵ Het voorgaande kan gestaafd worden via de volgende bewoording:

*De rechter heeft geen tijd om die opnames nog eens te gaan bekijken alvorens hij zijn oordeel vormt.*⁴²⁶

121. Remmend effect op advocaten en rechters - Een andere bekommernis die door advocaten wordt genoemd betreft de remmende werking van opnames op advocaten en rechters. Het feit dat de zitting wordt opgenomen zou advocaten kunnen remmen in hun pleidooi wat nefast kan zijn voor de rechten van verdediging van de cliënt. Bovendien zouden rechters zich in aanwezigheid van een camera anders kunnen gedragen, bijvoorbeeld milder taalgebruik hanteren, dan in afwezigheid van een camera.⁴²⁷ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoordingen:

*Ik vrees dat opnames een gevaar kunnen vormen voor de vrijheid van het pleidooi. We zitten nu al met het Openbaar Ministerie die nu vaak nogal kort door de bocht gaat en advocaten begint te viseren. Als wij weten dat de zitting wordt opgenomen, gaan wij misschien nog voorzichtiger moeten zijn. Terwijl dat net eigenlijk niet de bedoeling mag zijn. En ik denk dat dat een rechtstaat onwaardig is als advocaten moeten beginnen opletten op wat ze zeggen.*⁴²⁸

*Je merkt dat genoeg als je naar het programma 'De rechtbank' kijkt, dan zie je dat bepaalde rechters die je kent zich anders gedragen omdat daar een camera bijstaat.*⁴²⁹

122. Andere nadelen - Andere nadelen die worden genoemd door advocaten betreffen foute interpretaties van de opnames door de rechter en het risico op onrechtmatige verwerking van de opnames door derden.⁴³⁰ Sommige advocaten menen weinig tot geen nadelen te zien aan het audiovisueel opnemen van videozittingen.⁴³¹ Het voorgaande blijkt onder meer uit de volgende bewoordingen:

*Rechters zijn ook nog altijd mensen. En men zal misschien gaan terugkijken en bij het terugkijken bepaalde gedragingen gaan interpreteren op een wijze die niet zo bedoeld is.*⁴³²

*Het audiovisueel opnemen van videozittingen, daar zie ik niet zoveel negatieve dingen aan.*⁴³³

Hoofstuk 4: Aanbevelingen van advocaten omtrent een wettelijk kader voor virtuele zittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie

A) Algemene opinie over wettelijk kader

123. Wettelijk kader met waarborgen - Over het algemeen zijn advocaten geen voorstander van een wettelijk kader dat zittingen via videoconferentie mogelijk maakt voor verdachten, beklaagden en beschuldigen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter. Sommigen van hen nemen een zeer

⁴²⁵ Interview 5, 8 en 11-12.

⁴²⁶ Interview 12.

⁴²⁷ Interview 2 en 9.

⁴²⁸ Interview 2.

⁴²⁹ *Ibid.*

⁴³⁰ Interview 10-11.

⁴³¹ Interview 1 en 8.

⁴³² Interview 10.

⁴³³ Interview 1.

radicaal standpunt in, in die zin dat zij principieel tegen een wettelijk kader zijn.⁴³⁴ Dit kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

*De digitalisering van Justitie in België is een lachertje. Laat staan dat de verschijning via videoconferentie van inverdenkinggestelden, beklaagden of beschuldigen ooit voet aan de grond krijgt in België.*⁴³⁵

Anderen van hen nemen eerder een genuanceerd standpunt in, in die zin dat zij een wettelijk kader aanvaarden maar dan wel onder strikte voorwaarden en waarborgen. Deze waarborgen worden door advocaten als cruciaal beschouwd. Bij gebrek aan de nodige waarborgen vrezen advocaten namelijk dat de Orde van Vlaamse Balies of de Orde van Franstalige en Duitstalige balies naar het Grondwettelijk Hof zal stappen voor de vernietiging van het wettelijk kader wegens schending van artikel 6 EVRM. Het zijn immers zij die tot taak hebben de belangen van de rechtzoekenden en hun advocaten te behartigen.⁴³⁶ Dit kan geïllustreerd worden via de volgende bewoordingen:

*Als er een wet zou komen, liefst natuurlijk niet: één ten uitzonderlijke titel, corona is het beste voorbeeld, met de nodige garanties.*⁴³⁷

*Als er een wet komt waarbij de rechter of het onderzoeksgerecht autonoom kan beslissen dat de zitting via videoconferentie gaat plaatsvinden dan denk ik dat de Orde van Vlaamse Balies, want zij heeft de wettelijke taak om de belangen van de rechtszoekende en de advocaat te behartigen, dat zij desgevallend naar het Grondwettelijk Hof zal stappen omdat artikel 6 EVRM geschonden wordt.*⁴³⁸

B) Wettelijke waarborgen

124. Uitzonderlijke omstandigheden - Advocaten menen dat de fysieke verschijning voor de rechter nog altijd de regel moet blijven en dat de verschijning via videoconferentie slechts mogelijk mag zijn bij uitzonderlijke omstandigheden onder meer wanneer de betrokkene in de absolute onmogelijkheid verkeert om fysiek te verschijnen of wanneer de fysieke verschijning van de betrokkene gepaard gaat met zware veiligheids- of gezondheidsrisico's bijvoorbeeld in het kader van een pandemie.⁴³⁹ Het voorgaande standpunt kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

*Dus dat men het principe voorziet dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn of omwille van veiligheidsrisico's of gezondheidsrisico's.*⁴⁴⁰

125. Instemming - Advocaten zijn het eens dat de wetgever niet mag voorzien dat de rechter ambtshalve, tegen de wil van de verdachte, beklaagde of beschuldigde, tot een verschijning via videoconferentie kan beslissen. In elk geval zou de rechter instemming moeten krijgen van de verdachte, beklaagde of beschuldigde of diens raadsman met een verschijning via videoconferentie. Bijgevolg moet de verdachte, beklaagde of beschuldigde altijd de mogelijkheid hebben om fysiek te verschijnen voor de rechter ook wanneer een verschijning via videoconferentie wenselijk is wegens bepaalde veiligheids- of

⁴³⁴ Interview 4 en 8.

⁴³⁵ Interview 4.

⁴³⁶ Interview 1-3, 5-7 en 9-12.

⁴³⁷ Interview 11.

⁴³⁸ *Ibid.*

⁴³⁹ Interview 1 en 11.

⁴⁴⁰ Interview 1.

gezondheidsrisico's die aan de fysieke verschijning verbonden zijn.⁴⁴¹ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

*Ik denk het belangrijkste is wat mij betreft dat men zou moeten voorzien in een facultatief karakter. Geen verplicht karakter. Dat er langs de zijde van de verdachte, beklaagde of beschuldigde instemming moet zijn. Dat die altijd moet kunnen kiezen voor een fysieke verschijning als hij dat zelf wilt.*⁴⁴²

126. Verplichte rechtsbijstand en plaats advocaat - In eerste instantie werd door één van de advocaten het belang benadrukt van verplichte rechtsbijstand in geval de zitting via videoconferentie verloopt omwille van het feit dat videoconferenties op gespannen voet staan met de rechten van verdediging.⁴⁴³ Verder zijn advocaten van mening dat de wetgever de verdachte, beklaagde of beschuldigde en zijn raadsman zelf moet laten beslissen waar de raadsman zich zal bevinden tijdens een videozitting voor de onderzoeksgerechten of feitenrechter. Bijgevolg mag deze beslissing volgens hen niet toekomen aan de wetgever of rechter. Over het algemeen zijn advocaten het eens dat de optimale plaats van de advocaat afhankelijk is van de aard van de beslissing die moet genomen worden. Bij louter procedurele beslissingen verkiezen advocaten om zich bij hun cliënt te bevinden. Wanneer een dossier inhoudelijk moet worden gepleit, verkiezen advocaten daarentegen om zich in de zittingszaal bij de rechter te bevinden. In elk geval, ongeacht de keuze, zal ingeboet moeten worden op ofwel het vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en de verdachte, beklaagde of beschuldigde ofwel de verdediging van de verdachte, beklaagde of beschuldigde.⁴⁴⁴ Om hieraan tegemoet te komen stelt één advocaat voor om de cliënt te laten bijstaan door twee advocaten waarvan de ene zich bij de cliënt zal bevinden en de andere bij de rechter in de zittingszaal.⁴⁴⁵ Het voorgaande kan gestaafd worden via de volgende bewoording:

*Je hebt als advocaat twee rollen: enerzijds de rol als bewaker van de rechtstaat en de rechten van verdediging van de cliënt waarvoor ik denk dat het noodzakelijk is dat de advocaat in de zaal bij de rechter aanwezig is. Anderzijds het deel vertrouwen, de band met uw cliënt. Om dit optimaal te benutten, moet de advocaat langs zijn cliënt staan. En de advocaat kan niet op twee plaatsen tegelijk staan dus hoe dan ook is er verlies aan één van de twee kanten.*⁴⁴⁶

127. Gelijk speelveld - Een aantal advocaten menen dat de verdediging en de procureur des Konings, als tegenstrever van de verdediging, op éénzelfde manier behandeld moeten worden. Dit houdt concreet in dat als de verdachte, beklaagde of beschuldigde via videoconferentie verschijnt voor de rechter het Openbaar Ministerie eveneens via videoconferentie zou moeten verschijnen voor de rechter zodat er sprake is van een gelijk speelveld.⁴⁴⁷ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

Het parket plaatsen in dezelfde ruimte als de rechter en de inverdenkinggestelde samen met de raadsman in een andere ruimte dat zou volgens mij een brug te ver zijn. Het geeft een gevoel van

⁴⁴¹ Interview 5, 7, 9 en 11.

⁴⁴² Interview 7.

⁴⁴³ Interview 3.

⁴⁴⁴ Interview 1-3, 5 en 7-12.

⁴⁴⁵ Interview 6.

⁴⁴⁶ Interview 2.

⁴⁴⁷ Interview 2 en 8.

*ongelijkwaardigheid. Er wordt dan een wij-tegen-zij verhaal gecreëerd, een soort van samenhorigheidsgevoel.*⁴⁴⁸

128. Technische infrastructuur - Een essentiële waarborg die volgens advocaten in elk geval moet worden voorzien wanneer een zitting via videoconferentie verloopt betreft de aanwezigheid van goede technische infrastructuur. Van belang is dat het videoconferentiesysteem de verdachte, beklaagde of beschuldigde die via videoconferentie verschijnt toelaat om effectief deel te nemen aan het debat zonder technische belemmeringen waarbij alle betrokken partijen goed hoorbaar en zichtbaar zijn. Wanneer zich technische problemen zouden voordoen tijdens de videozitting zou de zitting onmiddellijk stopgezet moeten worden en uitgesteld moeten worden naar een latere datum zodat de rechten van verdediging van de verdachte, beklaagde of beschuldigde niet in het gedrang komen. Verder moet de audiovisuele verbinding beveiligd worden tegen onrechtmatige verwerking van de videobeelden door derden en moet deze de mogelijkheid bieden aan de partijen om stukken uit te wisselen.⁴⁴⁹ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

*Ik denk dat een essentiële voorwaarde is dat de infrastructuur IT-gewijs echt op punt moet staan. Als je al niet kunt horen wat er aan de andere kant van de verbinding wordt gezegd, dan kan volgens mij al niet meer verder gegaan worden omdat op dat ogenblik de rechten van verdediging niet kunnen worden gegarandeerd.*⁴⁵⁰

129. Vertrouwelijk overleg - De wetgever moet ervoor zorgen dat het vertrouwelijk overleg tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en de advocaat voldoende gewaarborgd wordt wanneer de zitting via videoconferentie verloopt. Zeker wanneer de advocaat niet fysiek aanwezig is bij de cliënt maar zich in de zittingszaal bij de rechter bevindt moeten voldoende waarborgen geboden worden voor het vertrouwelijk overleg. Dit kan bijvoorbeeld door een beveiligde telefoonlijn tussen de advocaat en de verdachte, beklaagde of beschuldigde te voorzien zodat zij met elkaar kunnen communiceren zonder dat anderen iets van deze gesprekken kunnen vernemen.⁴⁵¹ Het voorgaande kan gestaafd worden via de volgende bewoording:

*Maar één grote blanco waarvoor men een oplossing moet vinden, is dat cliënten en advocaten met elkaar moeten kunnen communiceren tijdens de zitting. Als wij overleg willen plegen of dergelijke, dan moet dat worden voorzien. Dus in principe dat er nog een lijn voorzien wordt tussen de advocaat en cliënt.*⁴⁵²

130. Openbaarheid van de videozitting - De wetgever moet volgens advocaten waarborgen voorzien voor de openbaarheid van de videozitting. De videozitting moet op een zodanige wijze worden georganiseerd dat deze publiek toegankelijk is en dat alle actoren die via videoconferentie verschijnen zichtbaar en hoorbaar zijn voor het publiek en pers in de zittingszaal. Ook benadrukken advocaten het belang van goede technische infrastructuur om de openbaarheid van videozittingen te kunnen garanderen.⁴⁵³ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

⁴⁴⁸ Interview 2.

⁴⁴⁹ Interview 1-3, 5, 9 en 11-12.

⁴⁵⁰ Interview 5.

⁴⁵¹ Interview 1-3 en 9.

⁴⁵² Interview 1.

⁴⁵³ Interview 1-12.

*Een scherm in de zittingszaal dat voor iedereen zichtbaar is en de deuren van de zittingszaal open zoals dat nu ook is bij een fysieke zitting.*⁴⁵⁴

131. Audiovisuele registratie van videozittingen - Volgens advocaten moet de wetgever bepalen of de videozittingen al dan niet mogen worden opgenomen en onder welke voorwaarden opnames mogelijk zijn indien deze worden toegelaten. De meningen over het audiovisueel opnemen van videozittingen zijn verdeeld. Sommige advocaten vinden dat de audiovisuele registratie van videozittingen wettelijk niet toegelaten mag worden.⁴⁵⁵ Dit blijkt onder meer uit de volgende bewoording:

*Ik vind dat de audiovisuele registratie van videozittingen wettelijk verboden moet worden. Videoconferenties moeten nog altijd dienst doen als een middel voor de verschijning ter zitting en niet meer dan dat.*⁴⁵⁶

Andere advocaten menen daarentegen dat de audiovisuele registratie van videozittingen wettelijk toegelaten moet worden maar enkel wanneer alle betrokken partijen, met name de burgerlijke partij(en), de verdachte(n), beklaagde(n) of beschuldigde(n) en het Openbaar Ministerie, met de audiovisuele opname instemmen.⁴⁵⁷ Het voorgaande kan geïllustreerd worden via de volgende bewoording:

*Als één van de partijen niet instemt met de audiovisuele opname, dan gaat het niet door. Zo zou ik het dan wel willen.*⁴⁵⁸

Slechts een klein deel van de advocaten zou de audiovisuele registratie van videozittingen wettelijk verplichten.⁴⁵⁹ De volgende bewoording kan dit illustreren:

*Ik zou dat verplicht invoeren zodat alles geregistreerd wordt en alles ook inderdaad wordt bijgehouden.*⁴⁶⁰

Verder moet de wetgever, wanneer de audiovisuele registratie van videozittingen wettelijk wordt verankerd, een regeling treffen die bepaalt voor welke doeleinden de opnames mogen worden gebruikt, hoelang de opnames mogen worden bewaard en na verloop van welke termijn de opnames moeten worden vernietigd.⁴⁶¹

Hoofdstuk 5: Conclusie DEEL 6

132. Ervaringen met videoconferenties - Over het algemeen hebben advocaten weinig ervaring met het gebruik van videoconferenties bij de behandeling in strafzaken.⁴⁶² Slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden hebben zij cliënten bijgestaan die werden verhoord, gehoord of zijn verschenen via videoconferentie.⁴⁶³

133. Voor- en nadelen videoconferenties - Voordelen die advocaten koppelen aan videoconferenties zijn vooral van praktische aard. Zo kunnen videoconferenties efficiënt en kostenbesparend zijn en daarnaast ook veiligheidsrisico's reduceren en onnodige verplaatsingen vermijden.⁴⁶⁴ Nadelen zijn onder

⁴⁵⁴ Interview 10.

⁴⁵⁵ Interview 2 en 9.

⁴⁵⁶ Interview 9.

⁴⁵⁷ Interview 3, 7-8 en 10-12.

⁴⁵⁸ Interview 8.

⁴⁵⁹ Interview 1 en 6.

⁴⁶⁰ Interview 1.

⁴⁶¹ Interview 1, 3 en 7.

⁴⁶² Interview 1, 4, 6 en 10-12.

⁴⁶³ Interview 2-3, 5 en 7-9.

⁴⁶⁴ Interview 1-3, 5-10 en 12.

meer dat het non-verbale gedrag minder goed tot uiting komt⁴⁶⁵, menselijke aspecten die verdwijnen⁴⁶⁶, een samenhangsgevoel bij de rechter en het Openbaar Ministerie⁴⁶⁷, een beperking van de rechten van verdediging⁴⁶⁸ en het moeizame verloop van videoconferenties bij kwetsbare groepen zoals personen met een psychiatrische problematiek⁴⁶⁹.

134. Voor- en nadelen audiovisuele registratie - Volgens advocaten kunnen opnames dienen als controletool voor de rechter⁴⁷⁰ en als middel om een aangevoerde schending van het recht op een eerlijk proces te bewijzen of weerleggen⁴⁷¹. Een ander voordeel betreft de mogelijkheid voor deskundigen om de opnames te gebruiken bij het uitvoeren van gedragsanalyses.⁴⁷² Nadelen betreffen onder meer de kosten en tijd verbonden aan het audiovisueel opnemen van videozittingen⁴⁷³, het gedrag van advocaten en rechters dat beïnvloed kan worden door de aanwezigheid van een camera⁴⁷⁴, het risico op onrechtmatige verwerking van de opnames door derden en het risico op foute interpretaties door rechters⁴⁷⁵.

135. Wettelijk kader met waarborgen - Over het algemeen zijn advocaten geen voorstander van een wettelijk kader voor videozittingen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter waarbij de verschijning van verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie gebeurt. Echter, advocaten zijn zich wel bewust dat dergelijk wettelijk kader misschien ooit voet aan grond krijgt in België. In dat geval vinden zij het essentieel dat bepaalde waarborgen wettelijk worden verankerd in het licht van de rechten van verdediging van hun cliënten. Bij gebrek aan wettelijke waarborgen vrezen zij dat het wettelijk kader al snel het voorwerp zal uitmaken van een vernietigingsberoep bij het Grondwettelijk Hof wegens schending van artikel 6 EVRM.⁴⁷⁶

Ten eerste vinden advocaten dat de fysieke verschijning nog altijd de regel moet blijven en de verschijning via videoconferentie enkel toegelaten mag worden bij uitzonderlijke omstandigheden zoals bij de absolute onmogelijkheid om fysiek te verschijnen of omwille van veiligheids- of gezondheidsredenen en mits instemming van de verdachte, beklagde of beschuldigde of diens raadsman.⁴⁷⁷

Verder zou de wetgever verplichte rechtsbijstand moeten voorzien in geval de verdachte, beklagde of beschuldigde via videoconferentie verschijnt en moeten de verdachte, beklagde of beschuldigde en zijn advocaat onderling zelf kunnen beslissen waar de advocaat zich zal bevinden tijdens de videozitting.⁴⁷⁸ Daarnaast menen advocaten dat, om de gelijkwaardigheid tussen de verdachte, beklagde of beschuldigde en de procureur des Konings te waarborgen, beiden op éénzelfde manier moeten verschijnen voor de rechter ofwel fysiek ofwel via videoconferentie.⁴⁷⁹

⁴⁶⁵ Interview 1-8 en 10-12.

⁴⁶⁶ Interview 2-3 en 5.

⁴⁶⁷ Interview 2 en 8.

⁴⁶⁸ Interview 1-11.

⁴⁶⁹ Interview 9.

⁴⁷⁰ Interview 1-2, 5-8 en 10-12.

⁴⁷¹ Interview 5-6.

⁴⁷² Interview 5-7.

⁴⁷³ Interview 5, 8 en 11-12.

⁴⁷⁴ Interview 2 en 9.

⁴⁷⁵ Interview 10-11.

⁴⁷⁶ Interview 1-12.

⁴⁷⁷ Interview 1, 5, 7, 9 en 11.

⁴⁷⁸ Interview 1-3, 5 en 7-12.

⁴⁷⁹ Interview 2 en 8.

Andere waarborgen die zouden moeten worden voorzien: waarborgen voor het vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en de verdachte, beklaagde of beschuldigde tijdens de videozitting⁴⁸⁰, de waarborg tot effectieve deelname aan het debat zonder technische belemmeringen wat gepaard moet gaan met de nodige investeringen in technische infrastructuur die bovendien ook toelaat aan de partijen om stukken uit te wisselen gedurende de videoconferentie⁴⁸¹ en de waarborg tot openbaarheid van videozittingen⁴⁸².

Tot slot moet de wetgever bepalen of de videozittingen al dan niet mogen worden opgenomen. Over het verplicht dan wel facultatief karakter van de audiovisuele opnames bestaat geen eensgezindheid tussen advocaten. Wel moet de wetgever een regeling treffen die bepaalt voor welke doeleinden de opnames mogen worden gebruikt, hoelang de opnames mogen worden bewaard en na verloop van welke termijn de opnames moeten worden vernietigd.⁴⁸³

⁴⁸⁰ Interview 1-3 en 9.

⁴⁸¹ Interview 1-3, 5, 9 en 11-12.

⁴⁸² Interview 1-12.

⁴⁸³ Interview 1-3 en 6-12.

DEEL 7: Aanbevelingen omtrent een wettelijk kader voor virtuele zittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie

136. Ratio DEEL 7 - De Belgische wetgever is er tot op heden nog niet in geslaagd een wettelijk kader tot stand te brengen voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in strafzaken conform artikel 6 EVRM.

Eerdere wetgevende initiatieven werden vernietigd door het Grondwettelijk Hof wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel⁴⁸⁴ of negatief geadviseerd door de Raad van State in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces⁴⁸⁵. Zo werd de wet van 29 januari 2016 die de mogelijkheid bood om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie te laten verschijnen in verschillende fasen voor de onderzoeksgerechten vernietigd door het Grondwettelijk Hof via het arrest van 21 juni 2018 wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.⁴⁸⁶ Ook de regeling in het voorontwerp van 2020 die voorzag in de verschijning via videoconferentie van verdachten, beklaagden en beschuldigen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter werd geschrapt naar aanleiding van een vernietigend advies van de Raad van State waarin gesuggereerd werd dat deze regeling in strijd was met het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces.⁴⁸⁷

Op dit moment ligt een nieuw wetsontwerp op tafel dat het mogelijk maakt om videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen te organiseren. Doordat het wetsontwerp nog niet officieel gepubliceerd is op de website van de Kamer⁴⁸⁸, kan het niet uitvoerig worden besproken in deze thesis.⁴⁸⁹

137. Doel DEEL 7 - Om tegemoet te komen aan deze wettelijk lacune worden in dit deel een aantal aanbevelingen geformuleerd voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform de rechten van verdediging. Bijgevolg wordt in DEEL 7 een antwoord geboden op de centrale onderzoeksvraag.⁴⁹⁰ Deze aanbevelingen kunnen dienen als een inspiratiebron voor de wetgever bij het uitwerken van een wettelijk kader voor virtuele zittingen via videoconferentie voor verdachten, beklaagden en beschuldigen.

Bij het uitwerken van de aanbevelingen wordt zowel rekening gehouden met de resultaten van het juridisch als empirisch onderzoek. Ten eerste wordt inspiratie gehaald uit het Belgisch en Nederlands

⁴⁸⁴ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.

⁴⁸⁵ Art. 6 EVRM.

⁴⁸⁶ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016; *GwH* 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 126-127, 135 en 139; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4.

⁴⁸⁷ Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5, 66, 96-107; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 259.

⁴⁸⁸ www.dekamer.be.

⁴⁸⁹ H. DEBEUCKELAERE, *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

⁴⁹⁰ De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt: "Hoe moet een wettelijk kader dat de mogelijkheid biedt aan de onderzoeksgerechten en feitenrechter om verdachten, beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen en te horen via videoconferentie eruit zien zodat het een toets door het Grondwettelijk Hof en het EHRM kan doorstaan?"

juridisch kader omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken.⁴⁹¹ Ook de bevindingen uit het vernietigingsarrest van 21 juni 2018 van het Grondwettelijk Hof⁴⁹² en het vernietigend advies van de Raad van State bij het voorontwerp van 2020⁴⁹³ dat een regeling voorzag voor de verschijning van verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter worden in acht genomen bij het uitwerken van de aanbevelingen.

Ten tweede wordt rekening gehouden met de rechtspraak van het EHRM omtrent de voorwaarden waaronder videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in strafzaken verenigbaar zijn met het recht op een eerlijk proces.⁴⁹⁴ Ten derde worden de pijnpunten, naast de voordelen, die verbonden zijn aan het gebruik van videoconferenties in strafzaken mee in acht genomen zodat deze in de toekomst vermeden of geredieerd kunnen worden.⁴⁹⁵

Tot slot wordt ook de opinie van advocaten over en hun advies omtrent videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen verwerkt in de aanbevelingen.⁴⁹⁶ Deze afzonderlijke puzzelstukjes laten toe aanbevelingen te formuleren voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform artikel 6 EVRM als inspiratiebron voor de wetgever.

138. Wettelijk kader met waarborgen - In deze thesis wordt gepleit voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen in strafzaken. Hoewel advocaten principieel tegen een wettelijk kader zijn⁴⁹⁷, is een wettelijk kader wenselijk gelet op de tal van voordelen verbonden aan videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen. Digitale zittingen werken namelijk efficiënt, kostenbesparend en kunnen veiligheidsrisico's reduceren verbonden aan de overbrenging van verdachten, beklaagden of beschuldigen naar de gerechtsgebouwen.⁴⁹⁸ Verder kunnen zuiver procedurele aangelegenheden sneller worden afgehandeld via digitale hulpmiddelen.⁴⁹⁹

Aangezien videozittingen op gespannen voet staan met het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM, moeten videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen aan strikte waarborgen worden onderworpen. Deze waarborgen moeten in elk geval worden bepaald door de wetgever in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel aangezien zij beschouwd worden als essentiële elementen. Een delegatie aan de Koning zou bijgevolg de bevoegdheid van de Koning te buiten gaan voor zover deze delegatie verder gaat dan de tenuitvoerlegging van deze essentiële elementen. Indien een delegatie aan de Koning wordt voorzien, moet deze bovendien voldoende nauwkeurig worden bepaald.⁵⁰⁰ Hieronder worden tien concrete waarborgen aanbevolen.

⁴⁹¹ Zie DEEL 1-3.

⁴⁹² Zie hoofdstuk 3 van DEEL 1.

⁴⁹³ Zie inleiding.

⁴⁹⁴ Zie DEEL 4.

⁴⁹⁵ Zie DEEL 5.

⁴⁹⁶ Zie DEEL 6.

⁴⁹⁷ Interview 1-12.

⁴⁹⁸ B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1458; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 570; J. DE METS, "Digitale justitie moet toegankelijk en inclusief zijn", *Juristenkrant* 2021, afl. 440, (11) 11; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 260; L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videooverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5; M. VAN DER ENDE, "De praktijk van telehoren", *JV* 2011, afl. 7, (51) 54; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 46; X., "Relatief tevreden klanten bij justitie [Onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool betreffende het Antwerps Hof van Beroep en de advocatuur]", *Juristenkrant* 2010, afl. 212, (14) 14; interview 1-3, 5-10 en 12.

⁴⁹⁹ H. DEBEUCKELAERE, *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

⁵⁰⁰ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.3.; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258.

139. 1e waarborg: gronden tot verschijning via videoconferentie - In het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel⁵⁰¹ is het van belang dat de wetgever bepaalt op basis van welke gronden of criteria de rechter een verdachte, beklaagde of beschuldigde kan laten verschijnen via videoconferentie. Op die manier kan willekeur vermeden worden en is het voorzienbaar voor verdachten, beklaagden en beschuldigten of zij al dan niet kunnen of moeten verschijnen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten of feitenrechter.⁵⁰² Fysieke zittingen zouden nog altijd het uitgangspunt moeten vormen. Daarom wordt aanbevolen de gronden tot verschijning via videoconferentie te beperken tot een noodzakelijk minimum. In het licht van de coronapandemie en eventueel toekomstige pandemieën, de openbare veiligheid en de opinie van advocaten⁵⁰³ wordt bijgevolg aanbevolen de mogelijkheid tot verschijning via videoconferentie enkel te voorzien wanneer er aan de fysieke verschijning van de verdachte, beklaagde of beschuldigde ernstige veiligheids- en/of gezondheidsrisico's (zoals in geval van een pandemie) verbonden zijn of wanneer de verdachte, beklaagde of beschuldigde in de absolute onmogelijkheid verkeert om fysiek te verschijnen voor de rechter. Het veiligheidsrisico verbonden aan de fysieke verschijning van de verdachte, beklaagde of beschuldigde kan het best beoordeeld worden op basis van diens daderprofiel (feiten, recidive, psychische kwetsbaarheid etc.).

140. 2^e waarborg: instemming van verdachte of advocaat? - Het EHRM laat het vrij aan de nationale wetgever om een verschijning via videoconferentie al dan niet te onderwerpen aan de vereiste van instemming van de verdachte, beklaagde of beschuldigde of diens raadsman. Echter, indien de wetgever bepaalt dat de rechter een verschijning via videoconferentie kan afdwingen ten aanzien van de verdachte, beklaagde of beschuldigde moet de rechter hiermee een wettig doel nastreven. Wettige doelen betreffen onder meer het beschermen van de openbare orde en veiligheid, het voorkomen van criminaliteit, de bescherming van slachtoffers en getuigen, de naleving van de redelijke termijnvereiste en de bescherming van de volksgezondheid. Redenen van efficiëntie en kostenbesparing volstaan niet.⁵⁰⁴ De wetgever is bijgevolg dus vrij om de verschijning via videoconferentie al dan niet te onderwerpen aan de instemming van de verdachte, beklaagde of beschuldigde of diens raadsman. Indien de wetgever de rechter toelaat ambtshalve tot een verschijning via videoconferentie te beslissen, dan moet de wetgever hiervoor gewettigde redenen voorzien.

141. 3^e waarborg: geen videozittingen voor psychisch kwetsbare verdachten, beklaagden en beschuldigten - Aanbevolen wordt om de verschijning via videoconferentie van verdachten, beklaagden en beschuldigten waarvan vermoed wordt dat deze kampen met een psychische kwetsbaarheid uit te sluiten. Uit de empirische studie in Nederland naar de ervaringen van beroepsbeoefenaars met videozittingen voor verdachten en uit de eigen empirische studie omtrent de

⁵⁰¹ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.

⁵⁰² GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.9.6.1. en B.9.6.2.; C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 139; D. BIJNENS, H. BORTELS en J. THEUNIS, "Behoorlijke wetgeving in de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof (2017-18)", *TVW* 2019, afl. 2, (52) 80.

⁵⁰³ Interview 1 en 11.

⁵⁰⁴ EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 62, 69, 71 en 72; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §29; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland), §53; Cass. (2^e k.) 22 juni 2010, AR P.10.1061.N, *RW* 2011-12, afl. 9, 446, noot I. MENNES en B. DE SMET; B. DE SMET, "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, (1678) 1679; M. CHIAVARIO, "La vidéoconférence comme moyen de participation aux audiences pénales. Cour européenne des droits de l'homme (3e section), Marcello Viola c. Italie, 5 octobre 2006", *RTDH* 2008, afl. 73, (223) 229.

ervaringen van advocaten met en hun opinie over het gebruik van videoconferenties in strafzaken blijkt de communicatie via videoconferentie met psychisch kwetsbare verdachten moeizaam te verlopen.⁵⁰⁵ Het is bijgevolg aanbevolen om psychisch kwetsbare verdachten, beklaagden of beschuldigen in ieder geval fysiek te laten verschijnen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter, tenzij de rechter de verschijning via videoconferentie noodzakelijk acht voor de bijzondere beveiliging van de zitting. De psychische kwetsbaarheid van een verdachte, beklaagde of beschuldigde kan het best worden beoordeeld door een gedragsdeskundige zoals een psychiater.

142. 4^e waarborg: interactief debat - De wetgever moet voldoende waarborgen voorzien voor een interactief debat tussen de betrokken partijen tijdens de videozitting zonder technische belemmeringen. Dit betekent in eerste instantie dat de verdachte, beklaagde of beschuldigde die via videoconferentie verschijnt het proces nauwkeurig moet kunnen volgen. Bovendien moet hij de rechter en alle andere betrokken partijen die fysiek aanwezig zijn in de zittingszaal kunnen zien en horen. Dit moet ook gelden in omgekeerde richting. Op die manier kan interactief debat worden bewerkstelligd.⁵⁰⁶

143. 5^e waarborg: vertrouwelijk overleg - De wetgever moet voldoende waarborgen bieden voor het vertrouwelijk overleg tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en de advocaat tijdens de videozitting. Dit houdt concreet in dat de verdachte, beklaagde of beschuldigde en diens advocaat met elkaar moeten kunnen communiceren zonder dat derden iets kunnen vernemen van hun gesprekken. Indien de advocaat zich in de zittingszaal bij de rechter bevindt, moet een apart kanaal, bijvoorbeeld een rechtstreekse telefoonlijn, tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en zijn advocaat voorzien worden.⁵⁰⁷

144. 6^e waarborg: plaats advocaat tijdens videozitting - De wetgever moet bepalen waar de advocaat van de verdachte, beklaagde of beschuldigde zich moet bevinden indien de verdachte, beklaagde of beschuldigde via videoconferentie verschijnt voor de onderzoeksgerechten of

⁵⁰⁵ Art. 2, eerste lid, b) besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610; M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 2-4; interview 9.

⁵⁰⁶ Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001; EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 52, 53, 64, 73 en 74; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §28; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland), §98; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië), §§ 138 en 139; GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.4.3.; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4; interview 1-3, 5, 9 en 11-12.

⁵⁰⁷ Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001; EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië), §§ 61 en 75; EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië), §28; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland), §98; EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland), §43; EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië), §§ 138 en 139; GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.4.3.; B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1464-1465; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 258; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1109-1110; W. VERRIJDT, "EHRM 2 november 2010 (Sakhnovski/Rusland)", *RW* 2012-13, afl. 17, (677) 678; interview 1-3 en 9.

feitenrechter.⁵⁰⁸ Over het algemeen bestaat geen eensgezindheid tussen advocaten over de optimale plaats tijdens een videozitting.⁵⁰⁹ Bijgevolg laat de wetgever deze keuze best over aan de verdachte, beklaagde of beschuldigde en diens raadsman.

145. 7^e waarborg: kwaliteitseisen videoconferentiesysteem - Om de vierde en vijfde waarborg te kunnen realiseren, namelijk het interactief debat tussen de betrokken partijen en vertrouwelijk overleg tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en zijn advocaat, is het noodzakelijk dat de Belgische wetgever, naar analogie met de Nederland⁵¹⁰, het videoconferentiesysteem onderwerpt aan een aantal kwaliteitseisen.⁵¹¹ Ten eerste moet het videoconferentiesysteem een kwaliteitsvolle beeld- en geluidverbinding voorzien zodat alle betrokken partijen een natuurgetrouwe weergave verkrijgen van hetgeen zich afspeelt aan de andere kant van de verbinding en interactief debat zonder technische belemmeringen wordt mogelijk gemaakt. Ten tweede moet het videoconferentiesysteem vertrouwelijk overleg toelaten tussen de verdachte, beklaagde of beschuldigde en zijn advocaat tijdens de videozitting. Ten derde moet het videoconferentiesysteem beveiligd worden tegen onrechtmatige verwerking van de videobeelden zodat deze beelden niet in verkeerde handen terechtkomen. Tot slot moet het systeem de partijen toelaten stukken uit te wisselen tijdens de videozitting. Deze kwaliteitseisen zijn gebaseerd op de Nederlandse wetgeving.⁵¹²

146. 8^e waarborg: openbaarheid van videozittingen - Het recht op een openbare behandeling als onderdeel van het recht op een eerlijk proces⁵¹³ en als een grondwettelijk principe⁵¹⁴ moet niet alleen worden gewaarborgd bij fysieke zittingen, maar ook wanneer zittingen via videoconferentie verlopen. Bijgevolg wordt de wetgever aanbevolen om concreet te bepalen hoe het beginsel van de openbaarheid van de terechtzitting verzekerd wordt wanneer een zitting via videoconferentie verloopt. De videozitting moet op een zodanige wijze worden georganiseerd dat deze voor het publiek toegankelijk is en dat de verdachte, beklaagde of beschuldigde die via videoconferentie verschijnt zichtbaar en hoorbaar is voor het publiek en de pers in de zittingszaal. Dit kan bijvoorbeeld door de zittingszalen publiek toegankelijk te stellen en de videoverbinding(en) te projecteren op een scherm dat voor alle actoren in de zittingszaal zichtbaar is.⁵¹⁵

147. 9^e waarborg: verplichte audiovisuele opname - De wetgever moet bepalen of videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigten al dan niet moeten worden opgenomen en onder welke

⁵⁰⁸ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, overw. B.10.4.3.; A.B. POULIN, "Criminal Justice and Videoconferencing Technology: The Remote Defendant", *Tulane Law Review* 2004, afl. 78, (1089) 1111-1112; R. VASSEUR, "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, (4) 4; S. DE BIOLLEY, "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, (1096) 1113-1114; T. SCHELTEMA, "Video-confereren: zien en horen of ook proeven?", *Adv.bl.* 2008, afl. 16, (684) 685.

⁵⁰⁹ Interview 1-3, 5 en 7-12.

⁵¹⁰ Art. 78a, vierde lid Sr. (NL); art. 131a, vierde lid Sv. (NL); art. 2 besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275; M.J. DUBELAAR, *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 287.

⁵¹¹ Interview 1-3, 5, 9 en 11-12.

⁵¹² Art. 78a, vierde lid Sr. (NL); art. 131a, vierde lid Sv. (NL); art. 2 besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275.

⁵¹³ Art. 6, §1 EVRM.

⁵¹⁴ Art. 148 Gw.

⁵¹⁵ Nota van toelichting bij het besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 5-6; wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5, 66, 96-107; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale: approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 259; P. THIRIAR, "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, (378) 383; interview 1-12.

voorwaarden.⁵¹⁶ Hoewel de meningen tussen advocaten over het audiovisueel opnemen van videozittingen verdeeld zijn⁵¹⁷ en in Nederland⁵¹⁸ geen verplichte audiovisuele opname van videozittingen is voorgeschreven, wordt de Belgische wetgever aanbevolen om, naar analogie met de wet van 2 augustus 2002⁵¹⁹, de audiovisuele registratie van videozittingen te verplichten aangezien videozittingen op gespannen voet staan met het recht op een eerlijk proces⁵²⁰. Op die manier kunnen audiovisuele opnames gehanteerd worden als hulpmiddel om een aangevoerde schending van het recht op een eerlijk proces te bewijzen of weerleggen en dienen deze opnames bijgevolg zowel de belangen van de verdachte, beklagde of beschuldigde als Justitie.⁵²¹ Verder moet de wetgever duidelijk bepalen voor welke doeleinden de opnames mogen worden gebruikt, hoelang de opnames mogen worden bewaard en na verloop van welke termijn de opnames moeten worden vernietigd.⁵²²

148. 10^e waarborg: periodieke evaluaties - Uit een empirische studie in Nederland blijkt dat videozittingen voor verdachten niet zaligmakend zijn maar gepaard gaan met tal van praktische obstakels zoals onder meer technische problemen, slechte cameraopstellingen, communicatieproblemen en beperkte overlegmogelijkheden tussen verdachten en hun advocaat waarvan het vertrouwelijk karakter bovendien niet altijd gegarandeerd kan worden.⁵²³ Daarom wordt aanbevolen om verplichte periodieke evaluaties te voorzien waarbij de toepassing van videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen op regelmatige tijdstippen wordt geëvalueerd. Op die manier kunnen pijnpunten van het wettelijk kader en praktische obstakels tijdig worden geïdentificeerd en geredieerd. Deze evaluaties kunnen het best gebeuren via empirische studies waarbij gepeild wordt naar zowel de ervaringen van beroepsbeoefenaars, waaronder advocaten, leden van het Openbaar Ministerie en rechters, als naar de ervaringen van verdachten, beklagden en beschuldigen met videozittingen.

⁵¹⁶ Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5, 66, 96-107; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 259.

⁵¹⁷ Verdeelde meningen tussen advocaten: verbod op de audiovisuele registratie van videozittingen (interview 2 en 9); verplichting tot de audiovisuele registratie van videozittingen (interview 1 en 6); audiovisuele registratie van videozittingen met instemming van alle betrokken partijen (interview 3, 7-8 en 10-12).

⁵¹⁸ In Nederland wordt geen wettelijke verplichting voorzien tot het audiovisueel registreren van videozittingen, tenzij de ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte dit vereisen (art. 488ac Sv. (NL)).

⁵¹⁹ Deze wet schrijft een wettelijke verplichting voor tot het audiovisueel registreren van het verhoor via videoconferentie van bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten in het vooronderzoek (art. 112, §5 Sv.) en van het horen via videoconferentie van bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen en deskundigen in de fase ten gronde voor de politierechtbank, correctionele rechtbank en het hof van beroep (art. 158bis, §4 Sv.).

⁵²⁰ Videozittingen zijn niet onverenigbaar met het recht op een eerlijk proces indien drie voorwaarden cumulatief vervuld zijn ((1) wettig doel, (2) de mogelijkheid tot interactief debat en (3) vertrouwelijk overleg tussen verdachte en advocaat), maar staan er wel op gespannen voet mee (EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië); EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië); EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland); EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland); EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland); EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië); EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland); C. BIMBENET, D. DE MEYST, S. SMET, J. THEUNIS, S. VANCLEEF, L. VANDERSTEEGEN, S. VERBIST en M. VRANCKEN, "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, (107) 127 en 135; I. MENNES, "Moeten onderzoeksgerechten de gevangenis in of verschijnt de verdachte in videoconferentie vanuit de gevangenis?", *T.Strafr.* 2016, afl. 6, (382) 386).

⁵²¹ EHRM 16 oktober 2001, nr. 39846/98 (Brennan/Verenigd Koninkrijk), §53; F. GOOSSENS, "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, (5) 8 en 12; interview 5-6.

⁵²² Interview 1, 3 en 7.

⁵²³ M. BOONE, M. DUBELAAR en S. VAN WINGERDEN, "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, (1) 2-4.

Algemene conclusie

Het Wetboek van Strafvordering biedt de mogelijkheid om bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten (niet in de fase ten gronde) te horen via videoconferentie zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde.⁵²⁴ Echter, een Belgisch wettelijk kader voor digitale zittingen waarbij verdachten, beklaagden en beschuldigen via videoconferentie kunnen verschijnen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter ontbreekt, hoewel Justitie hiervoor wel ijvert.

Eerdere wetgevende initiatieven werden vernietigd door het Grondwettelijk Hof wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel⁵²⁵ of negatief geadviseerd door de Raad van State in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces⁵²⁶. Zo werd de wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis⁵²⁷ die de mogelijkheid bood om in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie te laten verschijnen in verschillende fasen voor de onderzoeksgerechten vernietigd door het Grondwettelijk Hof via het arrest van 21 juni 2018⁵²⁸ wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.

Verder werd de regeling in het voorontwerp van 2020 die voorzag in de verschijning via videoconferentie van verdachten, beklaagden en beschuldigen voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter geschrapt naar aanleiding van een vernietigend advies van de Raad van State waarin gesuggereerd werd dat deze regeling in strijd was met het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het recht op een eerlijk proces.⁵²⁹

Zoals aangekondigd op 23 december 2022 werkt de minister van Justitie aan een nieuw wetsontwerp dat het mogelijk moet maken videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen te organiseren.⁵³⁰ Doordat het wetsontwerp nog niet officieel gepubliceerd is op de website van de Kamer, kan het niet uitvoerig worden besproken in deze thesis. Het valt nog af te wachten of het nieuwe wetsontwerp positief beoordeeld zal worden door de Raad van State en het wettelijk kader bij haar totstandkoming een toets door het Grondwettelijk Hof en EHRM zal doorstaan in het licht van artikel 6 EVRM.

Om tegemoet te komen aan deze wettelijke lacune werden daarom in deze thesis een aantal aanbevelingen geformuleerd voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen conform de rechten van verdediging zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM als inspiratiebron voor de wetgever. Deze aanbevelingen laten toe een wettelijk kader te ontwerpen voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen dat een toets aan artikel 6 EVRM door het Grondwettelijk Hof en het EHRM kan doorstaan. Om tot goed onderbouwde aanbevelingen te komen,

⁵²⁴ Art. 112-112bis Sv.; art. 158bis-158ter Sv.; art. 189 Sv.; art. 211 Sv.; art. 298-299 Sv.

⁵²⁵ Art. 15, eerste lid IVBPR; art. 7.1 EVRM; art. 12, tweede lid Gw.

⁵²⁶ Art. 6 EVRM.

⁵²⁷ Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

⁵²⁸ GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937.

⁵²⁹ Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5, 66, 96-107; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 259.

⁵³⁰ H. DEBEUCKELAERE, *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

werd zowel juridisch als empirisch onderzoek gevoerd naar het gebruik van videoconferenties in strafzaken.

Voor het juridisch deel van het onderzoek werd een rechtsvergelijking gedaan tussen België en Nederland omtrent het gebruik van videoconferenties in strafzaken.⁵³¹ Aangezien Nederland één van de koplopers in Europa is betreffende het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken⁵³² en videozittingen voor verdachten daar al bijna twee decennia lang worden georganiseerd⁵³³, vormt Nederland bijgevolg een inspiratiebron voor een Belgisch wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen. Verder werden het vernietigingsarrest van 21 juni 2018 van het Grondwettelijk Hof⁵³⁴ en het vernietigend advies van de Raad van State bij het voorontwerp van 2020⁵³⁵ dat een regeling voorzag voor de verschijning van verdachten, beklagden en beschuldigen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter geanalyseerd om de bevindingen hieruit te integreren in de aanbevelingen. Aangezien videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen op gespannen voet staan met het recht op een eerlijk proces zoals gewaarborgd door artikel 6 EVRM werd ook de rechtspraak van het EHRM omtrent de verenigbaarheid van videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen met artikel 6 EVRM grondig bestudeerd.⁵³⁶ Eveneens werd er licht geworpen op de voor- en nadelen verbonden aan videozittingen voor verdachten, beklagden of beschuldigen en de audiovisuele registratie ervan.⁵³⁷

Voor het empirisch deel van het onderzoek werden Vlaamse strafrechtadvocaten geïnterviewd omtrent hun ervaring met en hun opinie over het gebruik van videoconferenties in strafzaken. In het bijzonder werd gepeild naar hun advies voor een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklagden en beschuldigen conform artikel 6 EVRM.⁵³⁸

Verder moeten twee zaken onder de aandacht worden gebracht. Ten eerste werd het juridisch deel van deze masterscriptie beperkt tot een rechtsvergelijking tussen België en Nederland. Ten tweede werden enkel Vlaamse strafrechtadvocaten bevraagd voor het empirisch deel van het onderzoek. Daarom wordt

⁵³¹ Zie DEEL 1-3.

⁵³² D. VAN DAELE, "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T.Strafr.* 2003, afl. 2, (46) 51-53; M. BOCKSTAELE, "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuït" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (287) 291; M. GROVEN, "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, (299) 305; T. SCHELTEMA, "Video-confereren: zien en horen of ook proeven?", *Adv.bl.* 2008, afl. 16, (684) 684-685.

⁵³³ Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388; art. 78a Sr. (NL); art. 131a Sv. (NL).

⁵³⁴ Zie hoofdstuk 3 van DEEL 1; wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016; *GwH* 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937.

⁵³⁵ Zie inleiding; wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001, 5, 66, 96-107; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale: approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 259.

⁵³⁶ Zie DEEL 4; EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië); EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië); EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland); EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland); EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland); EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië); EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland).

⁵³⁷ Zie DEEL 5.

⁵³⁸ Zie DEEL 6; interviews 1-12.

aanbevolen een vervolg te koppelen aan dit onderzoek via internationaal onderzoek en breder empirisch onderzoek waarbij ook andere actoren dan advocaten worden bevraagd waaronder rechters en leden van het Openbaar Ministerie. Op die manier kan een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen worden ontworpen vanuit de perspectieven van alle betrokken actoren en dus niet alleen vanuit het perspectief van advocaten.

Na onderzoek kan geconcludeerd worden dat een wettelijk kader voor videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen is aanbevolen gelet op de tal van voordelen die eraan verbonden zijn waaronder efficiëntiewinst, kostenbesparing en minder veiligheidsrisico's.⁵³⁹ Echter, het wettelijk kader moet aan waarborgen worden onderworpen om het conform artikel 6 EVRM te maken. Daarom worden tien concrete wettelijke waarborgen aanbevolen.⁵⁴⁰

Ten eerste moet de wetgever, in het licht van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel, bepalen op basis van welke gronden de rechter een verschijning via videoconferentie kan toelaten. Deze gronden moeten tot een noodzakelijk minimum worden beperkt, aangezien fysieke zittingen nog altijd het uitgangspunt moeten vormen. Aanbevolen wordt om videozittingen enkel voor te schrijven bij ernstige veiligheids- en/of gezondheidsrisico's verbonden aan de fysieke verschijning van de verdachte, beklagde of beschuldigde of bij de absolute onmogelijkheid voor de verdachte, beklagde of beschuldigde om fysiek te verschijnen voor de rechter.

Verder moet de wetgever bepalen of de instemming van de verdachte, beklagde of beschuldigde of diens raadsman vereist is met de verschijning via videoconferentie. Indien de wetgever aan de rechter toelaat om ambtshalve tot een verschijning via videoconferentie te beslissen, dan moet de wetgever hiervoor gewettigde redenen voorzien. Redenen van efficiëntie en kostenbesparing volstaan niet.

Daarnaast wordt aanbevolen om videozittingen uit te sluiten voor psychisch kwetsbare verdachten, beklaagden of beschuldigen en deze bijgevolg in ieder geval fysiek te laten verschijnen voor de rechter, tenzij de bijzondere beveiliging van de zitting een verschijning via videoconferentie vereist.

Verder moet de wetgever voldoende waarborgen voorzien voor interactief debat tussen de betrokken partijen zonder technische belemmeringen en voor vertrouwelijk overleg tussen de verdachte, beklagde of beschuldigde en de advocaat tijdens de videozitting. Hierbij is het cruciaal om het videoconferentiesysteem aan een aantal kwaliteitseisen te onderwerpen.

Daarenboven moet de plaats van de advocaat tijdens de videozitting nader worden bepaald door de wetgever. Aanbevolen wordt om deze keuze over te laten aan de verdachte, beklagde of beschuldigde en diens raadsman. Voorts moet de openbaarheid van videozittingen gewaarborgd worden door de wetgever en moet de wetgever bepalen of de videozittingen al dan niet moeten worden opgenomen. Aanbevolen wordt om de audiovisuele registratie van videozittingen te verplichten, de doeleinden te bepalen waarvoor de opnames mogen worden gebruikt en de opnames te onderwerpen aan een bewaaren vernietigingstermijn om misbruiken te voorkomen.

⁵³⁹ B. DE SMET, "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, (1458) 1458; I. MENNES, "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, (562) 570; J. DE METS, "Digitale justitie moet toegankelijk en inclusief zijn", *Juristenkrant* 2021, afl. 440, (11) 11; J.F. FUNCK, "La vidéoconférence en matière pénale : approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, (257) 260; L. LEMMENS, "Wettelijke basis voor videooverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, (5) 5; M. VAN DER ENDE, "De praktijk van telehoren", *JV* 2011, afl. 7, (51) 54; P.A.M. VERREST, "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, (42) 46; X., "Relatief tevreden klanten bij justitie [Onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool betreffende het Antwerps Hof van Beroep en de advocatuur]", *Juristenkrant* 2010, afl. 212, (14) 14; interview 1-3, 5-10 en 12.

⁵⁴⁰ Zie DEEL 7.

Tot slot, videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen zijn niet zaligmakend. Daarom wordt aanbevolen de toepassing van videozittingen voor verdachten, beklaagden en beschuldigen op regelmatige tijdstippen te evalueren met het oog op de verbetering ervan.

Bibliografie

Wetgeving en parlementaire stukken

A) Internationale en Europese wetgeving

Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten.

Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

Verdrag van 25 maart 1957 betreffende de werking van de Europese Unie.

Richtlijn 2014/41 van het Europees Parlement en de Raad, 3 april 2014 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *Pb.L.* 130, 1 mei 2014, 1-36.

Besluit van de Raad van 29 mei 2000 tot vaststelling, overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *Pb.C.* 197, 12 juli 2000, 1-23.

Toelichtend rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *Pb.C.* 379, 29 december 2000, 7-29.

B) Belgische wetgeving en parlementaire stukken

De gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994, 4054.

Wet van 17 november 1808, Wetboek van strafvordering, *BS* 27 november 1808.

Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, *BS* 14 augustus 1990, 15779.

Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *BS* 17 maart 2001, 8495.

Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van getuigen, *BS* 31 mei 2002, 23725.

Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van de bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 10 augustus 2002, 34665.

Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002, 40305.

Wet van 14 juli 2011 tot wijziging van de wet 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen en andere bepalingen, *BS* 1 augustus 2011, 43879.

Wet van 27 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 31 januari 2013, 5286.

Wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van in verdenkinggestelden in voorlopige hechtenis, *BS* 19 februari 2016.

Wet van 22 mei 2017 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *BS* 23 mei 2017.

Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 26 april 2019, 40831.

KB van 20 maart 2003 ter uitvoering van artikel 86ter van het Wetboek van strafvordering, *BS* 18 april 2003, 19806.

B.VI.Reg. van 23 oktober 2020 over het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van minderjarige verdachten, *BS* 15 december 2020, 88377.

Wetsontwerp betreffende de voorlopige hechtenis, *Parl.St.* Kamer 1989-90, nr. 1255/2.

Wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 1999-2000, nr. 0695/001.

Wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen, *Parl.St.* Kamer 2000-01, nr. 1185/001.

Wetsontwerp betreffende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1483/001.

Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/001.

Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Fauzaya Talhaoui, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1590/004.

Amendement (NYSSSENS) op het wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *Parl.St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1155/2.

Wetsontwerp betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de dames De Schamphelaere en Taelman, *Parl.St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1155/3.

Omz. PG Gent, 29/03 van 24 juni 2003, 231 p.

Gemeensch.Omz. van 28 december 2005 van het college van procureurs-generaal bij de hoven van beroep, nr. 15/2005.

Wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1864/3.

Wetsvoorstel betreffende het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 0993/001.

Wetsontwerp betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 2437/001.

Wetsontwerp houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 1668/001.

Gemeensch.Omz. van 14 oktober 2021 van het college van procureurs-generaal bij de hoven van beroep, nr. 03/2021.

C) Nederlandse wetgeving en parlementaire stukken

Wet van 3 maart 1881, Wetboek van Strafrecht, *Stb.* 1881, 35.

Wet van 15 januari 1921 houdende vaststelling van een Wetboek van Strafvordering, *Stb.* 1925, 343.

Wet van 16 juli 2005 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met het gebruik van de videoconferentie in het strafrecht, *Stb.* 2005, 388.

Besluit van 8 mei 2006 houdende algemene eisen ten aanzien van het horen van personen per videoconferentie (Besluit videoconferentie), *Stb.* 2006, 275.

Besluit van 27 november 2006 houdende wijziging van het Besluit videoconferentie, *Stb.* 2006, 610.

Besluit van 20 maart 2020 tot wijziging van het Besluit videoconferentie in verband met het schrappen van de categorale uitzonderingssituaties, *Stb.* 2020, 101.

Kamerstukken II 2004/05, 29 828, nr. 3 (MvT).

Rechtspraak

A) Europese rechtspraak

EHRM 6 december 1988, nr. 10590/83 (Barberà, Messegué en Jabardo/Spanje).

EHRM 23 april 1997, nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93 en 22056/93 (Van Mechelen e.a./Nederland).

EHRM 14 november 2000, nr. 35115/97 (Riepan/Oostenrijk).

EHRM 12 juli 2001, nr. 33071/96 (Malhous/Tsjechië).

EHRM 16 oktober 2001, nr. 39846/98 (Brennan/Verenigd Koninkrijk).

EHRM 5 oktober 2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië).

EHRM 27 november 2007, nr. 58295/00 (Zagaria e.a./Italië).

EHRM 17 januari 2008, nr. 14810/02 (Biryukov/Rusland).

EHRM 26 juni 2008, nr. 15435/03 (Shulepov/Rusland).

EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03 (Sakhnovski/Rusland).

EHRM 16 april 2013, nr. 40908/05 (Fazliyski/Bulgarije).

EHRM 16 februari 2016, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 en 67481/12 (Yevdokimov e.a./Rusland).

EHRM 2 oktober 2018, nr. 66580/12 (Bivolaru/Roemenië).

EHRM 8 juni 2021, nr. 61591/16 (Dijkhuizen/Nederland).

B) Belgische rechtspraak

GwH 21 juni 2018, nr. 76/2018, *NJW* 2019, afl. 399, 243 en *RW* 2018-19, afl. 24, 937.

Cass. (2^e k.) 21 mei 1962, *Pas.* 1962, I, 1073.

Cass. (2^e k.) 6 september 1976, *Arr.Cass.* 1977, 17, noot F.D., *RDP* 1976-77, 229, noot R. Screvens, *RW* 1976-77, noot A. Vandeplass.

Cass. 17 augustus 1979, *Arr.Cass.* 1978-79, 1341.

Cass. (2^e k.) 22 juni 2010, AR P.10.1061.N, *RW* 2011-12, afl. 9, 446, noot I. MENNES en B. DE SMET.

Assisen Antwerpen 21 maart 2006, *RW* 2006-07, afl. 41, 1684, noot B. DE SMET.

Rechtsleer

A) Belgische rechtsleer

a) Boeken

DE SMET, B., *Deskundigen in het strafproces. Algemene beginselen*, Mechelen, Kluwer, 2015, 208 p.

DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Mortsel, Intersentia, 2010, 416 p.

KESTEMONT, L., SCHOUKENS, P., HENDRICKX, K. en TERRYIN, E., *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2020, 144 p.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Videoconferentie: een volwaardig alternatief voor face-to-face contact tussen de jongere en de jeugdrechter?*, Brussel, 2010, 11 p.

MEULEMAN, B. en ROOSE, H., *Kennis maken. Methodologie voor sociale wetenschappers*, Drogen, Skribis, 2021, 388 p.

MORTELMANS, D., *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Leuven, Acco, 2013, 563 p.

VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T., VAN DEN WYNGAERT, C., STESENS, G., MASSET, A. en MEUNIER, C., *Een nieuwe Belgische wetgeving inzake internationale hulp in strafzaken*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2002, 421 p.

b) Artikels in tijdschriften

AERTS, B., "Crisis aangrijpen om digitalisering uit te bouwen", *Juristenkrant* 2020, afl. 409, 8-9.

BIJNENS, D., BORTELS, H. en THEUNIS, J., "Behoorlijke wetgeving in de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof (2017-18)", *TVW* 2019, afl. 2, 52-81.

BIMBENET, C., DE MEYST, D., SMET, S., THEUNIS, J., VANCLEEF, S., VANDERSTEEGEN, L., VERBIST, S. en VRANCKEN, M., "De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2018", *TBP* 2020, afl. 3, 107-148.

BOCKSTAELE, M., "Het videoverhoor van volwassenen", *Vigiles* 2008, afl. 2, 59-78.

CHIAVARIO, M., "La vidéoconférence comme moyen de participation aux audiences pénales. Cour européenne des droits de l'homme (3e section), Marcello Viola c. Italie, 5 octobre 2006", *RTDH* 2008, afl. 73, 223-237.

DE BIOLLEY, S., "Chronique de criminologie. La visioconférence pénale. État des lieux des pratiques et des recherches scientifiques en Europe et en Belgique", *RDPC* 2010, afl. 11, 1096-1116.

DE BIOLLEY, S., "La vidéo-comparution en Belgique: une solution sans problème", *Déviance et société* 2013, afl. 37, 305-321.

DE HERT, P. en HOEFMANS, A., "E.H.R.M. 27 november 2007, Zagaria v. Italië, Appl.nr. 58295/00", *T.Strafr.* 2008, afl. 2, 156-158.

DE MEESTER, T., "De feitelijke bescherming van bedreigde getuigen een feit?", *T.Strafr.* 2003, afl. 3, 95-107.

DE METS, J., "Digitale justitie moet toegankelijk en inclusief zijn", *Juristenkrant* 2021, afl. 440, 11.

DE ROY, C., "De strafprocedure en pedoseksuele misdrijven. Naar een bijzonder strafprocesrecht?", *NJW* 2003, afl. 30, 515-518.

DE SMET, B., "Het recht op een eerlijk proces versus de bescherming van bedreigde getuigen en politieambtenaren", *RW* 1997-98, afl. 8, 241-253.

DE SMET, B., "Het verschijnen van de verdachte voor het onderzoeksgerecht tijdens de voorlopige hechtenis: eventueel ook in de gevangenis of via videoconferentie? Beknopte commentaar bij de wet van 29 januari 2016", *RW* 2015-16, afl. 42, 1678-1680.

DE SMET, B., "Videoconferenties voor verdachten en beklaagden", *RW* 2009-10, afl. 35, 1458-1467.

DEWART, M., "L'audition de témoins mineurs par le juge du fond", *JLMB* 2007, afl. 30, 1275-1281.

DIENST GEDRAGSWETENSCHAPPEN, "Videoverhoren: de praktijk doorgelicht", *Orde dag* 2009, afl. 45, 33-36.

FRANÇOIS, L., "Videoverhoren in de praktijk", *Orde dag* 2009, afl. 45, 29-32.

FUNCK, J.F., "La vidéoconférence en matière pénale: approche critique, pratique et prospective", *JT* 2021, afl. 14, 257-264.

GOOSSENS, F., "De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting? Een aanzet tot discussie", *Orde dag* 2009, afl. 45, 5-16.

GOOSSENS, F. en HUTSEBAUT, F., "De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *RW* 2002-03, afl. 35, 1361-1381.

GROVEN, M., "Het juridische kader van videoconferenties in strafzaken", *NC* 2013, afl. 4, 299-305.

HORSELENBERG, R., "Voorkom gerechtelijke dwalingen: neem verdachtenverhoren op video op", *Orde dag* 2009, afl. 45, 43-46.

KEEREMAN, A., "Magistratuur moet justitie gebruiksvriendelijker durven maken", *Juristenkrant* 2010, afl. 220, 8.

LEMMENS, L., "Wettelijke basis voor videoverhoor bij voorlopige hechtenis", *Juristenkrant* 2016, afl. 324, 5.

MAES, J., "Pleidooi voor de demystificatie van de verhoorkamer", *Orde dag* 2009, afl. 45, 37-40.

MENNES, I., "Een potpourri van de voorlopige hechtenis", *RW* 2016-17, afl. 15, 562-581.

MENNES, I., "Moeten onderzoeksgerechten de gevangenis in of verschijnt de verdachte in videoconferentie vanuit de gevangenis?", *T.Strafr.* 2016, afl. 6, 382-387.

MENNES, I., "Potpourri II-wet: gerichte verbeteringen aan de Wet Voorlopige Hechtenis", *NC* 2016, afl. 3, 204-222.

MICHIELS, W. en GYSELS, C., "Rechtspraak in kort bestek van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens", *T.Strafr.* 2021, afl. 4, 242-244.

THIRIAR, P., "Virtuele terechtzitting – reële rechtspraak", *NJW* 2021, afl. 442, 378-383.

VAN DAELE, D., "België en het Europees onderzoeksbevel in strafzaken: een analyse van de wet van 22 mei 2017", *NC* 2018, afl. 4, 341-378.

VAN DAELE, D., "Het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media: een commentaar bij de wet van 2 augustus 2002", *T. Strafr.* 2003, afl. 2, 46-61.

VANDERHALLEN, M., "Audiovisuele verhoren van meerderjarigen: op zoek naar kwaliteitsverbetering in het verdachtenverhoor", *Orde dag* 2009, afl. 45, 17-28.

VASSEUR, R., "Grondwettelijk Hof verwijst videoconferentiewet naar prullenmand", *Juristenkrant* 2018, afl. 375, 4.

VERMEULEN, G. en DHONT, F., "Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *T. Strafr.* 2002, afl. 3, 124-136.

VERRIJDT, W., "EHRM 2 november 2010 (Sakhnovski/Rusland)", *RW* 2012-13, afl. 17, 677-678.

X., "Bescherming bedreigde getuigen", *NJW* 2011, afl. 247, 538.

X., "EHRM, Grote Kamer, 2 november 2010, Sakhnovski v. Rusland, Appl. n° 21272/03", *T. Strafr.* 2011, afl. 2, 149-152.

X., "Relatief tevreden klanten bij justitie [Onderzoek van de Karel de Grote Hogeschool betreffende het Antwerps Hof van Beroep en de advocatuur]", *Juristenkrant* 2010, afl. 212, 14.

c) (Bijdragen in) verzamelwerken

BOCKSTAELE, M., "Verhoren- audiovisueel verhoor volwassenen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2018, 179-214.

BOCKSTAELE, M., "Verhoren – video-, telefoonconferentie en gesloten televisiecircuit" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, 287-309.

BRAMMERTZ, S., "La coopération judiciaire internationale" in Union Belgo-Luxembourgeoise de Droit Pénal (ed.), *Poursuites pénales et extraterritorialité*, Bruxelles, La Charte, 2002, 129-150.

CLAES, L., "De (blijvende?) impact van COVID-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure" in VANLERBERGHE, B., ROZIE, J. en RUTTEN, S. (eds.), *Covid-besmetting van de rechtshandhaving*, Mortsel, Intersentia, 2021, 123-157.

CLAEYS, L. en COOLS, B., "Audiovisueel verhoor van kinderen" in VERMEULEN, G. (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, Antwerpen, Maklu, 2001, 533-564.

DAENINCK, P., "Deel 6. Juridische aspecten van het audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers" in KERKHOF, M., MEEUWISSEN, L. en PUT, J. (eds.), *Het minderjarige slachtoffer*, Brugge, die Keure, 2021, 171-194.

DE SMET, B., "Verhoren – Audiovisueel verhoor van minderjarigen of kwetsbare meerderjarige personen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, 219-233.

DE WOLF, D., "Actieve rol van de rechter (in de correctionele procedure)" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2015, 51-93.

FRANCIS, E., "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken. Kennismaking met een nieuw rechtsinstrument" in HUYBRECHTS, L., DERUYCK, F., VAN VOLSEM, F. en ROZIE, J. (eds.), *Na rijp beraad*, Mortsel, Intersentia, 2014, 193-212.

KONING, F. (ed.), *Ik word verhoord. Wat nu?*, Mechelen, Kluwer, 2015, 140 p.

LINERS, A., VANDERHEIDEN, K., VAN VOLSEM, F. en DE WOLF, T. (eds.), *Zakboekje strafprocesrecht*, Mechelen, Kluwer, 2021, 600 p.

TRAEST, P., "De nieuwe regels inzake het getuigenverhoor" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2003-2004*, Antwerpen, Maklu, 2004, 273-314.

VANDERHEIDEN, K., "Verhoor van getuigen" in X. (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2016, 181-210.

VANDROMME, S., "Bedreigde getuigen" in X. (ed.), *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2004, 109-146.

VERMEULEN, G., "Het Europees onderzoeksbevel in strafzaken: het verdriet van België" in TRAEST, P., VERHAGE, A. en VERMEULEN, G. (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht : doel of middel in een veranderende samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, 405-458.

B) Nederlandse rechtsleer

a) Boeken

BAARDA, B., VAN DER HULST, M. en DE GOEDE, M., *Basisboek interviewen*, Groningen, Noordhoff uitgevers, 2012, 142 p.

DUBELAAR, M.J., *Betrouwbaar getuigenbewijs - totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer, Kluwer, 2014, 469 p.

ODERKERK, A.E., *De preliminaire fase van het rechtsvergelijkend onderzoek*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1999, 484 p.

VAN DEN REIJEN, M.K.J.G., *Tolk en taal in strafzaken*, Deventer, Kluwer, 2004, 68 p.

VAN LENT, L., *Externe openbaarheid in het strafproces*, Den Haag, Boom juridische uitgevers, 2008, 299 p.

b) Artikels in tijdschriften

BOONE, M., DUBELAAR, M. en VAN WINGERDEN S., "Een meer structurele inzet van de videoconferentie in strafzaken?", *NJB* 2022, afl. 11, 1-9.

DUBELAAR, M. en VANDERVEEN, G., "Beeld en geluid in het strafproces. Implicaties van de opkomst van (audio)visuele technieken en materialen voor communicatie en besluitvorming in de strafrechtspraktijk", *NJB* 2009, afl. 30, 1954-1960.

MOMMERS, S. en FRANCOOT, L., "Externe openbaarheid en COVID-19. Overwegingen voor het strafproces in de toekomst", *NTM/NJCM-bull.* 2022, afl. 1, 1-16.

PERISTERIDOU, C., PIVATY, A. en DE VOCHT, D.-L.-F., "Het digitale strafproces: een procedural justice-perspectief", *BSb* 2021, afl. 2, 50-57.

SALVERDA, S. en VERREST, P.A.M., "Het gebruik van videoconferentie voor berechting in grensoverschrijdende strafzaken in de EU - misschien een goed idee, maar op welke basis?", *BSb* 2022, afl. 3, 106-113.

SCHELTEMA, T., "Video-confereren: zien en horen of ook proeven?", *Adv.bl.* 2008, afl. 16, 684-686.

SPRONKEN, T., "De videoconferentie in het strafproces", *DD* 2007, afl. 4, 398-399.

TER VOERT, M. en GLASGOW, Y., "Is er een toekomst voor onlinezittingen in de rechtspraak?", *RdW* 2021, afl. 2, 129-134.

VAN WINGERDEN, S. en VANDERVEEN, G., "Knelpunten bij videozittingen in strafrecht - Noodgedwongen nam videorechtspraak afgelopen jaar een hoge vlucht. Voor- en nadelen werden scherp zichtbaar. Welke lessen zijn er geleerd?", *Adv.bl.* 2021, afl. 4, 41-44.

VERREST, P.A.M., "Het gebruik van videoconferentie in strafzaken", *JV* 2011, afl. 7, 42-50.

Niet-juridische bronnen

JOHNSON, M.T. en WIGGINS, E.C., "Videoconferencing in Criminal Proceedings: Legal and Empirical Issues and Directions for Research", *Law & policy* 2006, afl. 28, 211-227.

LANDSTRÖM, S., GRANHAG, P.A. en HARTWIG, M., "Witnesses Appearing Live Versus on Video: Effects on Observers' Perception, Veracity Assessments and Memory", *Applied cognitive psychology* 2005, afl. 19, 913-933.

LASSITER, G.D., DIAMOND, S.S., SCHMIDT, H.C. en ELEK, J.K., "Evaluating Videotaped Confessions. Expertise Provides No Defense Against the Camera-Perspective Effect", *Psychological science* 2007, afl. 18, 224-226.

LASSITER, G.D., WARE, L.J., RATCLIFF, J.J. en IRVIN, C.R., "Evidence of the camera perspective bias in authentic videotaped interrogations: Implications for emerging reform in the criminal justice system", *Legal and criminological psychology* 2009, afl. 14, 157-170.

POULIN, A.B., "Criminal Justice and Videoconferencing Technology: The Remote Defendant", *Tulane law review* 2004, afl. 78, 1089-1167.

VAN DER ENDE, M., "De praktijk van telehoren", *JV* 2011, afl. 7, 51-55.

Onlinebronnen

Beleidsverklaring 2.0 Justitie – sneller, menselijker en straffer, [Beleidsverklaring 2.0 Justitie \(usercontent.one\)](#).

DEBEUCKELAERE, H., *Van Quickenborne wil digitale rechtszaken mogelijk maken - De minister van Justitie werkt aan een wettelijk kader om via videoconferentie zittingen voor de rechtbank te organiseren*, 23 december 2022, www.standaard.be/cnt/dmf20221222_98075341.

DIENST JUSTITIËLE INRICHTINGEN - MINISTERIE VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID, *Jaaroverzicht 2020*, www.dji.nl/binaries/dji/documenten/jaarverslagen/2021/07/09/jaarverslag-2020-dvo/Jaaroverzicht+DVenO+2020.pdf.

VANDEPUTTE, B., *Proefproject hybride zittingen Kortrijk*, 27 april 2021, www.henribaliemagazine.be.

Bijlagen

Bijlage 1 - Interviewschema advocaten

Inleiding

Mijn naam is Célien Leeten en ik ben een masterstudente rechten aan de UHasselt. In het kader van mijn masterscriptie doe ik juridisch en empirisch onderzoek naar het gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken. Hiervoor neem ik enkele interviews af bij advocaten gespecialiseerd in het domein van het strafrecht, waaronder u. Graag zou ik u enkele ervarings- en opinievragen stellen over dit onderwerp.

De interviews en de resultaten die hieruit voortvloeien zullen worden geanonimiseerd. De masterscriptie zal worden opgenomen in een databank van de UHasselt en elektronisch toegankelijk worden gesteld voor het publiek. Gedurende het interview zou ik graag een opname maken om de resultaten van het interview achteraf zorgvuldig en correct te kunnen verwerken. Heeft u misschien bezwaar tegen het maken van een opname? Het interview zal ongeveer 20-30 minuten van uw tijd in beslag nemen. Heeft u verder nog vragen voor we van start gaan met het interview?

Introductie interview & opzet thesis

De 'wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media' biedt de mogelijkheid om getuigen, deskundigen en verdachten in strafzaken te horen via audio(visuele) middelen zoals videoconferenties, teleconferenties en gesloten televisiecircuit. Deze mogelijkheid staat enkel open voor bedreigde getuigen en in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten, zowel in het vooronderzoek als in de fase ten gronde. Deze wet biedt echter niet de mogelijkheid voor de onderzoeksgerechten en feitenrechter om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis en beklaagden of beschuldigen te laten verschijnen via videoconferentie. De bedoeling van mijn thesis is dan ook om na te gaan onder welke voorwaarden en waarborgen het mogelijk is om videozittingen in strafzaken voor inverdenkinggestelden, beklaagden en beschuldigen wettelijk te verankeren, rekening houdend met de rechten van verdediging. Hiervoor doe ik juridisch en empirisch onderzoek. Voor het empirisch onderzoek is het van belang om jullie ervaring, maar vooral jullie opinie en advies over videoconferenties in strafzaken te integreren in mijn thesis. Het zijn immers jullie als advocaten die aan de slag moeten gaan met het wettelijk kader indien dit er zou komen.

Ervaringsvragen

- Heeft u al cliënten bijgestaan die werden verhoord via videoconferentie?
 - Hoeveel cliënten waren dit?
 - Welke hoedanigheden hadden deze verhoorde personen (getuige, slachtoffer of verdachte)?
 - Wat was uw ervaring hiermee?

- De 'wet van 29 januari 2016 betreffende het gebruik van videoconferenties voor de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis' liet aan de onderzoeksgerechten toe om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis te laten verschijnen via videoconferentie. Deze wet werd in 2018 vernietigd door het Grondwettelijk Hof wegens schending van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.

- Heeft u al cliënten in voorlopige hechtenis bijgestaan die zijn verschenen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten?
- Hoeveel cliënten waren dit?
- Wat was uw ervaring hiermee?
- In welke mate werden volgens u de rechten van verdediging van uw cliënt gerespecteerd?
 - In welke mate had uw cliënt de mogelijkheid om effectief deel te nemen aan het debat?
 - Om welke reden(en) werd beslist tot verschijning via videoconferentie?
 - In welke mate had u de mogelijkheid om vertrouwelijk overleg te plegen met uw cliënt?
 - Hoe werd dit vertrouwelijk overleg mogelijk gemaakt/georganiseerd?
- Tijdens de coronapandemie werd ook geëxperimenteerd met videoconferenties in de fase ten gronde voor de feitenrechter. Heeft u tijdens de pandemie beklagden/beschuldigen bijgestaan die per videoconferentie zijn verschenen voor de feitenrechter?
 - Hoeveel cliënten waren dit?
 - Wat was uw ervaring hiermee?
 - In welke mate werden volgens u de rechten van verdediging van uw cliënt gerespecteerd?
 - In welke mate had uw cliënt de mogelijkheid om effectief deel te nemen aan het debat?
 - Om welke reden(en) werd beslist tot verschijning via videoconferentie?
 - In welke mate had u de mogelijkheid om vertrouwelijk overleg te plegen met uw cliënt?
 - Hoe werd dit vertrouwelijk overleg mogelijk gemaakt/georganiseerd?
 - In welke mate werd volgens u het beginsel van de openbaarheid van de terechtzitting gerespecteerd?

Opinievrage

Gebruik van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken

- Wat is uw mening over het verhoor via videoconferentie?
 - Zijn er volgens u voordelen verbonden aan het verhoor via videoconferentie? Zo ja, welke?
 - Zijn er volgens u nadelen verbonden aan het verhoor via videoconferentie? Zo ja, welke?
- Zoals reeds eerder in dit interview werd aangehaald, is het sinds het vernietigingsarrest van 2018 van het Grondwettelijk Hof niet meer mogelijk om inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis te laten verschijnen via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten.
 - Wat is uw mening over de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten?

- Zijn er volgens u voordelen verbonden aan de verschijning van in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten? Zo ja, welke?
- Zijn er volgens u nadelen verbonden aan de verschijning van in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie? Zo ja, welke?
- In de beleidsplannen van de huidige minister van Justitie wordt er gepleit voor een wettelijk kader dat de mogelijkheid voorziet voor de onderzoeksgerechten om in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis te laten verschijnen via videoconferentie.
 - Hoe zou dergelijke wettelijke omkadering er volgens u concreet moeten uitzien, rekening houdend met de rechten van verdediging?
- De wet van 2 augustus 2002 laat niet toe om beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen via videoconferentie voor de feitenrechter.
 - Wat is uw mening over de verschijning van beklaagden/beschuldigen via videoconferentie voor de feitenrechter?
 - Zijn er volgens u voordelen verbonden aan de verschijning van beklaagden/beschuldigen via videoconferentie voor de feitenrechter? Zo ja, welke?
 - Zijn er volgens u nadelen verbonden aan de verschijning van beklaagden/beschuldigen via videoconferentie voor de feitenrechter? Zo ja, welke?
 - In de beleidsplannen van de huidige minister van Justitie wordt er gepleit voor een wettelijk kader dat de mogelijkheid voorziet voor de feitenrechter om beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen via videoconferentie.
 - Hoe zou dergelijke wettelijke omkadering er volgens u concreet moeten uitzien, rekening houdend met de rechten van verdediging en het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen?

Audiovisuele registratie van videoconferenties

- Wat is uw mening over de audiovisuele registratie van videoconferenties?
- Zijn er volgens u voordelen verbonden aan de audiovisuele registratie van videoconferenties? Zo ja, welke?
- Zijn er volgens u nadelen verbonden aan de audiovisuele registratie van videoconferenties? Zo ja, welke?
- Stel nu dat er een wettelijk kader komt dat de mogelijkheid biedt aan de onderzoeksgerechten en feitenrechter om in verdenking gestelden, beklaagden en beschuldigen te laten verschijnen via videoconferentie.
 - Wat zou u dan bepalen omtrent de audiovisuele registratie van dergelijke videoconferenties? (wel of niet? ; indien wel: verplicht of facultatief? ; waarom?)

Bijlage 2 - Codeerschema interviews met bijhorende codering

Ervaring van advocaten met videoconferenties in strafzaken

- **Videoconferenties in strafzaken zoals voorzien door de wet van 2 augustus 2002**
 - **Cliënten bijgestaan**
 - **Nooit**
 - **Interview 1**
 - Verhoren niet, euh, ook omdat ik dat weiger. Het is altijd belangrijk dat ik naast mijn cliënt en in aanwezigheid van mijn cliënt ben.
 - Wat ik wel al gedaan heb zijn videoconferenties in het kader van vertrouwelijke gesprekken, zoals besprekingen van zaken en voorbereidingen van verhoren.
 - Maar echt het verhoren via videoconferentie nog niet.
 - **Interview 4**
 - **Heeft u al cliënten bijgestaan die werden verhoord via videoconferentie?**
Nee.
 - **Interview 5**
 - effectief een verhoor alleen maar via videoconferentie in België, daar heb ik niet zo veel ervaring mee om eerlijk te zijn.
 - **Interview 6**
 - Nee, hier heb ik nog geen ervaring mee.
 - **Interview 9**
 - **En heeft u ook al cliënten bijgestaan die in het kader van een politieverhoor werden verhoord via videoconferentie?**
Euh nee.. Wacht he, nu moet ik even nadenken...Nee, dat kan ik mij toch niet herinneren.
 - **Interview 10**
 - **Mijn eerste vraag: heeft u al cliënten bijgestaan die werden verhoord via videoconferentie?**
Nee.
 - **Interview 11**
 - Nee, ook niettegenstaande de COVID-19 pandemie heb ik geen cliënten bijgestaan die werden verhoord in het kader van een videoconferentie.
 - Weliswaar dat weet u misschien, dat weet u ongetwijfeld, dat is dat de verhoren die ik deed waren dan met beschermingsmaatregelen, afstand, een glazen wand en dat soort dingen, een mondkapje. Dat heb ik heel veel gedaan, maar dus geen videoconferentie.
 - **Interview 12**
 - **Heeft u al cliënten bijgestaan die werden verhoord of gehoord via videoconferentie?**
Nee, nog niet.
 - **Uitzonderlijk**
 - **Interview 2**
 - *In het buitenland verblijvende getuige (slachtoffer) tijdens zitting ten gronde:* ik heb ooit een cliënte gehad die als slachtoffer in een zedenzaak betrokken was. En euh... dat was een dossier in Spanje. En ze werd opgeroepen als getuige. Dan hebben we via iemand van het parket gedaan gekregen dat in de zaal van het hof een audiovisuele connectie werd gemaakt met de rechtbank van Valencia en hebben we de zitting kunnen volgen vanuit Antwerpen en is de cliënte vanop de zitting ook verhoord geworden via dat middel.
 - *Bedreigde getuige tijdens zitting ten gronde:* ik heb een assisendossier meegemaakt waarde kroongetuige onder 'witness protection' stond. En die is via videoverbinding op de zitting komen getuigen. Het was het dossier van de Hell's angels en de Outlaws in Maasmechelen waar de kroongetuige op een geheime locatie zat → advocaat van één van de burgerlijke partijen, niet van de getuige zelf

- **Interview 7**
 - *In het buitenland verblijvende getuige en verdachte tijdens vooronderzoek:* ja, het is wel maar één cliënt geweest. Maar hij is wel twee keer verhoord, één keer als getuige en één keer als verdachte in twee verschillende strafdossiers. Euh het was in dat specifiek geval nuttig omdat hij in het buitenland verbleef en niet naar België kon komen.
 - **Interview 8**
 - *In het buitenland verblijvende verdachten tijdens vooronderzoek:* audiovisuele verhoren waarbij je in dezelfde ruimte zat als de ondervragers, dat heb ik wel al meegemaakt zowel voor verdachten als voor minderjarige slachtoffers.
- **Hoedanigheid verhoorde persoon**
 - **Getuige**
 - **Bedreigde getuige**
 - **Interview 2**
 - *Bedreigde getuige tijdens de zitting ten gronde:* ik heb een assisendossier meegemaakt waarde kroongetuige onder 'witness protection' stond. En die is via videoverbinding op de zitting komen getuigen. Het was het dossier van de Hell's angels en de Outlaws in Maasmechelen waar de kroongetuige op een geheime locatie zat.
 - **In het buitenland verblijvende getuige**
 - **Interview 2**
 - *In het buitenland verblijvende getuige (slachtoffer) tijdens zitting ten gronde:* een cliënte gehad die als slachtoffer in een zedenzaak betrokken was. En euh... dat was een dossier in Spanje. En ze werd opgeroepen als getuige. Dan hebben we via iemand van het parket gedaan gekregen dat in de zaal van het hof een audiovisuele connectie werd gemaakt met de rechtbank van Valencia en hebben we de zitting kunnen volgen vanuit Antwerpen en is de cliënte vanop de zitting ook verhoord geworden via dat middel → advocaat van één van de burgerlijke partijen, niet van de getuige zelf
 - **Interview 7**
 - *In het buitenland verblijvende getuige tijdens vooronderzoek:* ja, het is wel maar één cliënt geweest. Maar hij is wel twee keer verhoord, één keer als getuige en één keer als verdachte in twee verschillende strafdossiers. Euh het was in dat specifiek geval nuttig omdat hij in het buitenland verbleef en niet naar België kon komen.
 - **Verdachte**
 - **Interview 7**
 - *In het buitenland verblijvende verdachte tijdens vooronderzoek:* ja, het is wel maar één cliënt geweest. Maar hij is wel twee keer verhoord, één keer als getuige en één keer als verdachte in twee verschillende strafdossiers. Euh het was in dat specifiek geval nuttig omdat hij in het buitenland verbleef en niet naar België kon komen.
 - **Interview 8**
 - *In het buitenland verblijvende verdachten tijdens vooronderzoek:* audiovisuele verhoren waarbij je in dezelfde ruimte zat als de ondervragers, dat heb ik wel al meegemaakt zowel voor verdachten als voor minderjarige slachtoffers.
 - **Deskundige**
 - **Ervaring**
 - **Positief**
 - **Interview 2**
 - *In het buitenland verblijvende getuige (slachtoffer)*
 - Ik vond dat wel boeiend. Interessant ook om dat te kunnen meemaken.

- Ja ge had wel een goed zicht op de zaal zelf ginder ter plaatse dan. Ge had ook een zicht op de rechter die de vragen stelde.
 - Er was interactie
 - De verbinding was ook goed.
 - Dus ja ik kon er eigenlijk weinig negatiefs over zeggen.
 - Bedreigde getuige
 - Volgens mij naar de rechten van verdediging, ik was daar wel voor een burgerlijke partij, ik denk dat dat Kris Luyckx was voor de verdediging die heeft dat proberen aan te vechten, maar naar mijn aanvoelen was er geen bedreiging van de rechten van verdediging van de beschuldigde in dat geval. Er was tegenspraak mogelijk, dus ik zag eigenlijk niet de bedreiging ervan.
 - Dat verliep eigenlijk heel vlot.
 - **Interview 7**
 - Dus ik vond het goed als noodoplossing omdat de klant niet naar België kon komen
 - **Negatief**
 - **Interview 7**
 - het minder evident was het verhoor te onderbreken bijvoorbeeld voor overleg.
- **Verschijning via videoconferentie van in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis voor de onderzoeksgerechten**
 - **Cliënten bijgestaan**
 - **Nooit**
 - **Interview 1**
 - In het kader van de corona hebben ze dat wel in een aantal raadkamers geprobeerd, maar hier in het Limburgse niet, zowel in Tongeren als Hasselt niet.
 - Dus dat is gevraagd geweest, maar we hebben toen gezegd om dat niet te doen.
 - **Interview 2**
 - Nee, nee.
 - **Interview 4**
 - Dat is denk ik nog nooit in België gebeurd. Ik heb het nooit meegemaakt en ik ken ook geen enkele collega die het heeft gedaan.
 - **Interview 6**
 - Nee, ook niet.
 - **En dat is u ook nooit gevraagd?**
Nee, ook niet.
 - **Interview 8**
 - **En heeft u al cliënten in voorlopige hechtenis bijgestaan die via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten zijn verschenen?**
Nee, ik moet u zeggen dat gebeurt in mijn ogen heel zelden. Mijn collega's die doen uitsluitend strafdossiers, die hebben dat nog niet één keer meegemaakt en die doen alleen maar strafdossiers.
 - **Interview 10**
 - **Heeft u misschien al in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis via videoconferentie bijgestaan voor de onderzoeksgerechten?**
Nee ook niet. Zelfs tijdens corona werd dat bij ons in de raadkamer gedaan in een grotere zaal in plaats van in de kabinetten.
 - **Interview 11**
 - **Goed. Nu, u gaf net aan dat u nog geen verhoren via videoconferentie hebt gedaan. Heeft u misschien al in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis bijgestaan die via videoconferentie zijn verschenen voor de onderzoeksgerechten?**
Nee nee.

- Wat betreft verschijningen voor raadkamer en kamer van inbeschuldigingstelling, ook daar hebben wij als standpunt gehanteerd dat wij eigenlijk wensten dat advocaten ter zitting konden verschijnen, dus niet via videoconferentie. En de enigste oplossing die het kabinet van minister Geens geboden heeft, is dat wij konden voorzien dat de gedetineerde, de inverdenkinggestelde dan, in de cel zou kunnen blijven en dat wij de gedetineerde dan konden vertegenwoordigen tijdens een fysieke zitting op de raadkamer of KI.
 - **Interview 12**
 - ***En heeft u al inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis bijgestaan die via videoconferentie voor de onderzoeksgerechten zijn verschenen?***
Nee, ook niet.
 - **Uitzonderlijk**
 - **Interview 3**
 - Ja, dat is al gebeurd, maar toch uitzonderlijk. Wanneer het bijvoorbeeld gebeurd is, is wanneer gedetineerden om één of andere reden omwille van praktische onmogelijkheden niet kunnen overgebracht worden naar het bureel van de politie gewoon naar aanleiding van ondervragingen nadat er al aanhoudingen zijn gebeurd en dan is dat een overmachtsituatie en dan heb ik dat al gedaan.
 - **Interview 5**
 - Dat heb ik al wel gedaan. Een aantal keren, maar nu moet ik wel zeggen dat dat de laatste tijd niet meer wordt gedaan. Want ja, je hebt zelf aangegeven in de introductie dat er op dit ogenblik geen wettelijke basis voor bestaat. Ik denk dat ik dit al een vijftal keren heb gedaan.
 - **Interview 9**
 - Ik heb dat gehad met corona waar er noodwetgeving is tussengekomen waarbij het mogelijk werd bepaalde personen, waaronder mensen in voorlopige hechtenis of geïnterneerden, om die wel te horen via videoconferentie.
 - **Plaats advocaat**
 - **Bij cliënt**
 - **Interview 3**
 - ik bevond mij in de gevangenis bij mijn cliënt.
 - **Bij onderzoeksgerecht**
 - **Interview 5**
 - Euh nee ik ben daar dan wel fysiek ter plaatse geweest. Dus er werd een videoverbinding vanuit de gevangenis tot stand gebracht waarbij wij op de zitting van de raadkamer een headset kregen waarbij er op die manier dan interactief euh. Maar ik was wel fysiek aanwezig, terwijl mijn cliënt in de gevangenis is gebleven.
 - **Interview 9**
 - ***En waar bevond u zich als advocaat: bij het onderzoeksgerecht of bij uw cliënt in de gevangenis?***
Ik bevond mij dan bij het onderzoeksgerecht en mijn cliënt verscheen dan via videoconferentie.
 - **Ervaring**
 - **Positief**
 - **Interview 3**
 - ik begrijp dat het in tijden van digitalisering allemaal sneller moet gaan en om praktische redenen dat er geen afspraken gemaakt moeten worden omtrent de overbrenging van verdachten. Daar kan ik allemaal inkomen.
 - **Interview 5**
 - Ik vond dat wel nuttig
 - **Negatief**
 - **Interview 3**
 - bij gesprekken of ondervragingen via zo een videocall, dat verloopt op een andere manier dan wanneer dat er een live toestand is. Zie wanneer wij nu een gesprek zouden hebben via

- videocall, u zou een vraag stellen en ik zou daar op antwoorden, maar dat is niet hetzelfde als een direct gesprek waar je samen in dezelfde ruimte zit als de ondervrager
- bepaalde menselijke aspecten niet zo gemakkelijk opgemerkt worden
 - **Interview 5**
 - Ik merk dat het moeilijker is de debatten op die manier te volgen voor mijn cliënten.
 - En ja da's misschien een beetje overdreven, maar ik zeg het als boutade: ze worden eigenlijk gedegradeerd tot toeschouwer. In die zin, hun identiteit wordt uiteraard geverifieerd en verder wordt hen gevraagd of zij als laatste woord nog iets wensen toe te voegen. Maar ik merk dat zij zich eerder passief opstellen.
 - Ik heb het zelf al wel eens voorgehad dat de techniek het liet afweten.
 - **Interview 9**
 - Heel vaak technische problemen om mee te beginnen. Los dat er soms geen beeld was, ook het geluid dat af en toe wegviel. Die technische problemen
 - en ook in het algemeen, en dat heb ik ook gemerkt in het kader van die geïnterneerden, dat dat zwakkere verdachten waren, mensen met een bepaalde problematiek of mentaal wat beperkt. Euh een psychiatrische problematiek. Voor zo'n mensen is dat extra moeilijk. Euh maar alee wat ik vooral daar bij de geïnterneerden heb gemerkt, dat gaat even goed op voor de mensen die in voorlopige hechtenis zitten.
 - **Verschijsing via videoconferentie van beklaagden of beschuldigen voor de feitenrechter in de fase ten gronde**
 - **Cliënten bijgestaan**
 - **Nooit**
 - **Interview 1**
 - Nee, nee. Dus dat is mij niet gevraagd geweest, maar ik zou ook in het kader van de rechten van verdediging en de belangen van mijn cliënt alles er aan gedaan hebben om dat te weigeren.
 - **Interview 2**
 - Nee, in het strafrecht niet, in het burgerlijk recht wel maar in het strafrecht niet.
 - **Interview 3**
 - Nee nee, ik heb geen ervaring met het houden van pleidooien via videoconferentie.
 - **Interview 4**
 - Nee, heb ik ook nog nooit niet meegemaakt ten gronde en ik ken ook niemand die dat zou hebben gedaan.
 - **Interview 6**
 - Nee, hier ook geen ervaring mee.
 - **Interview 7**
 - Dat denk ik niet. Ik denk niet dat ik al een rechtbankzitting heb gedaan met videoverhoor, ook omdat ik daar toen ook niet voor gekozen heb.
 - **Maar het is u al wel eens gevraagd tijdens de coronapandemie?**
Ja, ik ben daar dus nooit op in gegaan.
 - **Interview 8**
 - In mijn rechtbank, en dan heb ik het over Limburg, heb ik niet geweten met de corona dat er videoconferenties zijn geweest.
 - Maar bij mijn weten, ik heb het niet meegemaakt.
 - **Interview 9**
 - **Tijdens de coronapandemie werd ook geëxperimenteerd met videoconferenties in de fase ten gronde voor de feitenrechter. Heeft u tijdens de pandemie beklaagden/beschuldigen bijgestaan die per videoconferentie zijn verschenen voor de feitenrechter?**
Euh.. beklaagden niet. Beklaagden zelf heb ik niet meegemaakt.

- **Interview 10**
 - **Tijdens de coronapandemie werd ook geëxperimenteerd met videoconferenties in de fase ten gronde voor de feitenrechter. Heeft u tijdens de pandemie beklagden/beschuldigen bijgestaan die per videoconferentie zijn verschenen voor de feitenrechter?**
Nee. Hasselt heeft dat niet gedaan.
- **Interview 11**
 - **En heeft u al beklagden of beschuldigen bijgestaan via videoconferentie in de fase ten gronde?**
Nee nee
 - Eigenlijk hebben we de oplossing altijd in die zin geboden dat, meestal stemde de cliënt wel mee in, zeker bij regeling rechtspleging en voorlopige hechtenis dat de cliënt in de cel bleef en de zitting gewoon doorging met vertegenwoordiging door de raadsman.
- **Interview 12**
 - **En heeft u al beklagden of beschuldigen bijgestaan die via videoconferentie zijn verschenen voor de feitenrechter in de fase ten gronde?**
Nee.
- **Uitzonderlijk**
 - **Interview 5**
 - Dat heb ik ook een paar keer gedaan
- **Plaats advocaat**
 - **Bij cliënt**
 - **Bij rechter**
 - **Interview 5**
 - **Bevond u zich dan ook in de zittingszaal bij de rechter?**
Ja dat klopt, dan was ik ook fysiek aanwezig, maar dan werden de gedetineerden niet overgebracht.
- **Ervaring**
 - **Positief**
 - **Interview 5**
 - Maar ik heb het een aantal keren gedaan en dat is technisch wel goed verlopen.
 - **Negatief**
 - **Interview 5**
 - Ik heb ook eens een cliënt gehad die er volgens mij een beetje mee aan het rammelen was in die zin alsof die deed alsof die het allemaal niet goed begreep, dat de verbinding ergens slecht was.

Opinie van advocaten over videoconferenties in strafzaken

- **Videoconferenties in strafzaken zoals voorzien door de wet van 2 augustus 2002**
 - **Voorkeur fysiek verhoor of verhoor via videoconferentie**
 - **Voorkeur fysiek verhoor**
 - **Interview 1**
 - Maar echt het verhoren via videoconferentie nog niet. En zoals ik al zeg, ik ben ik er ook niet zo een grote voorstander van.
 - **Interview 3**
 - Euh voor iemand, alee ik zal ineens mijn persoonlijk idee daar al over zeggen. Euh voor iemand die door één of andere omstandigheid niet kan verschijnen, om dat alleen via videoconferentie op te lossen daar ben ik geen voorstander van.
 - **Interview 4**
 - Ik heb daar niks mee. Op de dag van vandaag is alles aan het evolueren naar een digitale maatschappij en digitale communicatie. Dus ik vind dat het onderwerp te belangrijk is om even af te handelen via de digitale manier.
 - Ik ben daar geen voorstander van. Ik ben daar misschien nogal een beetje old school in maar... Het hele digitale gebeuren hoort niet thuis in het strafrecht.

- Weet je wat het is, elke advocaat gaat zo een beetje zijn werkwijze of manier hebben waarop hij of zij een strafdossier behandelt. En ik heb helemaal niets met videoconferenties.
- **Interview 6**
 - Als het niet van persoon tot persoon gaat, zijn er geen andere mogelijkheden natuurlijk he.
- **Interview 7**
 - ik zou wel nog de voorkeur geven aan een gewoon verhoor.
- **Interview 8**
 - Dus ja het verhoren via videoconferentie, ikzelf ben daar een tegenstander van.
 - In strafzaken vind ik het absoluut not done. En zolang wij ons daar kunnen tegen verzetten, zal ik dat ook blijven doen. En als het een optie is bij wijze van spreken, zoals het nu in burgerlijke dossiers dus dat je kan kiezen videoconferentie of lijflijke aanwezigheid, zal ik altijd gaan voor de lijflijke aanwezigheid
 - **Ok. Dus u gaf net aan dat u tegenstander bent van videoconferenties in strafzaken. Kan u misschien nog denken aan andere nadelen die daaraan verbonden zijn?** ja ik ben daar echt geen voorstander van
- **Interview 10**
 - Ik zou mij nog kunnen voorstellen dat een verhoor via videoconferentie kan als de verhoorders niet fysiek aanwezig zijn, maar ik denk dat de fysieke aanwezigheid tussen de cliënt en de advocaat er wel echt moet zijn.
- **Interview 11**
 - Maar ik heb dan als bestuurslid van de Orde van Vlaamse Balies gezegd in strafzaken dat een verhoor van een verdachte dat we daar absoluut geen voorstander van zijn via videoconferentie.
 - ons principiële standpunt was dat in strafzaken, en vooral bij verhoren, dat de advocaat niet op afstand kan zitten, dat dat niet de nodige waarborgen biedt en dus eigenlijk waren wij alleen maar voorstander van fysieke aanwezigheid en een fysiek verhoor
 - Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen: wij zijn daar eigenlijk principiële tegen.
 - Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principiële tegen
 - Dus wij hebben daar dus principiële moeite mee en we denken ook dat dat niet bevorderlijk is voor een goeie rechtsbedeling want rechtsbijstand kan enkel maar optimaal gegeven worden wanneer wij letterlijk naast de verdachte zitten in een fysieke setting.
- **Interview 12**
 - Ja. Ik denk dat het moeilijk is om iemand van op afstand te verhoren.
 - Ik ben daar eigenlijk niet echt voorstander van.
- **Voorkeur verhoor via videoconferentie**
 - **Interview 2**
 - Ik zie er minder problemen in om, bijvoorbeeld de politie op één locatie, de verdachte en de advocaat op een andere locatie. Zolang de verdachte en de advocaat maar samenzitten, zie ik daar eigenlijk weinig problemen in.
 - **Interview 5**
 - En als het gaat over praktische belemmeringen euh als het niet echt gaat over de inhoudelijke behandeling van bepaalde dossiers, dan zie ik daar een meerwaarde in om gewoon puur zakelijke efficiëntiewinst te boeken.
 - **Interview 7**
 - ik vind dat het nuttig kan zijn in de gevallen dat de klant niet persoonlijk aanwezig kan zijn voor het verhoor. Ik vind het zeker goed dat die mogelijkheid bestaat.

- Ik vind het sowieso goed dat het verhoor of de verschijning via videoconferentie er is, maar eerder als een soort van oplossing voor de gevallen waarin een fysiek verhoor of fysieke verschijning niet kan doorgaan.
- **Interview 9**
 - ik vind het niet slecht dat de mogelijkheid er is, maar ik vind dat er altijd de mogelijkheid moet zijn om te verkiezen om dat niet te doen als dat in een specifiek geval te moeilijk is. Het principe moet nog altijd blijven verschijning in persoon.
- **Voordelen**
 - **Vermijden van onnodige verplaatsingen**
 - **Interview 1**
 - Wanneer het wel bijvoorbeeld goed is, is als je mensen moet verhoren als getuige of deskundige. Bijvoorbeeld wanneer die in het buitenland verblijven in het kader van levensdelicten en die mensen komen bijvoorbeeld uit Nederland dat die niet noodzakelijk naar België moeten komen, daar zie ik op zich geen graten in.
 - **Interview 2**
 - Ja, voordelen zijn sowieso verplaatsingen natuurlijk he. Onnodige verplaatsingen die voor niemand niet prettig zijn.
 - **Interview 3**
 - geen afspraken gemaakt moeten worden omtrent de overbrenging van verdachten
 - Het is ook veel praktischer: men moet geen mensen overbrengen of begeleiden naar het gerechtshuis of een politiezone
 - **Interview 5**
 - Als het dan is om nutteloze verplaatsingen te vermijden voor die mensen dan vanuit de gevangenis, dan vind ik dat wel een meerwaarde.
 - Cliënten moeten worden overgebracht.
 - **Interview 6**
 - Het kan kosten van verplaatsing besparen.
 - **Interview 12**
 - Ja het voordeel is ook wel dat men zich niet moet verplaatsen he. Dat kan een voordeel zijn.
 - **Tijdbesparend**
 - **Interview 1**
 - Tijdbesparend
 - **Interview 2**
 - Tijd
 - **Interview 3**
 - Sneller
 - **Interview 6**
 - Tijdbesparend
 - **Interview 8**
 - Ge maakt het de rechtbank bij wijze van spreken erg gemakkelijk in die zin dat het veel sneller gaat
 - **Interview 9**
 - Soms is de videoconferentie wel handig aangezien je daar tijd mee bespaart
 - **Interview 10**
 - kan de videoconferentie voor iedereen wat tijdsparing betekenen
 - **Kostenbesparend**
 - **Interview 1**
 - Kostenbesparend
 - **Interview 2**
 - nodeloze kosten
 - **Interview 3**
 - Het enige voordeel dat er aan is, is dat het kostenbesparend is
 - **Interview 6**
 - Het kan kosten van verplaatsing besparen.

- **Efficiëntie**
 - **Interview 1**
 - euh ik denk ook wel dat het efficiënt kan zijn in bepaalde gevallen
 - **Interview 5**
 - gewoon puur zakelijke efficiëntiewinst
- **Besparing op personeel**
 - **Interview 2**
 - Mensen
 - **Interview 3**
 - Er moet geen nieuwe bewaking voorzien worden. Dus dat gaat allemaal veel praktischer.
- **Reduceren van veiligheidsrisico's**
 - **Interview 2**
 - Naar veiligheid toe uiteraard ook he, als er geen transporten zijn, zijn er geen ontsnappingen.
 - **Interview 6**
 - Anderzijds ook de veiligheidsrisico's verbonden aan de overbrenging van beklagden die in een apart regime zitten.
- **Voordelen gedetineerden**
 - **Interview 2**
 - Ik denk ook dat verdachten, zeker gedetineerden, daar vaak ook niet voor staan te springen om op transport te moeten omdat dat ook altijd ongemakkelijk is.
- **Minder aanhoudingen**
 - **Interview 7**
 - Vanuit de zijde van de verhoorde persoon kan het ook voor een stuk een geruststelling zijn dat er geen navolgende arrestatie gaat zijn. Want goed dat leeft soms bij diegenen die een oproeping tot verhoor krijgen.
- **Nadelen**
 - **Beperking van het non-verbale gedrag**
 - **Interview 1**
 - Bij het verhoor via videoconferentie zal altijd het probleem stellen dat bepaalde essentiële soms ook belangrijke nuances verloren gaan. Om een voorbeeld te nemen: als er iemand voor u zit in gedeukte houding of een oprecht open houding of dergelijke, dat dat heel moeilijk weer te geven is via videoconferentie. Ge ziet wel zijn gezicht, maar men gaat de houding van de persoon niet zien. En dat is in bepaalde situaties of bepaalde verhoren wel essentieel voor de politie om uit te maken of iemand echt wel onder de indruk is of niet omtrent hetgeen wat gebeurd is.
 - **Interview 2**
 - Nadelen zijn natuurlijk dat communicatie dermate belangrijk is. Wij hebben 5 zintuigen en de beste communicatie gebeurt wanneer alle zintuigen gebruikt worden. In een verhoorsituatie moeten we minstens het horen, het zien euh dat moet optimaal zijn. Euh... anders gaat er een deel verloren gaan.
 - **Interview 3**
 - ik een zekere angst dat bepaalde menselijke aspecten niet zo gemakkelijk opgemerkt worden. Dat is het enige wat mij bekommert. Vanuit de verdediging dan, maar een onderzoeksmagistraat zal denk ik ook liever hebben dat hij een persoon de viso voor zich heeft en ziet hoe die reageert. De lichaamstaal dat dreigt voor een deel verloren te gaan via videoconferentie en dat kan zowel in het voordeel als het nadeel spelen van de cliënt
 - ik denk dat die aspecten veel beter tot zijn recht kunnen komen in aanwezigheid van de verdachte of diegene die ondervraagd wordt dan via een videocall. Alee, dat is mijn persoonlijk aanvoelen he.
 - **Interview 4**
 - Zeker een heel deel van de non-verbale communicatie gaat denk ik verloren gaan als je het enkel via een camera gaat doen.

- **Interview 5**
 - de mimiek en de non-verbale houding en euh ik merk dat dat aspect een beetje verloren gaat
- **Interview 6**
 - Belangrijk is ook dat ge de blik, emoties en het non-verbale ziet. De lichamelijke taal is heel belangrijk. Dat is een hele moeilijke via videoconferentie.
 - Wat bijvoorbeeld nog nadelig is bij videoconferenties, stel u voor gij moet iemand ondervragen als onderzoeksgerecht of rechter en die liegt. Als dieje voor u zit dan kunt ge dieje zien rood worden of zweten. De lichamelijke expressie komt niet op dezelfde manier tot uiting. Dat lijkt mij een nadeel te zijn ja.
- **Interview 7**
 - dat je toch heel vaak net iets minder bepaalde emoties of ideeën kan overbrengen, net zoals bij een vergadering of een bespreking vind ik dat ook.
- **Interview 8**
 - Plus iemand in concreto zien, terwijl zoals nu ook wij praten, ge ziet mijn hoofd bij wijze van spreken en dat is het. Maar als ge iemand ziet en ge legt dat uit en ook het pleiten dat heeft ook heel veel met lichaamstaal te maken. Als ge iemand live ziet en hoe die reageert en soms reageren mensen ook heel snel
- **Interview 10**
 - Ja, het gebrek aan fysiek contact maakt toch wel altijd de conversatie moeilijker en maakt de mogelijkheden tot misverstanden groter.
- **Interview 11**
 - Wat niet onbelangrijk is, is dat de non-verbale communicatie anders is.
 - Die non-verbale communicatie is bijzonder belangrijk.
 - ik wil die lichaamstaal zien en dat heeft u veel veel minder en daar weten de rechtspsychologen meer van dan ik, dat heeft u veel minder wanneer digitaal wordt gesproken.
- **Interview 12**
 - Ik denk dat het belangrijk is dat de politie ook uw stemming kan zien en dergelijke.
- **Inmenging van derden**
 - **Interview 1**
 - Maar daar zitten we weeral met het probleem dat we niet weten, ja we kijken naar het scherm en we zien die persoon, maar we weten niet wie er allemaal rond die persoon staat, wie daar allemaal aanwezig is. Staan daar andere mensen bij of staan daar geen andere mensen bij? En dat zijn dingen die wel weggenomen worden in het verhoor.
 - En tja is dat goed? Wel als men het zeer duidelijk gaat kaderen en gaat organiseren is dat goed, als men bij de politiediensten een lokaal voorziet zodat men zeker weet dat daar niemand anders zit, dan zijn dat goede dingen. Anders denk ik wel dat dat een probleem is.
 - Je weet niet wie er nog bij de betrokkene zit. Ik neem nu het voorbeeld van iemand in drugszaken, iemand die verhoord wordt omtrent drugszaken, men weet niet goed worden daar de juiste antwoorden gegeven, is daar iemand bij die mogelijk bepaalde zaken mee beïnvloedt. Dat zijn dingen die wel nadelen kunnen zijn.
- **Cameraopstelling**
 - **Interview 2**
 - Vaak is er bij een videoverbinding maar een beperkt beeld van de persoon zichtbaar. Ge zou bij wijze van spreken al meer camerapunten moeten hebben.
- **Technische problemen**
 - **Interview 3**
 - Ik denk dat dat anders is. Ik zeg maar wat soms die verbindingen, soms komt alles wat later door en dan vragen ze hoe hebt ge dat juist gezegd. Ik denk dat dat niet zozeer

opzettelijk is za, maar ik denk dat dat door omstandigheden kan mislopen. Dus ik vind dat geen goede oplossing. Dus ik vrees er een beetje voor dat die rechten van verdediging, ik zeg niet doelbewust, een beetje in gevaar komen maar toch het risico bestaat dat ge het niet optimaal kunt waarborgen.

- **Interview 4**

- Ja je wordt geconfronteerd met IT-problemen. Ge wordt op een bepaalde manier ergens afhankelijk van gesteld he, opnieuw het digitaal gebeuren.

- **Interview 5**

- de techniek die het laat afweten

- **Interview 7**

- Ja, je bent natuurlijk afhankelijk van technische hulpmiddelen

- **Interview 8**

- Dat één, de verbindingen niet altijd optimaal zijn.
- gaat dat dan gaan, want als gij dadelijk aan het spreken bent en ik spreek dan spreken we alle twee en dan verstaan we elkaar niet meer. Terwijl als wij live aanwezig zijn, dat is heel anders.

- **Interview 9**

- technische problemen
- En in theorie vind ik dat iets goed, maar ik heb gemerkt dat dat in de praktijk dus niet altijd even vlot loopt. Enerzijds technische problemen
- Een specifiek voorbeeld, misschien drijft me dat iets te ver, onderbreek me als dat iets is wat je niet moet weten. Ik heb bijvoorbeeld zelf ook gepleit via videoconferentie en dat was met die geïnterneerden. Ik zat thuis, de geïnterneerde zat in de instelling en de rechters zaten samen in de rechtbank. En ze hadden mij een link doorgestuurd, maar dat was naar het foute mailadres. Dus ze hebben dat dossier behandeld zonder dat ik er bij in was, want ja zij hadden zoiets van ja het is tijd en ze meldt haar niet aan in de teamvergadering. En uiteindelijk is dat zelfs gecasseerd geweest dat vonnis om dat het verplicht is dat er bijstand is van een advocaat. Dus ja dat was iets in de praktijk waarvan je dacht van oei oei dat kan in het echt natuurlijk niet gebeuren dat ge er bent en dat het zonder u wordt behandeld, terwijl als het allemaal digitaal wordt en er zijn technische problemen of men vergist zich, ja dan zijn dat wel situaties waar we kunnen voor staan

- **Dient niet de belangen van de cliënt, maar van Justitie**

- **Interview 3**

- Voor de mensen die ik moet bijstaan via videoconferentie, dat is niet voor hen belangrijk. Maar voor anderen, het ministerie van Justitie of de overheden, daarvoor kan dat belangrijk zijn.
- Stel nu dat het ooit zou kunnen in de nabije toekomst dat je niet meer naar een politiecommissariaat moet, maar dat je thuis voor je laptop kan gaan zitten en zegt ja stel maar vragen, ik heb mijn advocaat hier bij mij. Ja dan gaat dat sneller en is het kostenbesparend, maar dat is niet in het belang van diegene die het voorwerp uitmaakt van zo'n ondervraging via videocall.

- **Ontmenselijking**

- **Interview 2**

- De afstand is daar ook weeral een probleem he. Er is daar al heel veel afstand tussen de persoon van de magistraat en de verdachte. Er is al zoveel afstand ook als die zelfs al in dezelfde ruimte zijn. En ik denk dat, ik heb geen psychologie gestuurd, maar ik denk dat het aspect dat ge iemand op het scherm ziet nog meer ontmenselijkt en dat de afstand nog groter maakt.

- **Interview 3**

- Ik denk dat belangrijke aspecten tijdens zo een ondervraging, menselijke aspecten verloren kunnen gaan.

- **Onderbreking verhoor wordt bemoeilijkt**
 - **Interview 7**
 - Je kan wel technisch onderbreken voor overleg bijvoorbeeld, maar dat is toch minder evident als bij een gewoon verhoor vind ik.
 - **Minder geschikt voor mensen met een psychiatrische problematiek**
 - **Interview 9**
 - Euh een psychiatrische problematiek. Voor zo'n mensen is dat extra moeilijk. Ik heb wel meer geïnterneerden gehad dan mensen in voorlopige hechtenis via videoconferentie. Dus ik heb iets minder ervaring met die voorlopig gehechten wat betreft die videoconferenties. Euh maar alee wat ik vooral daar bij de geïnterneerden heb gemerkt, dat gaat even goed op voor de mensen die in voorlopige hechtenis zitten, was dat dat voor die mensen heel moeilijk was omdat dat mensen zijn met een bepaalde geestesstoornis. De ene al wat meer dan de andere. Maar ik vind dat dat in het algemeen geldt. En verdachten in voorlopige hechtenis zijn ook vaak mensen die veel meer psychiatrische problemen hebben dan de doorsnee populatie. Dus dat is wat ik daar het moeilijkste bij vind.
 - En in theorie vind ik dat iets goed, maar ik heb gemerkt dat dat in de praktijk dus niet altijd even vlot loopt. Enerzijds technische problemen, anderzijds vooral mensen die zwakker zijn, in het algemeen zwakker zijn in communicatie.
 - **Onzekerheid over beveiligde verbinding**
 - **Interview 11**
 - De vraag is, is daar een beveiligde verbinding als wij via videoconferentie werken?
 - Videoconferentie en beveiligde verbinding: een groot vraagteken.
 - **Plaats advocaat**
 - **Bij cliënt**
 - **Interview 2**
 - Als raadsman van de verdachte, vind ik het essentieel dat ik in dezelfde ruimte ben als de verdachte. Bijstand kan volgens mij onmogelijk goed geleverd worden als ge u niet in dezelfde ruimte als de verdachte bevindt. Dit om de simpele reden dat non-verbaal gedrag dermate belangrijk is om te kunnen inschatten hoe de cliënt zich voelt en dus te kunnen inschatten op welke manier ge moet tussenkomen tijdens het verhoor hetzij naar de politie toe, hetzij het naar uw cliënt toe. Dat kunt ge niet als ge daar niet langs zit.
 - Ik zie er minder problemen in om, bijvoorbeeld de politie op één locatie, de verdachte en de advocaat op een andere locatie. Zolang de verdachte en de advocaat maar samenzitten, zie ik daar eigenlijk weinig problemen in.
 - **In verhoorzaal**
 - **Verschijning via videoconferentie van inverdeninggestelden in voorlopige hechtenis voor de onderzoeksgerechten**
 - **Voorkeur fysieke verschijning of verschijning via videoconferentie**
 - **Voorkeur fysieke verschijning**
 - **Interview 1**
 - Ik vind het essentieel dat mijn cliënt daar aanwezig is.
 - **Interview 3**
 - Euh voor iemand, alee ik zal ineens mijn persoonlijk idee daar al over zeggen. Euh voor iemand die door één of andere omstandigheid niet kan verschijnen, om dat alleen via videoconferentie op te lossen daar ben ik geen voorstander van.
 - Zie wanneer wij nu een gesprek zouden hebben via videocall, u zou een vraag stellen en ik zou daar op antwoorden, maar dat is niet hetzelfde als een direct gesprek waar je samen in dezelfde ruimte zit als de ondervrager, en zeker is dit van belang voor een onderzoeksmagistraat die moet beslissen ga ik die meneer of deze mevrouw die nu voorgeleid is in mijn cabinet onder aanhoudingsmandaat plaatsen ja of nee. Dat is nogal een

belangrijke beslissing vind ik persoonlijk, want ja je ontnemt iemand zijn persoonlijke vrijheid ook al is het over de eerste 5 dagen van de aanhouding of dat die verlengd wordt ja of nee, ook met het risico dat het zal verlengd worden. Dan verdient het voor mij de voorkeur dat de ondervragende magistraat ziet hoe iemand echt live reageert of er emoties zijn.

- Dus ik ben een voorstander van de persoonlijke aanwezigheid bij de onderzoeksmagistraat.

• Interview 4

- Ik heb daar niks mee. Op de dag van vandaag is alles aan het evolueren naar een digitale maatschappij en digitale communicatie. Dus ik vind dat het onderwerp te belangrijk is om even af te handelen via de digitale manier.
- Ik ben daar geen voorstander van. Ik ben daar misschien nogal een beetje old school in maar... Heel het digitaal gebeuren vind ik dat niet thuishoort in het strafrecht.
- Men krijgt in België zelfs de basisrechten van verdediging niet in orde. Dus dat men hier zelfs over gaat brainstormen. Als dit al ooit op de kaart komt.
- De digitalisering van Justitie is een lachertje en met Justitie in België wordt internationaal gelachen.
- Laat staan dat de verschijning via videoconferentie van in verdenking gestelden, beklaagden of beschuldigen ooit voet aan de grond krijgt in België.
- Weet je wat het is, elke advocaat gaat zo een beetje zijn werkwijze of manier hebben waarop hij of zij een strafdossier behandelt. En ik heb helemaal niets met videoconferenties.

• Interview 5

- Ik vind als je daar fysiek aanwezig bent, ik denk dat dat inhoudelijk wel een meerwaarde kan bieden. Maar lang niet altijd, omdat er in veel zittingen nog onderzoek moet worden gedaan bijvoorbeeld in drugsdossiers of andere zware strafdossiers, dan is dat eigenlijk dikwijls ook maar een formaliteit dat heel dat circus wordt opgesteld. Cliënten moeten worden overgebracht, zij moeten dan in de cellen van het justitiepaleis zitten wachten enzovoort. Daar zie ik de meerwaarde dan niet van in en daarvoor zouden videoconferenties wel nuttig kunnen worden ingezet.
- Ik heb altijd wel liever dat mijn cliënten persoonlijk verschijnen waarbij een zaak, naar analogie met de onderzoeksgerechten, effectief inhoudelijk wordt behandeld.
- Zelf ben ik van mening dat de interactie en de rechten van verdediging toch iets minder makkelijk gegarandeerd kunnen worden. Daarom ben ik bij de inhoudelijke behandeling van een dossier minder voorstander om die technieken toe te passen

• Interview 7

- zal ik die optie niet kiezen als de andere optie er ook is
- Ja, ik geef normaal altijd de voorkeur aan een fysieke verschijning indien dat kan.

• Interview 8

- In strafzaken vind ik het absoluut not done. En zolang wij ons daar kunnen tegen verzetten, zal ik dat ook blijven doen. En als het een optie is bij wijze van spreken, zoals het nu in burgerlijke dossiers dus dat je kan kiezen videoconferentie of lijflijke aanwezigheid, zal ik altijd gaan voor de lijflijke aanwezigheid
- **Ok. Dus u gaf net aan dat u tegenstander bent van videoconferenties in strafzaken. Kan u misschien nog denken aan andere nadelen die daaraan verbonden zijn?**
ja ik ben daar echt geen voorstander van
- nee ik vind dat het daar nog meer cruciaal is dat we niet via videoconferentie gaan.
- de impact van zo'n verschijning, ook al is het maar maandelijks of tweemaandelijks bij de onderzoeksgerechten, dat is essentieel. Die mensen leven daar naar toe.

- **Interview 9**
 - Aanwezig kunnen zijn bij uw proces is uiteraard zeer belangrijk.
- **Interview 10**
 - Ik ga me daartegen verzetten want euh ik zal mij daar altijd tegen verzetten. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat de aanwezigheid zowel van de advocaat als van de inverdenkinggestelde in de raadkamer wel zijn meerwaarde heeft en zal ik ervoor blijven strijden.
- **Interview 11**
 - Wat betreft verschijningen voor raadkamer en kamer van inbeschuldigingstelling, ook daar hebben wij als standpunt gehanteerd dat wij eigenlijk wensten dat advocaten ter zitting konden verschijnen, dus niet via videoconferentie.
 - Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen, wij zijn daar eigenlijk principieel tegen.
 - Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principieel tegen
 - Niet alleen zijn wij tegen het feit dat men via videoconferentie werkt, maar wij zijn ook tegen het feit ruimer dat ook gedetineerden in een cel of gevangenis voor een raadkamer moeten verschijnen. Wij vinden dat zittingen thuishoren voor een fysieke rechter.
 - Dus wij hebben daar dus principieel moeite mee en we denken ook dat dat niet bevorderlijk is voor een goeie rechtsbedeling want rechtsbijstand kan enkel maar optimaal gegeven worden wanneer wij letterlijk naast de verdachte zitten in een fysieke setting.
- **Interview 12**
 - ***Wat is nu uw mening over de verschijning van inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis voor de onderzoeksgerechten via videoconferentie?***
Ik denk dat dat zeker niet aangewezen is.
 - ik vind het toch belangrijk dat ge persoonlijk bij de rechter komt.
 - Ik ben daar eigenlijk niet echt voorstander van.
- **Voorkeur verschijning via videoconferentie**
 - **Interview 5**
 - Ik vind als je daar fysiek aanwezig bent, ik denk dat dat inhoudelijk wel een meerwaarde kan bieden. Maar lang niet altijd, omdat er in veel zittingen nog onderzoek moet worden gedaan bijvoorbeeld in drugsdossiers of andere zware strafdossiers, dan is dat eigenlijk dikwijls ook maar een formaliteit dat heel dat circus wordt opgesteld. Cliënten moeten worden overgebracht, zij moeten dan in de cellen van het justitiepaleis zitten wachten enzovoort. Daar zie ik de meerwaarde dan niet van in en daarvoor zouden videoconferenties wel nuttig kunnen worden ingezet.
 - Mijn ervaring is dat het debat voor het onderzoeksgerecht minder actief is dan ten gronde. Dus in die zin lijkt mij de digitale toepassing makkelijker ingezet te kunnen worden. Euh ja omdat het toch hoofdzakelijk bestaat uit het pleidooi van de advocaat en de criteria van de voorlopige hechteniswet. Je hebt eventueel ook een conclusie gemaakt.
 - En ja als het dan gaat over de strafmaat dan probeert men toch echt te polsen bij de mensen zelf of zij bereid zijn om een werkstraf na te leven en wat hun houding is ten opzichte van voorwaarden. Dus dat is ook minder het geval voor het onderzoeksgerecht, uiteraard wel bij de vrijlating onder voorwaarden in het kader van de voorlopige hechtenis, maar dat is eerder technische materie, daar gaat men niet naar de strafmaat kijken. Dus ik zou het eerder bij het onderzoeksgerecht toepassen dan ten gronde.

- o **Voordelen**

- **Vermijden van onnodige verplaatsingen**

- **Interview 1**

- o Wanneer het wel bijvoorbeeld goed is, is als je mensen moet verhoren als getuige of deskundige. Bijvoorbeeld wanneer die in het buitenland verblijven in het kader van levensdelicten en die mensen komen bijvoorbeeld uit Nederland dat die niet noodzakelijk naar België moeten komen, daar zie ik op zich geen graten in.

- **Interview 2**

- o Ja, voordelen zijn sowieso verplaatsingen natuurlijk he. Onnodige verplaatsingen die voor niemand niet prettig zijn.

- **Interview 3**

- o geen afspraken gemaakt moeten worden omtrent de overbrenging van verdachten
- o Het is ook veel praktischer: men moet geen mensen overbrengen of begeleiden naar het gerechtshuis of een politiezone

- **Interview 5**

- o Als het dan is om nutteloze verplaatsingen te vermijden voor die mensen dan vanuit de gevangenis, dan vind ik dat wel een meerwaarde.
- o Cliënten moeten worden overgebracht.

- **Interview 6**

- o Het kan kosten van verplaatsing besparen.

- **Interview 12**

- o Ja het voordeel is ook wel dat men zich niet moet verplaatsen he. Dat kan een voordeel zijn.
- o Nochtans is er tegenwoordig een probleem met vervoer vanuit gevangenissen. Dus in dat opzicht zou dat denk ik voor Justitie een oplossing zijn.

- **Tijdbesparend**

- **Interview 1**

- o Tijdbesparend

- **Interview 2**

- o Tijd

- **Interview 3**

- o Sneller

- **Interview 5**

- o zij moeten dan in de cellen van het justitiepaleis zitten wachten enzovoort.

- **Interview 6**

- o Tijdbesparend

- **Interview 8**

- o Ge maakt het de rechtbank bij wijze van spreken erg gemakkelijk in die zin dat het veel sneller gaat

- **Interview 9**

- o Soms is de videoconferentie wel handig aangezien je daar tijd mee bespaart, ook als advocaat als je zo zou kunnen pleiten

- **Interview 10**

- o kan de videoconferentie voor iedereen wat tijdsparing betekenen

- **Kostenbesparend**

- **Interview 1**

- o Kostenbesparend

- **Interview 2**

- o nodeloze kosten

- **Interview 3**

- o Het enige voordeel dat er aan is, is dat het kostenbesparend is

- **Interview 6**

- o Het kan kosten van verplaatsing besparen.

- **Interview 7**

- o Er is nog wel één aspect dat ik nog niet heb aangehaald en dat is soms de drempel om bijvoorbeeld hoger beroep in te stellen. Het is zeker voor bepaalde personen een drempel om naar het

hof van beroep te gaan omwille van de kosten die gepaard gaan met de verplaatsing. Je merkt bijvoorbeeld uit bepaalde cijfers dat bijvoorbeeld cliënten in Limburg minder snel hoger beroep instelden tegen, ik zeg maar iets, een aanhouding of verlenging van de aanhouding dan mensen in Antwerpen. Waarom? Omdat dat meer kosten met zich meebrengt wanneer de cliënt en de advocaat naar Antwerpen moten gaan. Dus daar kan een videoconferentie ook voor een stuk in tegemoetkomen. Dus in die zin vind ik het niet slecht als die optie zou bestaan

- **Efficiëntie**
 - **Interview 1**
 - euh ik denk ook wel dat het efficiënt kan zijn in bepaalde gevallen
- **Besparing op personeel**
 - **Interview 2**
 - Mensen
 - **Interview 3**
 - Er moet geen nieuwe bewaking voorzien worden. Dus dat gaat allemaal veel praktischer.
- **Reduceren van veiligheidsrisico's**
 - **Interview 2**
 - Naar veiligheid toe uiteraard ook he, als er geen transporten zijn, zijn er geen ontsnappingen.
 - **Interview 6**
 - Anderzijds ook de veiligheidsrisico's verbonden aan de overbrenging van beklaagden die in een apart regime zitten.
- **Voordelen gedetineerden**
 - **Interview 2**
 - Ik denk ook dat verdachten, zeker gedetineerden, daar vaak ook niet voor staan te springen om op transport te moeten omdat dat ook altijd ongemakkelijk is.
- **Nadelen**
 - **Inmenging van derden**
 - **Interview 1**
 - De zittingen van de raadkamer verlopen achter gesloten deuren zodat er geen inmenging van derden kan zijn. Natuurlijk als men in de gevangenis moet verschijnen via videoconferentie en naast de cliënt een cipier staat dan zijn we dat punt al voorbij.
 - **Interview 10**
 - Bovendien qua telecommunicatie durf ik mij ook wat vragen te stellen naar geslotenheid van de zitting.
 - Nee, ik denk dat de rechten van verdediging en de geslotenheid van de zitting dat dat mijn grootste bezwaren zijn om het niet te laten doorgaan.
 - **Beperking van het non-verbale gedrag**
 - **Interview 1**
 - Het kan voor een rechtbank heel goed zijn de houding van iemand te zien. Niet alleen de woorden of zien wat het gezicht zegt, maar de houding van iemand dat kan soms wel essentieel zijn.
 - **Interview 2**
 - Nadelen zijn natuurlijk dat communicatie dermate belangrijk is. Wij hebben 5 zintuigen en de beste communicatie gebeurt wanneer alle zintuigen gebruikt worden. In een verhoorsituatie moeten we minstens het horen, het zien euh dat moet optimaal zijn. Euh... anders gaat er een deel verloren gaan.
 - **Interview 3**
 - de voorkeur dat de ondervragende magistraat ziet hoe iemand echt live reageert of er emoties zijn.
 - Ik denk dat een deel van de belangrijke aspecten tijdens een ondervraging verloren gaan.
 - Dat kan even goed in het nadeel zijn van diegene die ondervraagd wordt he. Maar dat is belangrijk langs beide kanten zowel voor een onderzoeksmagistraat als een verdachte die moet ondervraagd worden denk ik

- ik een zekere angst dat bepaalde menselijke aspecten niet zo gemakkelijk opgemerkt worden. Dat is het enige wat mij bekommert. Vanuit de verdediging dan, maar een onderzoeksmagistraat zal denk ik ook liever hebben dat hij een persoon de viso voor zich heeft en ziet hoe die reageert. De lichaamstaal dat dreigt voor een deel verloren te gaan via videoconferentie en dat kan zowel in het voordeel als het nadeel spelen van de cliënt
- ik denk dat die aspecten veel beter tot zijn recht kunnen komen in aanwezigheid van de verdachte of diegene die ondervraagd wordt dan via een videocall. Allee, dat is mijn persoonlijk aanvoelen he.
- **Interview 4**
 - Zeker een heel deel van de non-verbale communicatie gaat denk ik verloren gaan als je het enkel via een camera gaat doen.
- **Interview 5**
 - de mimiek en de non-verbale houding en euh ik merk dat dat aspect een beetje verloren gaat
- **Interview 6**
 - Belangrijk is ook dat ge de blik, emoties en het non-verbale ziet. De lichamelijke taal is heel belangrijk. Dat is een hele moeilijke via videoconferentie.
 - Wat bijvoorbeeld nog nadelig is bij videoconferenties, stel u voor gij moet iemand ondervragen als onderzoeksgerecht of rechter en die liegt. Als dieje voor u zit dan kunt ge dieje zien rood worden of zweten. De lichamelijke expressie komt niet op dezelfde manier tot uiting. Dat lijkt mij een nadeel te zijn ja.
- **Interview 7**
 - dat je toch heel vaak net iets minder bepaalde emoties of ideeën kan overbrengen, net zoals bij een vergadering of een bespreking vind ik dat ook.
- **Interview 8**
 - Plus iemand in concreto zien, terwijl zoals nu ook wij praten, ge ziet mijn hoofd bij wijze van spreken en dat is het. Maar als ge iemand ziet en ge legt dat uit en ook het pleiten dat heeft ook heel veel met lichaamstaal te maken. Als ge iemand live ziet en hoe die reageert en soms reageren mensen ook heel snel
- **Interview 10**
 - Ja, het gebrek aan fysiek contact maakt toch wel altijd de conversatie moeilijker en maakt de mogelijkheden tot misverstanden groter.
- **Interview 11**
 - Wat niet onbelangrijk is, is dat de non-verbale communicatie anders is.
 - Die non-verbale communicatie is bijzonder belangrijk
 - ik wil die lichaamstaal zien en dat heeft u veel veel minder en daar weten de rechtspsychologen meer van dan ik, dat heeft u veel minder wanneer digitaal wordt gesproken.
- **Interview 12**
 - Maar ik vind het toch belangrijk dat ge persoonlijk bij de rechter komt. Die kan een beter oordeel vormen over die persoon zijn gedragingen. Euh... want ook op video ge ziet eigenlijk alleen iemand zijn gezicht, hoe die beweegt dat ziet ge allemaal niet he. Dat is allemaal niet zo duidelijk. En ik denk dat dat voor een rechter wel van belang is.
- **Vooringenomenheid rechter**
 - **Interview 2**
 - De vraag is of de rechter of onderzoeksrechter nog in alle objectiviteit kan oordelen wanneer de verdachte al in de gevangenis zit. Maakt hen dat niet nog makkelijker om de aanhouding te verlengen of een bevel tot aanhouding te bevestigen.
 - **Interview 8**
 - En wanneer je dan op zo een raadkamer of KI komt, daar zit een voorzitter die een beslissing neemt, naast die voorzitter zit de

onderzoeksrechter die het verslag doet en de griffier die alles opschrijft en de procureur. En die personen zouden altijd in éénzelfde ruimte aanwezig zijn, terwijl mijn klant vanuit de gevangenis staat en ik weet dan niet waar ik zal staan. Dus ik vind dat gewoon, en dat is ook een heel cruciale fase, want op dat moment geldt nog altijd het vermoeden van onschuld.

- **Ontmenschlijking**

- **Interview 2**

- De afstand is daar ook weeral een probleem he. Er is daar al heel veel afstand tussen de persoon van de magistraat en de verdachte. Er is al zoveel afstand ook als die zelfs al in dezelfde ruimte zijn. En ik denk dat, ik heb geen psychologie gestuurd, maar ik denk dat het aspect dat ge iemand op het scherm ziet nog meer ontmenselijkt en dat de afstand nog groter maakt.

- **Interview 3**

- Ik denk dat belangrijke aspecten tijdens zo een ondervraging, menselijke aspecten verloren kunnen gaan.

- **Cameraopstelling**

- **Interview 2**

- Vaak is er bij een videoverbinding maar een beperkt beeld van de persoon zichtbaar. Ge zou bij wijze van spreken al meer camerapunten moeten hebben.

- **Beperking rechten van verdediging**

- **Interview 3**

- Ik denk dat dat anders is. Ik zeg maar wat soms die verbindingen, soms komt alles wat later door en dan vragen ze hoe hebt ge dat juist gezegd. Ik denk dat dat niet zozeer opzettelijk is za, maar ik denk dat dat door omstandigheden kan mislopen. Dus ik vind dat geen goede oplossing. Dus ik vrees er een beetje voor dat die rechten van verdediging, ik zeg niet doelbewust, een beetje in gevaar komen maar toch het risico bestaat dat ge het niet optimaal kunt waarborgen.
 - je moet altijd de garantie hebben dat er niks opgenomen wordt. Hoe kan je daar 100% zeker van zijn?

- **Interview 4**

- Die kunnen misschien gerespecteerd worden, zeker. Als ge zit met iemand die zich gaat beroepen op zijn zwijgrecht. Ja, daar gaat ge bij wijze van spreken, kan dat een toegevoegde waarde hebben. Maar de rechten van verdediging in België worden constant met de voeten getreden dus het is een beetje een utopie.

- **Interview 5**

- En ja da's misschien een beetje overdreven, maar ik zeg het als boutade: ze worden eigenlijk gedegradeerd tot toeschouwer. In die zin, hun identiteit wordt uiteraard geverifieerd en verder wordt hen gevraagd of zij als laatste woord nog iets wensen toe te voegen. Maar ik merk dat zij zich eerder passief opstellen. Nu moet ik wel zeggen in de praktijk is een zitting voor de raadkamer of kamer van inbeschuldigingstelling ook niet zo interactief, in die zin dat iedereen wel op zijn beurt wel aan de beurt komt.
 - de techniek die het laat afweten
 - Een vertrouwelijk overleg via videoconferentie daar zou ik mij een beetje onbehagelijk bij voelen omdat dat ook moeilijker is om te controleren dat ge daar echt in een privésetting bent. En ik denk ook dat cliënten dat een beetje bevreemdend zouden aanvoelen om iemand dan in vertrouwen te nemen.
 - Ge kunt ook moeilijker tot een interactief debat komen
 - Ik denk dat er strikter afgelijnde spreektijd is, minder interactief.
 - Ja euh dat vertrouwelijk overleg dat is heel moeilijk, dat wordt beperkt omdat ik merk euh als ik het dan terug heb over de zitting ten gronde, bij een correctionele zaak als ge merkt dat uwe cliënt aan het zwemmen is, aan het sukkelen is, je kan er ook gewoon fysiek naast gaan staan en een hand op de schouder leggen en vragen van nu moet ge efkes zwijgen of eventjes

inbinden en luisteren. Als ge merkt dat hij zijn eigen ruiten aan het inslaan is, kunt ge hem eigenlijk beter bijstaan om hem te behoeden om zelf ongelukken te begaan, terwijl er dat via videoconferentie ongelooflijk kunstmatig zou uitzien. En een tikje onder de tafel of een vriendelijke por met de elleboog in de ribben is helemaal onmogelijk.

- Zelf ben ik van mening dat de interactie en de rechten van verdediging toch iets minder makkelijk gegarandeerd kunnen worden.

- **Interview 6**

- Het is vooral problematisch voor de interactie tussen de cliënt en de advocaat. Ja dat vertrouwelijk overleg, hoe gebeurt dat dan? Die systemen zijn die zo gemaakt dat die gesprekken niet afgeluisterd of misbruikt kunnen worden? Ik stel me die vragen dan of het hele digitale systeem daar op aangepast is.

- **Interview 10**

- Nee, ik denk dat de rechten van verdediging en de geslotenheid van de zitting dat dat mijn grootste bezwaren zijn om het niet te laten doorgaan.
- **Hoe zou het vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en zijn cliënt dan georganiseerd moeten worden?**
Ja dat is wel een probleem. Nu in de raadkamer gebeurt dat iets minder dan in de zitting ten gronde. Daarom dat ik ook zei dat ik me daar altijd zal tegen verzetten zowel in de raadkamer als zeker bij een zitting ten gronde. In de raadkamer gebeurt dat sowieso veel minder. In de raadkamer is het ook de bedoeling dat je de dag voordien met jouw cliënt in de gevangenis gaat spreken en daar een zeer uitgebreid overleg over hebt en dan weet de cliënt als zowel de advocaat waar ze naar toe willen. En de nood aan bijkomend overleg in de raadkamer is zeer miniem. Maar dat is inderdaad één van de redenen om dat niet te later doorgaan.

- **Interview 11**

- ik kan niet optimaal mijn cliënt bijstaan en met hem of haar overleggen.
- Ik vrees dat de openbaarheid van de rechtspraak dan zeer problematisch gaat zijn, samen dan nog met de rechten van verdediging.

- **Technische problemen**

- **Interview 3**

- die verbindingen, soms komt alles wat later door en dan vragen ze hoe hebt ge dat juist gezegd. Ik denk dat dat niet zozeer opzettelijk is za, maar ik denk dat dat door omstandigheden kan mislopen. Dus ik vind dat geen goede oplossing. Dus ik vrees er een beetje voor dat die rechten van verdediging, ik zeg niet doelbewust, een beetje in gevaar komen maar toch het risico bestaat dat ge het niet optimaal kunt waarborgen.

- **Interview 4**

- Ja je wordt geconfronteerd met IT-problemen. Ge wordt op een bepaalde manier ergens afhankelijk van gesteld he, opnieuw het digitaal gebeuren.
- Als ze al eens iets gedigitaliseerd krijgen dan zijn er van de vijf schermen vier die niet werken. Met het ene scherm dat wel werkt, moet je dan gaan draaien omdat het computerprogramma verkeerd is geïnstalleerd want dat is in Antwerpen het geval.

- **Interview 5**

- de techniek die het laat afweten

- **Interview 7**

- Ja, je bent natuurlijk afhankelijk van technische hulpmiddelen

- **Interview 8**

- Dat één, de verbindingen niet altijd optimaal zijn.

- o gaat dat dan gaan, want als gij dadelijk aan het spreken bent en ik spreek dan spreken we alle twee en dan verstaan we elkaar niet meer. Terwijl als wij live aanwezig zijn, dat is heel anders.

- **Interview 9**

- o technische problemen
- o En in theorie vind ik dat iets goed, maar ik heb gemerkt dat dat in de praktijk dus niet altijd even vlot loopt. Enerzijds technische problemen
- o Een specifiek voorbeeld, misschien drijft me dat iets te ver, onderbreek me als dat iets is wat je niet moet weten. Ik heb bijvoorbeeld zelf ook gepleit via videoconferentie en dat was met die geïnterneerden. Ik zat thuis, de geïnterneerde zat in de instelling en de rechters zaten samen in de rechtbank. En ze hadden mij een link doorgestuurd, maar dat was naar het foute mailadres. Dus ze hebben dat dossier behandeld zonder dat ik er bij in was, want ja zij hadden zoiets van ja het is tijd en ze meldt haar niet aan in de teamvergadering. En uiteindelijk is dat zelfs gecasseerd geweest dat vonnis om dat het verplicht is dat er bijstand is van een advocaat. Dus ja dat was iets in de praktijk waarvan je dacht van oei oei dat kan in het echt natuurlijk niet gebeuren dat ge er bent en dat het zonder u wordt behandeld, terwijl als het allemaal digitaal wordt en er zijn technische problemen of men vergist zich, ja dan zijn dat wel situaties waar we kunnen voor staan

- **Dient niet de belangen van de cliënt, maar van Justitie**

- **Interview 3**

- o Voor de mensen die ik moet bijstaan via videoconferentie, dat is niet voor hen belangrijk. Maar voor anderen, het ministerie van Justitie of de overheden, daarvoor kan dat belangrijk zijn.
- o Stel nu dat het ooit zou kunnen in de nabije toekomst dat je niet meer naar een politiecommissariaat moet, maar dat je thuis voor je laptop kan gaan zitten en zegt ja stel maar vragen, ik heb mijn advocaat hier bij mij. Ja dan gaat dat sneller en is het kostenbesparend, maar dat is niet in het belang van diegene die het voorwerp uitmaakt van zo'n ondervraging via videocall.

- **Samenhorigheidsgevoel**

- **Interview 2**

- o Het parket plaatsen in dezelfde ruimte als de rechter en de inverdenkinggestelde samen met de raadsman in een andere ruimte dat zou volgens mij een brug te ver zijn.
- o Er wordt dan een wij-tegen-zij verhaal gecreëerd, een soort van samenhorigheidsgevoel. Ik denk in België dat de positie van het Openbaar Ministerie al heel bijzonder is. Zij is zagezegd maar een partij die op gelijke voet staat als de verdediging, terwijl wij allemaal weten dat dat klaar en duidelijk niet het geval is. Ze zitten ook bij op het verhoog. Er wordt vanuit de zittende magistratuur meer geloofwaardigheid gehecht aan wat het Openbaar Ministerie zegt en dat is niet altijd objectief correct.

- **Interview 8**

- o En wanneer je dan op zo een raadkamer of KI komt, daar zit een voorzitter die een beslissing neemt, naast die voorzitter zit de onderzoeksrechter die het verslag doet en de griffier die alles opschrijft en de procureur. En die personen zouden altijd in éénzelfde ruimte aanwezig zijn, terwijl mijn klant vanuit de gevangenis staat en ik weet dan niet waar ik zal staan.
- o Het is nooit correct omdat de procureur zal ook nooit op zijn bureau'ke alleen gaan zitten, die zal altijd bij de rechtbank zijn en nu al hebben wij daar bemerkingen bij. Waarom? Omdat wij, wanneer wij de raadkamer verlaten, de procureur er gewoon blijft zitten he. Die zitten in één ruimte, dus nu moeten wij ervan uitgaan dat daar niet over gesproken wordt maar we weten allemaal dat dat niet het geval is he. Ik bedoel van zodra je naar buiten gaat, wordt er een overleg gepleegd met de onderzoeksrechter, daar ben ik 100% zeker van. Soms doen ze het zelf op de zitting en met die procureur. Ik zal niet zeggen

overleg, maar er zal wel gesproken worden. En wanneer we dan via videoconferentie gaan, ja dan is die mogelijkheid nog veel groter dus...

- **Minder geschikt voor mensen met een psychiatrische problematiek**

- **Interview 9**

- Euh een psychiatrische problematiek. Voor zo'n mensen is dat extra moeilijk. Ik heb wel meer geïnterneerden gehad dan mensen in voorlopige hechtenis via videoconferentie. Dus ik heb iets minder ervaring met die voorlopig gehechten wat betreft die videoconferenties. Euh maar allee wat ik vooral daar bij de geïnterneerden heb gemerkt, dat gaat even goed op voor de mensen die in voorlopige hechtenis zitten, was dat dat voor die mensen heel moeilijk was omdat dat mensen zijn met een bepaalde geestesstoornis. De ene al wat meer dan de andere. Maar ik vind dat dat in het algemeen geldt. En verdachten in voorlopige hechtenis zijn ook vaak mensen die veel meer psychiatrische problemen hebben dan de doorsnee populatie. Dus dat is wat ik daar het moeilijkste bij vind.
 - En in theorie vind ik dat iets goed, maar ik heb gemerkt dat dat in de praktijk dus niet altijd even vlot loopt. Enerzijds technische problemen, anderzijds vooral mensen die zwakker zijn, in het algemeen zwakker zijn in communicatie.

- **Onzekerheid over beveiligde verbinding**

- **Interview 11**

- De vraag is, is daar een beveiligde verbinding als wij via videoconferentie werken?
 - Videoconferentie en beveiligde verbinding: een groot vraagteken.

- **Wettelijk kader**

- **Geen wettelijk kader**

- **Interview 4**

- Dus de digitalisering van Justitie in België is een lachertje. Laat staan dat de verschijning via videoconferentie van in verdenking gestelden, beklaagden of beschuldigen ooit voet aan de grond krijgt in België.
 - Dus dat men hier zelfs over gaat brainstormen.

- **Interview 8**

- ***In de beleidsplannen van de huidige minister van Justitie wordt er gepleit voor een wettelijk kader dat de mogelijkheid voorziet voor de onderzoeksgerechten om in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis te laten verschijnen via videoconferentie. Hoe zou dergelijke wettelijke omkadering er volgens u concreet moeten uitzien, rekening houdend met de rechten van verdediging?***

- Tja.. Ik zeg u, ik ben er echt tegen en ik hoop dat het er nooit komt.

- Ja ik weet niet hoe ik dat wettelijk kader moet zien. Ik moet zeggen ik heb daar nog nooit bij nagedacht, ook omdat ik hoop dat dat er nooit komt en dat er ook gewoon zoveel opmerkingen aan gegeven kunnen worden.

- ***Ok, dan zijn we aan het einde van het interview gekomen. Heeft u nog iets toe te voegen misschien?***

- Nee, eigenlijk niet. Gewoon hoop ik dat het nooit niet in voege treedt.

- **Interview 11**

- Dus als er een wet zou komen, liefst natuurlijk niet: één ten uitzonderlijke titel, corona is het beste voorbeeld, met de nodige garanties. Als er een wet komt waarbij de rechter of het onderzoeksgerecht autonoom kan beslissen dat de zitting via videoconferentie gaat plaatsvinden dan denk ik dat de Orde van Vlaamse Balies, want wij hebbend de wettelijke taak om de belangen van en de rechtszoekende en de advocaat te behartigen, dat zij desgevallend naar het Grondwettelijk Hof zal stappen omdat artikel 6 EVRM geschonden wordt.

- **Instemming betrokkene**
 - **Interview 5**
 - En vooral dat ge de mensen niet kunt verplichten om het op die manier te doen.
 - Ik denk dat wanneer er wegens de overbrenging van de inverdenkinggestelden of beklaagden veiligheidsrisico's bestaan, dat videoconferenties zonder diens instemming ook niet mogelijk mogen zijn. Ik vind dat bij iemand die fysiek wilt verschijnen, men dat nooit mag verbieden.
 - **Interview 7**
 - Ja ik denk het belangrijkste is wat mij betreft dat men zou moeten voorzien in een facultatief karakter. Geen verplicht karakter. Dat er langs de zijde van de verdachte, beklaagde of beschuldigde of wat dan ook instemming moet zijn. Dat die altijd moet kunnen kiezen voor een fysieke verschijning als hij dat zelf wilt.
 - **Interview 9**
 - ik vind dat er altijd de mogelijkheid moet zijn om te verkiezen om dat niet te doen als dat in een specifiek geval te moeilijk is. Het principe moet nog altijd blijven verschijning in persoon
 - Ja, ik denk dat ik dit daarnet heb al gezegd. Dat het uitgangspunt moet zijn dat de verschijning in persoon er is en dat men daarvan kan afwijken als iedereen dat wenst.
Dan bedoelt u dat er instemming moet zijn langs de kant van de inverdenkinggestelde?
Ja ja, daar komt het op neer.
 - **Interview 11**
 - En twee, dan moet men ook waarborgen inbouwen, bijvoorbeeld dat de advocaat en de verdachte instemmen
- **Vertrouwelijk overleg**
 - **Interview 1**
 - Maar één grote blanco waarvoor men een oplossing moet vinden, is dat cliënten en advocaten met elkaar moeten kunnen communiceren tijdens de zitting. Als wij overleg willen plegen of dergelijke, dan moet dat worden voorzien. Dus in principe dat er nog een lijn voorzien wordt tussen de advocaat en cliënt.
 - **Interview 2**
 - **Stel nu dat de wetgever bepaalt dat de advocaat in de zittingszaal bij de rechter moet aanwezig zijn, hoe zou u dat vertrouwelijk overleg dan organiseren?**
Dat is dan inderdaad een kwestie om op voorhand heel goed die band van vertrouwen te gaan ontwikkelen met uwe cliënt, vooraf dan. In de zittingszaal gebeurt het ook dat je kort even iets tegen uw cliënt zegt, fluistert bij wijze van spreken zodat niemand het hoort. Euh.. die mogelijkheid zou ook op één of andere manier moeten bestaan bij videoconferenties, dat er een soort van telefoonverbinding is tussen de advocaat en cliënt. Die moet natuurlijk ook beveiligd zijn, dat je ervan uit kan gaan dat niemand meeluistert. Euh zoiets in die zin.
 - **Interview 3**
 - Dat zij de garantie hebben dat dat bij de advocaat blijft. Dat moet iedereen hebben dat gevoel, want als dat er niet is, ja dan gaat er op een gegeven ogenblik nog maar één keuze zijn, dan gaat 95% van de ondervraagden zeggen ik beroep mij op mijn zwijgrecht.
 - **Interview 9**
 - **En hoe denkt u dat het vertrouwelijk overleg met uw cliënt tijdens de zitting georganiseerd kan worden?**
Ik heb dat eerlijk gezegd tijdens een zitting zelf nog nooit gedaan. Tijdens een verhoor uiteraard wel. Ja dat is iets, ge moet dat voorafgaand wat afstemmen. Ik heb nu nog nooit het gevoel gehad tijdens een zitting van ik moet hier onderbreken. Als een cliënt in hechtenis zit ook, dan hebt ge naar mijn mening ook niet zomaar de kans om te zeggen van ja stop ik wil even met mijn cliënt spreken. Alee, in mijn ogen is dat de bedoeling

om dat wel allemaal op voorhand te doen. Dus ik zie daar geen probleem.

- **Verplichte rechtsbijstand**

- **Interview 3**

- Maar absoluut moet er, moet er in de wet voorzien zijn dat zo een videocall, want nu kunt ge afstand doen van bijstand van een raadsman, maar dan zou ik in de wet opnemen dat verhoren via videocall niet kunnen zonder bijstand van een raadsman. Dat vind ik fundamenteel dan, want anders gaat er iets mislopen.

- **Plaats advocaat**

- **Bij cliënt**

- **Interview 1**

- Dan zou ik verkiezen om bij mijn cliënt in de gevangenis in een ruimte te zitten, omdat ik dan kort op de bal kan spelen of inspringen of overleggen met mijn cliënt. Anderzijds ben ik iemand die vrij theatraal pleit, dat gaat dan ook weeral helemaal verloren.

- **Interview 2**

- Je hebt als advocaat twee rollen: enerzijds de rol als bewaker van de rechtstaat en de rechten van verdediging van de cliënt waarvoor ik denk dat het noodzakelijk is dat de advocaat in de zaal bij de rechter aanwezig is. Anderzijds het deel vertrouwen, de band met uw cliënt. Om dit optimaal te benutten, moet de advocaat langs zijn cliënt staan. En de advocaat kan niet op twee plaatsen tegelijk staan dus hoe dan ook is er verlies aan één van de twee kanten. Dus ik denk niet dat dat optimaal is.

- **Interview 3**

- Bij de cliënt he, anders heeft dat vertrouwelijk overleg geen zin. Dat is één van de praktische problemen he, daar gaat het hem juist over he. De cliënt of verdachte moet het gevoel hebben dat hij vrijuit kan spreken met zijn raadsman.

- **Interview 5**

- En dat ge zelf de mogelijkheid krijgt als advocaat om uw cliënt fysiek bij te staan.

- **Interview 7**

- Wel dat hangt er een beetje vanaf he. Als het louter gaat om het verhoor van de betrokken persoon, ben ik het liefst bij de betrokken persoon zelf. Als het de bedoeling is dat ik nadien nog pleit voor de instantie, dan ben ik het liefst bij de instantie.
 - ***Dan gaat het dan eerder over de fase ten gronde?*** Ja, maar ook in het kader van de voorlopige hechtenis als er gepleit moet worden.

- **Interview 8**

- Ik vind dat ge sowieso bij uw cliënt moet zijn. Omdat ge soms ook, ik zeg maar iets, als die mensen iets zeggen, wij kunnen die aanraken oftewel stoppen die dan met spreken oftewel geeft ge die een por en staan die recht en beginnen die te spreken, niet zozeer bij de onderzoeksgerechten, maar ook bij de rechtbank ten gronde. Ge kunt ook soms naast uw klant gaan staan wanneer die het moeilijk heeft en dergelijke meer. Dus ja als ge er dan niet bij bent, gaat dat niet he.

- **Interview 11**

- In de hypothese dat het er toch zou komen, lijkt het mij beter om mij bij mijn cliënt te bevinden want anders kan ik niet optimaal met mijn cliënt overleggen.
 - als men dat toch zou doorvoeren, dan moet minstens de mogelijkheid worden geboden om mij naast mijn cliënt te bevinden.

o **Interview 12**

- **En waar zou u verkiezen om zich als advocaat te bevinden: bij het onderzoeksgerecht of bij uw cliënt?**

Bij mijn cliënt, want ik wil er rechtstreeks contact mee hebben.

• **Bij onderzoeksgerecht**

o **Interview 1**

- Dan zou ik verkiezen om bij mijn cliënt in de gevangenis in een ruimte te zitten, omdat ik dan kort op de bal kan spelen of inspringen of overleggen met mijn cliënt. Anderzijds ben ik iemand die vrij theatraal pleit, dat gaat dan ook weeral helemaal verloren.

o **Interview 2**

- Je hebt als advocaat twee rollen: enerzijds de rol als bewaker van de rechtstaat en de rechten van verdediging van de cliënt waarvoor ik denk dat het noodzakelijk is dat de advocaat in de zaal bij de rechter aanwezig is. Anderzijds het deel vertrouwen, de band met uw cliënt. Om dit optimaal te benutten, moet de advocaat langs zijn cliënt staan. En de advocaat kan niet op twee plaatsen tegelijk staan dus hoe dan ook is er verlies aan één van de twee kanten. Dus ik denk niet dat dat optimaal is.

o **Interview 6**

- Ik denk eerder dat het is aangewezen om in de zittingszaal aanwezig te zijn voor het voeren van uw pleidooi. Meestal hebt ge uw cliënt ook bezocht de dag voordien. Dat ge toch met uw cliënt hebt overlegd he wat die al dan niet op de zitting kan zeggen he of de vragen die hem gesteld worden. Alee, het is vooral de interactie die nodig is.

o **Interview 7**

- Wel dat hangt er een beetje vanaf he. Als het louter gaat om het verhoor van de betrokken persoon, ben ik het liefst bij de betrokken persoon zelf. Als het de bedoeling is dat ik nadien nog pleit voor de instantie, dan ben ik het liefst bij de instantie.
- **Dan gaat het dan eerder over de fase ten gronde?** Ja, maar ook in het kader van de voorlopige hechtenis als er gepleit moet worden.

o **Interview 8**

- Dan heb ik eigenlijk het liefst dat mijn cliënt niet erbij is als het niet verplicht is of er geen persoonlijke verschijning wordt gevraagd en dat ik in de zaal sta bij de rechter.

o **Interview 9**

- Euh... eerder op de rechtbank. Want ja als er dan toch iets wordt gezegd dat niet helemaal duidelijk overkomt naar de rechter toe of er wordt door elkaar gepraat of ze missen iets of de cliënt begrijpt een bepaalde vraag niet goed, dat ge dan toch wel beter op de bal kunt spelen als ge op de rechtbank zit. En dat ge uw functie als vertaler van wat de cliënt zijn standpunt is beter kunt uitoefenen wanneer je zelf op de rechtbank bent dan wanneer je bij je cliënt bent. En ik denk dan wel als dat wettelijk een mogelijkheid wordt dat ge uw cliënt als advocaat daar beter moet op voorbereiden, op voorhand van ja dit gaat er gebeuren, ik ga op de rechtbank zijn, gij gaat hier zitten. Dan is het belangrijk om daar afspraken over te maken.

- **Interview 10**
 - ***En waar zou u verkiezen om zich als advocaat te bevinden tijdens zo'n videoconferentie: bij het onderzoeksgerecht of bij uw cliënt?***
In de zaal bij het onderzoeksgerecht.
- **Twee advocaten**
 - **Interview 6**
 - Ofwel twee advocaten, één bij de zitting en één bij de cliënt.
- **Redenen videoconferentie**
 - **Onmogelijkheid tot fysieke verschijning**
 - **Interview 1**
 - Dus dat men voorziet het principe dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn
 - **Veiligheidsredenen**
 - **Interview 1**
 - Dus dat men voorziet het principe dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn of omwille van veiligheidsrisico's
 - **Interview 11**
 - Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen, wij zijn daar eigenlijk principieel tegen. En enkel wanneer veiligheidsredenen of bijzonder zware gezondheidsredenen en echt zware veiligheidsredenen, dan zou men een uitzondering kunnen maken.
 - Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principieel tegen en enkel wanneer een hoogste uitzondering, nogmaals corona of een zwaar veiligheidsrisico, zou dat mogelijk mogen zijn.
 - In een ideaal scenario zou de wet moeten voorzien dat de regel is fysieke verschijning of fysiek verhoor zonder videoconferentie en dat enkel ten zeer uitzonderlijke titel en zeer gemotiveerd, namelijk enkel omwille van ernstige veiligheidsredenen of gezondheidsredenen, dat is één.
 - **Gezondheidsredenen**
 - **Interview 1**
 - Dus dat men voorziet het principe dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn of omwille van veiligheidsrisico's of gezondheidsrisico's.
 - **Interview 11**
 - Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen, wij zijn daar eigenlijk principieel tegen. En enkel wanneer veiligheidsredenen of bijzonder zware gezondheidsredenen en echt zware veiligheidsredenen, dan zou men een uitzondering kunnen maken.
 - Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principieel tegen en enkel wanneer een hoogste uitzondering, nogmaals corona of een zwaar veiligheidsrisico, zou dat mogelijk mogen zijn.
 - In een ideaal scenario zou de wet moeten voorzien dat de regel is fysieke verschijning of fysiek verhoor zonder videoconferentie en dat enkel ten zeer uitzonderlijke titel en zeer gemotiveerd, namelijk enkel omwille van ernstige veiligheidsredenen of gezondheidsredenen, dat is één.

- **Cameraopstelling**
 - **Interview 1**
 - Maar dan dat men meer dan het gezicht ziet, dat men het lokaal filmt. Dat zegt al meer. En iemand alleen in een ruimte, niet dat er iemand bijstaat.
 - **Interview 2**
 - Vaak is er bij een videoverbinding maar een beperkt beeld van de persoon zichtbaar. Ge zou bij wijze van spreken al meer camerapunten moeten hebben.
- **Technische infrastructuur**
 - **Interview 2**
 - Ik denk dat de infrastructuur wel echt heel up-to-date moet zijn. Op technisch vlak, dat de beelden heel duidelijk zijn en de geluiden heel duidelijk zijn. Wat zeker niet kan in strafzaken, wat je soms wel ziet in burgerlijke zaken, is dat de rechter het beeld of het geluid uitzet.
 - **Interview 5**
 - Ik denk dat een essentiële voorwaarde is dat de infrastructuur IT-gewijs echt op punt moet staan. Als je al niet kunt horen wat er aan de andere kant van de verbinding wordt gezegd, dan kan volgens mij al niet meer verder gegaan worden omdat op dat ogenblik de rechten van verdediging niet kunnen worden gegarandeerd. Dus dat is wel een essentiële randvoorwaarde volgens mij.
 - **Interview 9**
 - Dat er misschien ook iets in die zin wordt bepaald dat horen via videoconferentie impliceert dat ook alles technisch werkt zoals het hoort. En van zodra zich daar problemen voordoen, dat de zitting moet worden uitgesteld en dat dat niet zal gelden als een verschijning in persoon.
 - **Interview 11**
 - En twee, dan moet men ook waarborgen inbouwen, bijvoorbeeld dat de advocaat en de verdachte instemmen, dat er een beveiligde verbinding is.
 - **Interview 12**
 - Het is van belang dat iedereen tegelijkertijd in beeld komt en dat dat beeld niet constant verspringt. Dat is wel van belang.
- **Plaatsen van de betrokken actoren**
 - **Interview 2**
 - Ik denk dat de procureur des Konings ook niet in dezelfde ruimte mag zitten als de rechter. Het parket plaatsen in dezelfde ruimte als de rechter en de in verdenkinggestelde samen met de raadsman in een andere ruimte dat zou volgens mij een brug te ver zijn.
 - Ja, om die reden dat. Stel dat het geluid of het beeld toch stil wordt gezet of er wordt stil gesproken. Het geeft een gevoel van ongelijkwaardigheid. Er wordt dan een wij-tegen-zij verhaal gecreëerd, een soort van samenhangsgevoel. Ik denk in België dat de positie van het Openbaar Ministerie al heel bijzonder is. Zij is zogezegd maar een partij die op gelijke voet staat als de verdediging, terwijl wij allemaal weten dat dat klaar en duidelijk niet het geval is. Ze zitten ook bij op het verhoog. Er wordt vanuit de zittende magistratuur meer geloofwaardigheid gehecht aan wat het Openbaar Ministerie zegt en dat is niet altijd objectief correct.
 - Ook is het belangrijk dat de ruimte in de gevangenis waar de verdachte zich bevindt ook een beetje een neutrale ruimte is, niet in zijn gevangenskledij mag zijn, uiteraard niet gehandboeid.
 - **Interview 8**
 - En wanneer je dan op zo een raadkamer of KI komt, daar zit een voorzitter die een beslissing neemt, naast die voorzitter zit de onderzoeksrechter die het verslag doet en de griffier die alles opschrijft en de procureur. En die personen zouden altijd in

- éénzelfde ruimte aanwezig zijn, terwijl mijn klant vanuit de gevangenis staat en ik weet dan niet waar ik zal staan.
- Het is nooit correct omdat de procureur zal ook nooit op zijn bureau'ke alleen gaan zitten, die zal altijd bij de rechtbank zijn en nu al hebben wij daar bemerkingen bij. Waarom? Omdat wij, wanneer wij de raadkamer verlaten, de procureur er gewoon blijft zitten he. Die zitten in één ruimte, dus nu moeten wij ervan uitgaan dat daar niet over gesproken wordt maar we weten allemaal dat dat niet het geval is he. Ik bedoel van zodra je naar buiten gaat, wordt er een overleg gepleegd met de onderzoeksrechter, daar ben ik 100% zeker van. Soms doen ze het zelf op de zitting en met die procureur. Ik zal niet zeggen overleg, maar er zal wel gesproken worden. En wanneer we dan via videoconferentie gaan, ja dan is die mogelijkheid nog veel groter dus...
- **Stopzetting videoconferentie op verzoek van de verdachte of diens raadsman**
 - **Interview 3**
 - vanaf het ogenblik dat een verdachte of een raadsman op een gegeven moment, zelfs tijdens het verhoor vind ik, nu wil ik het onderbreken, van ik ben bereid om verder ondervraagd te worden maar ik wil het nu live in een kabinet doen, dan moet dat ook direct onderbroken worden en gerespecteerd worden. Dat zou ik dat in de wet voorzien.
 - Maar ik weet niet of dat dan erdoor zou geraken. Dan is er dus het risico dat mensen met minder eervolle bedoelingen daar misbruik van gaan maken. Maar vanuit de advocatuur zou ik dat dan als voorwaarde stellen ja.
 - **Interview 5**
 - denk ik ook dat het belangrijk is dat we in de wet bepalen dat als er haperingen zijn, dus als er technische problemen zijn, niet wordt verdergegaan.
 - Als ge al niet kunt horen wat een verdachte zegt, dan kunt ge volgens mij al niet meer verder gaan omdat op dat ogenblik de essentie van de rechten van verdediging, de tegensprekelijkheid van het debat niet worden gegarandeerd.
 - **Interview 9**
 - En van zodra zich daar problemen voordoen, dat de zitting moet worden uitgesteld en dat dat niet zal gelden als een verschijning in persoon.
 - **Uitwisseling van stukken**
 - **Interview 5**
 - Men moet natuurlijk ook nog kijken als er nog stukken worden neergelegd, dat vind ik ook wel belangrijk, soms gebeurt dat wel last minute, dat we daar digitaal nog de mogelijkheid voor krijgen om dat te doen.
 - **Interview 11**
 - Ook daar is de vraag hoe werkt dat de uitwisseling van stukken
 - **Verschijning via videoconferentie van beklaagden of beschuldigen voor de feitenrechter in de fase ten gronde**
 - **Voorkeur fysieke verschijning of verschijning via videoconferentie**
 - **Voorkeur fysieke verschijning**
 - **Interview 1**
 - Ik geef nog altijd de voorkeur dat men effectief fysiek aanwezig is.
 - Dus dat is mij niet gevraagd geweest, maar ik zou ook in het kader van de rechten van verdediging en de belangen van mijn cliënt alles er aan gedaan hebben om dat te weigeren.
 - **Interview 3**
 - Nee nee, ik heb geen ervaring met het houden van pleidooien via videoconferentie. Maar moest men mij dat ooit voorstellen, dan weiger ik dat te doen. Ik vind dat ook niet kunnen principieel dat ik een verdediging ten gronde van een cliënt moet voordragen vanuit een detentiehuis, gevangenis of strafinrichting. Ik vind dat het proces gevoerd moet worden in

een gerechtshof en dan moet men het maar mogelijk maken dat ik daar in aanwezigheid van mijn cliënt de verdediging kan voordragen.

- Bij een behandeling ten gronde ben ik zeker geen voorstander van een videoconferentie.

• **Interview 4**

- Ik heb daar niks mee. Op de dag van vandaag is alles aan het evolueren naar een digitale maatschappij en digitale communicatie. Dus ik vind dat het onderwerp te belangrijk is om even af te handelen via de digitale manier.
- Ik ben daar geen voorstander van. Ik ben daar misschien nogal een beetje old school in maar... Heel het digitaal geburen vind ik dat niet thuishoort in het strafrecht.
- Men krijgt in België zelfs de basisrechten van verdediging niet in orde. Dus dat men hier zelfs over gaat brainstormen. Als dit al ooit op de kaart komt.
- De digitalisering van Justitie is een lachertje en met Justitie in België wordt internationaal gelachen.
- Laat staan dat de verschijning via videoconferentie van in verdenkinggestelden, beklaagden of beschuldigen ooit voet aan de grond krijgt in België.
- Weet je wat het is, elke advocaat gaat zo een beetje zijn werkwijze of manier hebben waarop hij of zij een strafdossier behandelt. En ik heb helemaal niets met videoconferenties.

• **Interview 5**

- Ik heb altijd wel liever dat mijn cliënten persoonlijk verschijnen waarbij een zaak, naar analogie met de onderzoeksgerechten, effectief inhoudelijk wordt behandeld.
- Zelf ben ik van mening dat de interactie en de rechten van verdediging toch iets minder makkelijk gegarandeerd kunnen worden. Daarom ben ik bij de inhoudelijke behandeling van een dossier minder voorstander om die technieken toe te passen
- En ja als het dan gaat over de strafmaat dan probeert men toch echt te polsen bij de mensen zelf of zij bereid zijn om een werkstraf na te leven en wat hun houding is ten opzichte van voorwaarden. Dus dat is ook minder het geval voor het onderzoeksgerecht, uiteraard wel bij de vrijlating onder voorwaarden in het kader van de voorlopige hechtenis, maar dat is eerder technische materie, daar gaat men niet naar de strafmaat kijken. Dus ik zou het eerder bij het onderzoeksgerecht toepassen dan ten gronde
- Ik denk dat ik mijn cliënten, als dat een wettelijke waarborg is die voorzien wordt, altijd zou aanraden om fysiek aanwezig te zijn op de zitting. Ik merk dat dat toch altijd een zekere impact heeft op de debatten. Ik merk als een zitting goed verloopt dat dat echt wel een meerwaarde kan zijn die aanwezigheid, waarbij zij oprecht kunnen laten aanvoelen dat zij de boodschap begrepen hebben. In die zin ben ik dus altijd voorstander om fysiek aanwezig te zijn zodat ik zelf kan pleiten en zodat de mensen zich zelf kunnen presenteren naar Justitie toe.

• **Interview 7**

- zal ik die optie niet kiezen als de andere optie er ook is
- Ja, ik geef normaal altijd de voorkeur aan een fysieke verschijning indien dat kan.

• **Interview 8**

- In strafzaken vind ik het absoluut not done. En zolang wij ons daar kunnen tegen verzetten, zal ik dat ook blijven doen. En als het een optie is bij wijze van spreken, zoals het nu in burgerlijke dossiers dus dat je kan kiezen videoconferentie of lijflijke aanwezigheid, zal ik altijd gaan voor de lijflijke aanwezigheid
- Ja als ge zelf zegt beschuldigen, dan zou het ook voor assisen moeten kunnen? Ja dat is al helemaal van de pot gerukt he. Assisen is een mondelinge procedure, dat wordt daar helemaal opnieuw overgedaan, iedereen komt daar te plaatse en dan zou

- daar de beschuldigde ergens anders zijn. Ik kan het mij gewoon niet voorstellen.
- **Ok, dan zijn we aan het einde van het interview gekomen. Heeft u nog iets toe te voegen misschien?**
Nee, eigenlijk niet. Gewoon hoop ik dat het nooit niet in voege treedt.
 - **Interview 9**
 - Aanwezig kunnen zijn bij uw proces is uiteraard zeer belangrijk
 - **Interview 10**
 - Daarom dat ik ook zei dat ik me daar altijd zal tegen verzetten zowel in de raadkamer als zeker bij een zitting ten gronde.
 - Ik zal mij in de fase ten gronde altijd verzetten tegen een videoconferentie.
 - **Interview 11**
 - **En heeft u al beklaagden of beschuldigen bijgestaan via videoconferentie in de fase ten gronde?**
Nee nee, om eigenlijk exact dezelfde reden omdat ik dat een slecht voorbeeld vond. En twee, omdat wij ons daar ook pertinent tegen verzet hebben.
 - Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen, wij zijn daar eigenlijk principieel tegen.
 - Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principieel tegen
 - Wij vinden dat zittingen thuishoren voor een fysieke rechter.
 - Dus wij hebben daar dus principieel moeite mee en we denken ook dat dat niet bevorderlijk is voor een goeie rechtsbedeling want rechtsbijstand kan enkel maar optimaal gegeven worden wanneer wij letterlijk naast de verdachte zitten in een fysieke setting.
 - Nogmaals het principe is je moet voor de rechter fysiek kunnen verschijnen ook, ik ben iemand die heel veel strafrecht doet en graag pleit, als ik voor de rechtbank sta, ik wil die rechter zien, ik wil die figuurlijk ruiken, ik wil die lichaamstaal zien
 - **Interview 12**
 - ik vind het toch belangrijk dat ge persoonlijk bij de rechter komt.
 - Ik ben daar eigenlijk niet echt voorstander van.
 - **Voorkeur verschijning via videoconferentie**
 - **Voordelen**
 - **Vermijden van onnodige verplaatsingen**
 - **Interview 1**
 - Wanneer het wel bijvoorbeeld goed is, is als je mensen moet verhoren als getuige of deskundige. Bijvoorbeeld wanneer die in het buitenland verblijven in het kader van levensdelicten en die mensen komen bijvoorbeeld uit Nederland dat die niet noodzakelijk naar België moeten komen, daar zie ik op zich geen graten in.
 - **Interview 2**
 - Ja, voordelen zijn sowieso verplaatsingen natuurlijk he. Onnodige verplaatsingen die voor niemand niet prettig zijn.
 - **Interview 3**
 - geen afspraken gemaakt moeten worden omtrent de overbrenging van verdachten
 - Het is ook veel praktischer: men moet geen mensen overbrengen of begeleiden naar het gerechtsgebouw of een politiezone
 - **Interview 5**
 - Als het dan is om nutteloze verplaatsingen te vermijden voor die mensen dan vanuit de gevangenis, dan vind ik dat wel een meerwaarde.
 - Cliënten moeten worden overgebracht.

- **Interview 12**
 - Ja het voordeel is ook wel dat men zich niet moet verplaatsen he. Dat kan een voordeel zijn.
 - Nochtans is er tegenwoordig een probleem met vervoer vanuit gevangenissen. Dus in dat opzicht zou dat denk ik voor Justitie een oplossing zijn.
- **Tijdbesparend**
 - **Interview 1**
 - Tijdbesparend
 - **Interview 2**
 - Tijd
 - **Interview 3**
 - Sneller
 - **Interview 5**
 - zij moeten dan in de cellen van het justitiepaleis zitten wachten enzovoort.
 - **Interview 6**
 - Tijdbesparend
 - **Interview 8**
 - Ge maakt het de rechtbank bij wijze van spreken erg gemakkelijk in die zin dat het veel sneller gaat
 - **Interview 9**
 - Soms is de videoconferentie wel handig aangezien je daar tijd mee bespaart, ook als advocaat als je zo zou kunnen pleiten
 - **Interview 10**
 - kan de videoconferentie voor iedereen wat tijdsparing betekenen
- **Kostenbesparend**
 - **Interview 1**
 - Kostenbesparend
 - **Interview 2**
 - nodeloze kosten
 - **Interview 3**
 - Het enige voordeel dat er aan is, is dat het kostenbesparend is
 - **Interview 7**
 - Er is nog wel één aspect dat ik nog niet heb aangehaald en dat is soms de drempel om bijvoorbeeld hoger beroep in te stellen. Het is zeker voor bepaalde personen een drempel om naar het hof van beroep te gaan omwille van de kosten die gepaard gaan met de verplaatsing. Je merkt bijvoorbeeld uit bepaalde cijfers dat bijvoorbeeld cliënten in Limburg minder snel hoger beroep instelden tegen, ik zeg maar iets, een aanhouding of verlenging van de aanhouding dan mensen in Antwerpen. Waarom? Omdat dat meer kosten met zich meebrengt wanneer de cliënt en de advocaat naar Antwerpen moten gaan. Dus daar kan een videoconferentie ook voor een stuk in tegemoetkomen. Dus in die zin vind ik het niet slecht als die optie zou bestaan
- **Efficiëntie**
 - **Interview 1**
 - euh ik denk ook wel dat het efficiënt kan zijn in bepaalde gevallen
- **Besparing op personeel**
 - **Interview 2**
 - Mensen
 - **Interview 3**
 - Er moet geen nieuwe bewaking voorzien worden. Dus dat gaat allemaal veel praktischer.
- **Reduceren van veiligheidsrisico's**
 - **Interview 2**
 - Naar veiligheid toe uiteraard ook he, als er geen transporten zijn, zijn er geen ontsnappingen.
 - **Interview 6**
 - Anderzijds ook de veiligheidsrisico's verbonden aan de overbrenging van beklaagden die in een apart regime zitten.

- **Voordelen gedetineerden**
 - **Interview 2**
 - Ik denk ook dat verdachten, zeker gedetineerden, daar vaak ook niet voor staan te springen om op transport te moeten omdat dat ook altijd ongemakkelijk is.
- **Nadelen**
 - **Beperking van het non-verbale gedrag**
 - **Interview 1**
 - Maar ook daar denk ik dat het voor een rechter belangrijk is niet alleen iemands gezicht te zien en te horen wat die zegt, maar ook zijn lichaamshoudingen.
 - **Interview 2**
 - Nadelen zijn natuurlijk dat communicatie dermate belangrijk is. Wij hebben 5 zintuigen en de beste communicatie gebeurt wanneer alle zintuigen gebruikt worden. In een verhoorsituatie moeten we minstens het horen, het zien euh dat moet optimaal zijn. Euh... anders gaat er een deel verloren gaan.
 - **Interview 3**
 - de voorkeur dat de ondervragende magistraat ziet hoe iemand echt live reageert of er emoties zijn.
 - Ik denk dat een deel van de belangrijke aspecten tijdens een ondervraging verloren gaan.
 - Dat kan even goed in het nadeel zijn van diegene die ondervraagd wordt he. Maar dat is belangrijk langs beide kanten zowel voor een onderzoeksmagistraat als een verdachte die moet ondervraagd worden denk ik.
 - ik een zekere angst dat bepaalde menselijke aspecten niet zo gemakkelijk opgemerkt worden. Dat is het enige wat mij bekommert. Vanuit de verdediging dan, maar een onderzoeksmagistraat zal denk ik ook liever hebben dat hij een persoon de viso voor zich heeft en ziet hoe die reageert. De lichaamstaal dat dreigt voor een deel verloren te gaan via videoconferentie en dat kan zowel in het voordeel als het nadeel spelen van de cliënt
 - ik denk dat die aspecten veel beter tot zijn recht kunnen komen in aanwezigheid van de verdachte of diegene die ondervraagd wordt dan via een videocall. Alee, dat is mijn persoonlijk aanvoelen he.
 - **Interview 4**
 - Zeker een heel deel van de non-verbale communicatie gaat denk ik verloren gaan als je het enkel via een camera gaat doen.
 - **Interview 5**
 - de mimiek en de non-verbale houding en euh ik merk dat dat aspect een beetje verloren gaat
 - **Interview 6**
 - Belangrijk is ook dat ge de blik, emoties en het non-verbale ziet. De lichamelijke taal is heel belangrijk. Dat is een hele moeilijke via videoconferentie.
 - Wat bijvoorbeeld nog nadelig is bij videoconferenties, stel u voor gij moet iemand ondervragen als onderzoeksgerecht of rechter en die liegt. Als dieje voor u zit dan kunt ge dieje zien rood worden of zweten. De lichamelijke expressie komt niet op dezelfde manier tot uiting. Dat lijkt mij een nadeel te zijn ja.
 - **Interview 7**
 - dat je toch heel vaak net iets minder bepaalde emoties of ideeën kan overbrengen, net zoals bij een vergadering of een bespreking vind ik dat ook.
 - **Interview 8**
 - Plus iemand in concreto zien, terwijl zoals nu ook wij praten, ge ziet mijn hoofd bij wijze van spreken en dat is het. Maar als ge iemand ziet en ge legt dat uit en ook het pleiten dat heeft ook heel veel met lichaamstaal te maken. Als ge iemand live ziet en hoe die reageert en soms reageren mensen ook heel snel

- **Interview 10**
 - Ja, het gebrek aan fysiek contact maakt toch wel altijd de conversatie moeilijker en maakt de mogelijkheden tot misverstanden groter.
- **Interview 11**
 - Wat niet onbelangrijk is, is dat de non-verbale communicatie anders is.
 - Die non-verbale communicatie is bijzonder belangrijk
 - ik wil die lichaamstaal zien en dat heeft u veel veel minder en daar weten de rechtspsychologen meer van dan ik, dat heeft u veel minder wanneer digitaal wordt gesproken.
- **Interview 12**
 - Maar ik vind het toch belangrijk dat ge persoonlijk bij de rechter komt. Die kan een beter oordeel vormen over die persoon zijn gedragingen. Euh... want ook op video ge ziet eigenlijk alleen iemand zijn gezicht, hoe die beweegt dat ziet ge allemaal niet he. Dat is allemaal niet zo duidelijk. En ik denk dat dat voor een rechter wel van belang is.
- **Beperking van de rechten van verdediging**
 - **Interview 1**
 - Dus dat is mij niet gevraagd geweest, maar ik zou ook in het kader van de rechten van verdediging en de belangen van mijn cliënt alles er aan gedaan hebben om dat te weigeren
 - **Interview 3**
 - Ik denk dat dat anders is. Ik zeg maar wat soms die verbindingen, soms komt alles wat later door en dan vragen ze hoe hebt ge dat juist gezegd. Ik denk dat dat niet zozeer opzettelijk is za, maar ik denk dat dat door omstandigheden kan mislopen. Dus ik vind dat geen goede oplossing. Dus ik vrees er een beetje voor dat die rechten van verdediging, ik zeg niet doelbewust, een beetje in gevaar komen maar toch het risico bestaat dat ge het niet optimaal kunt waarborgen.
 - je moet altijd de garantie hebben dat er niks opgenomen wordt. Hoe kan je daar 100% zeker van zijn?
 - **Interview 4**
 - Die kunnen misschien gerespecteerd worden, zeker. Als ge zit met iemand die zich gaat beroepen op zijn zwijgrecht. Ja, daar gaat ge bij wijze van spreken, kan dat een toegevoegde waarde hebben. Maar de rechten van verdediging in België worden constant met de voeten getreden dus het is een beetje een utopie.
 - **Interview 5**
 - de techniek die het laat afweten
 - Een vertrouwelijk overleg via videoconferentie daar zou ik mij een beetje onbehagelijk bij voelen omdat dat ook moeilijker is om te controleren dat ge daar echt in een privésetting bent. En ik denk ook dat cliënten dat een beetje bevreedend zouden aanvoelen om iemand dan in vertrouwen te nemen.
 - Ge kunt ook moeilijker tot een interactief debat komen
 - bij een zitting ten gronde dat die ondervraging door de voorzitter dikwijls toch wel een essentieel startpunt is. En ik merk dat die stroever verloopt.
 - Ik denk dat er strikter afgelijnde spreektijd is, minder interactief.
 - Ja euh dat vertrouwelijk overleg dat is heel moeilijk, dat wordt beperkt omdat ik merk euh als ik het dan terug heb over de zitting ten gronde, bij een correctionele zaak als ge merkt dat uwe cliënt aan het zwemmen is, aan het sukkelen is, je kan er ook gewoon fysiek naast gaan staan en een hand op de schouder leggen en vragen van nu moet ge efkes zwijgen of eventjes inbinden en luisteren. Als ge merkt dat hij zijn eigen ruiten aan het inslaan is, kunt ge hem eigenlijk beter bijstaan om hem te behoeden om zelf ongelukken te begaan, terwijl er dat via videoconferentie ongelooflijk kunstmatig zou uitzien. En een tikje onder de tafel of een vriendelijke por met de elleboog in de ribben is helemaal onmogelijk.

- Zelf ben ik van mening dat de interactie en de rechten van verdediging toch iets minder makkelijk gegarandeerd kunnen worden.
- En ik zeg het, ten gronde zie ik meer een probleem dat de ondervraging door de voorzitter veel stroever verloopt.
- **Interview 6**
 - Het is vooral problematisch voor de interactie tussen de cliënt en de advocaat. Ja dat vertrouwelijk overleg, hoe gebeurt dat dan? Die systemen zijn die zo gemaakt dat die gesprekken niet afgeluisterd of misbruikt kunnen worden? Ik stel me die vragen dan of het hele digitale systeem daar op aangepast is.
- **Interview 10**
 - Nee, ik denk dat de rechten van verdediging (en de geslotenheid van de zitting) dat dat mijn grootste bezwaren zijn om het niet te laten doorgaan.
 - **Hoe zou het vertrouwelijk overleg tussen de advocaat en zijn cliënt dan georganiseerd moeten worden?**
Ja dat is wel een probleem. Nu in de raadkamer gebeurt dat iets minder dan in de zitting ten gronde. Daarom dat ik ook zei dat ik me daar altijd zal tegen verzetten zowel in de raadkamer als zeker bij een zitting ten gronde. In de raadkamer gebeurt dat sowieso veel minder. In de raadkamer is het ook de bedoeling dat je de dag voordien met jouw cliënt in de gevangenis gaat spreken en daar een zeer uitgebreid overleg over hebt en dan weet de cliënt als zowel de advocaat waar ze naar toe willen. En de nood aan bijkomend overleg in de raadkamer is zeer miniem. Maar dat is inderdaad één van de redenen om dat niet te later doorgaan.
- **Interview 11**
 - ik kan niet optimaal mijn cliënt bijstaan en met hem of haar overleggen.
 - Ik vrees dat de openbaarheid van de rechtspraak dan zeer problematisch gaat zijn, samen dan nog met de rechten van verdediging.
- **Cameraopstelling**
 - **Interview 2**
 - Vaak is er bij een videoverbinding maar een beperkt beeld van de persoon zichtbaar. Ge zou bij wijze van spreken al meer camerapunten moeten hebben.
- **Vooringenomenheid rechter**
 - **Interview 2**
 - De vraag is of de rechter of onderzoeksrechter nog in alle objectiviteit kan oordelen wanneer de verdachte al in de gevangenis zit.
 - **Interview 8**
 - die personen zouden altijd in éénzelfde ruimte aanwezig zijn, terwijl mijn klant vanuit de gevangenis staat en ik weet dan niet waar ik zal staan. Dus ik vind dat gewoon, en dat is ook een heel cruciale fase, want op dat moment geldt nog altijd het vermoeden van onschuld.
- **Ontmenselijking**
 - **Interview 2**
 - De afstand is daar ook weeral een probleem he. Er is daar al heel veel afstand tussen de persoon van de magistraat en de verdachte. Er is al zoveel afstand ook als die zelfs al in dezelfde ruimte zijn. En ik denk dat, ik heb geen psychologie gestuurd, maar ik denk dat het aspect dat ge iemand op het scherm ziet nog meer ontmenselijkt en dat de afstand nog groter maakt.
 - **Interview 3**
 - Ik denk dat belangrijke aspecten tijdens zo een ondervraging, menselijke aspecten verloren kunnen gaan.

- **Technische problemen**

- **Interview 3**

- die verbindingen, soms komt alles wat later door en dan vragen ze hoe hebt ge dat juist gezegd. Ik denk dat dat niet zo zeer opzettelijk is za, maar ik denk dat dat door omstandigheden kan mislopen. Dus ik vind dat geen goede oplossing. Dus ik vrees er een beetje voor dat die rechten van verdediging, ik zeg niet doelbewust, een beetje in gevaar komen maar toch het risico bestaat dat ge het niet optimaal kunt waarborgen.

- **Interview 4**

- Ja je wordt geconfronteerd met IT-problemen. Ge wordt op een bepaalde manier ergens afhankelijk van gesteld he, opnieuw het digitaal gebeuren.
 - Als ze al eens iets gedigitaliseerd krijgen dan zijn er van de vijf schermen vier die niet werken. Met het ene scherm dat wel werkt, moet je dan gaan draaien omdat het computerprogramma verkeerd is geïnstalleerd want dat is in Antwerpen het geval.

- **Interview 5**

- de techniek die het laat afweten

- **Interview 7**

- Ja, je bent natuurlijk afhankelijk van technische hulpmiddelen

- **Interview 8**

- Dat één, de verbindingen niet altijd optimaal zijn.
 - gaat dat dan gaan, want als gij dadelijk aan het spreken bent en ik spreek dan spreken we alle twee en dan verstaan we elkaar niet meer. Terwijl als wij live aanwezig zijn, dat is heel anders.

- **Interview 9**

- technische problemen
 - En in theorie vind ik dat iets goed, maar ik heb gemerkt dat dat in de praktijk dus niet altijd even vlot loopt. Enerzijds technische problemen
 - Een specifiek voorbeeld, misschien drijft me dat iets te ver, onderbreek me als dat iets is wat je niet moet weten. Ik heb bijvoorbeeld zelf ook gepleit via videoconferentie en dat was met die geïnterneerden. Ik zat thuis, de geïnterneerde zat in de instelling en de rechters zaten samen in de rechtbank. En ze hadden mij een link doorgestuurd, maar dat was naar het foute mailadres. Dus ze hebben dat dossier behandeld zonder dat ik er bij in was, want ja zij hadden zoiets van ja het is tijd en ze meldt haar niet aan in de teamvergadering. En uiteindelijk is dat zelfs gecasseerd geweest dat vonnis om dat het verplicht is dat er bijstand is van een advocaat. Dus ja dat was iets in de praktijk waarvan je dacht van oei oei dat kan in het echt natuurlijk niet gebeuren dat ge er bent en dat het zonder u wordt behandeld, terwijl als het allemaal digitaal wordt en er zijn technische problemen of men vergist zich, ja dan zijn dat wel situaties waar we kunnen voor staan

- **Dient niet de belangen van de cliënt, maar van Justitie**

- **Interview 3**

- Voor de mensen die ik moet bijstaan via videoconferentie is dat niet belangrijk, maar voor anderen: het ministerie van Justitie of de overheden, daarvoor kan dat belangrijk zijn.
 - Stel nu dat het ooit zou kunnen in de nabije toekomst dat je niet meer naar een politiecommissariaat moet, maar dat je thuis voor je laptop kan gaan zitten en zegt ja stel maar vragen, ik heb mijn advocaat hier bij mij. Ja dan gaat dat sneller en is het kostenbesparend, maar dat is niet in het belang van diegene die het voorwerp uitmaakt van zo'n ondervraging via videocall.

- **Samenhangingsgevoel**

- **Interview 2**

- Ik denk dat de procureur des Konings ook niet in dezelfde ruimte mag zitten als de rechter. Het parket plaatsen in dezelfde ruimte als de rechter en de inverdenkinggestelde samen met de

raadsman in een andere ruimte dat zou volgens mij een brug te ver zijn.

- Het geeft een gevoel van ongelijkwaardigheid. Er wordt dan een wij-tegen-zij verhaal gecreëerd, een soort van samenhorigheidsgedoe. Ik denk in België dat de positie van het Openbaar Ministerie al heel bijzonder is. Zij is zogezegd maar een partij die op gelijke voet staat als de verdediging, terwijl wij allemaal weten dat dat klaar en duidelijk niet het geval is. Ze zitten ook bij op het verhoog. Er wordt vanuit de zittende magistratuur meer geloofwaardigheid gehecht aan wat het Openbaar Ministerie zegt en dat is niet altijd objectief correct.

- **Interview 8**

- Ja ik vind het gewoon niet goed dat men niet, en daar bedoel ik mee de rechters en het parket, de advocaten en de partijen zowel verdachte als slachtoffer, in éénzelfde ruimte aanwezig zijn.
- Dus ik vind gewoon dat dat niet correct is dat we met verschillende partijen op verschillende plaatsen zitten.
- En wanneer ge dan niet in dezelfde ruimte staat en ook niet met uwe cliënt daarbij, terwijl uw tegenstrever, en dat is in dit geval dan het parket, wel bij de rechter zit. Ja ik vind dat dat geen gelijkheid is.
- Maar dan nog vind ik dat ik als advocaat in de ruimte moet zijn waar de procureur ook is, omdat de procureur in strafdossiers uw tegenstander is.
- Ja... ik vind dat iets heel cruciaal dat ge op dezelfde plaats bent.

- **Minder geschikt voor mensen met een psychiatrische problematiek**

- **Interview 9**

- Euh een psychiatrische problematiek. Voor zo'n mensen is dat extra moeilijk. Ik heb wel meer geïnterneerden gehad dan mensen in voorlopige hechtenis via videoconferentie. Dus ik heb iets minder ervaring met die voorlopig gehechten wat betreft die videoconferenties. Euh maar alee wat ik vooral daar bij de geïnterneerden heb gemerkt, dat gaat even goed op voor de mensen die in voorlopige hechtenis zitten, was dat dat voor die mensen heel moeilijk was omdat dat mensen zijn met een bepaalde geestesstoornis. De ene al wat meer dan de andere. Maar ik vind dat dat in het algemeen geldt. En verdachten in voorlopige hechtenis zijn ook vaak mensen die veel meer psychiatrische problemen hebben dan de doorsnee populatie. Dus dat is wat ik daar het moeilijkste bij vind.
- En in theorie vind ik dat iets goed, maar ik heb gemerkt dat dat in de praktijk dus niet altijd even vlot loopt. Enerzijds technische problemen, anderzijds vooral mensen die zwakker zijn, in het algemeen zwakker zijn in communicatie.

- **Onzekerheid over beveiligde verbinding**

- **Interview 11**

- De vraag is, is daar een beveiligde verbinding als wij via videoconferentie werken?
- Videoconferentie en beveiligde verbinding: een groot vraagteken.

- **Wettelijk kader**

- **Geen wettelijk kader**

- **Interview 4**

- Dus de digitalisering van Justitie in België is een lachertje. Laat staan dat de verschijning via videoconferentie van in verdenking gestelden, beklagden of beschuldigen ooit voet aan de grond krijgt in België.
- Dus dat men hier zelfs over gaat brainstormen.

- **Interview 8**

- Ja ik weet niet hoe ik dat wettelijk kader moet zien. Ik moet zeggen ik heb daar nog nooit bij nagedacht, ook omdat ik hoop dat dat er nooit komt en dat er ook gewoon zoveel opmerkingen aan gegeven kunnen worden.

- **Ok, dan zijn we aan het einde van het interview gekomen. Heeft u nog iets toe te voegen misschien?**
Nee, eigenlijk niet. Gewoon hoop ik dat het nooit niet in voege treedt.
- **Interview 11**
 - Dus als er een wet zou komen, liefst natuurlijk niet: één ten uitzonderlijke titel, corona is het beste voorbeeld, met de nodige garanties. Als er een wet komt waarbij de rechter of het onderzoeksgerecht autonoom kan beslissen dat de zitting via videoconferentie gaat plaatsvinden dan denk ik dat de Orde van Vlaamse Balies, want wij hebbend de wettelijke taak om de belangen van en de rechtszoekende en de advocaat te behartigen, dat zij desgevallend naar het Grondwettelijk Hof zal stappen omdat artikel 6 EVRM geschonden wordt.
- **Instemming betrokkene**
 - **Interview 5**
 - En vooral dat ge de mensen niet kunt verplichten om het op die manier te doen.
 - Ik denk dat wanneer er wegens de overbrenging van de inverdenkinggestelden of beklagden veiligheidsrisico's bestaan, dat videoconferenties zonder diens instemming ook niet mogelijk mogen zijn. Ik vind dat bij iemand die fysiek wilt verschijnen, men dat nooit mag verbieden.
 - **Interview 7**
 - Ja ik denk het belangrijkste is wat mij betreft dat men zou moeten voorzien in een facultatief karakter. Geen verplicht karakter. Dat er langs de zijde van de verdachte, beklagde of beschuldigde of wat dan ook instemming moet zijn. Dat die altijd moet kunnen kiezen voor een fysieke verschijning als hij dat zelf wilt.
 - **Interview 9**
 - ik vind dat er altijd de mogelijkheid moet zijn om te verkiezen om dat niet te doen als dat in een specifiek geval te moeilijk is. Het principe moet nog altijd blijven verschijning in persoon
 - Ja, ik denk dat ik dit daarnet heb al gezegd. Dat het uitgangspunt moet zijn dat de verschijning in persoon er is en dat men daarvan kan afwijken als iedereen dat wenst.
 - **Interview 11**
 - En twee, dan moet men ook waarborgen inbouwen, bijvoorbeeld dat de advocaat en de verdachte instemmen
- **Vertrouwelijk overleg**
 - **Interview 1**
 - Maar één grote blanco waarvoor men een oplossing moet vinden, is dat cliënten en advocaten met elkaar moeten kunnen communiceren tijdens de zitting. Als wij overleg willen plegen of dergelijke, dan moet dat worden voorzien. Dus in principe dat er nog een lijn voorzien wordt tussen de advocaat en cliënt.
 - **Interview 2**
 - **Stel nu dat de wetgever bepaalt dat de advocaat in de zittingszaal bij de rechter moet aanwezig zijn, hoe zou u dat vertrouwelijk overleg dan organiseren?**
Dat is dan inderdaad een kwestie om op voorhand heel goed die band van vertrouwen te gaan ontwikkelen met uwe cliënt, vooraf dan. In de zittingszaal gebeurt het ook dat je kort even iets tegen uw cliënt zegt, fluistert bij wijze van spreken zodat niemand het hoort. Euh.. die mogelijkheid zou ook op één of andere manier moeten bestaan bij videoconferenties, dat er een soort van telefoonverbinding is tussen de advocaat en cliënt. Die moet natuurlijk ook beveiligd zijn, dat je ervan uit kan gaan dat niemand meeluistert. Euh zoiets in dieje zin.
 - **Interview 3**
 - Dat zij de garantie hebben dat dat bij de advocaat blijft. Dat moet iedereen hebben dat gevoel, want als dat er niet is, ja dan gaat er op een gegeven ogenblik nog maar één keuze zijn, dan

gaat 95% van de ondervraagden zeggen ik beroep mij op mijn zwijgrecht.

- **Interview 9**

- ***En hoe denkt u dat het vertrouwelijk overleg met uw cliënt tijdens de zitting georganiseerd kan worden?***

Ik heb dat eerlijk gezegd tijdens een zitting zelf nog nooit gedaan. Tijdens een verhoor uiteraard wel. Ja dat is iets, ge moet dat voorafgaand wat afstemmen. Ik heb nu nog nooit het gevoel gehad tijdens een zitting van ik moet hier onderbreken. Als een cliënt in hechtenis zit ook, dan hebt ge naar mijn mening ook niet zomaar de kans om te zeggen van ja stop ik wil even met mijn cliënt spreken. Alee, in mijn ogen is dat de bedoeling om dat wel allemaal op voorhand te doen. Dus ik zie daar geen probleem.

- **Verplichte rechtsbijstand**

- **Interview 3**

- Maar absoluut moet er, moet er in de wet voorzien zijn dat zo een videocall, want nu kunt ge afstand doen van bijstand van een raadsman, maar dan zou ik in de wet opnemen dat verhoren via videocall niet kunnen zonder bijstand van een raadsman. Dat vind ik fundamenteel dan, want anders gaat er iets mislopen.

- **Plaats advocaat**

- **Bij cliënt**

- **Interview 1**

- Dan zou ik verkiezen om bij mijn cliënt in de gevangenis in een ruimte te zitten, omdat ik dan kort op de bal kan spelen of inspringen of overleggen met mijn cliënt. Anderzijds ben ik iemand die vrij theatraal pleit, dat gaat dan ook weeral helemaal verloren.

- **Interview 2**

- Je hebt als advocaat twee rollen: enerzijds de rol als bewaker van de rechtstaat en de rechten van verdediging van de cliënt waarvoor ik denk dat het noodzakelijk is dat de advocaat in de zaal bij de rechter aanwezig is. Anderzijds het deel vertrouwen, de band met uw cliënt. Om dit optimaal te benutten, moet de advocaat langs zijn cliënt staan. En de advocaat kan niet op twee plaatsen tegelijk staan dus hoe dan ook is er verlies aan één van de twee kanten. Dus ik denk niet dat dat optimaal is.

- **Interview 3**

- Bij de cliënt he, anders heeft dat vertrouwelijk overleg geen zin. Dat is één van de praktische problemen he, daar gaat het hem juist over he. De cliënt of verdachte moet het gevoel hebben dat hij vrijuit kan spreken met zijn raadsman.
- Ge kunt dat zo goed mogelijk doen in de aanwezigheid van uwe cliënt, want dan heeft dieje de indruk, en dieje is er dan onmiddellijk bij, dieje hoort wat gij allemaal zegt, dieje ziet dat niet van op afstand. Dieje heeft misschien, wat ik niet altijd een goede oplossing vind, maar goed, het kan zijn dat een cliënt op een gegeven ogenblik tijdens een pleidooi iets wil zeggen tegen u en gij zit op afstand in een zittingszaal, dat loopt mis.

- **Interview 5**

- Nee, ik zou altijd mijn cliënt willen bijstaan.
- Maar als het dan digitaal zou doorgaan, dan zou ik graag schouder aan schouder bij mijn cliënt zitten. Dan neem ik er maar bij dat mijn pleidooi minder krachtig overkomt.
- En dat ge zelf de mogelijkheid krijgt als advocaat om uw cliënt fysiek bij te staan.

- **Interview 8**

- Ik vind dat ge sowieso bij uw cliënt moet zijn. Omdat ge soms ook, ik zeg maar iets, als die mensen iets zeggen,

wij kunnen die aanraken oftewel stoppen die dan met spreken oftewel geeft ge die een por en staan die recht en beginnen die te spreken, niet zozeer bij de onderzoeksgerechten, maar ook bij de rechtbank ten gronde. Ge kunt ook soms naast uw klant gaan staan wanneer die het moeilijk heeft en dergelijke meer. Dus ja als ge er dan niet bij bent, gaat dat niet he.

- Maar langs de andere kant heb je ook soms cliënten die zo onvoorspelbaar zijn waarvan je niet weet wat die gaan zeggen. Ja en dan wilt ge er natuurlijk wel weer bij zijn, want sommige mensen zijn zo zenuwachtig en hebben de nood van uw aanwezigheid echt nodig, ook al zijn dat beklagden.

○ **Interview 11**

- In de hypothese dat het er toch zou komen, lijkt het mij beter om mij bij mijn cliënt te bevinden want anders kan ik niet optimaal met mijn cliënt overleggen.
- als men dat toch zou doorvoeren, dan moet minstens de mogelijkheid worden geboden om mij naast mijn cliënt te bevinden.

○ **Interview 12**

- ***En in de fase ten gronde?***

Ja ook bij mijn cliënt, zeker in de fase ten gronde. Dat is eigenlijk onze job als advocaat he om zo nauw mogelijk contact te hebben met onze cliënt en hem ook op elk moment te kunnen adviseren. Je moet niet per se in contact staan met de rechter, daar moet uiteraard ook een goed contact zijn.

• **Bij rechter**

○ **Interview 1**

- Dan zou ik verkiezen om bij mijn cliënt in de gevangenis in een ruimte te zitten, omdat ik dan kort op de bal kan spelen of inspringen of overleggen met mijn cliënt. Anderzijds ben ik iemand die vrij theatraal pleit, dat gaat dan ook weeral helemaal verloren.

○ **Interview 2**

- Je hebt als advocaat twee rollen: enerzijds de rol als bewaker van de rechtstaat en de rechten van verdediging van de cliënt waarvoor ik denk dat het noodzakelijk is dat de advocaat in de zaal bij de rechter aanwezig is. Anderzijds het deel vertrouwen, de band met uw cliënt. Om dit optimaal te benutten, moet de advocaat langs zijn cliënt staan. En de advocaat kan niet op twee plaatsen tegelijk staan dus hoe dan ook is er verlies aan één van de twee kanten. Dus ik denk niet dat dat optimaal is.

○ **Interview 3**

- Wanneer je bij je cliënt bent, kan je natuurlijk je pleidooi niet volledig tot zijn recht laten komen.

○ **Interview 6**

- Ik denk eerder dat het is aangewezen om in de zittingszaal aanwezig te zijn voor het voeren van uw pleidooi. Meestal hebt ge uw cliënt ook bezocht de dag voordien. Dat ge toch met uw cliënt hebt overlegd he wat die al dan niet op de zitting kan zeggen he of de vragen die hem gesteld worden. Alee, het is vooral de interactie die nodig is.

○ **Interview 7**

- In de gevallen waarin ik als advocaat zelf actief moet pleiten, dan ben ik zelf liever in fysieke aanwezigheid bij de rechter.

○ **Interview 8**

- Dan heb ik eigenlijk het liefst dat mijn cliënt niet erbij is als het niet verplicht is of er geen persoonlijke

verschijning wordt gevraagd en dat ik in de zaal sta bij de rechter.

o **Interview 9**

- Euh... eerder op de rechtbank. Want ja als er dan toch iets wordt gezegd dat niet helemaal duidelijk overkomt naar de rechter toe of er wordt door elkaar gepraat of ze missen iets of de cliënt begrijpt een bepaalde vraag niet goed, dat ge dan toch wel beter op de bal kunt spelen als ge op de rechtbank zit. En dat ge uw functie als vertaler van wat de cliënt zijn standpunt is beter kunt uitoefenen wanneer je zelf op de rechtbank bent dan wanneer je bij je cliënt bent. En ik denk dan wel als dat wettelijk een mogelijkheid wordt dat ge uw cliënt als advocaat daar beter moet op voorbereiden, op voorhand van ja dit gaat er gebeuren, ik ga op de rechtbank zijn, gij gaat hier zitten. Dan is het belangrijk om daar afspraken over te maken.
- **En geldt dit dan ook voor u in de fase ten gronde? Bevindt u zich dan ook het liefst bij de rechtbank of toch liever bij de cliënt?**
Ja bij de rechtbank, zeker in de fase ten gronde.

o **Interview 10**

- **Ja, maar stel nu dat het toch wettelijk wordt ingevoerd en de feitenrechter, wanneer er bepaalde gronden aanwezig zijn, uw cliënt kan dwingen om deel te nemen via videoconferentie. Waar zou u zich dan het liefste bevinden?**
Dan zou ik mijn cliënt aanraden om zich volledig te beroepen op zijn zwijgrecht of zich aan te sluiten bij wat zijn raadsman zegt en ik in de zittingszaal ga zitten.

• **Twee advocaten**

o **Interview 6**

- Ofwel twee advocaten, één bij de zitting en één bij de cliënt.

▪ **Redenen videoconferentie**

• **Onmogelijkheid tot fysieke verschijning**

o **Interview 1**

- Dus dat men voorziet het principe dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn

• **Veiligheidsredenen**

o **Interview 1**

- Dus dat men voorziet het principe dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn of omwille van veiligheidsrisico's

o **Interview 11**

- Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen, wij zijn daar eigenlijk principieel tegen. En enkel wanneer veiligheidsredenen of bijzonder zware gezondheidsredenen en echt zware veiligheidsredenen, dan zou men een uitzondering kunnen maken.
- Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principieel tegen en enkel wanneer een hoogste uitzondering, nogmaals corona of een zwaar veiligheidsrisico, zou dat mogelijk mogen zijn.
- In een ideaal scenario zou de wet moeten voorzien dat de regel is fysieke verschijning of fysiek verhoor zonder videoconferentie en dat enkel ten zeer uitzonderlijke titel en zeer gemotiveerd, namelijk enkel omwille van ernstige veiligheidsredenen of gezondheidsredenen, dat is één.

- **Gezondheidsredenen**
 - **Interview 1**
 - Dus dat men voorziet het principe dat iedereen fysiek aanwezig moet zijn, tenzij men in de onmogelijkheid verkeert om fysiek aanwezig te zijn of omwille van veiligheidsrisico's of gezondheidsrisico's.
 - **Interview 11**
 - Ja daar kan ik heel duidelijk in zijn. Ons uitgangspunt in strafzaken is dat het pleiten of verhoren dat dat eigenlijk de grote uitzondering moet blijven. Dat wil zeggen, wij zijn daar eigenlijk principieel tegen. En enkel wanneer veiligheidsredenen of bijzonder zware gezondheidsredenen en echt zware veiligheidsredenen, dan zou men een uitzondering kunnen maken.
 - Kort samengevat over de videoconferentie: verhoren of pleiten daar zijn wij principieel tegen en enkel wanneer een hoogste uitzondering, nogmaals corona of een zwaar veiligheidsrisico, zou dat mogelijk mogen zijn.
 - In een ideaal scenario zou de wet moeten voorzien dat de regel is fysieke verschijning of fysiek verhoor zonder videoconferentie en dat enkel ten zeer uitzonderlijke titel en zeer gemotiveerd, namelijk enkel omwille van ernstige veiligheidsredenen of gezondheidsredenen, dat is één.
- **Cameraopstelling**
 - **Interview 1**
 - Maar dan dat men meer dan het gezicht ziet, dat men het lokaal filmt. Dat zegt al meer. En iemand alleen in een ruimte, niet dat er iemand bijstaat.
 - **Interview 2**
 - Vaak is er bij een videoverbinding maar een beperkt beeld van de persoon zichtbaar. Ge zou bij wijze van spreken al meer camerapunten moeten hebben.
- **Technische infrastructuur**
 - **Interview 2**
 - Ik denk dat de infrastructuur wel echt heel up-to-date moet zijn. Op technisch vlak, dat de beelden heel duidelijk zijn en de geluiden heel duidelijk zijn. Wat zeker niet kan in strafzaken, wat je soms wel ziet in burgerlijke zaken, is dat de rechter het beeld of het geluid uitzet.
 - **Interview 5**
 - Ik denk dat een essentiële voorwaarde is dat de infrastructuur IT-gewijs echt op punt moet staan. Als je al niet kunt horen wat er aan de andere kant van de verbinding wordt gezegd, dan kan volgens mij al niet meer verder gegaan worden omdat op dat ogenblik de rechten van verdediging niet kunnen worden gegarandeerd. Dus dat is wel een essentiële randvoorwaarde volgens mij.
 - **Interview 9**
 - Dat er misschien ook iets in die zin wordt bepaald dat horen via videoconferentie impliceert dat ook alles technisch werkt zoals het hoort. En van zodra zich daar problemen voordoen, dat de zitting moet worden uitgesteld en dat dat niet zal gelden als een verschijning in persoon.
 - **Interview 11**
 - En twee, dan moet men ook waarborgen inbouwen, bijvoorbeeld dat de advocaat en de verdachte instemmen, dat er een beveiligde verbinding is.
 - **Interview 12**
 - Het is van belang dat iedereen tegelijkertijd in beeld komt en dat dat beeld niet constant verspringt. Dat is wel van belang.
- **Plaatsen van de betrokken actoren**
 - **Interview 2**
 - Ik denk dat de procureur des Konings ook niet in dezelfde ruimte mag zitten als de rechter. Het parket plaatsen in dezelfde ruimte

als de rechter en de in verdenkinggestelde samen met de raadsman in een andere ruimte dat zou volgens mij een brug te ver zijn.

- Ja, om die reden dat. Stel dat het geluid of het beeld toch stil wordt gezet of er wordt stil gesproken. Het geeft een gevoel van ongelijkwaardigheid. Er wordt dan een wij-tegen-zij verhaal gecreëerd, een soort van samenhorigheidsgedoe. Ik denk in België dat de positie van het Openbaar Ministerie al heel bijzonder is. Zij is zogezegd maar een partij die op gelijke voet staat als de verdediging, terwijl wij allemaal weten dat dat klaar en duidelijk niet het geval is. Ze zitten ook bij op het verhoor. Er wordt vanuit de zittende magistratuur meer geloofwaardigheid gehecht aan wat het Openbaar Ministerie zegt en dat is niet altijd objectief correct.
- Ook is het belangrijk dat de ruimte in de gevangenis waar de verdachte zich bevindt ook een beetje een neutrale ruimte is, niet in zijn gevangenskledij mag zijn, uiteraard niet gehandboeid.

• Interview 8

- En wanneer je dan op zo een raadkamer of KI komt, daar zit een voorzitter die een beslissing neemt, naast die voorzitter zit de onderzoeksrechter die het verslag doet en de griffier die alles opschrijft en de procureur. En die personen zouden altijd in éénzelfde ruimte aanwezig zijn, terwijl mijn klant vanuit de gevangenis staat en ik weet dan niet waar ik zal staan.
- Het is nooit correct omdat de procureur zal ook nooit op zijn bureau'ke alleen gaan zitten, die zal altijd bij de rechtbank zijn en nu al hebben wij daar bemerkingen bij. Waarom? Omdat wij, wanneer wij de raadkamer verlaten, de procureur er gewoon blijft zitten he. Die zitten in één ruimte, dus nu moeten wij ervan uitgaan dat daar niet over gesproken wordt maar we weten allemaal dat dat niet het geval is he. Ik bedoel van zodra je naar buiten gaat, wordt er een overleg gepleegd met de onderzoeksrechter, daar ben ik 100% zeker van. Soms doen ze het zelf op de zitting en met die procureur. Ik zal niet zeggen overleg, maar er zal wel gesproken worden. En wanneer we dan via videoconferentie gaan, ja dan is die mogelijkheid nog veel groter dus...

▪ Stopzetting videoconferentie op verzoek van de beklagde/beschuldigde of diens raadsman

• Interview 3

- vanaf het ogenblik dat een verdachte of een raadsman op een gegeven moment, zelfs tijdens het verhoor vind ik, nu wil ik het onderbreken, van ik ben bereid om verder ondervraagd te worden maar ik wil het nu live in een kabinet doen, dan moet dat ook direct onderbroken worden en gerespecteerd worden. Dat zou ik dat in de wet voorzien.
- Maar ik weet niet of dat dat dan erdoor zou geraken. Dan is er dus het risico dat mensen met minder eervolle bedoelingen daar misbruik van gaan maken. Maar vanuit de advocatuur zou ik dat dan als voorwaarde stellen ja.

• Interview 5

- denk ik ook dat het belangrijk is dat we in de wet bepalen dat als er haperingen zijn, dus als er technische problemen zijn, niet wordt verdergegaan.
- Als ge al niet kunt horen wat een verdachte zegt, dan kunt ge volgens mij al niet meer verder gaan omdat op dat ogenblik de essentie van de rechten van verdediging, de tegensprekelijkheid van het debat niet worden gegarandeerd.

• Interview 9

- En van zodra zich daar problemen voordoen, dat de zitting moet worden uitgesteld en dat dat niet zal gelden als een verschijning in persoon.

- **Uitwisseling van stukken**
 - **Interview 5**
 - Men moet natuurlijk ook nog kijken als er nog stukken worden neergelegd, dat vind ik ook wel belangrijk, soms gebeurt dat wel last minute, dat we daar digitaal nog de mogelijkheid voor krijgen om dat te doen.
 - **Interview 11**
 - Ook daar is de vraag hoe werkt dat de uitwisseling van stukken
- **Beginsel van de openbaarheid van de terechtzitting**
 - **Algemeen**
 - **Interview 1**
 - Dat men nog altijd zitting houdt in een zittingszaal en dat die zaal dan nog altijd publiekelijk toegankelijk is. Maar ja... het heeft natuurlijk zijn gevolgen.
 - Ik denk dat men die openbaarheid wel moet waarborgen zodat men controle kan uitoefenen op alle actoren van Justitie.
 - **Interview 2**
 - In de zittingszaal is dat simpel, dan moeten er schermen worden gezet voor het publiek.
 - **Interview 3**
 - Dat wilt gewoon zeggen dat de deuren van de zittingszaal open zijn. En dat iemand die een verklaring aflegt via videocall kan gehoord worden en gezien worden door het publiek die de zittingszaal betreedt of aanwezig is.
 - **Interview 4**
 - ***En denkt u dat het beginsel van de openbaarheid kan gewaarborgd worden indien videoconferenties worden toegepast?***
Ja, het proces kan afgespeeld worden op een scherm waar even goed pers aanwezig is en waar er open deuren zijn, dat het publiektoegankelijk is. Dus dat zou perfect kunnen worden gerespecteerd.
 - **Interview 5**
 - Dan zou men vooral investeringen in informatica moeten doen. Men zou perfect zoals in een assisenzaak kunnen projecteren, maar op dit ogenblik zoals ik zaken heb gedaan tijdens de coronapandemie was dat eigenlijk niet veel soeps. Ik moet zeggen dat de akoestiek in meerdere zittingszalen sowieso dramatisch is waardoor het als toeschouwer altijd oren spitsen is om te horen wat er inhoudelijk wordt gezegd. Maar als we dan nog eens met een laptopje gaan werken en dat soort dingen, dan is het denk ik helemaal dramatisch. Dus qua openbaarheid lijkt het me geen pluspunt te zijn. Dan zou men de zittingszaal anders moeten inrichten en herorganiseren zodanig dat het publiek de debatten grondig kan volgen. Maar ik vrees dat daarvoor op dit moment weinig animo voor is wegens budgettaire redenen.
 - **Interview 6**
 - Sowieso, er is een scherm he waarbij de rechter en het parket de beklaagde of beschuldigde ziet. En dat moet dan ook voor de volledige zittingszaal heel duidelijk zijn.
 - **Interview 7**
 - ***Denkt u dat het beginsel van de openbaarheid van de terechtzitting gewaarborgd kan worden via videoconferentie?***
Ik denk dat wel he. Net zoals men al bepaalde getuigen op afstand hoort enzovoort, kan dat ook met een verdachte he of een andere procespartij. Dus ik denk dat als men daar een scherm plaatst in de zittingszaal, dan denk ik op zich dat de openbare behandeling gewaarborgd is. Dus daar zie ik geen groot probleem.
 - **Interview 8**
 - Plus we zitten in strafzaken ook met openbare zittingen. Dus daar zit dan ook publiek bij en dergelijke meer. Ja dat gaat allemaal niet zijn bij zo een videoconferentie.

- **Interview 9**

- **Ok. Nu, zoals u zelf wel weet geldt in de fase ten gronde het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen. Denkt u dat dit beginsel gewaarborgd kan worden wanneer zittingen via videoconferentie verlopen?**

Euh ja, op voorwaarde dat de rechter zich wel altijd in de zittingszaal bevindt. Euh, en dat daar schermen staan van iedereen die via videoconferentie wordt gehoord. Bijvoorbeeld een computerscherm voor de rechter en een heel groot scherm naar de zaal gericht.

- **Interview 10**

- **Denkt u dat het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen gewaarborgd kan worden via videoconferentie?**

Mits men daarvoor de nodige waarborgen toe biedt, denk ik van wel ja.

- **En hoe denkt u dan dat dat gewaarborgd kan worden in de praktijk?**

Een scherm in de zittingszaal dat voor iedereen zichtbaar is en de deuren van de zittingszaal open zoals dat nu ook is bij een fysieke zitting. Alee, dat wordt nu met getuigen en deskundigen ook gedaan.

- **Interview 11**

- In strafzaken zijn wij daar regelrecht tegen ook omwille van de openbaarheid van rechtspraak. Die verdwijnt ook want u weet als toekomstige jurist dat openbaarheid van rechtspraak zeer belangrijk is. De pers, de media, men moet kunnen volgen hoe rechtszaken verlopen.
- Als wij naar een zitting kunnen gaan waar de pers, eenieder, u en ik aanwezig kunnen zijn dan vrees ik dat de openbaarheid van de rechtspraak een probleem gaat geven. Hoe men dat kan oplossen? Onze rechtstaat staat al enorm onder de indruk, als wij dan ook nog eens gaan zorgen dat de mensen geen idee hebben van hoe zo'n zitting verloopt. Ik vrees dat de openbaarheid van de rechtspraak dan zeer problematisch gaat zijn.

- **Interview 12**

- **Denkt u dat het beginsel van de openbaarheid van terechtzittingen gewaarborgd kan worden via videoconferentie?**

Goh ja, dat is eigenlijk een moeilijke vraag. Want dan zou ge de videoconferentie eigenlijk ook moeten tentoonstellen zodat iedereen het kan meevolgen want dat is ook wel vaak op een zitting nu, daar komen vaak journalisten kijken. Dat maakt het natuurlijk ook allemaal wat moeilijker door het via videocall te doen natuurlijk. Het zou eventueel kunnen maar vandaar dat ik ook niet echt de meerwaarde zie van de videocall.

- **Videolink**

- **Interview 1**

- Wat men vooral niet mag doen zoals bij tv-programma's dat ge u zo kunt inloggen en zo een zaak kunt meevolgen. Het is nog altijd geen entertainmentprogramma he.

- **Interview 2**

- **Wat denkt u van een videolink die ter beschikking wordt gesteld waarop eender wie kan inloggen?**

Als er voldoende gewaarborgd kan worden dat die beelden niet opgenomen kunnen worden en niet kunnen gedeeld worden, dan zou een videolink in principe moeten kunnen he. Ik denk vandaag de dag dat er voldoende mogelijkheden zijn dat je je alleen maar kunt registreren aan de hand van uw identiteitskaart of 'itsme' of whatever, zodat uw gegevens met 100% zekerheid geregistreerd zijn. En ja moet er dan ergens misbruikt gemaakt worden van die informatie, dan moet er ook effectief ingegrepen worden. Dan zou er ofzo een nieuw misdrijf gecreëerd moeten worden om dat te waarborgen he.

- **Interview 5**

- Goh ja ik vrees eerder wat misbruiken daar. Opnames en dat soort dingen. Dat is eigenlijk ook niet de bedoeling he. Ik zou gewoon verwachten dat men naar analogie zoals het nu is, dat de mensen die fysiek in de zittingszalen aanwezig zijn de debatten kunnen meevolgen. Maar dit verschilt naar mijn mening ook naargelang het gaat over partijen of derden. Voor partijen zou er een soort van livestream voorzien kunnen worden via een beveiligde applicatie, net zoals bij de aanslagen daar hebben de burgerlijke partijen een link gekregen omwille van de omvang van de zittingszalen. Maar voor het grote publiek dat is nu ook weeral niet nodig.

- **Interview 6**

- Euh, de vraag is zelfs of mensen daarop zouden kunnen inloggen van thuis uit. Dat daar misschien wel misbruik van gemaakt zou kunnen worden op social media en al die dingen. Dit zou langs de ene kant de openbaarheid wel kunnen waarborgen, maar anderzijds gaan er veel misbruiken zijn. Tegen nu moet je echt aanwezig zijn, is er de zaalwachter die de orde handhaaft en er ook voor zorgt dat er geen filmpjes van gemaakt kunnen worden. Tegen een videolink online, ik denk dat dat niet bevorderend gaat zijn voor de privacy.

- **Interview 9**

- ***En wat denkt u van een videolink die ter beschikking wordt gesteld aan het publiek waarop eenieder kan inloggen?***

Dat vind ik een moeilijke. Ik heb een beetje schrik dat ge op die manier het juridische te hard gaat incorporeren in bijvoorbeeld een social media gebeuren waarop iedereen opspringt en waarover iedereen dan zijn mening kan geven. Ik denk dat het dat te gemakkelijk maakt voor de mensen om de zitting te volgen. Euh, de openbaarheid is een belangrijk principe, maar mensen moeten nu de moeite doen om naar de rechtbank te gaan en dat is denk ik geen slechte filter. En als iedereen voor elk soort zitting op een link kan klikken, dan houd ik mijn hart vast voor de dingen die op sociale media gaan verschijnen. Ik denk dat dat geen goede zaak zou zijn voor Justitie in het algemeen.

- **Interview 11**

- ja men zou kunnen zeggen we gaan dat allemaal uitzenden, de VRT, eenieder kan dat volgen, maar dan denk ik waar zijn wij in godsnaam mee bezig.

- **Interview 12**

- ***En wat denkt u van een videolink die aan eenieder ter beschikking wordt gesteld en waarop men dan kan inloggen om de zitting mee te volgen?***

Ja ik denk dat dat wel goed is om de openbaarheid te garanderen. Ik denk dat dat een goede oplossing is. De drempel is ook niet zo groot voor mensen om dat te doen. Maar het hangt er natuurlijk ook vanaf of die mensen ook in beeld komen, weten wij dat die mensen meekijken...Daar moet misschien toch ook enige transparantie in zijn.

Opinie van advocaten over de audiovisuele registratie van videoconferenties

- **Voorstander of tegenstander**

- **Voorstander**

- **Interview 1**

- Ik denk inderdaad dat men alles van A tot Z moet gaan bijhouden.
- Ik vind dat elk verhoor opgenomen moet worden.

- **Interview 3**

- Als er de garantie bestaat dat de opname alleen aan het strafdossier wordt toegevoegd dan heb ik geen bezwaren tegen de opname van zittingen via videoconferentie. Ik wil natuurlijk ook de garantie dat dat

niet in de verkeerde handen terecht komt. Als men daarvoor kan zorgen of dat kan garanderen, dan is dat voor mij geen enkel probleem.

▪ **Interview 5**

- Ik zou er geen bezwaren tegen hebben als die zittingen via videoconferentie ook effectief worden opgenomen. Maar ik denk dat het eerlijk gezegd veel praktisch gedoe gaat zijn voor weinig meerwaarde die eruit verder komt. Als er een zittingsincident zou zijn, dan is het vooral belangrijk om er op dat ogenblik ter plaatse op in te springen. En dat ge zegt van ja ik laat dat op het zittingsblad noteren.
- Ik weet niet of dat nu een grote meerwaarde gaat bieden. Ik zou er op zich niets op tegen hebben.
- Wat mij betreft is dat niet essentieel omdat dat bij een fysieke zitting ook niet is.

▪ **Interview 6**

- Ik denk dat dat verplicht zou moeten worden.

▪ **Interview 7**

- ik zie daar eigenlijk alleen maar een positief potentieel nut van.

▪ **Interview 8**

- Daar heb ik eigenlijk weinig problemen mee. Dus stel dat het zou doorgaan of dat nu opgenomen wordt of niet opgenomen wordt, dat maakt mij eigenlijk niet zoveel uit.
- Dus ja, dat maakt mij eigenlijk niet zoveel uit. Voor mij mogen alle zittingen opgenomen worden.
- Nadelen? Alles wat men heeft gezegd wordt geacht dat men dat gezien of gehoord heeft. Dus ik zeg het, daar heb ik echt geen problemen mee.

▪ **Interview 10**

- Het kan als men een advocaat is die moeite doet voor de zaken alleen maar toegejuicht worden. Ik heb daar geen enkel probleem mee.

▪ **Interview 11**

- Dus dat zou op zich wel mogelijk zijn, maar ik denk dat dat onder bepaalde voorwaarden moet zijn. En ik denk ook dat dat de uitzondering moet zijn.

○ **Tegenstander**

▪ **Interview 2**

- ik zou het nog altijd wettelijk niet voorzien

▪ **Interview 9**

- Nee, ik vind niet dat dat moet worden opgenomen. Euh, het is niet omdat dat via een videoconferentie gebeurt dat dat anders moet zijn dan wanneer mensen gewoon in het echt zouden verschijnen. In het echt wordt dat ook niet opgenomen. Ik denk dat dat een nefast effect gaat hebben. Ik denk dat een rechter moet verdergaan op een eerste indruk op een zitting en als hij zo'n dingen opnieuw en opnieuw kan beluisteren dan.. Allee dat druist bij mij in tegen het principe dat alles in het debat moet worden gebracht op de zitting en als ge als rechter achteraf dingen opnieuw en opnieuw gaat beluisteren, dan gaat een rechter misschien onbewust rekening houden met dingen die niet bevraagd zijn op de zitting of dingen die niet naar boven zijn gekomen. Allee, een cliënt zegt vaak wel eens iets dat niet oke is, maar tijdens het verloop van een zitting verdwijnt dat wel eens in al de rest. En ik denk als ge dat allemaal opnieuw kunt beluisteren, dan zou dat geen recht op een eerlijk proces zijn in mijn ogen.
- Videoconferenties moeten nog altijd dienst doen als een middel voor de verschijning ter zitting en niet meer dan dat.

▪ **Interview 12**

- ***Wat is uw mening over het audiovisueel opnemen van videozittingen?***
Goh, dat gebeurt nu ook niet. Het vindt ook altijd maar één keer plaats. Euh... Dus ik vind dat niet nodig.
- Goh, ik zie de meerwaarde niet om het wel te doen. Iedereen kan op dat moment meevolgen, dat is nu ook zo he, iedereen kan naar de zitting komen. Maar daarna is er nu ook niemand die dat kan herbekijken. En ik denk ook niet dat dat nodig is.

- **Voordelen**

- **Controleerbaarheid**

- **Interview 1**

- Ik denk inderdaad dat men alles van A tot Z moet gaan bijhouden. Dat de zitting controleerbaar is, zodat men de zaak volledig kan herbeluisteren en herbekijken.
- Dat men altijd kan nagaan als er discussie is over kijk wij hebben A gezegd en nu schrijven ze B op, wat altijd kan gebeuren, dat men dat dan altijd kan verifiëren en dat dat altijd goed kan nagegaan worden.
- Ook als wij verwijzen van bij dat verhoor had onze cliënt het ontzettend moeilijk, dan kan de rechter dat verhoor in principe gaan bekijken.

- **Interview 2**

- En naar bewijs toe he. Als ge in beroep gaat, kunt ge uiteraard die beelden bijbrengen he, van kijk passage dan tot dan merk je duidelijk dat de rechter bevooroordeeld was of dit of dat niet correct heeft gedaan.

- **Interview 5**

- Als dat is om bewijsmateriaal te vergaren hoe de zitting is verlopen, dan kan dat nuttig zijn om naar te verwijzen.

- **Interview 6**

- Enerzijds ook met betrekking tot de rechten van verdediging

- **Interview 7**

- dat er later minder betwisting kan zijn over bepaalde zaken die gezegd zijn of over bepaalde uitdrukkingen enzovoort

- **Interview 8**

- Ja als zij daar terug willen naar gaan kijken en misschien bepaalde dingen zien of denken, heb ik het goed verstaan of niet. Het kan misschien misverstanden uit de wereld helpen
- Voordelen? Ik denk voor de rechtbank zelf kan het een voordeel zijn als ze ergens over twijfelen dat ze kunnen gaan terugkijken, voor partijen ook.

- **Interview 10**

- Dat een rechter eventueel kan gaan terugkijken naar bepaalde passages, want men mag niet vergeten dat een rechter soms heel veel zittingen op een dag ziet, heel zware dossiers doet en zich alles maar moet herinneren. Dus ofwel moet schrijven gelijk een zot ofwel zich alles maar moet herinneren tegen de tijd dat hij het vonnis maakt, terwijl er toch belangrijke zaken worden gezegd in een zittingszaal. Andersom net hetzelfde. Wij hebben ook wel eens terechte meningen over rechters waarbij wij vragen dat die op het zittingsblad worden genoteerd waarvan wij niet altijd zeker zijn of dat gebeurt of niet. En dan kan dat ook wederzijds gecontroleerd worden.

- **Interview 11**

- Goh, natuurlijk wij leven in 2023, u weet er is een griffier. Een griffier noteert, bijvoorbeeld bij een getuigenverhoor ter zitting of bij een verklaring van één van de partijen ter zitting, u weet dat de griffier dan noteert wat er allemaal gezegd wordt. Nu, als u nadien het procesverbaal van terechtzitting leest, dan valt mij soms op dat die griffier niet alles heeft kunnen noteren want ja dikwijls is een getuige, een verdachte of een burgerlijke partij een spraakwaterval en krijgt hij niet alles genoteerd. In die optiek wanneer men de zitting en het dossier zou opnemen en men zou letterlijk alles woord per woord kunnen registreren wat er allemaal gezegd wordt, dat zou denk ik een voordeel kunnen zijn voor de rechter en partijen om te zeggen van ja op de zitting X heeft u letterlijk dat gezegd en nu verkondigt u iets anders.

- **Interview 12**

- Langs de andere kant kan ik begrijpen dat dat voor een rechter nochtans wel handig zou kunnen zijn als die wel nog eens een keer naar iemand zijn pleidooi wil luisteren, zeker als er geen conclusies zijn neergelegd. Dat is dan meer een voordeel

- **Rechtsbeschermende functie**

- **Interview 5**

- Als dat is om bewijsmateriaal te vergaren hoe de zitting is verlopen, dan kan dat nuttig zijn om naar te verwijzen.

- **Interview 6**

- Enerzijds ook met betrekking tot de rechten van verdediging

- **Nut voor deskundigenonderzoek**
 - **Interview 5**
 - om nadien aan een psycholoog het non-verbale gedrag voor te leggen om zo een gedragsanalyse te kunnen doen. Dan vind ik het absoluut ook een meerwaarde.
 - **Interview 6**
 - Ja ge kunt dat terugdraaien, nog een herbekijken, de houding. Dan zie je ook de gebogen houding of de ineengekrompen houding en de angst die naar boven komt.
 - **Interview 7**
 - Euh het kan soms denk ik ook helpen wanneer men bepaalde deskundigen wil contacteren over bepaalde gedragingen.
- **Nut voor de waarheidsvinding**
 - **Interview 6**
 - Ja kan een opname terugspoelen, nog eens herbekijken, de houding. Dan zie je ook de gebogen houding of de ineengekrompen houding en de angst die naar boven komt. Met dat te herbekijken en herbekijken kan je ontzettend veel opdoen over het al dan niet hebben plaatsgevonden van de feiten.
- **Blootleggen van inconsistenties in de afgelegde verklaringen**
 - **Interview 6**
 - In hoofde van de beklaagde kan dat best nadelig zijn wanneer hetgeen wat hij verklaart niet overeenstemt met hetgeen is verklaard via videoconferentie door een andere betrokkene waarvan een opname is gemaakt.
 - **Interview 11**
 - Goh, natuurlijk wij leven in 2023, u weet er is een griffier. Een griffier noteert, bijvoorbeeld bij een getuigenverhoor ter zitting of bij een verklaring van één van de partijen ter zitting, u weet dat de griffier dan noteert wat er allemaal gezegd wordt. Nu, als u nadien het procesverbaal van terechtzitting leest, dan valt mij soms op dat die griffier niet alles heeft kunnen noteren want ja dikwijls is een getuige, een verdachte of een burgerlijke partij een spraakwaterval en krijgt hij niet alles genoteerd. In die optiek wanneer men de zitting en het dossier zou opnemen en men zou letterlijk alles woord per woord kunnen registreren wat er allemaal gezegd wordt, dat zou denk ik een voordeel kunnen zijn voor de rechter en partijen om te zeggen van ja op de zitting X heeft u letterlijk dat gezegd en nu verkondigt u iets anders.
- **Nut in hoger beroep**
 - **Interview 2**
 - En naar bewijs toe he. Als ge in beroep gaat, kunt ge uiteraard die beelden bijbrengen he
 - **Interview 6**
 - wanneer er hoger beroep moet ingesteld worden moet men de zaak toch opnieuw kunnen herbekijken. Ik denk dat dat wel belangrijk is.
 - **Interview 11**
 - Goh, het zou misschien een mogelijkheid kunnen zijn wanneer uitdrukkelijk in heel zwaarwichtige zaken wordt gevraagd van 'hebben de partijen bezwaar dat de zittingen opgenomen wordt?', waardoor en de rechter en de partijen in graad van beroep nog even kunnen zien wat er gepleit is.
- **Nadelen**
 - **Geen nadelen**
 - **Interview 1**
 - Het audiovisueel opnemen van videozittingen, daar zie ik niet zoveel negatieve dingen aan.
 - **Interview 8**
 - Nadelen? Alles wat men heeft gezegd wordt geacht dat men dat gezien of gehoord heeft. Dus ik zeg het, daar heb ik echt geen problemen mee.
 - **Beperking op de vrijheid van pleidooi**
 - **Interview 2**
 - Ik vrees dat opnames een gevaar kunnen vormen voor de vrijheid van het pleidooi. We zitten nu al met het Openbaar Ministerie die nu vaak nogal kort door de bocht gaat en advocaten begint te viseren. Als wij weten dat de zitting wordt opgenomen, gaan wij misschien nog

voorzichtiger moeten zijn. Terwijl dat net eigenlijk niet de bedoeling mag zijn. En ik denk dat dat een rechtstaat onwaardig is als advocaten moeten beginnen opletten op wat ze zeggen.

- **Remmend effect op rechters**
 - **Interview 2**
 - Maar wat ik daarnet zei als nadeel voor ons als advocaat met angst voor een beperking van de vrijheid van pleidooi, ja dat geldt natuurlijk in de andere richting ook. Je merkt dat genoeg als je naar het programma 'De rechtbank' kijkt, dan zie je dat bepaalde rechters die je kent zich anders gedragen omdat daar een camera bijstaat. Dan in ene keer gaan ze iets milder zijn, taalgebruik he
 - **Tijdrovende en dure aangelegenheid**
 - **Interview 5**
 - Ik denk alleen dat de griffiers zullen zuchten en dat het vooral extra geld, energie en tijd gaat kosten.
 - Maar ik denk dat het eerlijk gezegd veel praktisch gedoe gaat zijn voor weinig meerwaarde die eruit verder komt.
 - **Interview 8**
 - maar ik denk echt niet dat een rechter na afloop van een zitting nog de tijd gaat hebben om opnieuw naar die opname te gaan kijken
 - wij hebben ook een griffier he die moet alle belangrijke dingen op het proces-verbaal van terechtzitting schrijven
 - **Interview 11**
 - Met alle respect, maar gaat een rechter die 20 tot 25 zaken in de voormiddag heeft staan, denkt u dat die al die zaken achteraf nog eens audiovisueel gaat beluisteren?
 - Natuurlijk ik ben ook een realist, de vraag is of u elke zaak, stel dat morgen wordt gezegd we gaan alle zittingen audiovisueel opnemen, bijvoorbeeld politierechtbank waar 70 dossiers staan ook in strafrecht, wegcode overtredingen, vluchtmisdrijf, alcoholintoxicatie,... Als dat allemaal zou worden opgenomen, dan lijkt mij dat te verregaand.
 - **Interview 12**
 - De rechter heeft geen tijd om die opnames nog eens te gaan bekijken alvorens hij zijn oordeel vormt.
 - **Geen rechtsbeschermende functie**
 - **Interview 9**
 - ik denk als ge dat allemaal opnieuw kunt beluisteren, dan zou dat geen recht op een eerlijk proces zijn in mijn ogen.
 - **Foute interpretaties door rechters**
 - **Interview 10**
 - **En denkt u dat er naast voordelen ook bepaalde nadelen aan gekoppeld zijn?**
Euh misschien wel omdat misschien bepaalde... Rechters zijn ook nog altijd mensen. En men zal misschien gaan terugkijken en bij het terugkijken bepaalde gedragingen gaan interpreteren op een wijze die niet zo bedoeld is. En dat krijgt men dan natuurlijk niet uit het hoofd van een bepaalde persoon.
 - **Gebrek aan beveiliging**
 - **Interview 11**
 - Maar anders is de vraag beveiliging.
 - **Wettelijk kader**
 - **Audiovisuele registratie**
 - **Optioneel of verplicht**
 - **Optioneel**
 - **Interview 2**
 - Ik denk dat dat de uitzondering moet zijn en dat alleen maar zou moeten kunnen mits toestemming van alle betrokkenen aan de zaak.
 - **Alle betrokken, bedoeld u dan zowel burgerlijke partij, beklagde,...?**
Ja, magistraten, advocaten,.. iedereen zou daar afzonderlijk een soort van toelating moeten voor geven.
 - Ja, dat is een tweesnijdend zwaard he. Euh ik zou het nog altijd wettelijk niet voorzien. Moest het voorzien zijn, dan zou ik het toch optioneel laten.

o **Interview 3**

- Ik zou kiezen voor de optionele mogelijkheid, zeker geen verplichting.

o **Interview 7**

- Vanuit de zijde van de verdediging ben ik natuurlijk altijd voor facultatief of optioneel. Maar ik denk niet dat ik er een groot probleem mee zou hebben als de wetgever zegt dat het systematisch wordt toegepast.

o **Interview 8**

- Ik zou het nooit verplichten. Nee, zoals het nu dan in burgerlijke zaken is, als iedereen het er mee eens is. Als één van de partijen niet instemt met de audiovisuele opname, dan gaat het niet door. Zo zou ik het dan wel willen.

- **Met de partijen, bedoelt u dan de beklagde en procureur?**

Ja en de BP he. Ja want ik denk de procureur zal wel in het merendeel van de gevallen 'ja' zeggen want die zit toch live altijd op de zitting, maar als dan de beklagde of de burgerlijke partij nee zegt, ja dan houdt het op.

o **Interview 10**

- Sowieso met instemming van alle partijen weet ik niet. Want als de wetgever dat oplegt denk ik dat de rechter en het Openbaar Ministerie daar al per se moeten mee akkoord gaan. Maar sowieso wel vind ik met instemming van de verdachten zeker met instemming van de burgerlijke partijen, want dat kunnen soms heel gevoelige materies zijn. Dus ik denk niet dat we dat maar sowieso per se wettelijk mogen verplichten.

o **Interview 11**

- **Stel nu dat er een wettelijk kader komt voor videozittingen. Zou u de audiovisuele opname van de videoconferentie dan optioneel aanbieden als wetgever of verplichten?**

Goh, ik vind dat een moeilijke afweging. Ik denk dat het eerder optioneel moet zijn.

- Ik denk dat het de uitzondering moet zijn en ik denk dat sowieso per definitie minstens de toestemming van de partijen en hun raadslieden mogelijk moet zijn.

o **Interview 12**

- Ik vind het optioneel, omdat ik ook wel vind dat iedereen over dezelfde lijn moet worden getrokken. En dat vind ik wel belangrijk. Niet van de ene rechtbank doet het wel en de andere rechtbank doet het niet. Ik denk dat daar wel éénvormigheid in nodig is.
- Ik vind dat de wetgever het moet bepalen of het wel kan of het niet kan. Als het kan dan vind ik dat het overal moet kunnen, elke zaak in elke rechtbank. Als het niet kan, dan is het ook gewoon voor niemand. Maar ja de openbaarheid geldt ook voor iedereen en daar kan ook niet vanaf geweken worden he. Dus ik vind niet dat het aan de partijen is om daar over te oordelen.

• **Verplicht**

o **Interview 1**

- Ik zou dat verplicht invoeren zodat alles geregistreerd wordt en dat dat ook inderdaad wordt bijgehouden.

o **Interview 6**

- Ik denk dat dat verplicht zou moeten worden.

o **Interview 7**

- Vanuit de zijde van de verdediging ben ik natuurlijk altijd voor facultatief of optioneel. Maar ik denk niet dat ik er een groot probleem mee zou hebben als de wetgever zegt dat het systematisch wordt toegepast.

- **Wissen**
 - **Interview 1**
 - Wat wel zo is, als men onschuldig en definitief onschuldig wordt verklaard, dat de opname gewist moet worden in mijn ogen.
 - Ja, ik denk dat dat zowel de dingen zijn. Ja en dat als men onschuldig wordt verklaard dat alles gewist wordt, maar dat is natuurlijk als men definitief onschuldig is verklaard.
 - **Interview 7**
 - Er moet natuurlijk wel een regeling worden voorzien over wat met die opnames gebeurt na verloop van tijd. Blijven die bestaan? Hoelang blijven die bestaan? Worden die ooit vernietigd? Na hoeveel jaar? Dus daar gaat wel een regeling voor moeten worden voorzien.
- **Beveiliging tegen verlies of onrechtmatige verwerking**
 - **Interview 3**
 - Als er garantie bestaat dat dat alleen aan het strafdossier wordt toegevoegd dan ja, ik wil natuurlijk ook de garantie dat dat niet in de verkeerde handen terechtkomt he. Als men daarvoor kan zorgen of dat kan garanderen, dan is dat voor mij geen enkel probleem.
- **Geen audiovisuele registratie**
 - **Interview 2**
 - Ja, dat is een tweesnijdend zwaard he. Euh ik zou het nog altijd wettelijk niet voorzien. Moest het voorzien zijn, dan zou ik het toch optioneel laten.
 - **Interview 9**
 - ***U bent duidelijk geen voorstander van een audiovisuele registratie van videoconferenties. Wat vindt u van een wettelijke optie om het toe te passen als de partijen ermee instemmen?***
Ik vind dat de audiovisuele registratie van videozittingen wettelijk verboden moet worden. Videoconferenties moeten nog altijd dienst doen als een middel voor de verschijning ter zitting en niet meer dan dat.

Bijlage 3 - Tabel 1: Audio(visuele) middelen bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch recht

AUDIO(VISUELE) MIDDELEN BIJ DE BEHANDELING VAN STRAFZAKEN IN HET BELGISCH RECHT			
ASPECTEN	FASE		
	Vooronderzoek (OO & GO) (Art. 112-112bis Sv.)	Politierechtbank (art. 158bis-158ter Sv.) Correctionele rechtbank (art. 189 Sv.) Hof van beroep (art. 211 Sv.)	Hof van assisen (art. 298-299 Sv.)
Ratio	<ul style="list-style-type: none"> • Maatregel in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit • Bescherming van de te horen persoon tegen intimidatie, bedreiging & geweld vanuit het criminele milieu • Kosten- en tijdbesparing, in het bijzonder voor in het buitenland verblijvende personen die gehoord moeten worden in een Belgische strafzaak 	<ul style="list-style-type: none"> • Maatregel in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit • Bescherming van de te horen persoon tegen intimidatie, bedreiging & geweld vanuit het criminele milieu • Kosten- en tijdbesparing, in het bijzonder voor in het buitenland verblijvende personen die gehoord moeten worden in een Belgische strafzaak 	<ul style="list-style-type: none"> • Maatregel in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit • Bescherming van de te horen persoon tegen intimidatie, bedreiging & geweld vanuit het criminele milieu • Kosten- en tijdbesparing, in het bijzonder voor in het buitenland verblijvende personen die gehoord moeten worden in een Belgische strafzaak
Materieel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Verschillend gebouw ○ Audiovisuele verbinding • Gesloten televisiecircuit <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Hetzelfde gebouw ○ Audiovisuele verbinding • Teleconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Verschillend gebouw ○ Telefonische verbinding 	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Verschillend gebouw ○ Audiovisuele verbinding • Gesloten televisiecircuit <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Hetzelfde gebouw ○ Audiovisuele verbinding • Teleconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Verschillend gebouw ○ Telefonische verbinding 	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Verschillend gebouw ○ Audiovisuele verbinding • Gesloten televisiecircuit <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes ○ Hetzelfde gebouw ○ Audiovisuele verbinding • Teleconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee ruimtes

			<ul style="list-style-type: none"> ○ Verschillend gebouw ○ Telefonische verbinding
Personeel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) ○ In verdenking gestelden in voorlopige hechtenis (GwH 21 juni 2018: vernietiging wet 29 januari 2016) • Gesloten televisiecircuit <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) • Teleconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en beklaagden ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) • Gesloten televisiecircuit <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en beklaagden ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) • Teleconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en beklaagden ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en beklaagden ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) • Gesloten televisiecircuit <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en beklaagden ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.) • Teleconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen (art. 102-111 Sv.) ○ In het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en beklaagden ○ Anonieme getuigen (art. 86ter Sv.)

Beslissingsbevoegdheid	<ul style="list-style-type: none"> • Opsporingsonderzoek: procureur des Konings • Gerechtelijk onderzoek: onderzoeksrechter 	<ul style="list-style-type: none"> • Politierechtbank & correctionele rechtbank: de rechtbank op gemotiveerd verzoek van de procureur des Konings • Hof van beroep: het hof op gemotiveerd verzoek van de procureur-generaal 	<ul style="list-style-type: none"> • Het hof op gemotiveerd verzoek van de procureur-generaal
Voorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Instemming van de te horen persoon • Subsidiariteitsvoorwaarde <ul style="list-style-type: none"> ○ Bij videoconferentie & gesloten televisiecircuit: persoonlijke verschijning is niet wenselijk of mogelijk ○ Bij teleconferentie: persoonlijke verschijning & verhoor via videoconferentie of gesloten televisiecircuit is niet wenselijk of mogelijk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Instemming van de te horen persoon • Subsidiariteitsvoorwaarde <ul style="list-style-type: none"> ○ Bij videoconferentie & gesloten televisiecircuit: persoonlijke verschijning is niet wenselijk of mogelijk ○ Bij teleconferentie: persoonlijke verschijning & het horen via videoconferentie of gesloten televisiecircuit is niet wenselijk of mogelijk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Instemming van de te horen persoon • Subsidiariteitsvoorwaarde <ul style="list-style-type: none"> ○ Bij videoconferentie & gesloten televisiecircuit: persoonlijke verschijning is niet wenselijk of mogelijk ○ Bij teleconferentie: persoonlijke verschijning & het horen via videoconferentie of gesloten televisiecircuit is niet wenselijk of mogelijk.
Beeld- stemvorming en/of	Niet van toepassing (geheim karakter van het vooronderzoek)	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijk <ul style="list-style-type: none"> ○ Politierechtbank & correctionele rechtbank: beslissing van de rechtbank op gemotiveerd verzoek van de procureur des Konings ○ Hof van beroep: beslissing van het hof op gemotiveerd verzoek van de procureur-generaal 	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijk <ul style="list-style-type: none"> ○ Beslissing van het hof op gemotiveerd verzoek van de procureur-generaal
Organisatie van het verhoor	<ul style="list-style-type: none"> • Instantie aanwezig bij de te horen persoon 	<ul style="list-style-type: none"> • Instantie aanwezig bij de te horen persoon 	<ul style="list-style-type: none"> • Instantie aanwezig bij de te horen persoon

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Indien de te horen persoon in België verblijft: officier van gerechtelijke politie of politieambtenaar ○ Indien de te horen persoon in het buitenland verblijft: buitenlandse justitiële autoriteit <ul style="list-style-type: none"> • Leiding over het verhoor <ul style="list-style-type: none"> ○ Opsporingsonderzoek: procureur des Konings ○ Gerechtelijk onderzoek: onderzoeksrechter 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Indien de te horen persoon in België verblijft: officier van gerechtelijke politie of politieambtenaar ○ Indien de te horen persoon in het buitenland verblijft: buitenlandse justitiële autoriteit <ul style="list-style-type: none"> • Leiding over het verhoor: rechter of raadsheer 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Indien de te horen persoon in België verblijft: officier van gerechtelijke politie of politieambtenaar ○ Indien de te horen persoon in het buitenland verblijft: buitenlandse justitiële autoriteit <ul style="list-style-type: none"> • Leiding over het verhoor: voorzitter van het hof van assisen
Processen-verbaal van verhoor	<ul style="list-style-type: none"> • Proces-verbaal van de instantie bij de te horen persoon • Proces-verbaal van de procureur des Konings of de onderzoeksrechter 	<ul style="list-style-type: none"> • Proces-verbaal van de instantie bij de te horen persoon • Proces-verbaal van de rechter of raadsheer 	<ul style="list-style-type: none"> • Proces-verbaal van de instantie bij de te horen persoon • Proces-verbaal van de voorzitter van het hof van assisen
Audiovisuele of auditieve opname	<ul style="list-style-type: none"> • Bij videoconferentie of gesloten televisiecircuit: verplichte audiovisuele opname • Bij teleconferentie: verplichte auditieve opname 	<ul style="list-style-type: none"> • Bij videoconferentie of gesloten televisiecircuit: verplichte audiovisuele opname • Bij teleconferentie: verplichte auditieve opname 	<ul style="list-style-type: none"> • Bij videoconferentie of gesloten televisiecircuit: GEEN verplichte audiovisuele opname • Bij teleconferentie: GEEN verplichte auditieve opname
Bewijswaarde	<ul style="list-style-type: none"> • Bij videoconferentie of gesloten televisiecircuit: bewijs • Bij teleconferentie: steunbewijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Bij videoconferentie of gesloten televisiecircuit: bewijs, tenzij beeld- en/of stemvervorming (steunbewijs) • Bij teleconferentie: steunbewijs, ongeacht stemvervorming 	<ul style="list-style-type: none"> • Bij videoconferentie of gesloten televisiecircuit: bewijs, tenzij beeld- en/of stemvervorming (steunbewijs) • Bij teleconferentie: steunbewijs, ongeacht stemvervorming

Bijlage 4 - Tabel 2: Videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Nederlands recht

ASPECTEN	VIDEOCONFERENTIES BIJ DE BEHANDELING VAN STRAFZAKEN IN HET NEDERLANDS RECHT (art. 78a Sr. (NL) & 131a Sv. (NL))
Ratio	<ul style="list-style-type: none"> • Verminderen van mobiliteitsproblemen & daarmee gepaard gaande kosten • Verminderen van aantal aanhoudingen • Inkorten van wachttijden voor terechtzittingen
Procedureel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Elke fase van de strafprocedure <ul style="list-style-type: none"> ○ Vooronderzoek ○ Fase ten gronde
Personeel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Hoedanigheid van de te horen persoon is irrelevant <ul style="list-style-type: none"> ○ Getuigen ○ Deskundigen ○ Verdachten ○ Beklaagden ○ Andere personen zoals ouders van minderjarigen in jeugdzaken
Materieel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie <ul style="list-style-type: none"> ○ Directe beeld- en geluidverbinding tussen de betrokken actoren in het strafproces
Beslissingsbevoegdheid	<ul style="list-style-type: none"> • Horende (rechterlijk) ambtenaar <ul style="list-style-type: none"> ○ Voorzitter van het gerechtshof dan wel de Hoge Raad ○ Rechter in eerste aanleg ○ Rechter-commissaris ○ Hulpofficier van Justitie
Voorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Beslissing in belang van het onderzoek • GEEN instemming van de te horen persoon of diens raadsman <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee uitzonderingen: WEL instemming (Besluit videoconferentie) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Voorgeleiding van de verdachte voor de rechter-commissaris in verband met de inbewaringstelling ▪ Inhoudelijke behandeling van strafzaken door de meervoudige kamer van de rechtbank of het gerechtshof ▪ GEEN instemming: bijzondere beveiliging van de zitting • Voorafgaande mening van de te horen persoon of diens raadsman en in voorkomend geval de officier van justitie <ul style="list-style-type: none"> ○ Besluit videoconferentie: wijze kenbaar maken mening • Proces-verbaal van verhoor
Uitzonderingsgrond	<ul style="list-style-type: none"> • GEEN videoconferentie (Besluit videoconferentie): auditieve of visuele handicap van de te horen persoon
Kwaliteitseisen videoconferentie	<ul style="list-style-type: none"> • Vijf kwaliteitseisen (Besluit videoconferentie) <ul style="list-style-type: none"> ○ Natuurgetrouwe weergave

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mogelijkheid tot vertrouwelijk overleg ○ Mogelijkheid tot uitwisseling stukken ○ Beveiliging systeem tegen verlies of onrechtmatige verwerking ○ Systeem moet aan de internationale standaarden voldoen indien de videoconferentie plaatsvindt met een persoon die zich in het buitenland bevindt
Audiovisuele opname	<ul style="list-style-type: none"> • Geen wettelijke verplichting <ul style="list-style-type: none"> ○ Uitzondering: ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte vereisen een opname (Art. 488ac Sv. (NL))
Empirische studie: ervaringen met videozittingen voor verdachten gedurende de coronapandemie	<ul style="list-style-type: none"> • Doel: pijnpunten videozittingen voor verdachten identificeren en overwinnen in de toekomst • Dataverzamelmethode <ul style="list-style-type: none"> ○ Interviews bij beroepsbeoefenaren: advocaten, officieren van justitie en rechters ○ Grootschalig survey bij gedetineerden • Pijnpunten <ul style="list-style-type: none"> ○ Praktische obstakels <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beperkte tijdsloten ▪ Kwaliteit van de verbindingen ▪ Cameraopstelling ▪ Communicatieproblemen, in het bijzonder bij psychisch kwetsbare verdachten ▪ Overlegmogelijkheden advocaat en verdachte voorafgaand de videozitting ○ Principiële bezwaren: videozittingen voor verdachten staan op gespannen voet met... <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het aanwezigheidsrecht (! maar: drempel om aanwezig te zijn op proces blijkt ook lager te zijn via videoconferentie) ▪ Het recht op effectieve deelname aan het proces ▪ Het recht op rechtsbijstand

Bijlage 5 - Tabel 3: Vergelijking van videoconferenties bij de behandeling van strafzaken in het Belgisch en Nederlands recht

BELANGRIJKSTE VERSCHILLEN TUSSEN HET BELGISCH EN NEDERLANDS WETTELIJK KADER OMTRENT HET GEBRUIK VAN VIDEOCONFERENTIES BIJ DE BEHANDELING VAN STRAFZAKEN		
ASPECTEN	BELGIË (wet 2 augustus 2002)	NEDERLAND (wet 16 juli 2005 & Besluit videoconferentie)
Materieel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie • Gesloten televisiecircuit • Teleconferentie 	<ul style="list-style-type: none"> • Videoconferentie
Personeel & procedureel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Vooronderzoek <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen ○ In het buitenland verblijvende: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Getuigen ▪ Deskundigen ▪ Verdachten ○ Verdachten/inverdenkinggestelden in voorlopige hechtenis (GwH 21 juni 2018: vernietiging wet 29 januari 2016) • Fase ten gronde <ul style="list-style-type: none"> ○ Bedreigde getuigen ○ In het buitenland verblijvende: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Getuigen ▪ Deskundigen ○ Beklaagden ○ Beschuldigen 	<ul style="list-style-type: none"> • Vooronderzoek <ul style="list-style-type: none"> ○ Getuigen ○ Deskundigen ○ Verdachten (al dan niet in voorlopige hechtenis) ○ (andere personen: bv. ouders van minderjarigen in jeugdzaken) • Fase ten gronde <ul style="list-style-type: none"> ○ Getuigen ○ Deskundigen ○ Beklaagden ○ (andere personen: bv. ouders van minderjarigen in jeugdzaken) • GEEN videoconferentie: auditieve of visuele handicap
Instemming van de te horen persoon	<ul style="list-style-type: none"> • ALTIJD instemming 	<ul style="list-style-type: none"> • In beginsel: NOOIT instemming <ul style="list-style-type: none"> ○ Twee uitzonderingen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Voorgeleiding van de verdachte voor de rechter-commissaris in verband met de inbewaringstelling ▪ Inhoudelijke behandeling van strafzaken door de

		<p>meervoudige kamer van de rechtbank of het gerechtshof</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ GEEN instemming: bijzondere beveiliging van de zitting
Kwaliteitseisen videoconferentie	<ul style="list-style-type: none"> • GEEN kwaliteitseisen 	<ul style="list-style-type: none"> • WEL kwaliteitseisen <ul style="list-style-type: none"> ○ Natuurgetrouwe weergave ○ Mogelijkheid tot vertrouwelijk overleg ○ Mogelijkheid tot uitwisseling stukken ○ Beveiliging systeem tegen verlies of onrechtmatige verwerking ○ Systeem moet aan de internationale standaarden voldoen indien de videoconferentie plaatsvindt met een persoon die zich in het buitenland bevindt
Audiovisuele opname	<ul style="list-style-type: none"> • In beginsel: ALTIJD audiovisuele opname <ul style="list-style-type: none"> ○ Uitzondering: hof van assisen 	<ul style="list-style-type: none"> • In beginsel: NOOIT audiovisuele opname <ul style="list-style-type: none"> ○ Uitzondering: ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte vereisen een opname
Empirische studies over ervaringen met videozittingen voor verdachten	<ul style="list-style-type: none"> • GEEN empirische studies wegens gebrek aan een wettelijk kader voor virtuele zittingen waarbij verdachten, beklaagden of beschuldigen kunnen verschijnen via videoverbinding 	<ul style="list-style-type: none"> • Pijnpunten <ul style="list-style-type: none"> ○ Praktische obstakels <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beperkte tijdsloten ▪ Kwaliteit van de verbindingen ▪ Cameraopstelling ▪ Communicatieproblemen, in het bijzonder bij psychisch kwetsbare verdachten ▪ Overlegmogelijkheden advocaat en verdachte voorafgaand de videozitting

		<ul style="list-style-type: none">○ Principiële bezwaren: videozittingen voor verdachten staan op gespannen voet met...<ul style="list-style-type: none">▪ Het aanwezigheidsrecht (! maar: drempel om aanwezig te zijn op proces blijkt ook lager te zijn via videoconferentie)▪ Het recht op effectieve deelname aan het proces▪ Het recht op rechtsbijstand
--	--	---

Bijlage 6 - Tabel 4: Empirische resultaten over videoconferenties bij de behandeling van strafzaken vanuit de bril van de advocaat

EMPIRISCHE RESULTATEN OVER VIDEOCONFERENTIES BIJ DE BEHANDELING VAN STRAFZAKEN VANUIT DE BRIL VAN DE ADVOCAAAT			
ERVARING MET VIDEOCONFERENTIES IN STRAFZAKEN	OPINIE OVER VIDEOCONFERENTIES IN STRAFZAKEN	OPINIE OVER DE AUDIOVISUELE REGISTRATIE VAN VIDEOZITTINGEN	AANBEVELINGEN VOOR EEN WETTELIJK KADER VOOR VIDEOZITTINGEN VOOR VERDACHTEN, BEKLAAGDEN EN BESCHULDIGDEN
<ul style="list-style-type: none"> • Algemeen: weinig ervaring • Wet 2 augustus 2002: weinig ervaring <ul style="list-style-type: none"> ○ Verklaring? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beperkt personeel TG ▪ Strikte voorwaarden • Videozittingen onderzoeksgerechten (verdachten): zeer weinig ervaring <ul style="list-style-type: none"> ○ Verklaring? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebrek aan wettelijk kader ▪ Vernietiging wet 29 januari 2016 ▪ Beperkte toepassing tijdens corona • Videozittingen feitenrechter (beklaagden & beschuldigen): zeer weinig ervaring <ul style="list-style-type: none"> ○ Verklaring? 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene opinie: voorkeur fysieke verhoren en verschijningen <ul style="list-style-type: none"> ○ Radicale standpunten ○ Genuanceerde standpunten • Voordelen videoconferenties <ul style="list-style-type: none"> ○ Efficiënt ○ Kostenbesparend ○ Minder veiligheidsrisico's • Nadelen videoconferenties <ul style="list-style-type: none"> ○ Beperking van het non-verbale gedrag ○ Ontmenselijking ○ Samenhanggevoel ○ Beperking van de rechten van verdediging <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische problemen ▪ Vertrouwelijk overleg = moeilijk ▪ Beveiligde verbinding? ▪ Vermoeden van onschuld? 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene opinie: verdeelde meningen <ul style="list-style-type: none"> ○ Meerwaarde: strafdossier + bewaartermijn en vernietiging opnames ○ Geen meerwaarde • Voordelen audiovisuele registratie <ul style="list-style-type: none"> ○ Controlemogelijkheden rechter ○ Rechtsbeschermende functie ○ Nut voor deskundigenonderzoek • Nadelen audiovisuele registratie <ul style="list-style-type: none"> ○ Tijdrovende en dure aangelegenheid ○ Remmend effect op advocaten en rechters ○ Andere nadelen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Foute interpretaties door rechter 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene opinie: geen voorstander <ul style="list-style-type: none"> ○ Radicale standpunten: geen wettelijk kader ○ Genuanceerde standpunten: wettelijk kader met waarborgen • Wettelijke waarborgen <ul style="list-style-type: none"> ○ Uitzonderlijke omstandigheden (o.a. onmogelijkheid tot fysieke verschijning, veiligheids- of gezondheidsrisico's) ○ Instemming ○ Verplichte bijstand en plaats advocaat ○ Plaats procureur des Konings ○ Technische infrastructuur ○ Vertrouwelijk overleg ○ Openbaarheid van de videozitting ○ Audiovisuele registratie van de videozitting

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebrek aan wettelijk kader ▪ Beperkte toepassing tijdens corona • Ervaring: overwegend negatief <ul style="list-style-type: none"> ○ Waarom? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische problemen (soms niet) ▪ Geen vlotte interactie ▪ Onderbreking met oog op vertrouwelijk overleg = moeilijk ▪ Niet geschikt voor kwetsbare groepen (bv. mensen met psychiatrische problematiek) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Minder geschikt voor kwetsbare groepen • Beginsel van de openbaarheid & videozittingen <ul style="list-style-type: none"> ○ Publiek toegankelijke zitting ○ Technische infrastructuur (o.a. schermen) ○ Videolink? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onrechtmatige verwerking 	
--	--	--	--